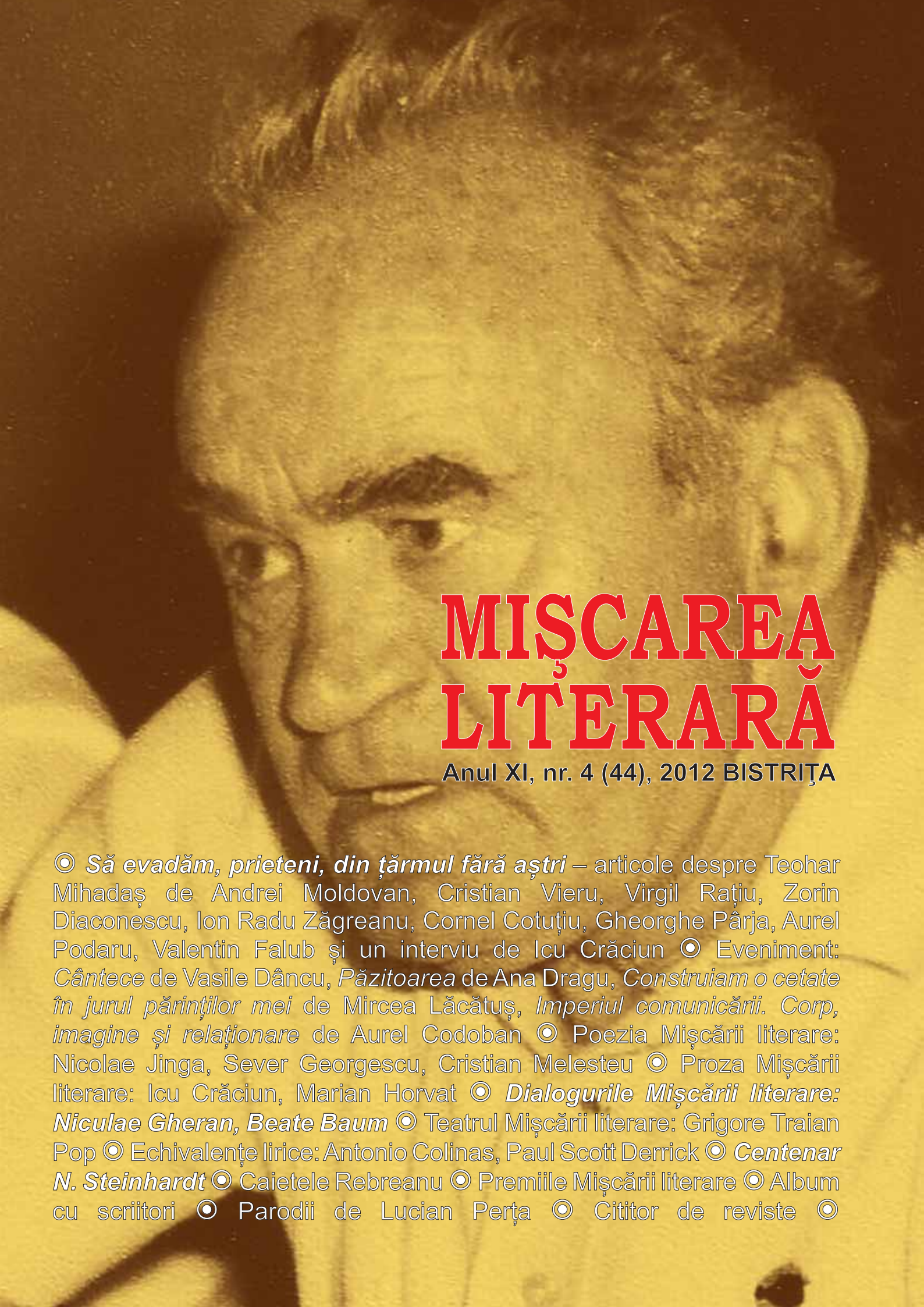

MIȘCAREA LITERARĂ

Anul XI, nr. 4 (44), 2012 BISTRIȚA

© *Să evadăm, prieteni, din țărmul fără aștri* – articole despre Teohar Mihadaș de Andrei Moldovan, Cristian Vieru, Virgil Rațiu, Zorin Diaconescu, Ion Radu Zăgreanu, Cornel Cotuțiu, Gheorghe Pârja, Aurel Podaru, Valentin Falub și un interviu de Icu Crăciun © Eveniment: *Cântece de Vasile Dâncu, Păzitoarea de Ana Dragu, Construiam o cetate în jurul părinților mei de Mircea Lăcătuș, Imperiul comunicării. Corp, imagine și relaționare de Aurel Codoban* © Poezia Mișcării literare: Nicolae Jinga, Sever Georgescu, Cristian Melesteu © Proza Mișcării literare: Icu Crăciun, Marian Horvat © *Dialogurile Mișcării literare: Niculae Gheran, Beate Baum* © Teatrul Mișcării literare: Grigore Traian Pop © Echivalențe lirice: Antonio Colinas, Paul Scott Derrick © *Centenar N. Steinhardt* © Caietele Rebreanu © Premiile Mișcării literare © Album cu scriitori © Parodii de Lucian Perța © Cititor de reviste ©

Revistă de literatură, artă, cultură
Serie nouă
Anul XI, nr. 4 (44), 2012, Bistrița

Apare trimestrial
sub egida Uniunii Scriitorilor din România

Editor: Consiliul Județean Bistrița-Năsăud

Director fondator: Liviu Reboreanu (1924)

Redacția:

Olimpiu NUȘFELEAN (director)
Ioan PINTEA (redactor șef)
† Ion MOISE (redactor șef adjunct)
Virgil RAȚIU (secretar de redacție)
Andrei MOLDOVAN

Coperta: Marcel LUPȘE
(În imagine Teohar Mihadaș)

Număr ilustrat cu lucrări de Alexandru LUPȘE.

Tehnoredactare: Adrian NĂSTASE

Adresa redacției: Bistrița,
str. Arțarilor, nr. 46/A/16, 420069
Telefon/fax: 0749.248708, 0263.233345
E-mail: olimpiu49@yahoo.com
ioanpintea2002@yahoo.com
Web: www.miscarealiterara.ro

Administrația: Centrul Județean pentru Cultură
Bistrița-Năsăud, str. Grigore Bălan, nr. 11, Bistrița

Marketing: Alexandru CÂȚCĂUAN,
Casa de Cultură a Sindicatelor, Bistrița.

Aparițiile inițiale ale revistei au fost sprijinite
de Casa de Cultură a Sindicatelor
și S.C. Aletheia, Bistrița.

Revista apare cu sprijinul Asociației Culturale
Liviu Reboreanu – Mișcarea literară

Revista Mișcarea literară este membră A.R.I.E.L.

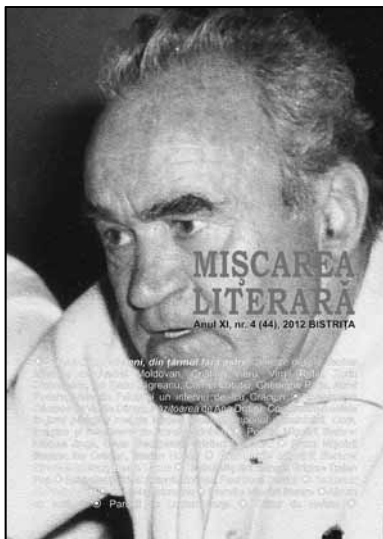
Tiparul: S.C. Eikon S.R.L. Cluj-Napoca

ISSN 1583-1957

Redacția respectă grafia autorilor.

CUPRINS

Editorial: Forța discursului literar/ 1
Andrei MOLDOVAN: Dimensiunea hieratică a poeziei/ 2
Cristian VIERU: Teohar Mihadaș – lirica originilor/ 5
Virgil RAȚIU: O carte despre refuzul minciunii/ 7
Zorin DIACONESCU: Teohar Mihadaș – memorialistica universului concentraționar românesc/ 9
Ion Radu ZĂGREANU: Portret al scriitorului la studenție/ 14
Cornel COTUȚIU: „Haiducul”/ 15
Gheorghe PĂRJA: Teohar – darul lui Dumnezeu/ 17
Aurel PODARU: I se spunea „haiducul”/ 20
Valentin FALUB: Despre literatură și credință cu Teohar Mihadaș/ 23
Mircea POPA: Efigie în bronz: Teohar Mihadaș/ 24
Teohar MIHADAȘ: Geode (Teohar Mihadaș despre Ovidiu Pecican)/ 28
Teohar MIHADAȘ: „Singura politică pentru un poet este antipoliticianismul”/ 29
Teohar Mihadaș – cronologie/ 32
Constantin CUBLEȘAN: Căntecele lui Vasile Dâncu/ 34
Andrea HEDEȘ: Bunraku/ 37
Lucia DĂRĂMUȘ: Poeme amintire/ 39
Loredana Anca ZBÎNCA: O radiografie a comunicării/ 41
N. JINGA: Poezii/ 43
Icu CRĂCIUN: La revoluție!/ 46
Niculae GHERAN: „Ediția critică nu se rezumă la reproducerea operelor publicate de Reboreanu în volume, ci surprinde și modificările efectuate de el în zecile de versiuni antume.”/ 52
Întâlnirile clubului Saeculum: Ștefan BORBELY: Despre intoleranță/ 63
Ion BUZAȘI: Un studiu despre relațiile literare și culturale româno-maghiare în perioada interbelică/ 68
Sever NEGRESCU: Poezii/ 71
Cristian MELESTEU: Poezii/ 73
Marian HORVAT: Codrul Duceului/ 75
Cleopatra LORINȚIU: „E vântul din țara rece”/ 79
Ion FILIPCIUC: Despre statui, numai de bine/ 81
Cristiana HĂRUȚA: Erotismul bântuit sau avatarul eroticii în viziunea lui Liviu Georgescu/ 85
Grigore Traian POP: Cănaclul (farsă vag postmodernistă înadins în trei acte)/ 89
Vasile V. FILIP: Rotondă pentru un plop aprins/ 100
Alexandra NEGRU: Poezii/ 104
Anamaria CLUJAN: Poezii/ 105
Nicolae CÂRSTEA: Fratele Suflet/ 107
Alexandra Nadina TURCU: Paramnezii/ 117
Niculae VRĂSMAȘ: Monografia Operei Române din Cluj/ 120
Mihai IDU: O privire întârziată (Romulus Vulpescu)/ 123
Ioan SENI: Profesorul Ioan G. Lăpușneanu/ 125
Ioan LĂPUȘNEANU: Coșbuc și ASTRA/ 126
Ionel POPA: Prozele confesive/ 132
Andrei MOLDOVAN: Carmen Sylva în traducerea lui George Coșbuc/ 137
Victor ȘTIR: Despre „Noduri în haos”/ 141
Menuț MAXIMINIAN: Poezia – ca spirit/ 142
Menuț MAXIMINIAN: Maria Olteanu – Opera Omnia/ 142
Andrea HEDEȘ: Oameni. Fotografie de stradă/ 144
Virgil RAȚIU: „Tunelul” de Ernesto Sabato/ 146
Antonio COLINAS: Poezii/ 147
Paul S. DERRICK: Poezii/ 150
Beate BAUM: „Am preferat întotdeauna un stil concis, prin care prezentul se dezvoltă în mintea cititorului”/ 154
Silvana ZĂGREANU: Paznicul Dragonului/ 157
Plastică/ 159
Album cu scriitori/ 161
Menuț MAXIMINIAN: De dragul părintelui Nicolae/ 170
Lucian PERȚA: Parodii pur și simplu/ 174
CITITOR DE REVISTE/ 176

Forța discursului literar

Omul de azi este agresat de mai multe tipuri de discurs. O serie de discursuri, insistente și chiar agresive, încearcă să-l ia în stăpânire. Subtile și viclene, uzează de tot felul de tertipuri, inclusiv de dreptul de interpretare „proprie” a receptorului, pentru a se impune, a copleși și a stăpîni. Este mai întâi discursul celui mai banal cotidian, al vieții diurne din familie și cetate, vag și divers, plin de capcane, de iluzii și deziluzii, multe consumate în gol, receptat fără o știință anume, fără un țel precis, care te derutează constant și-ți consumă o parte imensă de timp și energie. Cu acesta ai întotdeauna o relație aproximativă, benefică și pierzătoare deopotrivă. Trăind într-un cotidian ce trebuie citit mereu, fără să poți face față vreodată discursului acestuia, te lași dominat de el, gustînd anumite delicii, dar și încercînd multe amărăciuni...

În și peste acest discurs al cotidianului se așează însă discursul politic. Insinuant și acaparant, îți dă iluzia că ești și tu un „animal politic”, care își decide soarta, și chiar prin asta te minte, îți acordă o șansă pe care nu o vei câștiga niciodată. E un discurs convențional, plin de truisme, de clișee și de repetiții demagogice, dar chiar prin această redundanță obositoare te adoarme, te moleștește spiritual, îți fură dreptul la reacție autentică și la viața meritată în cetate. Apoi este discursul mass-media, polimorf, multifuncțional și mai ales multiintențional. Potențat de o multitudine de motive, unele bune și altele rele, nu-ți oferă prea multe reușite în discernere, în timp ce mizează cu nonșalanță pe sinceritate și autenticitate. E un discurs care s-a modificat mult în anii postdecembriști. S-a pervertit, cu toate bunele intenții ce par să-l anime. De la expresia unor individualități doritoare să clarifice realitatea și să informeze societatea (evoluție ce a continuat), s-a extins la expresia unor grupări sau grupuri de interes, companii și campanii, concerne, „familii” de coloratură mafiotă... E greu să te descurci într-o asemenea textură.

Între aceste și alte tipuri de discurs, discursul literar nu are nici el o condiție foarte fericită. Imediat după decembrie '89, a căzut brusc spre scrisul jurnalist, pierzîndu-și și o mulțime din foștii admiratori/receptori/cititori. Cititorii s-au îndreptat – și poate se mai îndreaptă – spre jurnale, memorii, literatura de frontieră în general, în speranța găsirii autenticității. Și aici se vor produce „hiatusuri”, abateri de la seriozitatea scriitoricească, vom găsi – dacă vom căuta, deși nu prea căutăm – înșelări ale așteptărilor, literatură-mărturie contrafăcută, jurnale dintr-o realitate imediată necercetată foarte atent ș. c. l. Potențialul lector, dacă e în căutarea autenticității, acesta are în vedere autenticitatea scriitorului, nu a altcuiva, scriitor identificat cu o instanță care își mai păstrează consistența. Rămîne, în prelungire, pornind de la acest „tip de autenticitate”, literatura de ficțiune.

Giovanni Boccaccio, în *încheierea autorului*, de la *Decameronul*, spune că "orice lucru, fie el oricît de necinstit, dacă e spus pe ocolite, poate fi spus de oricine". Dincolo de faptul că spre literatură se îndreaptă mereu tot felul de chemați și de nechemați, estetica ei, capacitatea de a spune adevărul pe ocolite, se constituie într-o forță. De ce? Pentru că spusul pe ocolite cere un anumit efort, o anumită pregătire, pentru scriitor ca și pentru cititor. Acest efort de pregătire, această trecere peste pragurile estetice îți individualizează demersul, te „singularizează” în căutarea ta, te ferește de tot felul de intruși, care riscă să-ți devieze truda, și te aduce deschis și încrezător în fața mesajului. Prin acest efort – estetic – literatura te fortifică și îți asigură deplina și adevărata libertate de receptare și înțelegere a lumii.

Editorial

Olimpiu NUȘFELEAN

Dimensiunea hieratică a poeziei

Andrei MOLDOVAN

Un destin literar întrerupt de anii de pușcărie politică avea să facă din Teohar Mihadaș un poet singular și singur. Se înțelege, nu mă refer la o singurătate percepută în plan social. Devenirea sa lirică nu va mai beneficia de nici o forță de grup care să îndrepte privirile spre vreun val poetic, așa cum s-a întâmplat cu mulți autori, chiar dacă ulterior au recurs la delimitări. Debutat editorial în 1941 (*Ortodoxie păgână*), avea să publice următorul volum abia după 16 ani (*Țărâna serilor*, 1967), într-o perioadă de relativă relaxare a regimului comunist din România. Va încerca apoi să recupereze prin editarea cărților într-un ritm susținut, dar ratase afilierea la direcții lirice care și ele pot să impună, cu toate că până la urmă forța creatoare a fiecărui poet este cea care rămâne și decide în cântarul evaluărilor.

Cu toate astea, poemele macedonului nu sunt lipsite de repere bine conturate, de un timbru distinct care, în alte condiții, credem că ar fi izbutit să nască o mișcare vie în jurul ei. Am în vedere, în primul rând, o asimilare

**„Să evadăm, prieteni,
din țărmul fără aștri.”**

profundă a mării poezii interbelice românești. În substanța adâncă a poemelor, nu în aspecte de suprafață, se recunosc întâlnirile cu I. Pillat, V. Voiculescu, I. Barbu, L. Blaga, T. Arghezi. Ele realizează o fericită topire într-un parcurs poetic ce pleacă dintr-o tradiție redimensionată, cu un puternic sentiment al durabilității, spre neliniștile și tulburările unei modernități

evidente, dar stăpânite în folosul unei armonii generale.

De unde o asemenea forță în a supune poemul ca un întreg în care se zbat tendințe puternice de rupere, condamnate de autor să intre până la urmă într-un echilibru în care marile ciocniri se mulțumesc să rămână de domeniul posibilului, să se consume într-un potențial poetic? Credem că Teohar Mihadaș trăiește liric într-o dimensiune hieratică, de natură să domine – nu să anuleze! – toate celelalte tendințe. Turia natală cu siguranță că i-a dat ceva din ținuta morală a vechilor greci, din dăruirea acelora pentru valorile perene ce definesc ființa omenească, în sfârșit, din sentimentul apropiării lor de zei, de natură să îl înalțe pe om, să îl pună într-o perspectivă mai favorabilă în univers. Poate că nu în ultimul rând, locurile natale din Macedonia grecească i-au lăsat moștenire cu siguranță și orgoliul – nu nemăsurat! – de a se ști coborât din împărății Romei, o mândrie ce și astăzi alimentează atitudinea aromânilor, oricât ar părea ea de anacronică. Sunt repere care constituie o constantă a poetului și în raport cu care orice alte tendințe, libere să se manifeste în voia lor, sunt sortite unei lente topiri menite să sporească nuanțele, să îmbogățească un spațiu liric, fără puțința de a-l redefini, de a-l reinventa. De altfel, nici nu sesizăm o astfel de tendință.

Lucrurile durabile, apropierea incomensurabilului, raportarea la sacru în favoarea omului, ca o redimensionare a ființei sunt de natură să impună un ton ritualic poemelor, ca într-o ceremonie perpetuă. Am putea aminti

aici de o atitudine histrionică, dacă multe dintre dicționare nu ar da termenului și un sens de falsitate, de ipocrizie, de actor de comedie prost. Personal, cred că o anumită confuzie este luată din explicații ale anticilor, mai cu seamă ale grecilor care foloseau termenul de *ipocrit* (preluat apoi și în limba latină) cu înțelesul de *actor*. Mult mai târziu, el a ajuns să primească sensul de om fals, prefăcut, până la urmă tot actor, adică persoană care mimează trăiri ce nu sunt ale ei. Deși sunt convins că *histrionic* a însemnat odinioară doar *teatral*, nu voi deschide o competiție cu dicționarele, ci voi spune că poezia lui Teohar Mihadaș, în coordonatele pe care le-am amintit, aproape că impune o anumită teatralitate, ca parte a unui ceremonial în care poetul oficiază.

Dar să urmărim concret, pe texte, alcătuirea și respirația unei asemenea opere poetice. Iată versuri care nu doar că dovedesc a fi acasă în marea poezie interbelică – întinzând punți necesare peste decenii pierdute – ci par să-și revendice rădăcinile în zorii modernismului european: „Să evadăm, prieteni, din țărmul fără aștri./ Cloacă cumplită-i marea, cu muget de lături./ Își erijează toamna de dincolo pilaștri./ Iluminând tărâmul extaticei naturi.// Monstrului ce detună pe gât trâmbe de fum,/ – Abia mișcându-și șira-n osânza lui feroce –/ Făcând din cerul putred un altul și mai putred,/ Străpungeți-i grumajii, cu lancea, chiar acum.” (*Exodul*) Ritualicul și sacrul dau durabilitate trăirilor. De altfel, poetul nu poate exista în efemer, chiar dacă accente livrești par să mute drama ființei în altă parte. Asumarea rămâne a celui care oficiază: „Iată, de pildă,/ Singurătatea plopilor – cei nepe-reche –/ Înfiorat înfășurată-n torțe liturgice/ Din asfințit...// Iat-o/ Împodobind în somnul tămăduitor/ De sub blândețea magică a florilor de tei/ (Lacrimile ei?!)/ Iubire, înserare și morminte...” (*Imaculata solitudine*)

Dacă am amintit mai devreme de o anumită teatralitate a poemelor lui Teohar Mihadaș, am avut în vedere o necesitate a discursului său liric, o punere de acord a formei cu conținutul, un mod de a contura cu mai mulă fermitate valorile poetice. Tonul

ușor teatral este al preotului păgân, zămislicor al cântecului ca formă de invocare a sacrului, totuna cu poetul: „Cine stă între ierburi pân’ la gene cuprins?/ Cine-așteaptă acolo, și pe cine, și nins/ De-o preatainică-n el fulguire de șoapte/ Când toate-mprejur înclină spre noapte?// Cum strigă-ntre-abrupții demonice ape/ și-și sfarmă trupu-n strălimpezi tăceri,/ Vedenie umblă în noi să-și adape/ Setea-n izvoarele de nicăieri.”

(*Iscoada*) Înveșmântat mai mereu într-o hlamidă nu de purpură, ci albă, scriitorul pare să fie dintre acei poeți pe care Platon i-ar îngădui în cetate, pentru că sunt chemați să înalțe spiritele. Numai că frumusețea poemelor despre care scriem aici constă tocmai în capacitatea de a se deschide spre neliniște și taină, spre sentimente durabile ale unor realități pierdute, melancolii

Lui Andrei Măldovan
tip renașcentist, poet de aristocrație
fantezie în tot ce face, mai
ales în teatru
dragostea de prieten a lui
Teohar Mihadaș

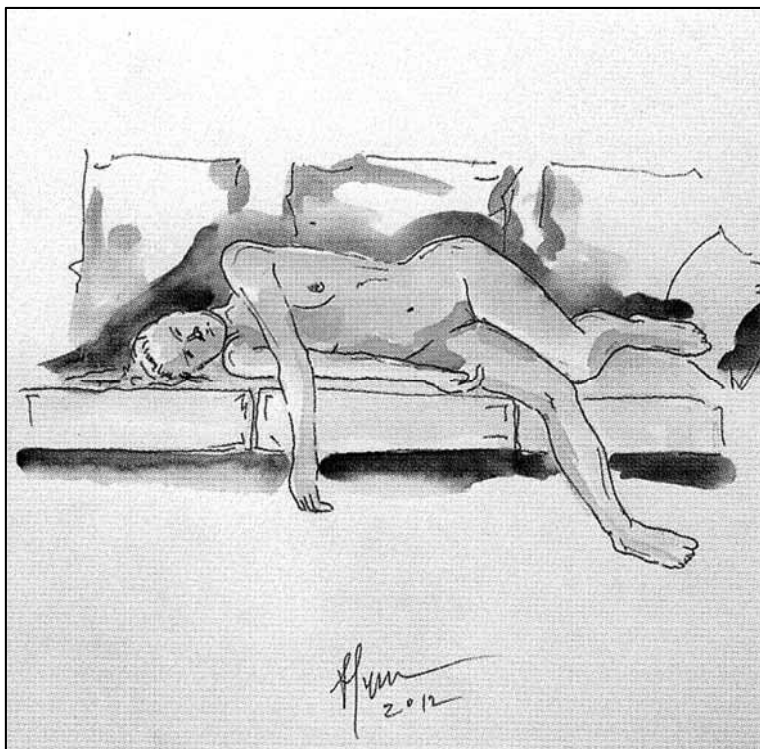
coborâte dintr-un Olimp, dar melancolii: „Femeia ce-am cunoscut-o cândva, de demult,/ – Parcă-n secolul trei înainte de Crist –/ Ca o muzică-naltă uneori o ascult/ Cum revine în mine liturgic și trist.// Din toată-nflorirea acestui pământ/ Întrupată era – din miezul ei sfânt –/ Genune-nstelată – vestmintele ei –/ Ca-n templu-așternute genunchilor mei.// Era în Ahaia?... Troia?... Sumer?.../ E locul o taină și timpul mister.”

(*Întoarcere continuă*) De astă dată, poetul cred că ar fi alungat din cetatea filosofului grec, supliciu necesar, am spune, pentru a fi un poet întreg și adevărat.

Chiar dacă simbolurile unui clasicism de inspirație antică nu sunt evidente uneori, chiar dacă ființa împarte un timp și un spațiu comune și la îndemână, chiar dacă sentimentele pot fi revendicate de personaje comune, chiar dacă trenul, gara, impiegații și călătorii ar fi mai degrabă podoabe ale unui modernism poetic, dimensiunea hieratică nu se diminuează și propune oglindirea unei realități a sentimentelor ieșite din lumea comună, dar deasupra ei: „Nu era nimeni, decât numai moi/ Doi.../ Parcă totu-amintire era!/ Clipa un șuier, gara un vis,/ Părelnică trecere spre paradis./ Acari, impiegați, șeful ei, călători/ De mult se făcuseră ape și nori.../ Și m-am dus lângă ea,/ Și-am tăcut lângă ea îndelung,/ Ca un fluviu la pragurile mării,/ În clipa oprită deasupra pierzării...//

Pe Someș un abur din alt veac plutea,/ Iar trenul acela,/ Din nici o direcție și de-o veșnicie/ Nu mai venea.” (*Reminiscență*)

Paleta mijloacelor poetice ce stau la îndemâna lui Teohar Mihadaș este una mult mai diversificată, în relație directă cu bogăția tematică ce o etalează, cu diversitatea nuanțelor ce le cultivă. Expresia lirică dobândește deseori o concentrare aproape barbiană, fără să renunțe însă la pitorescul imaginii: „Totul a fost... Totul e-n demult./ Timpul, oprit, s-apuce nu mai știe/ -ncotro... Și prin cămeși de șerpi ascult/ Cum cineva mă șuieră-n pustie.// Atins de-acum deplin e orice țel./ Prinde-ți pe cruce sufletul în cuie./ Ceea ce nu e pare a fi el:/ Ce nici e noapte, nici lumină nu e.” (*Finiș*) Toate, însă, se raportează la coordonatele esențiale care propun o operă poetică bine ancorată în dimensiunea hieratică și deschisă spre modernitate în același timp, precum o frumusețe oximoronică.

Astenie

Teohar Mihadaș – lirica originilor

Cristian VIERU

În lirică, există în fiecare epocă literară un fenomen interesant de observat. Permanent sunt două categorii de autori. Pe de-o parte, vorbim de aceia care își doresc cu orice preț revoluționarea formei și a limbajului poetic, deoarece fiecare perioadă își are inovatorii ei. Pe de altă parte, sunt poeți care scriu într-o manieră tradițională, păstrând un echilibru în peisajul literar. Păcatele contemporaneității noastre fac ca cea de-a doua clasă de artiști să nu fie promovată și discutată la fel de mult ca prima. Acești poeți, mai „cumpătați”, reprezintă, cu precădere în vremurile neomoderniste sau postmoderne, o conștiință ce ne amintește care este, în sens clasic, forma și menirea liricii. Când noile experimente scriitoricești se află fie la confluența genurilor literare sau când noua poezie lasă loc ambiguității sau coboară nepermis de mult în stradă prin limbaj sau atitudine, avem nevoie de atitudini artistice care să amintească că adevărata poezie nu moare, în ciuda trecerii timpului și a mutației valorilor estetice.

Un nume de poet care face parte din această categorie este cel al lui Teohar Mihadaș, o personalitate literară extrem de complexă cu o poveste de viață remarcabilă. A fost unul dintre intelectualii vizați de sistemul comunist, devenind o victimă a securității timpului. Istoriile literare notabile (vorbim de cele postdecembriste) evocă numele lui Mihadaș, luând superficial în discuție soarta intelectualului asuprit, dar ignorând opera. La o analiză a scrierilor sale, ne dăm seama că scriitorul este dezavantajat pe nedrept, din acest punct de vedere. Într-adevăr, elemente din biografia autorului trebuie evocate, ele fiind mărturie a destinului intelectualului român care este întemnițat datorită principiilor sale. De notat este faptul că, pentru a supraviețui într-o astfel de lume, Mihadaș a fost parte activă a organizației anti-

comuniste Mihai Eminescu, o mișcare despre care nu s-au scris, din păcate, prea multe. Printre numele de notorietate ale acestei grupări apar cele ale lui Constant Tonegaru, Vladimir Streinu, Pavel Chihaia, Iordan Chimet. Psihologic analizând lucrurile, toate aceste mișcări de rezistență aveau ca principal scop o supraviețuire a intelectualității prin uniune. Omul superior are un instinct de afiliere cu persoane asemănătoare lui, ca natură. Acest instinct este mai dezvoltat la el, decât la omul simplu. Rezistența în aceste timpuri este, de fapt, rezistența prin idei, deoarece intelectualul simte nevoia să adere la ideile unui grup. Ceea ce se știe despre această „asociație” (după cum este numită în notele securității) este puterea de a rezista în fața interogatoriilor. Niciunul dintre scriitori nu a oferit informații organelor de represiune, indiferent ce a însemnat acest lucru pentru el. Mărturiile scriitorilor, făcute după 1990, în diferite interviuri, sunt cutremurătoare. Este de notat aici modul umilitor în care acești eroi ai perioadei comuniste și-au câștigat existența. Mihadaș este nevoit să lucreze ca fântânar, paznic și chiar cărăuș. Propun spre analiză o serie de titluri lirice pentru a demonstra că autorul în discuție este capabil ca, în ciuda experiențelor avute, să țină poezia departe de suferințele provocate de durerea spiritului captiv. Propun pentru o succintă analiză primul volum liric, *Țărâna serilor*, apărut după perioada de detenție. Este vorba de

titluri în spatele cărora stă acea poezie născută din idei frumoase, care se înscrie în categoria de scrieri despre care am vorbit mai sus. Coordonatele primului text, **Recviem**, sunt natura și iubirea:

*„Răsuna a vecie,
Destrăma a-nserare,
Mirosea a inimile noastre,
A pământ
Și a ierburi sihastru.”*

Mihadaș este un patriot care își declară atașamentul față de neamul său:

*„Crești, țara mea, sub stele fermecată!
.....
Jur împrejur de zări și de făclii
Cuprinsă ca-ntr-un templu fără nume!
Iar munții tăi, cu frunțile-n vecii,
Ca să vegheze-au fost zidiți, anume!”*

Este o poezie a unei liniști existențiale, în care artistul este împăcat cu întreg universul. În **Balada bradului** există o întoarcere către Aix și Upsala, locuri vechi, din culturi total diferite, dar care au în comun încărcătura istorică. Remarcăm puterea poetului de a crea lumi imaginare în care liniștea dăinuie, parcă, pentru veșnicie, acolo unde avem sentimentul că nimic nu poate tulbura această armonie ancestrală:

*„În albe solitudini...
Cu reci fiori de negre flori,
Și cast miros
De-azur și de luceferi.”*

Aici apare, discret invocată, tristețea poetului. Natura este leagănul acestei suferințe a creatorului care pare a fi la fel de veche precum templurile existe în locurile amintite mai sus.

Avem o poezie a culorilor în care „Rănite inimi se întorc în trecut” (**Cornul de**

aur), sau în care elementele din natură dovedesc puteri tămăduitoare:

*„La nouă vaduri și-n izvoare, trei,
Scâlda-mi-voi ochii în adânc albastru.
Cu roua de pe ierburi voi pansa
Genunchii mei, trudiții, de sihastru.”
(April)*

Voi cita următorul text în totalitate pentru că îl consider a fi reprezentativ pentru ceea ce înseamnă un text pretabil unei didactici de liceu. Autorii manualelor alternative ar putea propune un astfel de text cu scopul de a demonstra că se poate scrie, într-o manieră modernă, un imn dedicat patriei. Deși născut în Grecia, acolo unde își petrece o bună parte a copilăriei, poetul se simte parte integrantă a plaiurilor românești, trăind într-o totală armonie cu tot ceea ce îl înconjoară:

*„Noapte de glorie, noapte de cenușă!
Aștri, de vânturi, ochii mei, prădați...
Din voi zvâcnesc cu râurile țării
Și-n voi mă-ntorc, duruții mei Carpați.
Car de triumf par norii de pe creste
Ce-mi poartă duhu-n piscuri revenind:
Pod arcuit de cântece și veste
Din Rodna sunt, pe-al Dunării descind.”
(Imanență)*

Celelalte titluri continuă în aceeași notă. Ideile poetice surprind prin originalitatea lor. Aducerile aminte „cald sângerează-n suflet”, basmul „adie peste lucruri”, iar gândul poetului „albește-n scorburi”.

Dacă am luat în discuție doar lirica lui Mihadaș, acest lucru nu înseamnă că celelalte creații ale autorului sunt mai prejos. Epica artistului se concretizează într-o scriere matură. Dacă în volumul de față nu există urme vizibile ale perioadei de detenție, proza autorului este dedicată acestor experiențe chinuitoare. Este o opțiune a autorului de a-și lăsa poezia să rămână în limitele unui univers al ideilor frumoase. Opera lui Mihadaș este scrisă în spiritul altor timpuri și acest lucru îi conferă, paradoxal, o valoare inedită.

O carte despre refuzul minciunii

Virgil RAȚIU

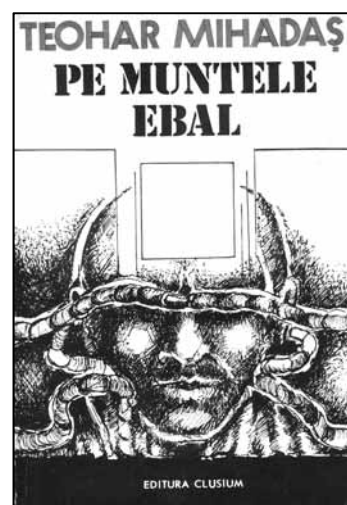
Teohar Mihadaș este cunoscut în primul rând ca poet. A debutat în 1941 cu volumul „Ortodoxie păgână”, urmat de culegerile de versuri (v. *Dicționarul biografic al literaturii române* de Aurel Sasu) „Țărâna serilor” (1967), „Reminiscente” (1969), „Trecerea pragurilor” (1972), „Pâinea punerii înainte” (1979), „În lumina înserării” (1982), și am pomenit numai câteva. În calitatea lui de prozator, apropiat prozei memorialistice, este mai puțin cunoscut, deși în 1968 publică „Țărâmul izvoarelor”, în care, după cum mărturisește, sunt evocate copilăria și prima tinerețe în zarea fabuloasă a locurilor natale, apoi, în 1980, „Frumoasa risipă”, o ficțiune proiectată pe vârsta adolescenței anilor de liceu, iar după 1990, parcă descătușat, izbucnește în temele autobiografice cu „Pe muntele Ebal” – cartea pe care o abordez – cu romanul „Pinii de pe Golna” (1993), despre românii macedoneni din Grecia, povestea unei mici localități de români macedoneni în timpul epurărilor etnice declanșate de armata grecească la finele celui de al Doilea Război din secolul trecut. Trebuie să mai pomenesc prozele „În colț lângă fereastră” (2000), cu cei trei ani de profesorat petrecuți la Bistrița, „Steaua Căinelui” (1991), o carte închinată soției sale Zoe, preacredincioasa Penelopă a Plaiului Bătrân, și altele. „Pe muntele Ebal” este o nebunie a blestemului celor șapte ani de detenție politică scrâșniți în închisorile din Bistrița, Aiud, Canalul Dunăre-Marea Neagră, Pitești.

„Pe muntele Ebal” este o carte pe care Teohar Mihadaș a gândit să o scrie imediat după ce a ieșit dintre zidurile rețelei concentraționare românești. A scris la ea zi de zi, ceas de ceas, ani de zile a purtat-o în memorie, până când, în 1990, lanțurile au fost zdrobite și cuvântul scris a căpătat libertatea meritată, libertatea de a hălădui ca haiducii,

oameni liberi atât de des invocați de autor în scrierile sale, haiduci macedoneni.

În primele pagini ale scrierii autorul operează asupra cauzelor care l-au tras până la urmă închisoare, care sunt de ordin ereditar, de natură morală, fizică și de educație. Una de ordin ereditar era imperativă, *moira* căreia nu i te poți sustrage nicidecum, odată prins în granițele lumii aceea pe care a creat-o târgul de popoare de la Ialta, conferința din 1945 la care au participat șefii Marii Britanii, SUA și URSS, când s-au stabilit sferele de influență, iar România a căzut sub tăvălugul rusesc. Teohar Mihadaș

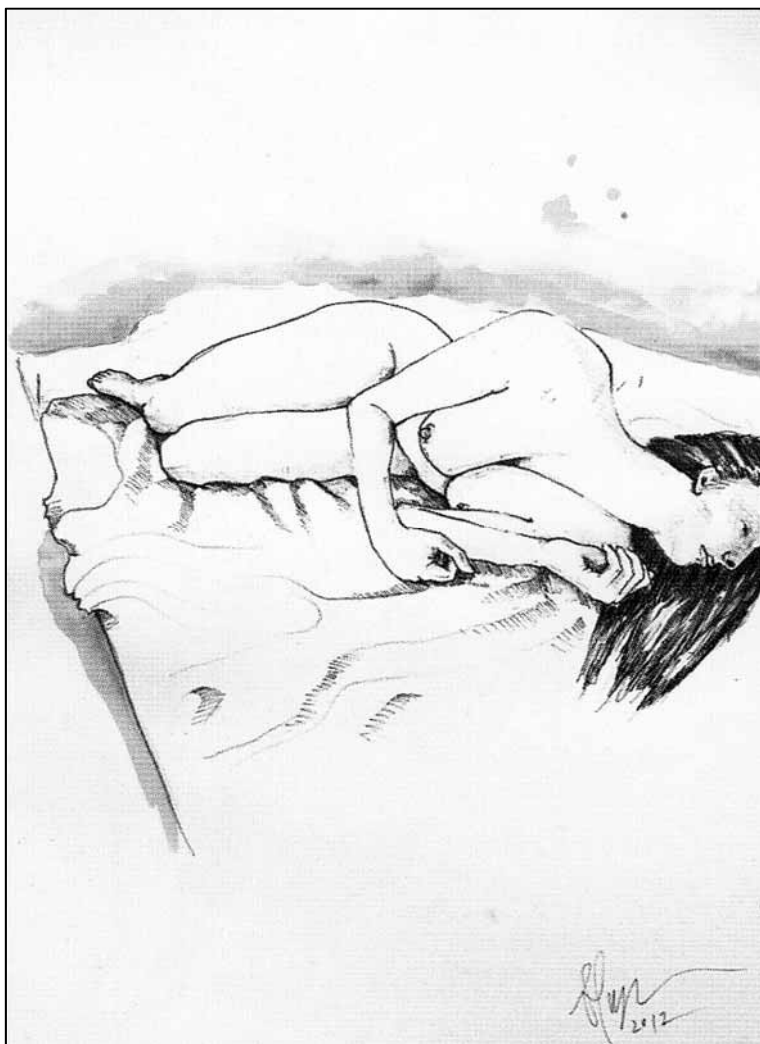
apartine unei seminții de păstori, luptători și haiduci, nu de pomană își evocă strămoșii macedoneni din Grecia. Pentru un trac adevărat libertatea este egală cu lumina soarelui. Pentru un roman adevărat suprema lege pentru bărbat este Demnitatea. Iar un haiduc poate fi înlănțuit, încarcerat, pedepsit, dar nu ticăloșit, jignit, înjosit. (v. pag. 6, ediția 1990, Editura Clusium). În șirul cauzelor – notează autorul – a mai intervenit și slaba, aproape sfruntătoarea comportare a instinctului de conservare, instinct care pune, mai presus decât ispita de a trăi cu orice preț, orgoliul și voluptatea orgoliului. Era refractar la orice fel de disciplină impusă, ura umblatului și răgetul în turmă, disprețuia ajunșii - lingăi, zeloși, impostori, parveniți. Refuza acceptarea minciunii ca principiu educativ, a refuzat servicii sau bani pentru a face alte servicii și de a se pune în slujba inamicului acestei țări.

Singur recunoaște că motivele arestării și condamnării sale erau destule, plauzibile și foarte grave. Dar nu acuză pe nimeni de ceea ce a îndurat. „Dacă e să fac pe cineva vinovat, dar nu să-l și acuz, acesta nu e nimeni altul decât eu însumi...” Singurul sentiment de vinovăție l-a purtat față de cei care l-au iubit și au pățit prin această iubire pentru el, în special față de Zoe, tânăra și frumoasa lui soție. Cu toate acestea, insistă: „Decât ticălos, mai bine idiot; mai bine ignorat decât odios; decât să te ocolească lumea ca pe un gunoi,

mai bine să te ocolească precum pe un sărman, un nebun...”

„Pe muntele Ebal” este o mărturie. Nu o mărturie zguduitoare, cum se obișnuiește să se mai spună despre petrecute similare, ci o mărturie cumplit de sinceră. În Deuterom 5-11 Moise spune poporului că atunci când vor intra în țară, de pe muntele Ebal să fie rostit blestemul, iar binecuvântarea de pe muntele Garizim. Lui Teohar Mihadaș i-a fost sortit primul și l-a trăit.

Fantezie

Teohar Mihadaș – memorialistica universului concentraționar românesc

Zorin DIACONESCU

Excesele postcomuniste relativizează crimele politrucilor sistemului sovietic și condamnă genul la moarte clinică.

Reacțiile spontane sau induse la evenimentele sfârșitului de secol 20 în România – în marea lor majoritate refulări generate de colapsul neașteptat (sunt ispitit să scriu nesperat) al sistemului bazat pe constrângere (– cunoscut și sub numele oficial de comunism –) nu au depășit, din anul de grație 1989 și până în ziua de azi, bariera reductiv-emoțională și plutesc în continuare în sosul cafeniu al confuziei. Vectorul percepției istorice s-a gripat odată cu valul de entuziasm jenant de care a fost cuprinsă întreaga națiune la aflarea veștii execuției Ceaușeștilor, moment penibil din istoria contemporană, comparabil doar cu sfârșitul lui Ghadafi în Libia, când până și Saddam Hussein, în Irak, a avut parte de un proces, care prin comparație poate trece drept echitabil. Pe cale de consecință, literatura română inspirată de sistemul represiv de tip sovietic a ratat cu grație¹ publicul capabil să o valideze, sau, mai exact, publicul a ratat această șansă de exorcizare, epigonii rezervându-i un palier irelevant în schema istoriei literare contemporane. Printre vendete și manipulări, romanele lui Teohar Mihadaș au devenit, sub aspectul receptării lor, jertfe colaterale ale contextului istoric, cu toate că „Pe Muntele Ebal” este o operă oricând comparabilă cu scrierile de gen consacrate, începând chiar cu „Arhipelagul Gulag” de Alexandr Soljenițin. Acesta din urmă, spre deosebire de „Pe Muntele Ebal”, a avut șansa receptării sale directe de către publicul din democrațiile occidentale, public nemarcat de pactul cu diavolul și de aceea deschis experienței inițiatice în universal dictaturii. După ce cartea lui Soljenițin a dobândit notorietate în

occident, a devenit un loc comun și în țara de baștină. „Pe Muntele Ebal” nu a fost tradusă în nici o limbă de circulație și nu a fost publicată pe timpul Războiului Rece, așa că a trecut pe lângă publicul autohton, prea grăbit să ajungă în capitalism (sinonim ajustat iluziei generale de prosperitate) și tocmai de aceea dornic să uite propriul trecut cu toate scheletele din dulapul bunicii. Falsa noastră pudoare balcanică ne interzice să ne amintim de vremurile în care eram în stare de orice pentru o pungă de cafea sau un pachet de țigări bune, în care turnătorii erau necesari carierei ca sarea în bucate, obiceiuri neaoșe care s-au păstrat, doar că azi prețul trădării e ajustat la pretențiile și poftele contemporane iar turnătorii se cheamă acum „avertizor public”, „totul despre...” sau simplu „dezvăluire”.

Protagoniștii clasici al oricărui univers concentraționar, victimele și torționarii, au în romanul „Pe Muntele Ebal” o dimensiune umană desenată dezinvolt, fără obișnuitul aport dogmatic, majoritatea nu sunt doar victime sau doar torționari, ei sunt oameni înzestrați complex, care nimeresc adesea fără voia lor între roțile dințate ale mașinăriei istorice, supuși acelorași legi inexorabile, dincolo de bine și de rău. Talentul de povestitor, cu nimic mai prejos în comparație cu cel de poet al lui Teohar Mihadaș nu i-a

îngăduit să nu reconstruiască ființe vii din cuvinte și tocmai acest har i-a fost fatal, fiindcă el le amintește cititorilor cu acribie acele pasaje din viață pe care toată lumea se străduia să le facă uitate. Într-o țară în care patru milioane de comuniști au dispărut instantaneu și irevocabil, nu e bine să evoci trecutul recent cu prea multă măiestrie, cum nu e bine să te plimbi cu lumânarea aprinsă prin preajma butoiului de pulbere.

Întrebarea dacă „Pe Muntele Ebal” este sau nu un roman autobiografic rămâne deschisă. Cartea poate fi considerată autobiografică în sensul că este alcătuită din secvențe povestite de autor, care se vor confirma strict de biografia sa și nu din obișnuitul amestec de realitate și ficțiune. În acest punct găsim și marea vulnerabilitate în receptarea textului: biografia celui căruia avea să i se spună „haiducul” scapă documentării riguroase, dată fiind secretomania paranoidă a autorităților totalitare iar textul-mărturisire rămâne suspendat între realitatea subiectivă și obiectivitatea ficțiunii. Un studiu amănunțit de caz ar presupune resurse, inclusiv resurse financiare, care încă nu au fost disponibilizate, (și nici nu vor fi degrabă) așa că nu ne rămâne decât să ne mulțumim cu prezumția unei confesiuni oneste din partea autorului. Poate că nepopularitatea romanului „Pe Muntele Ebal” l-a scutit pe autor de alte atacuri din partea celor vizați, așa cum se întâmplă de obicei cu neastâmpărații care îndrăznesc să umble la capacul cutiei Pandorei. Totalitarismul românesc postbelic a avut grijă să-și lase arhivele într-o dezordine

foarte bine organizată, care a permis compromiterea, mai devreme sau mai târziu, a oricărui critic ce ar fi scris sau spus prea multe despre perioada stalinist-ceaușistă.

Nu consider caracterul strict autobiografic al romanului foarte important, deoarece selecția secvențelor mi se pare mult mai edificatoare decât gradul lor de veridicitate. În traiectoria urmărită de această selecție ne sunt prezentate de fapt tentativele succesive ale autorului-narator de a duce o viață obișnuită, normală într-un stat anormal sub aspectul ignorării sau încălcării percepțelor morale în spiritul cărora a fost educat povestitorul, principii pe care el nu este dispus să le abandoneze, cu scopul de a evita disconfortul fizic, social sau material, așa cum procedează majoritatea contemporanilor săi.

Drama tânărului profesor de limba și literatura română începe de la convingerea, altminteri firească a autorului-povestitor, că are o datorie față de cultura neamului său, datorie care îl obligă să nu trădeze valorile autentice și care îi interzice să predea elevilor minciunile dogmatice devenite o nouă religie în școala și în societatea din vremea aceea. Pentru el nu funcționează judecata gloatei, pe care o amintește ce pe o cheie de lectură la începutul romanului: „Pe Baraba!” „Eliberați-l pe Baraba!”. Vina, dacă o putem numi astfel, a personajului întrupat de autor este aceea de a refuza complicitatea cu puterea, mascată de regulă în formule care țin de disciplina socială, tensiune care se acutizează atunci când puterea nu respectă legile care ar trebui să fie deasupra ei. Personajul autobiografic nimerește de fiecare dată între fronturi, el se opune fărădelegii, fără să fie însă, paradoxal, un adversar declarat, activ al puterii. În acest oximoron aparent se găsește alchimia subtilă a pelerinului ajuns pe Muntele Ebal. Aplicând judecata simplificată de tip „gura lumii” autorul-povestitor poate fi clasificat drept un „idealist”. Atitudinea sa produce reacții antagonice atât din partea reprezentanților puterii cât și din partea victimelor, care au ales să pactizeze cu puterea ilegală în speranța că le va fi mai ușor, că puterea le va observa obediența și că îi va răsplăti.

Așa se explică loviturile pe care personajul-narator le primește din toate părțile, adesea de la oameni din propria sa condiție, aflați la rândul lor în suferință, însă captivi ai unui „sindrom Stockholm” avant la lettre, animați de credința naivă a izbăvirii prin complicitatea cu torționarii. Esența personajului devine una primordial morală și mai puțin epică. Împins spre marginea societății, de la catedră la muncă fizică necalificată, el ajunge în cele din urmă să fie condamnat pentru o vină imaginară, tocmai fiindcă nu vrea să accepte compromisul, iar societatea care se bazează pe compromis nu poate accepta această atitudine.

Nedumerirea sau chiar iritarea torționarilor față de banditul Mihadaș este la rândul ei provocată de atitudinea corectă, justificată moral a mărturisorului, care nu este, totuși, un dușman al regimului, e doar un om cinstit a cărui cinste încadrează, scoțând-o la lumină, necinstea regimului impostor.

Este știut că un destin asemănător l-au avut până și unii dintre puținii comuniști autentici din vremea aceea, oameni care adoptaseră comunismul, în care credeau și pentru care se sacrificaseră, în perioada când doctrina la care aderaseră era în afara legii și care au fost obligați să constate că sistemul de tip sovietic, pentru care chipurile luptaseră și comunismul la care acești luptători au visat nu erau identice, dimpotrivă, sistemul sovietic era o dictatură mai crâncenă decât inechitățile societății burgheze pe care doriseră ei să le elimine prin comunism. Bazat pe impostură, sistemul nu accepta indivizii care cred în principii și nu se supun orbește puterii, în aceeași măsură în care puterea impostorilor se bazează și pe complicitatea voluntară a victimelor speriate de violența programatică a regimului.

Nerespectând această formă de contract social bazată pe compromis, personajul-narator ajunge mai întâi un paria, iar apoi pe lista celor care trebuiau condamnați la închisoare, pentru a oferi mulțimii iluzia justiției, la fel de necesară cum a fost inevitabilă crucificarea lui Isus Hristos după eliberarea lui Baraba sau împușcarea dictatorilor la Târgoviște ca să înțelegem cu

toții că revoluția a învins și că revoluția am făcut-o noi, altfel de unde ar fi emanat proaspăta conducere a țării?

Gulagul subiectiv

Realitatea istorică pătrunde secvențial în romanul „Pe Muntele Ebal” care rămâne până la urmă un edificiu al subiectivității. Se poate afirma că personajele lui Teohar Mihadaș sunt alterate moral, comportamentul lor este unul mutant, având în vedere uriașul laborator de inginerie socială pe care l-a constituit în vremea aceea URSS și sateliții săi.

În acest plan al construcției epice se găsește filonul creștin ortodox al autorului, consistența și consecvența iertării ca atitudine fundamentală. Într-adevăr, un om nu poate fi judecat pentru faptele sale decât dacă le-a comis în stare de libertate. Privat de acest drept civic fundamental, individul poate eventual rata șansa de a deveni erou, însă condiția eroică este o calitate, nu o obligație. În această privință, Teohar Mihadaș

se întâlnește, prin opoziție, cu Marin Preda, autorul celebrelor cuvinte „eu nu sunt Tudor Vladimirescu”. Teohar Mihadaș, prin personajul său autobiografic, își asumă condiția lui Tudor Vladimirescu chiar dacă îi lipsesc toate elementele necesare pentru a aspira la condiția personajului revoluționar. Fără sprijinul vreunei eterii sau a altor cete înarmate, fără arme sau armură, Mihadaș povestitorul pelerin acceptă sa suporte condiția răzvrătitului, trăiește toate patimile până la fundul paharului, fără să dispere, dar în același timp fără să se supună. Atât personajul istoric cât și cel romanesc nu aderă la vreo organizație anticomunistă, nu încearcă să emigreze, cu toate că i se oferă prilejul, nu

organizează nici un sindicat liber ca Paraschiv și nici nu e un dizident ca Paul Goma. Din această cauză (ironie a sorții), cu toate că a făcut mai multă pușcărie decât Goma, Mihadaș nu e considerat dizident, ci doar un „fost deținut politic”, adică un personaj care în 1946 a fost la locul nepotrivit în momentul nepotrivit și pe care societatea îl recunoaște ca atare, adică îi dă câțiva lei în plus la pensie, niște călătorii gratuite cu trenul și eventual un loc de veci cu preț redus.

Prin atitudine, Mihadaș-personajul din „Pe Muntele Ebal” și Mihadaș omul ar fi devenit la fel de indezirabili contemporanilor din 2012, din aceleași motive care l-au făcut pe haiduc indezirabil reprezentanților dicta-

turii proletaria-tului cu o jumă-tate de secol mai devreme. Din fericire, limitele biologice l-au scutit pe Teohar Mihadaș de această ultimă decepție.

Privit în contextul realită-ților istorice ro-mânești, el rămâ-ne un neadaptat,

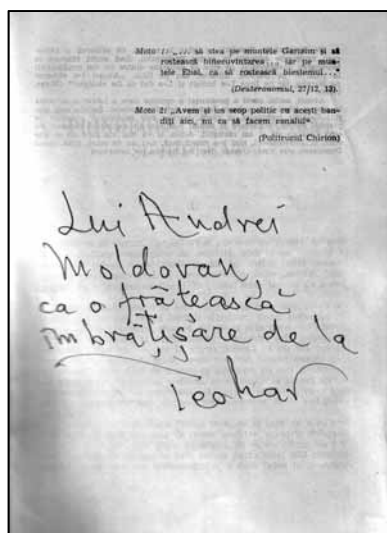
un destin tragic, o tentativă eșuată de evadare din pragmatismul balcanic cu iz levantin. Istoria noastră este – e știut de noi toți – una a răsturnărilor, a prăbușirilor și a renașterilor sub altă zodie, căreia i-au supraviețuit cel mai bine indivizii cu coloana flexibilă, Teohar Mihadaș nu a fost, nu a vrut să fie un astfel de acrobat. Destinul, pe care scriitorul și l-a asumat, a marcat și destinul romanelor sale, cu precădere a celui mai important dintre ele – în opinia autorului acestor rânduri – „Pe Muntele Ebal”. Citită pe nerăsuflăte pe când circula în manuscris, lectură pe atunci riscantă, care îți asigura atenția nedorită de nimeni a paznicilor ideologici ai sistemului – cartea a fost grațios uitată după 1990, ba am putea spune tratată cu un exces de discreție imediat după apariția ei la editura Clusium. Consecința acestei prudențe excesive, a fost

înmormântarea romanului „Pe Muntele Ebal”, fiindcă prea mulți dintre contemporani s-au recunoscut în aceste pagini, într-o manieră deloc măgulitoare, iar rândurile scrise de Teohar Mihadaș pe mașina sa de scris portabilă, păzită de scriitor ca o relictă, le amintesc cititorilor clipe și întâmplări pe care ei preferă să le uite. Până și multe din considerațiile de mai sus rămân, din lipsă de probe, în planul speculațiilor și, judecând după lipsa de atitudine a autorului, chiar el și-a dorit să rămână așa.

Semnificativ e și faptul că scriitorul nu a fost de loc atras de politică după 1989, spre deosebire de majoritatea condeielor care sau grăbit spre partidele înființate cu spor și nonșalanță în patul germinativ al fragilei noastre democrații. Pentru judecata pragmatic-mercantilă a prezentului, această atitudine rămâne de neînțeles și poate fi interpretată în cel mai îngăduitor caz drept inconsecvență.

Posteritatea la trădat pe „haiduc”. A fi victimă este un accident al destinului, nu o calitate morală.

Nici prezentul nu acceptă oamenii care ignoră cu consecvență argumentele forte ale propriului CV. Un Teohar Mihadaș senator, fost deținut politic, cu toate atributele funcției ar fi asigurat un alt destin unei cărți cum este „Pe Muntele Ebal”. Care ar fi fost însă partidul care să-l susțină pe acest senator și distins om de litere, care nu poate și nu vrea să-și depășească personajul, ceea ce înseamnă că pentru el există niște principii care sunt mai presus de interesele partidului, la care el, Teohar Mihadaș, nu poate renunța nici cu prețul pierderii următoarelor alegeri, a votului de blam sau a excluderii. La urma urmelor, care ar fi fost alegătorii care ar fi acceptat ca un bătrân încruntat și solemn să le spună adevărul în loc să-i mângâie pe cap, să-i compătimească și să le promită. Câți dintre contemporani ar fi de acord să-l însoțească inițiativ pe haiduc în pelerinajul său pe Muntele Ebal, unde vor afla că a fi fost victimă nu este o calitate, ci un accident al destinului, care nu te îndreptățește la recompense.

Recompense au promis pe vremuri tocmai cei care l-au condamnat pe Teohar Mihadaș să care pământ cu roaba la canal, ei au fost cei care le predicauseră sărmanilor că au suferit destul, că urma vremea desfătărilor, încât oamenii nu spuneau că trăiesc mai rău ca pe vremea exploatarelor din două motive: de teamă și din speranță. Teamă este de înțeles, fiind vorba de un sistem represiv deosebit de brutal, mai ales în prima fază. Speranța e mai subtilă, perversă chiar. Ea seamănă cu amăgirea celui care investește într-un joc piramidal în speranța naivă că va fi printre câștigători și nu printre cei care rămân fără bani.

Pentru sistem era obligatoriu să promoveze nonvalorile, care erau mai ușor de controlat și nu puneau în pericol poziția celor aflați în fruntea piramidei. Ori, o nonvaloare promovată umple de speranțe orice ratat, orice repetent, care vede că se poate, că are și el o șansă fără să fie nevoit să depună cine știe ce efort, în afară de conformism și obediență.

Din păcate aceste metehne ale sistemului s-au conservat, iar libertatea noastră se limitează la faptul că ne este permis să vorbim liber despre toate acestea fără ca ofițeri în civil să transporte, asudând ca pe vremuri, aparatura de înregistrare până la Liceul Agricol din Beclean doar fiindcă această instituție școlară găzduia o întâlnire a ceneclului „Saeculum” la care participa și banditul Teohar Mihadaș. Armele prezentului sunt mai subtile, de la conspirația tăcerii autoimpuse de spaima pierderii sponsorizărilor, la atacul la persoană facilitat de presa multă și ieftină. Spaima de a nu avea cu ce să-ți plătești ratele ajunsă mai mare decât spaima de odinioară că te-ar putea căuta securitatea, nu e de bun augur pentru personaje ca Teohar Mihadaș.

Argumentele folosite în acest text nu sunt decât în mică măsură literare și acest păcat este unul asumat, fiind vorba de o carte („Pe Muntele Ebal”) și de un autor, Teohar Mihadaș, care înseamnă mai mult decât o filă de istorie literară.

Declin

Portret al scriitorului la studenție

Ion Radu ZĂGREANU

L-am cunoscut pe scriitorul Teohar Mihadaș prin 1991. Îi citisem volumul de versuri „Orfica tăcere” (1988) și extraordinara carte „Pe muntele Ebal”(1990).

Personalitatea celui care va petrece șapte ani în închisorile comuniste (1949-1956) pentru motivul că a contrazis dascălii care predau filosofia marxist-leninistă la cursurile IPCD Bistrița și a aderat la „Liga Națională Creștină” („Garda Albă”), organizație anticomunistă, s-a cristalizat în anii studenției lui bucureștene începută în 1939, într-o epocă de mari convulsii istorice.

Această perioadă din existența lui este descrisă în romanul memorialistic „Străinul de la miezul nopții” (Editura „Clusium”, 1996).

Autorul dialoghează cu propria-i conștiință, în postură de narator, de observator lucid al comportamentului tânărului student. Întâlnirea, prin intermediul amintirilor, cu necruțătoarea lui conștiință se petrece într-o atmosferă stranie, similară cu începutul poemului „Corbul” al lui Edgar Allan Poe.

Tânărul student, la Facultatea de Litere și Filozofie, un Dionis și un Toma Nor eminescian, un Faust și un Mefistofel în același timp, un anarhist dostoevskian, un „om revoltat” al lui Albert Camus, se formează intelectual sub raza de lumină a unor mari profesori: Tudor Vianu, Mircea Vulcănescu, George Călinescu, Dimitrie Gusti, Nicolae Iorga etc.

Studenția lui e o „rătăcire” labirintică prin „purgatoriul” cunoașterii în care el se avântă dornic să soarbă cu sufletul învățătura marilor săi maestri: „să afli, să știi să cunoști totul”; „să primești de la profesorii cei mari harul mântuitoarelor revelații întru care sperai cu ardoare”.

Înainte de toate, studiosul student este un temperament ardent, un melanj de înger și

demon: „nestatornic și satanelic, nemulțumit de toate, de orice și se oferea, negăsind nici odihnă și nici tihnă niciunde, niciodată, izbeai din coarne și copite, în toate... în continuă agresiune împotriva ta și a tot ce există”.

Însetat de absolut, peregrin pe cărările marilor filosofi, I. Kant, F. Nietzsche, M. Heidegger, S. Kierkegaard, studentul își compensează eșecurile cunoașterii prin iubiri pasagere sau serafice.

El eșuează în planul cunoașterii, cât și sentimental: „După ispita înaltelor teritorii deșerte la care te îndemneau profesorii tăi și cărțile cele mai frumoase, acestea au fost celelalte ispite, ale perdicției și purgatoriului, pentru ca astfel să te întorci la tine umilit și acoperit de răni”. Nu îl salvează nici refugiul în poezie sau în gazetărie.

Ca un alt Gelu Ruscanu, viitorul scriitor, nu acceptă ca „lucrurile la care ține”, să fie „sluțite”. Mereu își afișează „chipul” moral al celui care „ar fi vrut să fie”.

Mefistofelicul student intră în contradicție cu o lume a succesului mărginit sau agresat de amenințări extremiste în afirmare vizibilă. Îl dezamăgesc și politicienii zilei, ar vrea să se angajeze „într-o luptă pentru mai binele oamenilor”.

„Idealistul naiv” își ascultă vocea conștiinței și „rămâne singur”, convins ca eroul din „Rinocerii” lui Eugen Ionescu, Beranger, să fie „om până la capăt”. Se înrolează în armată și ca un alt Ștefan Gheorghidiu, ajunge pe front. Eroul romanului își scrutează amintirile cu un scop resurecționar, gata de a începe un nou drum.

Portretul scriitorului „la studenție” este și o construcție influențată de solidele lui lecturi, de o punere în scenă, puțin regizată, memorialistic și sentimental, dar având o mare calitate, sinceritatea.

„Haiducul”

Cornel COTUȚIU

Zic zău că nu-mi amintesc în ce împrejurări l-am cunoscut pe Teohar Mihadaș.

Poate în anul când i-a apărut cartea *Tărâmul izvoarelor*, din 1968, și mă învrednicea cu următoarea dedicație: „Lui Cornel Cotuțiu, de care mă leagă amintiri îndepărtate și foarte dragi, în semn de aleasă prețuire.”

Am trăit și atunci o nedumerire fără dezlegare. Parcă ne-am fi cunoscut altădată, în altă lume și acum ne revedeam, ne recunoșteam. El era secretar la Teatrul Național Cluj, eu – proaspăt profesor la o școală de la poalele de nord ale Apusenilor.

A urmat, peste niște ani, constituirea Cenaclului „Saeculum” (care, precum se știe, a durat trei ani la Dej, trei ani la Beclean), cu participare lunară a scriitorilor de pretutindeni și de toate vârstele. A fost adus de către Radu Săplăcan și foarte curând îl consideram pe Teohar un fel de patriarh al nostru, atotștiutor, persuasiv, dar un stâlp al năzdrăvăniilor noastre în încercările de a experimenta forme și teme în literatură mai puțin agreate de revistele de specialitate sau de editurile anilor 80.

Ce ar fi fost Cenaclul „Saeculum” fără Teohar Mihadaș ? – m-am întrebat nu o dată. Noi, „saeculiștii” (vorba lui Zorin Diaconescu) ne adunam din diverse centre de cultură, de la București și Brașov la Baia Mare, Cluj, Bistrița, iar cel care pune „gaz pe foc” întâlnirilor noastre lunare era, desigur, Radu Săplăcan. Dar cel care potolea „erupțiile” era Teohar Mihadaș. Și o făcea atât prin propria lui prezență, prin reacțiile fizionomice, zâmbet, lumina jucăușă a ochilor, cât și prin intervențiile din timpul disputelor. Aceasta, nu în postura de dascăl, care-și potolește discipolii, ci de conviv, de partener, care, parcă, știe ceva în plus față de noi, ucenicii înfierbântați în dialog.

Câteodată își ridica brațul – ca un toiag de sacerdot -, și ieșea în evidență arătătorul de la mâna dreaptă, ușor curbat la capăt (când palma îi fusese strânsă la ușă într-un moment al detențiunii în închisoare). Nu voia să mustre, ci să nuanțeze o afirmație a unui opinent.

Am acum o revelație: Prin Teohar Mihadaș, îmi dau seama că, în cei șase ani de „Saeculum” (Dej-Beclean), noi, participanții, lună de lună, la întâlniri, compunem un fel de ansamblu de jazz, care, prin textele citite, prin ce urma (uneori până spre dimineață), în schimburile de idei, de opinii, improvizam, la înalt nivel ideatic, dorința de a fi peste poruncile ideologice ale vremii. Nu degeaba se întâmplau secvențe de genul următor: „Răducu...” încerca, amuzat, să-l potolească pe Radu Săplăcan, iar acesta, spre hazul nostru, îl apostrofa (ca un răsfățat, firește): „Să taci, Teohaș Mihadar!”

Acest jazz presupunea, desigur, fantezie. Or, Teohar Mihadaș era un maestru. Dădea tonul și întreținea uneori un asemenea mod de comunicare. În întâlnirile noastre existau și clipe ale poftii de joc, joc verbal, firește. Uneori, un cuvânt îl inspira pe „mai marele nostru”, îl stimula, încât regretai că-și

încheie alocuțiunea. Îi plăcea să se copilărească alături de noi. La o întâlnire „Saeculum” de la Beclean a avut loc și lansarea unei cărți ale mele (astfel de lansări se produceau mereu). El nu avusese cum să mi-o citească, doar abia era scoasă de la tipar. Dar titlul îl stârnise, îi dăduse un imbold de comentariu și a transformat intervenția sa într-o spumoasă pledoarie pentru frumusețea limbii române.

Trăia o vibrantă iubire de viață. I-o simțeam permanent. Parcă îi părea rău că venise pe lume, că urma, cândva, să nu mai fie. Îi înțeleg mai bine acum dorința ca la prohodul lui sicriul să fie acoperit și nimeni să nu rostească vreun cuvânt de despărțire în afara preotului. Parcă era un fel de replică la ceea ce i s-a întâmplat irevocabil.

Îi înțeleg mai nuanțat strofa ultimă din *Înstelata cină* (cu dedicația „Prietenilor mei de la „Saeculum”): „Acum, cupa în aștri

ridicați!/ Ce stăruie-ntre noi? A cui nălucă?/ Până la fund goliți-o, soți mărați!/ Ducă-se-n foc de viață să se ducă!”

Radu Săplăcan, a cărui impetuozitate Teohar Mihadaș se făcea că o acceptă și i se supune (era un fel de răsfăț deghizat), îl numea, uneori „haiducul”. Adevărul e că noi, cei apropiați lui, simțeam și ne tihnea atitudinea lui de om neînduplecat în fața circumstanțelor socio-politice (dar evitam atitudini fățișe antitotalitare, asta, ca un fel de autoprotecție în fața poliției politice represive ale anilor 80). Și simțeam că această ținută de... haiduc (nu manifestată ostentativ) vine din fibra sa de aromân, hăulind prin Munții Pindului. Nu degeaba (am mai amintit-o în câteva rânduri), la aniversarea sa de 65 de ani, N. Steinhardt, într-o serbare de la Beclean, dedicată lui (1983), spunea așa: „Ca aromân, este un aristocrat al spiritului și sufletului românesc.”

În captivitate

Teohar – darul lui Dumnezeu

Gheorghe PÂRJA

Prietenul Andrei Moldovan mi-a stârnit memoria cu această rugămintă: scrie ceva despre Teohar Mihadaș. Știu că l-ai cunoscut, ați fost prieteni. Câteva zile m-a frământat invitația de a scrie acest text. O scormonire binefăcătoare printre amintiri. Oricum, Domnul Mihadaș locuia pe partea dreaptă a gândului meu, ne întâlneam în vis adeseori, fiind unul dintre scriitorii care mi-au marcat biografia.

De cunoscut, este adevărat, l-am cunoscut, dar prietenia a fost de la discipol la maestru. El mi-a adus acasă miracolul unei lumi despre care știam puține lucruri. A apărut în viața mea ca un personaj în care m-am regăsit. Nu i-am spus-o niciodată. Avea un har uluitor de a povesti. De a pune în discurs aura zeilor. Era o ființă tragică, ce purta cu el Turia natală și pădurile din Munții Pindului.

Încerc în câteva secvențe să recompun un timp profund, dintr-o vreme suficient de incoloră, alături de Teohar Mihadaș.

Numele nu-mi era străin. Publica în presa literară, iar legenda lui era povestită la Sighetu Marmăției de către scriitori clujeni. Mai ales de Valentin Tașcu. Recunosc că s-a cuibărit în mine dorința de a-l cunoaște. Cum eram încă tânăr, știam că va veni clipa. Și a venit când nu m-am așteptat.

Eram acasă, la Desești, să fi fost prin 1980. Da, trăia și tata. Lucram ceva prin ocol, când aud o voce baritonă, venită din partea unui bărbat înalt, ce urca pe Ulița Bisericii: „Să trăiești, vere Gheorghe”. Da, îmi aduc aminte, îl ajutam pe tata să ungă roțile la car. Tata se îndreaptă spre poartă, se îmbrățișează cu omul acela înalt, îmbrăcat într-un costum impecabil. Domn în toată regula. Era avocatul Ion Bohotici, care locuia în Cluj. De loc din Desești, cam de-o vârstă cu tata. Alături, un bărbat bine legat, un pic adus de spate, cu ochi

pătrunzători, scump la vorbă la prima întâlnire.

Avocatul ne spune: este prietenul meu, scriitorul Teohar Mihadaș. Când l-am privit cu atenție pe Domnul Teohar, l-am recunoscut din fotografiile apărute pe ici, pe colo. Deși avocatul trebuia să ajungă la fratele lui, Vasile, la casa părintească unde a copilărit, tata i-a invitat la un popas. Și așa, la o masă, pusă de Mama Doca, am stat câteva ceasuri bune. Așa s-a întâmplat frumoasa cunoaștere, care nu a devenit niciodată o risipă.

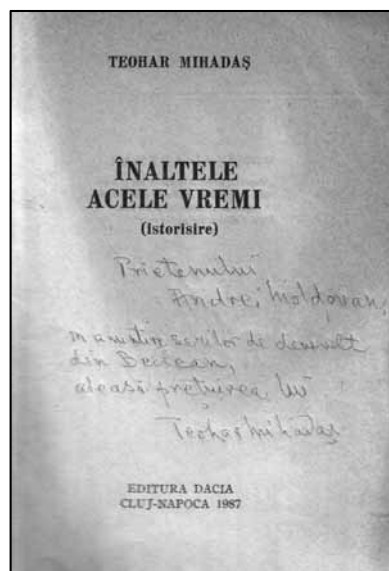
Garantat de avocat că se află într-o casă din care nu ies vorbele, spuse chiar la un pahar de încurajare, Domnul Teohar a început să povestească, patetic, sincer, răscolitor. Mie mi s-a oprit ceasul în loc, cum se spune, ascultându-l. Descopeream o lume absolut nouă. Așa am aflat că este aromân, fiu de păstor din comunitatea din Munții Pindului. Domnul Teohar purta în expresia feței noblețea și dârzenia strămoșilor lui, cu sânge iute.

După ce s-a pornit la vorbă, era când seducător și solemn, când viforos ca o pădure în furtună. Mărturisirile au început cu perioada de la Bistrița și Năsăud, apoi unica evocare a înmormântării poetului Lucian Blaga, unde Domnul Teohar a fost prezent în camionul funerar care l-a dus pe marele poet de la Cluj la Lancrăm. Și despre poetul Constant Tonegaru. Am tresărit. Curiozitatea mea sporea ca spuma. Autorul „Plantațiilor” a

fost prieten cu profesorul meu de la Liceul pedagogic din Sighetu Marmăției, poetul și pictorul Gheorghe Chivu. El i-a dus volumul „Zumbe” la Editura Fundațiilor Regale. A fost premiat dar a apărut fix peste 20 de ani.

Tonegaru îmi era un poet aproape. Acum aflu despre un Tonegaru care rătăcea în idei și speranțe deșarte, cu generația lui. Ca orice poet adevărat, naiv, entuziast și fantast,

era sigur că munții mișună de armate nevăzute, iar cu ajutorul americanilor vor lichida regimul impus cu forța în România.

Poetul deșirat l-a dus pe Domnul Teohar la Crucea Roșie a Ambasadei belgiene, unde a primit o ladă plină cu de toate.

Pentru oamenii nevăzuți din munți, care locuiau în imaginația poetului. Tonegaru s-a rugat de Mihadaș să-l ia cu el în munți, prin ținutul Bistriței și Năsăudului, să se întâlnească cu oamenii care stau la pândă și așteaptă un semn să se arunce asupra dușmanului.

De la această ladă a început aventura tragică a Domnului Teohar. Urmărit, hărțuit, anchetat, a făcut șapte ani de pușcărie politică, ca dușman al poporului. După vreo zece ani, am citit acest episod, povestit la Desești, în romanul Domnului Teohar „Pe muntele Ebal”. Apariția cărții, prin 1990, a fost pentru autor o eliberare de vechi și grele suferințe.

Domnul Teohar a rămas câteva zile la Desești, la familia avocatului Bohotici. În câteva rânduri, am drumețit pe dealurile de la marginea satului. I-a plăcut imaginea Muntelui Gutâi, pe care l-a asemănat cu un uriaș leu de piatră, stând pe labe. Multe mi-a povestit în acele peregrinări. Mi-a rămas definitiv în memorie imaginea soției lui, Zoe, care a fost mândră că i-a fost alături și a suferit pentru el cu demnitate. Domnul Teohar

îmi spunea că ea avea o intuiție mistică, ceea ce înseamnă în viață voluptatea sacrificiului, a iubirii până dincolo de margini. Splendid portret, creionat acestei Penelope a Plaiului Bătrân. Moartea ei l-a marcat definitiv, până la moartea lui.

Domnul Teohar s-a legat de Maramureș. Am găsit și o explicație pentru această adorație. Chiar în orgoliul de a fi aromân. Aromânii nu au cultivat vocația nobiliară, ci pe cea înnobilită, a demnității și tăriei de caracter. Ceva din spiritul maramureșean în istorie.

Mi-a lăsat pe o hârtie îngălbenită un text astral, scris de o mână tremurândă. O credință în Maramureș și în poezie: „Unde altundeva pe pământul românesc s-ar simți mai la ea acasă poezia decât în Țara Maramureșului – vatră legendară și tărâm fabulos, Început și Permanență, în același timp al ființei și istoriei? Prin porțile de Maramureș se întâ în marile mistere ale poeziei. Cine le-a trecut pragul intră în templele cele fără ziduri, mici catapetesme pământești ale ființei noastre, sub semnul Marei Tăceri și a marilor ei ritmuri fără grai. Cu gândul la Mușatini și la Cel care i-a invocat frumos cum nimeni altul, să punem înaintea Maramureșului, a porților lui, pâinile jertfei ce i se cuvine; jertfa poeziei, că alta mai curată nu este decât cea a sângelui.”

Apoi, în Cartea amintirii din Sala „Nichita Stănescu” din Desești, Domnul Teohar mi-a lăsat acest gând vizionar: „Dacă va fi să sune ceasul de apoi, această vatră magică a etosului va fi ultima care va închina steagul ființei noastre înainte de Neființă. Aduc pe mâini țărâna serilor”. O, ce Olimp nordic și-a imaginat Domnul Teohar. Și ce veșnicie plină de curaj!

Ani la rând ne-am bucurat că venea la Festivalul de Poezie de la Sighetu Marmăției, completat încă de pe atunci cu ziua de respirație lirică, numindu-se acum Serile de Poezie de la Desești. S-a apropiat de oamenii din sat, avea un har contagios în dialogul cu țărânii. S-a împrietenit cu dascălul meu Vasile Fodoruț, cu care a povestit despre anii de detenție politică.

Multe întâmplări mă leagă de Domnul Teohar. Simțeam că are o prețuire aparte

pentru mine. Astfel că m-a invitat la Cenaclul Saeculum, de la Dej. Apoi la Beclean. Acolo ne-am întâlnit, cum se știe, câțiva scriitori tineri, cu purtări mai libere: Radu Săplăcan, Zorin Diaconescu, Cornel Cotuțiu, Ion Mureșan, Cornel Udrea, Vasile Dragomir și încă mulți alții. Și, evident, Domnul Teohar. Ne întâlneam parcă sub semnul spusei lui: „Pentru un trac adevărat, libertatea este egală cu lumina soarelui”. Seara, după lecturile de la club, eram găzduiți la Liceul din Dej, unde director era tatăl lui Radu Săplăcan. Întindeam vorba până spre dimineață, când aveam tren spre Baia Mare.

Într-una din acele nopți albe, Domnul Teohar ne-a povestit câteva secvențe despre orizonturile blestemului celor șapte ani de închisoare politică. Mi-am adus aminte de întâmplarea din Biblie, când Moise spune poporului că, atunci când vor intra în țară, de pe Muntele Ebal să fie rostit blestemul, iar binecuvântarea de pe Muntele Gutazim.

Domnului Teohar i-a fost hărăzit blestemul. Cu vocea lui apăsată, gravă, cu mâinile un pic tremurânde, urmări ale chinurilor detenției, ne povestea despre acei ani care nu aveau lumină, ci numai speranță. Știi că i-a îndurat cu o demnitate proverbială. Mărturie stau romanele lui, cu un pronunțat suflu autobiografic. Acolo, la Liceul din Dej, mai mult pentru mine, și-a amintit de o întâmplare. Nu știu dacă a strecurat-o în vreun roman. În celulă, se pare la Aiud, doi deținuți au devenit foarte buni prieteni. Frați de suferință și de gândire pentru viitorul țării. Unul dintre ei se îmbolnăvește grav. Înainte de a-și da obștescul sfârșit, își cheamă prietenul lângă pat și-i spune cam : Nu am multe zile, eu o să mor. Tu ești mai viguros și vei prinde libertatea. Dacă te întorci acasă

sănătos, te duci la soția mea și o ceri de nevastă. Ești un om de ispravă. Ea este o femeie minunată. E păcat să rămână singură pe lume, hărțuită din cauza mea. Îi spui că am lăsat asta cu limbă de moarte. Apoi a murit.

Prietenul, care a apucat libertatea, s-a conformat cuvintelor testamentare. Femeia a acceptat propunerea și s-au căsătorit. Acest om era chiar avocatul Ion Bohotici, care mi l-a adus pe Domnul Teohar la Desești.

Teohar, darul lui Dumnezeu în greacă, făcea parte din neamul de oameni extrem de vioi și neîmpăcați cu soarta. Ființă tragică, întemeindu-și supraviețuirea pe șapte miracole, care l-au salvat de la moarte, dar și de povara ce decurge din faptul că a fost un copil dăruit de mama unei biserici pentru a fi smuls din blestem.

Așa ne vorbea Valentin Tașcu despre Domnul Teohar. A fost alungat de greci din niște munți pe care i-a îndrăgit. Nu făcuse rău nimănui, dar așa a fost istoria. A venit spre frații români cu inima deschisă. Care l-au miruit cu șapte ani de pușcărie politică. A iertat deoarece a știut să facă deosebirea dintre popor și autorități vremelnice. Care erau chiar împotriva poporului român.

În mărinimia lui, sub semnul iertării și al iubirii de neam, a dăruit poporului poezia lui. De aceea Domnul Teohar scria undeva: „Poezia pentru mine este un act de recompensă, de răsplată, de mulțumire limbii române și statului român că m-a luat din Munții Pindului, din Macedonia, m-a purtat în școli, m-a îmbrăcat, m-a hrănit și m-a făcut cel care sunt. Poezia pentru mine este un dar oferit limbii române, poporului român.”

Nimic despre suferință. Teribil și înțelept fel de a ierta. O, Teohar, dar al lui Dumnezeu ai fost pentru mulți dintre noi.

I se spunea „haiducul”

Aurel PODARU

Motto: „E iarnă peste lume, Teohar!”

Horia Bădescu

Era, dacă nu mă înșală memoria, anul de grație 1974. Luna noiembrie. Nici toamnă, nici iarnă, sau și una și alta. Stabilît cu ceva timp în urmă la Beclean, reușisem, împreună cu câțiva profesori din localitate (Valer Bolog, Maria Fărcaș, Valer Oprea, Ion Poenaru și alții), să înființăm un cenaclu literar. Isprava noastră coincidea cu anul în care Becleanul a fost declarat oraș: 1968. Cenaclul, o premieră

absolută în istoria localității, a primit numele ilustrului cărturar, originar din Beclean, Grigore Silași: primul profesor de limba și literatura română la Universitatea din Cluj.

Mă despărțisem (e un fel de-a spune!) de puțină vreme de Clujul studenției mele și, odată stabilit la Beclean, mă întorceam mai mereu în Capitala Culturală a Ardealului. De fiecare dată când ajungeam acolo, treceam și pe la *Arizona*, celebra cafenea literară

„Arizona interzisă”. Textul a circulat printre elevii clujeni, dar a ajuns și sub ochii boemei care frecventa cafeneaua cu pricina. Și *Arizona* i-a rămas numele pentru totdeauna!

Acolo l-am întâlnit, într-una din frecvențele mele descinderi la Cluj, pe poetul Nicolae Prelipceanu. Îl cunoșteam din studenție și era, pe vremea aceea, redactor la revista *Tribuna*. L-am invitat la Beclean. La o întâlnire de cenaclu. Mi-a promis că va veni și s-a ținut de cuvânt. Când m-a anunțat că sosește, l-am așteptat în gară. Spre surprinderea și bucuria mea, din tren au coborât patru persoane. Nae (cum îi spuneau prietenii) venea însoțit de alți trei scriitori clujeni: Teohar Mihadaș, Negoită Irimie și Marcel Constantin Runcanu.

I-am condus la Biblioteca orășenească (azi, locația Judecătoriei Beclean), unde așteptau cenacliștii: elevi și cadre didactice în majoritate, curioși și bucuroși de oaspeții scriitori. I-am prezentat publicului și, când i-a venit rândul lui Negoită, am făcut următoarea remarcă: Este singurul scriitor român în viață care, în *Dicționarul literaturii române contemporane* al lui Marian Popa, figurează atât la litera „I” (Irimie Negoită), cât și la litera „N” (Negoită Irimie). Observația mea l-a surprins, în mod plăcut, pe poet.

Printre participanții la acea întâlnire se aflau (îmi place să-i amintesc acum, după atâția ani!) criticul Andrei Moldovan (profesor la Chiuza, pe atunci), preotul și poetul Ioan Mărginean, prozatorul Traian Parva Săsărman (ambii elevi de liceu, membri fondatori ai cenaclului), profesoarele Maria Rebreanu, nepoată de văr a romancierului și constănțeanca Elisabeta Cojocar, pe care Teohar Mihadaș le poreclise (cu simpatie)

din centrul orașului, locul de întâlnire al scriitorilor și boemei clujene. Numele cafelei (ca să facem o scurtă paranteză) se datorează, zice-se, unui elev de la Liceul „Emil Racoviță” din Cluj: Virgil Stanciu, viitorul profesor universitar la Filologia clujeană. În semn de protest că elevii nu aveau acces în cafenea, liceanul de odinioară ar fi scris, se spune, o proză pe care a intitulat-o

Chivără Albă și *Chivără Roșie* (după culoarea căciulițelor pe care le purtau tinerele profesoare).

La întâlnire mai venise, val-vârtej, și foarte tânărul (pe atunci) profesor de fizică Mihai Runcan (proaspăt lăsat la vatră, după un stagiu militar de șase luni!), verișor cu regretatul Marcel Constantin Runcanu. După cât semăna, însă, cei doi verișori, n-ai fi zis că sunt neamuri. Marcel era înalt, brunet, cu mustață și barbă, iar Mișu (apelativul pentru prieteni!), scund, bălai spre șaten și aproape imberb. S-au făcut și glume pe această temă..

Dacă primul era deja un prozator cunoscut, Mișu s-ar fi putut lăuda și el (dar n-a făcut-o niciodată!) cu calitatea sa de artist fotograf. În studenția sa clujeană, ajunsese chiar instructor la Cercul foto al Casei de Cultură a Studenților, foto-reporter al revistei *Echinox* și, nu în ultimul rând, corespondent-foto al revistei *Amfiteatru* din București.

Câțiva cenacliști au citit, atunci, din creațiile lor: poezie și proză. Comentarii au făcut, în special, scriitorii clujeni. Ei au reținut și câteva texte, pe care le-au publicat ulterior în paginile revistei *Tribuna*. Teohar Mihadaș a vorbit mult, mai mult, poate, decât toți ceilalți laolaltă. Avea vervă și era de o naturalețe fermecătoare, iar asistența îl asculta cu sufletul la gură. Atunci am aflat că este aromân din Grecia și că făcuse liceul la Dumbrăveni, Filologia la București și fusese, vreo 3-4 ani, profesor la un liceu din Bistrița și, apoi, la Liceul Grăniceresc din Năsăud. Iar în gara Beclean pe Someș, ne spunea el, a zăbovit, nu o dată, în așteptarea unui tren: spre Cluj sau spre Maramureșul istoric.

Discuțiile au continuat (în jurul unor gustări) până după miezul nopții, în cancelaria proaspăt înființatului liceu agricol (al cărui director eram și ne îngăduiam acest lux!), instituție situată într-un castel medieval din centrul Becleanului. Invitații noștri au fost cazați peste noapte în camera de oaspeți a liceului. A doua zi, la prânz, s-au întors la Cluj, cu acceleratul de Iași – Timișoara. I-am condus la gară și, la despărțire, le-am strecurat în geantă o sticlă de pălincă, cu aromă de prună bistrițeană. Asta așa, ca să le treacă timpul mai ușor, fiindcă până la Cluj trenul

cursă de persoane făcea (și face și azi, spre disperarea călătorilor!) mai mult de două ore! Pe o distanță de 85 de kilometri!

După câțiva ani de la această, memorabilă, întâlnire, apărea (în 1979), la Editura Junimea din Iași, volumul de versuri *Pâinile punerii înainte*, semnat Teohar Mihadaș, unde, spre surprinderea și imensa mea bucurie, am aflat și poemul *Reminiscență*. Îl reproducem mai jos, cu convingerea că el, poemul, este rod al zăbovei lui Teohar Mihadaș („așteptând poate-un tren care nu mai venea”) în faimosul nod de cale ferată.

„În gara Beclean pe Someș, cândva,/ În tomnatica zi aceea,/ Cu zări adiind a Sahară/ Și-a miriști pustii,/ (Așteptam poate-un tren care nu mai venea)/ Apăru din neunde-o femeie bizară,/ Cu vetre fierbinți în ea/ Și de nea./ Nu era nimeni decât numai noi/ Doi./ Parcă totu-amintire era!/ Clipa un șuier, gara un vis,/ Părelnică trecere spre paradis./ Acari, impiegați, șeful ei, călători/ De mult se făcuseră ape și nori./ Din ochii ei tulburi, crepusculari,/ Cu genele mari,/ Nocturn mi-a surâs: Îngânare? Chemare?/ Și m-am dus lângă ea,/ Și-am tăcut lângă ea îndelung,/ Ca un fluviu la pragurile mării./ În clipa oprită deasupra pierzării.../ Pe Someș un abur din alt veac plutea/ Iar trenul acela/ Din nici o direcție și de-o veșnicie/ Nu mai venea./ În gara Beclean pe Someș și-acum,/ În funestul răstimp dintre trenuri, ascult/ Cum trece prin sufletul meu, ca un fum,/ Sau un strigăt... o taină venind de demult.”

În anii '80 ai secolului trecut, a funcționat, după cum bine se știe (mai întâi la Dej, apoi la Beclean), Cenaclul Saeculum al tinerilor scriitori din Transilvania (și nu numai). Lui Teohar Mihadaș („Haiducul”,

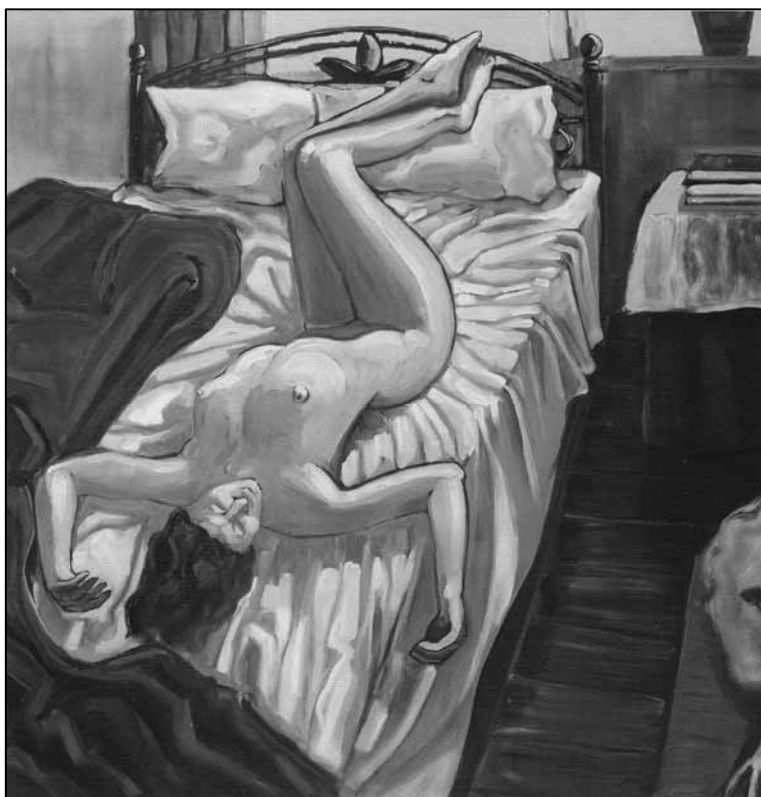
cum îl poreclise Radu Săplăcan, mi se pare) i-a fost dat să fie patronul spiritual al acestui cenaclu. Astfel, am avut ocazia ca timp de vreo șase ani să ne întâlnim lunar. L-am ascultat vorbind de nenumărate ori. Era în stare să vorbească despre orice, și despre orice ar fi vorbit, vorbea la fel de frumos. Era o prezență tonică și expresivă.

La împlinirea vârstei de 65 de ani (în 1983), Teohar Mihadaș a fost sărbătorit (și) la Beclean. Într-un alt castel medieval (unde își are sediul Casa orășenească de cultură), în prezența lui Nicolae Steinhardt. I-am dedicat și eu, cu acest prilej, un textuleț, pe care, după ce l-am citit „în plen”, sărbătoritul l-a pus, alături de textele celorlalți *saeculiști*, într-un dosar special. Și mă gândesc acum ce ocazie (rarisimă!) de a publica în *Mișcarea literară*

aceste texte! Dar unde sunt ele (dacă mai există)? Unde se află dosarul cu pricina? Știe cineva de el?

După 13 ani de la această aniversară (timp în care drumurile noastre s-au mai intersectat nu de puține ori), Domnul Teohar s-a decis (tot într-un noiembrie târziu) să plece „în haiducie”. Pe celălalt tărâm, de data aceasta. Nu înainte, însă, de a lăsa, cu limbă de moarte, cum se zice, ca la înmormântarea sa să nu se rostească discursuri. I s-a respectat dorința. Totuși, prietenul și colaboratorul său de la săptămânalul *Atlas Clusium* și Editura Clusium, Valentin Tașcu, (plecat și el între timp prin Câmpiile Elizee) s-a apropiat de sicriul închis (o altă dorință a „Haiducului”) și a spus doar atât:

– Bună dimineața, Teohar!

Întâlnirea

Despre literatură și credință cu Teohar Mihadaș

Valentin FALUB

Într-un dialog pe care l-am avut în peregrinările noastre prin Beclean și împrejurimi, întrebându-l cum stă cu poezia, prietenul meu, poetul și prozatorul Teohar Mihadaș mi-a răspuns:

– Îi rămân credincios, și acum și câți ani mi-o da Dumnezeu, dragul meu, dar există o distanțare de la prima mea carte de versuri, *Ortodoxia păgână*, scrisă când eram elev într-a șaptea, a opta. Atunci era o poezie telurică, spontană, scrisă cu revoltă. Vorbea în mine un fel de Faust la vremea aceea. Nu știu dacă am mai spus-o, dar din această stare s-au născut primele mele versuri. De pildă, Lucian Blaga, citind, mi-a spus: „Ești de-o vitalitate mistică!”, prinzând sintetic esența versurilor mele de început. De acolo până la *Țărâna serilor* (apărută în 1967 la E.T. Buc., n.n.), au trecut 38 de ani. Aceea a apărut la 20 de ani, cealaltă după 36 de ani, când, e drept, am scris în memorie, în pușcărie, dar a intervenit aici tocmai singurătatea din celula închisorii, care singurătate și meditație, m-a făcut să mă cunosc pe mine însumi, reflectând, altfel n-aveai voie. A coborât mai multă lumină în mine, mai multă iubire și din acest catarsis m-am eliberat de anumite impulsuri, mecanisme telurice de revoltat, și de fapt poezia a început să devină un act de revoltă, de căutare îndrăznească, de provocări în fața lumii, a devenit stare orfică, a devenit afiliere religioasă pentru că acolo mi-am cunoscut părinții, toate ființele pe care le-am iubit, acolo m-am cunoscut pe mine în ceea ce aș avea esențial și acolo l-am cunoscut pe Dumnezeu, adică l-am cunoscut mai profund decât până atunci...

– Deci sunteți un credincios...

– Cred în Dumnezeu, dar nu sunt un practicant al vreunei discipline de cult. Odată m-a întrebat cineva: „Cine ești dumneata, d-le

Teohar Mihadaș? I-am răspuns: „Sunt un ins, un individ, care dacă toți indivizii din societatea omenească ar fi ca mine, nu ar mai fi nevoie de justiție, de poliție și nici de preoți. Eu comunic cu divinitatea prin propriile mele deschideri și prin propriu-mi efort. Nu practic și nu mă supun practicilor religioase, nu sunt practicant al unei religii. Sunt profund credincios divinității. Pentru mine adevărul absolut este divinitatea...”

– Dar cu proza cum stați domnule profesor ?

– Am încheiat capitolul prozelor mele autobiografice!

– Cum așa!? De ce?...

– De ce?... Scrisesem până acum doi ani 6 cărți, „Țărâmul izvoarelor”, „Frumoasa risipă”, „Pe muntele Ebal”, „Într-un colț lângă fereastră”, „Steaua Câinelui” și prietenul meu Niculiță Mocanu, moțul, atâta m-a bătut la cap să scot a șaptea, pentru că sunt șapte stihii, șapte țării și să scriu și a șaptea, pentru că este o cifră magică. Anul trecut am scris ultima temă din seria autobiografică inspirată din viața mea, de după moartea soției, care a fost singura lovitură pe care am simțit-o în viață. Nu bătaile de la securitate, nici chinurile de la canal... Pierderea soției, asta m-a înmuiat. Singura lovitură pe care am simțit-o și o simt și astăzi. Și ultima mea carte se cheamă „Singurătatea lui Ulise” și cred că, cu asta am terminat. Dacă se va întâmpla vreo minune cu mine de acum încolo, s-ar putea s-o scriu și pe a opta, încheie interlocutorul meu.

Efigie în bronz : Teohar Mihadaș

Mircea POPA

Figură de haiduc sud-dunărean sau de arnău turcesc care își poartă pistoalele la vedere, Teohar Mihadaș a fost un suflet avântat și pribeag miruit de Parce cu un talent poetic învederat. Știa zeci de versuri pe de rost, iar raportarea la marii poeți ai țării era imediată și fundamentală. Poeziile memorate erau readuse în mintea companionului, pentru ca sonurile lor fragede și pline de miez să mute discuția într-un plan sublim de idealitate, să umple fiecare clipă cu căldură divină a versului fraged și cu muzicalitatea lor diafană. Era ca coborâre pe potecile unui munte semeț plin de poieni și de arbori triumfali, era ca o răcorire cu stropi de aur în amiezi de arșiță. Cuvântul lui avea savoare, vorba lui era înțeleaptă, întotdeauna ca un ghioc cu sunete multiple. Teohar Mihadaș aducea cu el înțelepciunea zeilor de la sud de Dunăre, rostirea lor oraculară plină de ambiguități triumfale, jocul subtil al nuanțelor ieșite din harfa lui Orfeu, muzica sacerdotală a unui cor de vestale puse să ghicească destinul omenirii în plină clipă nostalgică a datului zilnic. Avea o savoare a evocării pe care o împrumutase de la oamenii de sub obcinele Ilvei și de la Năsăudul grăniceresc, când încă superbia demnității naționale de la „Virtus Romana Rediviva” nu ajunsese încă să fie compromisă de îngălarea unor poligrafi care au făcut dintr-un trecut de lupte și de puternică rezistență spirituală o biată „Birtus Pomana Recidiva”, și de când unul dintre elevii săi mai isteți n-ajunsese să parvină în postura unui oarecare psalmist în corul de haidamaci proletcultiști și nici nu apucase încă să bântuie casele sătenilor spre a-i ușura de icoanele lor moștenite de la moși strămoși pentru câțiva creștari neînsemnați sau pentru o izvodire contemporană în straie de împrumut, când gloata de simbriași ai scrisului făcuse în bună parte uitată atât sfințenia lui Coșbuc și cât și

sudoarea de minier ieșit din galeriile cuvântului în nopțile de îndelungi căutări și trudă pe manuscris. Despre cei amintiți mai sus vorbește în *În colț lângă fereastră*.

Suspectat ani de zile de regimul comunist, urmărit și monitorizat de Securitate, ținut la marginea vieții literare și la periferia vieții sociale, Poetul cu grai arămănesc a primit în sfârșit dreptul de a se exprima liber abia după răzmerița din 1989, când vocea sa voluminoasă a redus la tăcere cenzura și a înghețat micimea egoistă de tip colectivist. Pe masa sa de lucru s-au ivit cărți precum *Pe muntele Ebal*, *Steaua câinelui*, *Pinii din Golna*, *Străinul de la miezul nopții*, *In colț lângă fereastră*, în care oameni și realități din lumea comunistă erau înfierate și discreditate. La plecarea dintre noi pe masa sa de lucru au mai rămas câteva manuscrise cu poezii, precum *Ce se vede prin lucarne*, *Schitul cu sute de ocnite*, *Catrene și sextine*, *Ca să-ți treacă de urât și catrene cu catran (1960-1989)* sau *Lovituri directe*, cele două din urmă fiind îndreptate împotriva turpitudinii și înșelăciunii otrepelor comuniste, multe dintre ele strecurate printre oamenii noii puteri. Aceștia, și altor multor năpârliți peste noapte, le-a transmis cuvântul lui de oprobriu, spunând: „De-un singur lucru-mi pare rău/ Când părăsesc viața-aceasta: /Că n-am putut să le strivesc/ Sub tălpi, canaliilor, țeasta.” Pe această temă una dintre poezii se și intitulează *Revoluție exemplară*, ironizând până la lacrimi regimul iliescian care a promovat în parlament oameni de teapa unui zis Javra, fost mare activist sub Împușcatul. Poezia, care trebuie citită cu gândul la contextul în care a fost scrisă, o reproducem în întregime mai jos.

Poezia lui Teohar Mihadaș, așa cum am spus și în altă parte, este poezia unui arheuaheu, a unui trac străbun din Munții Tesaliei, care a fost contemporan cu Herodot, cu Pindar

sau cu Alexandru Macedon. Inflexiunile lirice de o mare noblețe evocă Mama-țară sau pământul sfânt al Truriei natale, care i s-a impregnat pentru totdeauna în sânge: „Trecut-am prin multe așezări/ Și urbane și rurale,/ Una singură stă-n zări, Din țăriile astrale:/ Este Truria, vatră-mumă,/ Orfica în mine brumă”. Chipul satului de obârșie se identifică cu imaginea de icoană a Mamei: „Mamă frumoasă, pe cât de sărmană/ Icoană rămată

de aur ești, rană,/ În sufletul meu pustiit ca un schit/ Acolo-ntre aspre coclauri pitit.”

Poeziile pe care le reproducem aici sunt inedite (aparțin ciclului *Ce se vede prin lucarne*) și ele ne readuc sub pleoape imaginea poetului haiduc, a poetului care își zornăie lanțurile privind încrezător înainte la steaua libertății. Iar în cazul de față, pentru noi, ea are numele lui Teohar Mihadaș.

(M. P.)

Teohar Mihadaș

Spovedanie

Doamne al meu, am tâlhărit destul
(Și ceea ce-i mai rău
Este că nu-mi prea pasă!)
Prin sufletele care m-au iubit;
M-am pripășit în ele, -apoi, ca din pustie casă,
M-am spulberat, spre alte prăzi, năimit.

Săgeată infernală cu venin
Am fost atâtor inimi, Avizuhă;
Maternei dăruiri i-am dat din plin
Doar îndărătnicii și urâciuni de buhă.

În virginale gлии, făclii eu am aprins
Șia-n dispărut ca furu-n întuneric;
Făcliile, în lacrimi, nu s-au stins,
Al pustiirii spectru luciferic!

Am încălcat tot ce nu se cuvine.
Te-am înjurat, înverșunat pe Tine;
La binefăcători am întors spate:
Acestea-mi sunt funestele păcate.

Dar, n-am slujit roșii orori, ci fără frică
Am înfruntat apocaliptica enclavă...
– Om necăjit și neîndemânatec, te ridică:
Tu ai intrat cu numele în slavă.

Muntele catedrală

Izvoarele-a strună
Și-a clavecine răsună...
Iar când râuri la vale se fac
A clape de orgă, lin, se desfac.

Pădurile-n pante : foioase, molizi,
A alămuri răsună: oștiri de druizi...
Poiene, prelunci luminate de flori
Alaiuri aievea de naiuri sunt, ori
Viori-joimărițe-n fluide culori.

Și muntele-mi pare acum catedrală
Iluminată de-o muzică sacerdotală...
Iar eu, înlăuntrul ei, singur, mă frâng
Din genunchi, și-n lacrimi: șiroaie orfice
plâng.

Cântecul pâinii

Spic arătat aievea fecior de-mpărat
Și legământ de taină între pământ și cer;
Strigăt suind subțire din tenebroasa glie,
Colac de munți – ori moarte – apoi, pe lăicer,
Și-amară azimă – în zi de sărbătoare – mie.

Liturgică merinde la ceasul cel înalt,
Muiată-n vinul negru din vasul de cobalt...
Grea remușcare-n mâna celui întemnițat,

Dezmăţ celui puternic, netrebnic şi bogat
Şi fără de omenie în trufaşa-i pustie.

Floare spre care mâinile de copii se-ntind,
Rugă rostită-n noduri de solitarul ins,
Sclavă cu trup mai dulce ca orice-mpărăteasă,
Când la iubire, când la ispită îmbiind
Spre nupţiala noapte din empireul nins.

Redempţiune

În care altă viaţă, sub ce crug,
Putea-voi să răscumpăr toată vina
În care ard acum pe rug
Incandescent, cu urlet, cum jivina?

Pedeapsa nu-i prin care aş putea
Plăti ceea ce nu cunoaşte plată,
Decât dacă învii din glia grea,
Şi să mai fim alături înc-odată.

Numai atunci mă voi spăla de toate
Urgiile nelegiurii mele...
În negre ape sufletu-mi înoate
Sub remuşcări – năpârci fiind în ele.

O, cast prinos, iubire care nu e
Decât dar dăruire şi candoare...
Peste absenţa ta acum, bătut în cuie,
Mocnind ingratitudinea mă doare.

E, pierderea o dăruire, oare?!
Redobândind doar dacă am pierdut?...
Părerile de rău, acum, ponoare
Îmi par a fi, iar rănilor-aşternut.

Penelopa Plaiului-Bătrân

Nu : pretendenţii frumuseţii tale
Nu erau fii de regi, de plisierhu sau arhonţi,
Şi nici nu ți se adresau, din josul străzilor,
Cu dreapta-n lături – ca pe scenă –stânga pe
pafta,

Ci erau fanţi făloşi, deplin de mulţumiţi,
De-a dreptul fericiţi,
Sau cum se zice în langajul de-astăzi,
progresat:

Băieţi de seamă, buni

Şi cu sorgintea luminaşterii curată, sănătoasă.
Şi nu te agrăiau – cum precizam mai sus – cu
temeneli,

Ci apăsător şi răspicat, iar alteleori cu vorba în doi
peri,

Când dulce, când vârtoasă.

Tu nu urzeai înşelătoare pânze ca să tot amâni
Pustiitor de mult doritul trup,
Trupului tău stihnică ofrandă,
Ci măturai, alături cu iloşii,
Străzile nopţii săgetate la răstimpuri de

motani şi câini,
De necrofanţii pânditori din după colţurile
toate,

Şi de prin hrube, din spelunci,
Şi de pe unde vrei, nepoate,
Orânduie straşnic, pretutindeni, de
Juan-Juani.

Ei îţi vorbeau – cu-aproximaţie – în stilul
următor:

„Ce mi te ții mareață, fă?... Ce-l tot aştepti?
Ori pe nebuna faci?... Du-te-n cosor!
Chiar dacă vine-acasă, n-are nici un viitor;
Vino-ți în firea-ntreagă, fii deşteaptă;
Purtarea ta sfruntată ne lezează...
Te vor şi te doresc femeie oameni de nădejde
Şi deştepti... Ia dă-l în mă-sa! Nu-i mai om!
L-am gârbovit dea binelea-n buşală şi ocări.
I-am smuls din gură dinții toți, și-i vom
Mai smulge – de va fi nevoie – și ce-i... actări.
Nu fii neghioabă. Pune-ți mințile în cap,
Vrem să te absolvim de handicap...
Bagă-l în acea a mă-sii și-ai cu noi;
Vei avea casă-n centru, slujbă-aleasă, tot ce
jinduiești,
Şi, cum ești înțeleaptă și cu frumusețea-n toi,
O să-ți răsfeți viața, sexul după poftă, ca-n
povești.”

Iar Penelopa Plaiului, Bătrânul măturând de
zor

Străzile nopţii, în echipă cu iloşii,
– Teribilă năpârcă sub torențiale, mocirloase
ploi,
Funestă arătare-nvăluită-n praf, alătura de
Telemah,

Cu de răchită mătură în mâini şi el,
Deoarece la şcoală nu l-au mai primit,

Şi-a ta ”.

A făcut salt exemplar:

et caetera!

Reverie

Geode

(Teohar Mihadaș despre Ovidiu Pecican)

„Prozele fantastice” ale lui Ovidiu Pecican din *Blindatele vrăjite ale memoriei* îți lasă, citindu-le, impresia că te poartă prin interiorurile unor geode luminate straniu de sus în jos și de jos în sus de stalactite și stalagmite. Acele luminozități glaciale deschid perspective când fabuloase, când esoterice, când extraterestre și extratemporale, intergalactice și extragalactice, ducându-te cu gândul până în lumea atomului primar din care se desprinde universul.

Aria de cunoștințe a autorului este impresionant de vastă și de complexă, purtându-te prin timpi și spații depărtate, aparținând aproape tuturor disciplinelor minții omenești, de la metafizică, filozofie, istorie, geologie, până la scientismul și tehnologia – funestă – creatoare de civilizații pe cât de

utile, pe atâta de escatologice. Stilul literar este de-a dreptul magistral, de o cuceritoare acuratețe și cursivitate, în ciuda unor termeni tehnici și-a unor elemente prea abstracte. Fantasticul este mai mult sugerat decât desfășurat, iar din cauza conținutului prea dens, lectura devine dificilă pe alocuri.

Aceste povestiri se adresează unor inși cu preocupări speciale, oameni cu studii universitare, fiind greu lizibile pentru categoriile umane obișnuite.

Uneori evaziunile fantasticului ating cote aristofanești, prin antropomorfizarea faunei și invers.

În ceea ce privește narațiunea și descrierea, ca și reflecția, autorul dovedește însușiri de excepție.

Teohar MIHADAȘ

„Singura politică pentru un poet este antipoliticianismul”

Poetul și prozatorul Teohar Mihadaș a murit în 29 noiembrie 1996. În primăvara aceluiași an m-am reîntâlnit cu el la Cluj (era plin de viață!), dându-ne întâlnire la sediul editurii „Clusium”, condusă în acea perioadă de un alt scriitor și poet mutat la stele prea devreme, Valentin Tașcu. Printre multe lucruri discutate atunci, i-am solicitat și acest interviu care a apărut în septembrie, 1996, în „Cuibul visurilor”, numărul 4. Din păcate, nu știu dacă l-a mai putut vedea, deși i l-am trimis. Întrucât domnul Mihadaș s-a prăpădit la sfârșitul lui noiembrie, iar convorbirea aceasta a apărut în septembrie, același an, consider că este ultimul interviu publicat cu regretatul om de cultură și merită reprodus în acest număr omagial.

Icu CRĂCIUN

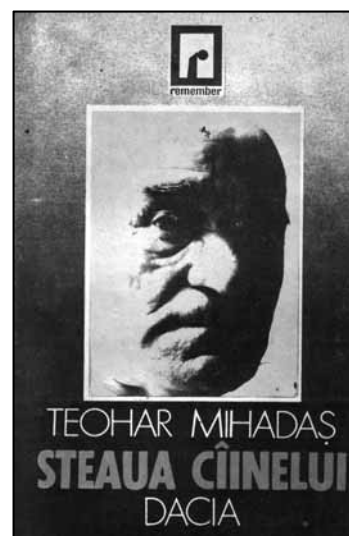
– Stimate D-le Teohar Mihadaș, prietenii și cei care v-au citit cărțile vă cunosc o bună parte din viață: pentru ceilalți cititori, vă rog să ne spuneți câteva cuvinte despre scriitorul-haiduc Teohar Mihadaș.

– Scriitorul-haiduc așa cum îl apelezi tu cu simpatie, este născut în Munții Pindului, comuna Turia, a terminat școala primară în comuna natală – școală românească –, deoarece înainte de traficul de țări și de etnii de la Yalta au funcționat în Grecia 39 de școli primare românești și trei licee – astăzi niciuna și niciunul –, a urmat gimnaziul la Grebena (Grecia), a absolvit liceul la Dumbrăveni, jud. Sibiu, a terminat, la București, Facultatea de Filozofie și Litere luându-și licența cu „magna cum laude”, a funcționat vreo trei-patru ani ca profesor, a absolvit cu brio Înalta Universitate Torționară Lenino-Stalinistă, ale cărei cursuri le-a urmat în aula Institutelor de la Aiud, Mărgineni, Pitești, precum și pe șantierele canalului Dunăre – Marea Neagră și, așijderea, pe alte șantiere, după absolvire, ca salahor...

De când am deschis ochii în fața lumii m-am uimit până la euharistie de minunile,

misterele, enigmele și paradoxurile acestei lumi și am înțeles, ca Socrate, că „un singur lucru știu cu adevărat, anume: că nu știu nimic”. Nu vom ști niciodată care este Puterea care a creat universul și viața, de ce lumea este așa cum este, și nici nu avem dreptul noi, oamenii, să știm ceva, știința descoperită de om fiind, de fapt, un atentat la ordinea universului și-o crimă împotriva vieții. Am primit de la Pronie puțin talent de poet și am corespondat cu tot ceea ce mă înconjoară prin intermediul poeziei, care nu este altceva în esență decât redobândirea, prin incantație, pentru câteva clipe, a unei lumi pierdute...

Cât de valoroase sunt cărțile scrise de mine... ne vom da seama după ce voi muri.

Ultimul interviu

– *După ce v-am citit romanul autobiografic „Pe muntele Ebal”, mi-am pus între-barea pe care v-o repet: de ce nu ați plecat din țară la ieșirea din pușcărie, mai ales că aveai pașaport de cetățean „străin”?*

– Nu am părăsit această țară pentru că am iubit-o, pentru că m-a purtat gratis la școli și m-a făcut om cu carte, și pentru că nu știu să fiu ingrat. Ar fi fost ca și cum ai fi părăsit pe o ființă care te-a iubit și ai iubit-o, exact atunci când dorea dureros să stai lângă ea, bolnavă de cancer. Astăzi, când văd în ce hazna am alunecat, hazna în care prăznuiesc gorobeții, îmi vine să fug mâncând pământul, sau să apuc calea codrilor ca haiduc.

– *Și acum vă pun o întrebare oarecum intimă: D-le Mihadaș, de câte ori v-ați vizitat locurile natale?*

– O singură dată, și atunci cu mari neazuri, deoarece nu-mi dădeau viza nici ai noștri, ca nu cumva să rămân acolo și să-ți dau lecții de patriotism de la „Europa liberă”, dar nici ambasada greacă, temându-se ca nu cumva, iarăși, mergând în Grecia, să nu agit problema românească, redeschiderea școlilor și-a bisericilor românești. Până la urmă, față de ai noștri a depus garanție Zaharia Stancu, președintele Uniunii Scriitorilor, iar pe ambasadorul de la București l-a convins Ion Brad, ambasador la Atena pe vremea aceea. Le mulțumesc și pe această cale.

– *Știu că v-ați petrecut câțiva ani din viață în județul Bistrița-Năsăud; ce sentimente aveți pentru această parte a României?*

– Pentru regiunea Năsăudului am sentimente de iubire ridicate până la adorație. Acolo m-am născut a doua oară, prin cei doi băieți pe care mi i-a dat ZOE, acea providențială soție a mea, acea Super-Penelopă a

Plaiului Bătrân, de o sublimă frumusețe a caracterului, cu o putere de iubire și dăruire nepereche, plecată din această lume – feuda lui Baraba, se pare – în urmă cu 23 de ani.

Pentru mine Munții Rodnei înseamnă redobândirea Munților Pindului: în Pind am păscut oile, în Rodnei visurile, iar înainte de a fi arestat, am hălăduit pe la Fântânele, Ciosa, Heniu și Dălbidan.

– *După cum bine știți, astăzi a revenit în viața literară (și nu numai) discuția despre ceea ce cândva se polemiza elegant: artă pentru artă (autonomia esteticului) și artă cu tendință. Evident, dialogul se poartă într-un alt context. Dat fiind faptul că în această perioadă de tranziție post decembristă o parte din inteligența românească preferă autonomia în artă (E. Simion, M. Sorescu, V. Râpeanu etc.) însă nu fără oarecare obediență față de actuala Putere pedeseristă, credeți că cealaltă parte, angajată politic (Manolescu, Paleologu, Blandiana etc.) procedează corect față de cultura și societatea românească?*

– Primii slujesc artei pentru artă, chiar dacă slujesc în același timp PDSR-ul, făcându-i o cinste; ceilalți promovează abrutizarea și apatia față de literatură, punând-o în subordinea politicii și, vai!, prin mijloace subtile, rafinate. La noi, astăzi „tout est permis, sauf l’honneur”.

– *Dumneavoastră de ce nu v-ați înscris în niciun partid?*

– Pentru că numai cel care nu e capabil să facă în viață ceva igienic și util se apucă de politică, iar dacă este capabil, dar își trădează capabilitatea, atunci înseamnă ceva și mai rău: abdicare dezertare. Singura politică pentru poet este antipoliticianismul. El stă pe acoperiș și spune de acolo adevărul despre toți. Și-apoi cum îți închipui ca un haiduc să ajungă palavragiu și pomanagiu în palavrament?

Mai degrabă cu cnutul peste ei precum Isus în templu.

– *Permiteți-mi o întrebare care ar părea unora populistă. Ce înseamnă pentru dumneavoastră a fi patriot?*

– Pentru mine, a fi patriot înseamnă să te porți în așa fel în viață, încât până și cel mai ordinar dușman al tău să se aplece înaintea ta cu respect.

– Aș vrea să revenim la una din cărțile D-voastră: „Pinii de pe Golna”; de ce critica literară nu s-a pronunțat (încă asupra ei)?

– Este vorba de o lașitate „înțeleaptă”, adică mai presus decât oricare alta. În această carte (după cum ți-ai putut da seama) este vorba despre drama românilor din Grecia, în timpul războiului cu italienii și nemții și, mai ales, în timpul războiului civil, când partizanii lui Marcos au căsăpît pur și simplu pe toți aceia care au slujit școlile, bisericile și comunitățile macedo-române.

Închipuie-ți că un maghiar de la Budapesta ar scrie o carte despre ungurii din Transilvania și nicio revistă sau gazetă nu ar scrie nimic despre ea. Ceea ce s-a întâmplat la noi este ceva specific...

– Niciodată nu v-ați negat originea macedo-română. Dimpotrivă, ați afirmat-o în cele mai diverse ocazii. Care credeți că va fi soarta aromânilor în actuala conjunctură socio-politică?

– Macedo-românii, proto-românii, super-românii, românii absoluți, așa cum îi numea înțeleptul Țuțea, sunt un fel de curzi ai

Balcanilor, parte, cea mai numeroasă, în Grecia, alta în Bulgaria, alta în Albania, alta în republica Macedonia, dar cum nu numără peste 20 de milioane precum curzii, ci doar vreo două... își cântă, părăsiți de tot KGB-ismul de la București, cântecul de lebadă. Mi-e teamă să nu se adeverească spusa lui Tache Papahagi: „Acest secol al douăzecilea va însemna stingerea aromânilor”. Dă, Doamne, să nu fie așa!

– Știu că vi s-a propus să deveniți membru corespondent al Academiei Române. De ce ați refuzat, D-le Profesor?

– Iartă-mă că, din motive de decență, nu voi răspunde la această întrebare, și ca să nu-l jignesc pe cel care m-ar propune.

– O ultimă întrebare, cum se poartă acum: Ce planuri de viitor aveți?

– Să fiu de folos și de iubire pentru nepoata și nepoții mei, să le las un nume pe care să-l poarte cu mândrie. Și să mai văd apărute vreo trei din cele 12 texte care zac în sertar.

– Vă mulțumesc.

A consemnat **Icu CRĂCIUN**

Muza

Teohar Mihadaș – cronologie

1918, 9 nov. – S-a născut în Macedonia grecească (Turia) Teohar Mihadaș, fiu al Vasilenei (n. Conduiani) și al lui Mitri Mihădaș, aromâni. Urmează cursurile școlii primare în comuna natală.

1932-1935 – Este elev în cursul inferior al liceului românesc din Grebena, școală întreținută de Statul Român. Își amintea că, în internat fiind, la început, colegii îl rugau seara să stingă lumina suflând în bec. La Grebena a învățat temeinic limba latină, pentru că, așa cum mărturisea, cei care nu învățau limba strămoșilor erau alungați din școală cu pietre de către elevi. De altfel, neamurile slave îi porecliseră „sân Țar”, adică fii ai Cezarului.

1935 – Vine în țară ca bursier și se înscrie la Liceul Timotei Cipariu din Dumbrăveni (Sibiu) unde îl are ca profesor de literatură română pe deja cunoscutul Domnaru, dascăl ce a marcat destinele mai multor personalități, evocat și de Teohar Mihadaș în scrierile sale cu caracter memorialistic.

1939 – Își susține examenul de bacalaureat la Blaj.

1941 – Este anul debutului editorial cu volumul de versuri *Ortodoxie păgână* (București), după ce, mai devreme publicase poezii în „Universul literar” (1938) și „Gândul nostru”.

1943 – Își ia licența la Facultatea de Litere și Filosofie a Universității București. În timpul studenției are o inedită participare la un curs de matematică al profesorului Dan Barbilian (poetul Ion Barbu), poreclit de studenți „Morsa”. În același an urmează cursurile Școlii de Ofițeri de Rezervă din Bacău, după care ia parte la campania militară din Vest.

1944-1945 – La întoarcerea de pe front este numit referent de presă la Departamentul Naționalităților. Poetul nu avea încă cetățenie română. Nu întârzie să apară suspiciuni în legătură cu atitudinea sa față de noile realități politice.

1945-1947 – Ca să iasă din vizorul organelor de supraveghere, pleacă la Bistrița ca profesor de română și franceză.

1947-1948 – Din aceleași considerente, se mută la Năsăud pentru a preda română și latină. Până la reforma din 1948, școlile năsăudene aveau un statut aparte, ca unități școlare ale vechilor comunități grănicerești, cu un grad mai mare de independență. Comportamentul rebel și atitudinea anticomunistă manifestată fără rezerve, mai cu seamă la Năsăud, alarmează din nou organele de supraveghere și duc la arestarea sa, etichetat fiind ca „dușman al poporului”, de către noua putere politică importată de la Moscova. A făcut șapte ani de închisoare politică prin mai multe locuri de detenție în care erau exterminați clasa politică interbelică, intelectualii, dar țărani care îndrăzneau să gândească altfel decât noii stăpâni înscăunați de către bolșevismul rus. Toți anii de temniță politică sunt evocați în romanul memorialistic *Pe muntele Ebal*, apărut în 1990, dar care a circulat clandestin, multiplicat la mașina de scris, în anii 80.

1956 – După eliberarea din închisoare, trece printr-o perioadă de grele încercări, pentru a se putea întreține pe sine și familia. Este obligat să presteze tot felul de munci, precum: muncitor zilier, paznic, om de serviciu, manipulant de mărfuri, ajutor de tâmplar, apoi șef de coloană auto. Nu i s-a dat voie să lucreze în învățământ, conform calificării ce o avea. Cu toate astea, apropiații i s-au adresat, până la sfârșitul vieții cu apelativul „domnule profesor”.

- 1961** – Se stabilește la Cluj și, pentru a supraviețui, prestează aceeași gamă de activități.
- 1964** – În sfârșit, este numit secretar literar al Teatrului Național din Cluj.
- 1967** – Îi apare al doilea volum de versuri, după cel din 1941, *Țărâna serilor* (București). De acum, la intervale relativ scurte, avea să-și publice cărțile, mai întâi cele de versuri, apoi și cele de proză, așa cum se vede și din lista adăugată prezentei cronologii.
- 1970-1973** – Este numit în redacția revistei clujene „Steaua”, de unde se și pensionează.
- 1975** – Uniunea Scriitorilor – Filiala Cluj îl premiază pentru volumul *Elegii*.
- 1981-1984** – Criticul Radu Săplăcan îi oferă statutul de invitat de onoare permanent al Cenaclului Saeculum al tinerilor scriitori ardeleni (Dej și Beclean). Menirea sa, după cum mărturisea R. S. era aceea de a constitui un reper moral și de echilibru în debaterile de multe ori tranșante și abrupte pe seama textelor citite în reuniuni. Teohar Mihadaș știa foarte bine să armonizeze lucrurile. Spirit viu, el s-a simțit în largul său printre tinerii scriitori care l-au îndrăgit pentru că avea darul să înlăture barierele de vârstă, fără să facă rabat reperelor morale și calității. Ei îi spuneau, când direct, când indirect, „haiducul”.
- 1990** – După căderea regimului comunist al lui Ceaușescu, scriitorul activează la Cluj pentru afirmarea valorilor democratice. Face parte din redacția noii reviste „Atlas. Clujul liber”.
- 1996, 29 nov.** – Se stinge din viață la Cluj, unde este și înmormântat.

Opera

- *Ortodoxie păgână*, București, 1941;
- *Țărâna serilor*, București, 1967;
- *Țărâmul izvoarelor*, București, 1968;
- *Reminiscente*, București, 1969;
- *Trecerea pragurilor*, București, 1972;
- *Elegii*, București, 1975;
- *Nimburi*, Cluj Napoca, 1977;
- *Pâinile punerii nainte*, Iași, 1979;
- *Frumoasa risipă*, Cluj Napoca, 1980;
- *În lumina înserării*, București, 1982;
- *Înstelatele oglinzi*, Cluj Napoca, 1984;
- *Înaltele acele vremi*, Cluj Napoca, 1987;
- *Orfica tăcere*, Cluj Napoca, 1988;
- *Pe muntele Ebal*, Cluj Napoca, 1990;
- *Steaua câinelui*, Cluj Napoca, 1991;
- *Pinii de pe Golna*, Cluj Napoca, 1993;
- *Crepuscularele vitralii*, Cluj Napoca, 1993;
- *Chemări spre nicăieri și niciodată. Poezii 1985-1995*, București, 1996;
- *Străinul de la miezul nopții*, Cluj Napoca, 1996;
- *Catrene*, Cluj Napoca, 1999;
- *În colț lângă fereastră*, Cluj Napoca, 2000.

Cântecele lui Vasile Dâncu

Constantin CUBLEȘAN

Nu puțini dintre poeții lirici ai vechimii istorice a omenirii au fost oameni simpli, legați prin totul de profesiunile lor tradiționale, anume acelea ale muncii pământului și ale creșterii animalelor. Proorocul Amos,

bunăoară, din seria strălucită a vizionarilor vechi-testamentari, trăitor prin anii 700 înainte de Hristos, era păstor de oi și de capre iar Miheia fusese țaran, în ținutul de sud-vest al Ierusalimului, ce și-a dus și el viața prin secolul al optulea înainte de Hristos. Ceea ce ara-

tă fără echivoc faptul că în fața Atotțiitorului nu e deosebire între cel avut și cel sărac, între cel puțin cultivat și vreun savant, ci numai între cel păstrător de credință și cel rătăcit întru bunele moravuri și datini ale seminției sale. Dincolo de coordonata profetică a creațiilor poetice ale acestor vizionari, stă aceea a zugrăvirii, materiale și spirituale a oamenilor și societății timpului lor, cu mora-

vurile și deprinderile bunei cuviințe a obștei din care făceau

parte ei înșiși, ca fii credincioși.

Nu am făcut trimitere hazardată către acești hăruiți de Dumnezeu cu puterea de a se rosti în numele lui și a neamului lor, căutând să fixez profilul poetului Vasile Dâncu și a creației sale de-o viață: „De patru decenii/ trudes neîntrerupt/ în galeria rece/ a visului dintâi”, zice el într-un loc; „scriu cărți și cântece”, adaugă într-altul. Viața sa, liniștită

sau învolburată, după cum au fost vremurile prin care a trecut, s-a împlinit așadar cu stăruință în munca de țaran neaoș, într-un ținut mirific al Transilvaniei, și nu mai puțin, sau mai ales, în aceea a *potrivirii cuvintelor*, cum zice unul dintre marii și simplii poeți ai veacului pe care tocmai l-am depășit, zămisbind *cântece* în care fiorul emoției existențiale a celor de-o seamă cu el s-a recunoscut de îndată.

Există poeți, în largul lumii, ca și la noi, de altfel, care după o vreme de mai multă sau mai puțină notorietate dobândită prin saloane și reviste literare frecventate de o ilustră protipendadă intelectuală, s-au retras pios în vre-un colț de natură, ferit de intemperii și de accidente politice, pentru a medita în voie asupra rosturilor vieții și a-și așterne pe hârtie cântecele imaculate, izvorâte din inima preaplinului trăirii lor autentice. Americanul Carl Sandburg, de-o pildă, s-a retras la un moment dat undeva la munte, în ținuturile natale din Illinois, pentru a crește capre, *departe de lumea dezlănțuită*, ca să preiau titlul unui roman celebru, și a-și scrie poemele senectuții. Bănățeanul Petre Stoica, dezgustat de mizeriile politichiei din ultimii ani la noi, a preferat să se izoleze într-un sat de la marginea de Vest a țării, cultivând măr și scriind poeme de rezonanță universală. Mai aproape de noi, Teofil Răchițeanu a urcat în Apuseni, lângă Cascada Miresei, pentru a-i învăța pe copiii din satul său de baștină să-l iubească pe Eminescu și să vorbească frumos unduitoarea și poetica limbă românească în care n-a pregetat a-și turna, cu smerenie în fața istoriei neamului, poemele sale de o simplitate frapantă. Vasile Dâncu nu s-a retras de nicăieri. El a știut din totdeauna că e un om al locului, cu picioarele înfipte ca niște

Eveniment

rădăcini viguroase, în pământul pe care s-au născut și în care s-au întors moșii și strămoșii săi, aidoma tuturor celor de-o seamă cu dânsul, trăind pe un vârf de deal, ca pe altarul unei veritabile mănăstiri îndumnezeite:

„E dealul mănăstirea/ la care nenchinăm/ când îi urcăm agale potecile de lut./ Sub el trăiește satul/ demult ocrotit/ de cea mai pârintească neclintire./ Se îmbracă vara-n ierburi,/ pe-alocuri toamna-n holde,/ cândva cerul i se va așeza pe vârf” (Dealul)

Această altitudine, de la care poetul și-a ațintit privirile pe largul zărilor, în timp și în spații, a constituit pentru el, în fapt, centrul universului. De aici a văzut cum se cerne „promiscuitatea/ zilelor de azi”, cum „realitatea/ moare de fizie” și cum „viața se scurge prin câteva canale” obscure, pentru că „aceiași câini rod/ cam același os” și cum „din surle/ se ridică-n slavă/ putregaiul/ măririlor moderne”. E același denunț aspru al decăderii, al depravării morale pe care îl numește cu vocea-i sentențioasă, precum profeții biblici de odinioară. De acolo de sus, de pe dealul său din Runcul Salvei, mizeria societății noastre de ieri ca și de azi se vede foarte limpede, poetul neavând neapărată nevoie să coboare pentru a o pipăi și a zice: este – „ori capitalist/ să știi să le iei banii,/ ori comunist/ să îi lovești cu bâta/ îți trebuie exact/ aceleași calități”.

Numai acolo, în mijlocul neviciat al naturii, Vasile Dâncu se simte locuitor și stăpân al universului, căci în satul său, ca vatră ancestrală a zămislirii, viază istoria seminției, dându-i sentimentul trainic al cunoașterii veșniciei:

„Satul meu/ nicidecum nu va pleca/ în altă parte/ să-și caute norocul./ În jurul lui se învârte/ și se tocește lumea./ Iată pe dealuri clăile de fân –/ cușme uriașe de neînvinși haiduci./ Aici mi-e patria,/ și ale copilăriei/ picioare desculțe/ ce-au sângerat prin miriști...” (Satul).

Aici, în satul ca vatră a veșniciei – cum zice Lucian Blaga – poetul se simte el însuși, stăpân pe gândul și pe simțirea sa, care nu este alta decât aceea a unui Anteu modern: „Fixat sunt pe veci pe-o culme de deal”, de unde pornește în fiecare zi să-și mâne în liniște oile/

cuvinte înșirate pe filele caietelor sale de lucru: „Și ieri și azi cioban/ cu oile pierdute/ alerg spre locul unde aud/ tălângile verbelor sunând” (*Cântec ciobănesc*). Nu e de mirare, deci, că Vasile Dâncu privește cu întristare cum modernizarea, rău strunită, a lumii, modifică brutal răsufierea satului de odinioară pe care o vede retrăgându-se strategic, ca o boare de duh păstrător în puritate, în taina munților de neclintit în vreme și în vremuri:

„Sub alb lințoliu/ dealurile dorm,/ ier-tându-i, uitându-i/ pe cei ce le-au arat./ În vale satul/ altfel de cum a fost,/ hipnotizat de micile ecrane,/ își trimite încă/ fumul hornurilor/ către Dumnezeu./ Mileniul intră/ cu autobuzul/ adus în pungi de plastic/ ori în saci de iută./ Nobilele gânduri/ din vremuri de baladă/ merg în susul apei,/ se-ascund în păduri”. (Iarnă la Runc)

Dacă tânjește nostalgic în gândul unor mari călătorii aievea pe meridianele planetei („Nu știu nici una din marile minuni/ ce trebuiesc văzute/ măcar o dată-n viață” – *Fixare*), călătorii pe care nu le-a făcut amăsurate cu pasul, nimic nu l-a oprit în schimb, vreodată, să călătorească nestingherit cu gândul și cu visul, mai de folos, în alte drumeții – mai pline de învățăminte și de sensuri filosofice – prin culturile lumii, raportându-se astfel, neconținut, la dimensiunea natală a istoriei locului și a obârșiei sale:

„Uriășe, nemișcătoare valuri/ ale oceanului meu,/ peste voi visam/ să zbor în lumea cea plină de minuni –/ spre albe cetăți cu antice coloane./ A fost că n-am zburat,/ aveam rădăcinile mult prea adânci/ și-n cântecele mele vuia numai pădurea./ O, nemuritoare dealuri Transilvane”. (Cântec pentru dealuri).

Dar poemele acestea, simple, fremătând de sinceritate și emoție netrucată, sunt pline de halouri ale eternității, recepționate din cărțile, nenumărate, pe care le-a citit în toate nopțile și zilele sale de meditație existențială („să hoinărești prin cărți”, se-ndeamnă el într-un loc, pentru ca altădată să se resemneze înțelept: „Călătorind imaginar pe hărți (...) hoinarul gând încă te mai poartă/ prin locuri, oricum, fie interzise”). Nu trebuie văzut aici – și nici nu sunt acestea –metaforice divagații

livești, în care evocă siluete ale unor eroi mitologici ca Orfeu ori Socrate, ori Don Quijote sau Lear, ale unor cetăți ca Itaca sau Troia, până la învecinata Galiție, la Piave unde „tatăl meu – zice poetul – la douăzeci de ani/ fără voia lui/ a ajuns cătană la împăratul”, ci doar ca niște puncte de reper pentru corabia sa iluzorie, de mare navigator, asemenea lui Cristofor Columb, descoperitorul de noi pământuri, el poposind și descoperind pământul străluminat al poeziei din totdeauna:

„Ia-mă cu tine, Cristofor Columb,/ străbunii mei/ au fost legați de glie/ și nici o mare nu i-a legănat./ Opincile lor/ aveau înfățișare de caravelă,/ dar navigau/ numai prin lutul ogoarelor” (Cristofor Columb).

E, în toată această poezie din volumul antologic *Cântece* (Editura TipoMoldova, Colecția Opera Omnia, Iași, 2012), pe care Vasile Dâncu din Runcul Salvei (nume de blazon nobiliar) a decantat-o cu migala cu care și-au decantat în cuvânt ființa, toți marii poeți ai lumii, conștienți de menirea lor de a fi

rezonerii autentici ai neamului și ai istoriei trecute ori prezente a acestuia – *Slove rurale* își intitulează unul din volume, așa cum, un alt poet, țaran rus, altădată, Sergehei Esenin își intitula volumul: *Ceaslovul satelor* – spun, e o forță originală, cu care poetul gravează, în albul papirusului, inscripții testamentare:

„Visam s-avem norocul/ de-a fi descoperiți/ ca sumerienii/ peste cinci milenii” (Postfață).

Vasile Dâncu are zâmbetul înțelepților care știu că *veșnicia* ce s-a născut la sat se poate recunoaște la fel în actele marțiale ca și în efemerul pas diurn, dacă știi să culegi de pe cer steaua cea bună ce are a-ți lumina calea neîncetat („La noapte aș lua/ o stea din cer/ și-aș pune-o/ în desaga mea săracă/ să am și eu/ odată-un giuvaer/ bun de schimbat la crâșmă/ pe-o cinzeacă” – Dorință). Steaua poetului e nestinsă însă în desaga lui prea plină totuși de slove și arde fără pereche – putem fi siguri – pe firmamentul poeziei românești contemporane.

Nu mă cunoști

Bunraku

Andrea HEDEȘ

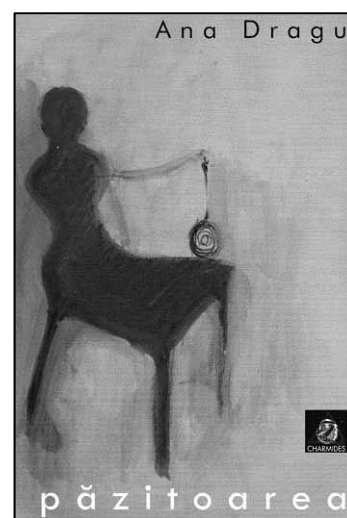

La început a fost femeia. Și această femeie a început să danseze. Un dans diferit de tot ce se dansase înainte. Un dans straniu, cu totul și cu totul din cuvinte. Iar cuvintele acestea prindeau formă, prindeau forme. Și tot acel dans, toate acele cuvinte, toate acele forme erau chiar femeia aceea. Femeia care a fost la început. Dintru început.

Ninjo joruri, drama narativă cu păpuși, se desfășoară ceremonios sub ochii cititorului care deschide volumul de versuri *Păzitoarea* (Editura Charmides, Bistrița, 2012) al Anei Dragu. Pe o scenă patinată, e o eleganță simplă, cuvintele intră întru ființare pe un *hanamichi*, un pod de flori, după expresia japoneză, o alungire a scenei către spectatorul-cititor, în cazul nostru, desfășurându-se mai apoi în mișcări line, glisate pe luciul de santal, cu gesturi ample dar severe, paradoxal austere, închegându-se în sunetul strunit până la decență al flautului, tobelor și gongului, în modulațiile unui *shamisen*, cel care interpretează acrobații de la un sentiment la altul, de la o stare, atmosferă, la alta, rarefiindu-se în jocuri de umbre și de lumini ce se aleargă, se ceartă și se cheamă... Dar cea mai spectaculoasă întrupare a cuvintelor dansatoare este o păpușă de un metru și jumătate, din lemn, a cărei *koshirae*, înveșmântare în costum-i spectaculos, *juban*, roba, peste care se așază *kitsuke*, kimonoul, și peste care vine *uchikake*, o altă robă, ori *haori*, jacheta, mai apoi *eri*, gulerul și *obi*, centura, completează aspectul fascinant. Exotica păpușă are un cap mare, gol pe dinăuntru, purtând perucă din păr adevărat. Nu are picioare. Dar nici nu are nevoie de ele. Căci ea glisează, dansează, se înclină ori încremenește, după cum vor mânuitorii ei, cei trei păpușari. Căci e nevoie de trei păpușari pentru a putea manipula această uriașă, foarte

greă și foarte, cum altfel, stângace marionetă, iar ei sunt Eros, Thanatos și Cronos, și întocmai ca în teatrul japonez sunt dispuși să joace după toate regulile *jocului*: *ashi-zukai* este păpușarul *de la picioare*, păpușarul cel mai de jos; *hidari-zukai*, păpușarul din stânga și *omo-zukai*, păpușarul șef, cel care poartă încălțăminte specială, cu talpa înaltă de 50 de centimetri. Ei manevrează, manipulează cu măiestrie, dexteritate, coordonare, într-o simbioză desăvârșită, păpușa. Dar păpușarii nu pot fi văzuți. *Dekurogo*,

conceptul vidului, al *nimicului* cere ca aceștia să fie îmbrăcați în negru. Iar păpușa, asemenea unui om însuflețit, asemenea unui actor adevărat, execută numerele de extraordinară finețe a interpretării stărilor sufletești, a contorsionărilor, a torsiunilor interioare prin rigiditate, prin distorsionarea exacerbată a mimicii, după toate regulile impuse de poziția *mie* (見得), cu toate variațiunile sale, bine definite pentru a nu-lăsa actorului libertatea de a alege maniera de redare a unui sentiment. Din timp în timp, se schimbă decorul. Pereții cad, podelele fug de sub picioare. Peste toate plutește vocea naratorului, *tayu*, aici, un narator *nebun*, pereche a cântărețului la *shamisen*, iar vocea aceasta, ținând cu *lamento*-ul, cu monologul, cu *vibrato*-ul său, spune o poveste, ca toate poveștile, veche de când lumea: *Scopul artei păpușărești este cel care îl călăuzește pe*

artist să nu se îndrepte spre detalii realiste, ci spre sugestii ale realității. Artă teatrului de animație sugerează realitatea, în timp ce artă dramatică o descrie în detalii (...) Indiferent de felul în care o privim, păpușa este un semn care exprimă și un instrument prin care se comunică. (conf. univ. dr. Raluca Bujoreanu) Ori în acest volum, sunt toate înfăptuite în vers. A fost o dată ca niciodată o păpușă bunraku... Iar păpușa, păpușarii, costumul, cântărețul, scena și podul, și umbra, și lumina, și naratorul, toate acestea nu erau decât ceea ce a fost la început. Iar la început a fost femeia. Și această femeie era *Păzitoarea*.

(...) am totul în mine/ două făpturi ușoare/ ce numai îmbrățișate/ ating pământul.// dar marginile răni rămân mereu/ proaspete// patul se leagănă la trei metri sub/ lună/ și mă trezesc dintr-o dată privind cerul.//

eu/ sunt păzitoarea./ păzesc o lună aproape rotunjită,/ o lumină întunecând altă lumină./ îi vorbesc puțin plângem și nu mai știm cine pe cine/ adoarme// când plângem mult îmi crește o bucată/ de lună în locul inimii și cerul,/ negru, se aruncă în gol.// eu sunt păzitoarea./ sângele năvălește în inimă/ urlând/ și n-o poate topi./ ficatul se sfarmă printre dinți / ca un dop în gura unei sticle de vin vechi./ aproape nu știu când țipă scurt plămânii/ și se înfig în pământ, trăgând după ei/ cei doi rinichi.// cu diafragma spartă, înfășurată în jurul gurii,/ flutur și flutur și/ fluturând/ scot/ pe gură oasele mici./ patru femururi îmi stau în/ gât// și pielea străvezie crapă// ca un înveliș întins peste inima asta de elefant/ care dă trupul afară/ din mine.

Cine este *Păzitoarea*? Cum, nu ați înțeles încă?

Liniștea se ascultă

Poeme amintire

Lucia DĂRĂMUȘ

*Construiam o cetate în jurul părinților mei reprezintă un volum de versuri apărut la Viena în ediție bilingvă. Sunt poeme amintiri, versurile aducând în prim plan figura părinților, a tatălui care a plecat de acasă, dar nu oricum, ci în chip de înger, crescându-i aripi pe drumul crucii: *auzeam că s-a întâlnit pe cale cu un tânăr/ care căra în spate o cruce mare și i s-a făcut milă/ și l-a ajutat o bucată de drum apoi a simțit o durere/ în locul în care l-a apăsat crucea/ și i-au crescut acolo aripi...* Legătura dintre generații este extrem de bine conturată prin vocea tatălui care-și face bagajele pentru dincolo, neuitând să-și viziteze rudele: *inima lui își făcea în fiecare zi câte un bagaj/ și-l ducea pe la neamuri pe la părinții lui/ pe la frați mutați și ei demult dintre noi.**

Poemele lui Mircea Lăcătuș fac exces benefic de culoare ca în poemul *Tata se cunoaște la vise*, în care apa murdară, copacii arși, câinele alb, cerul roșu ca sângele, umbrele cenușii, fata bălaie, apa limpede, copacii înfloriți construiesc tabloul, întruchipându-se legătura dintre visul poetic și glasul tatălui: *se făcea că treceam printr-o apă murdară// fiule să te însori cu o fată bălaie.*

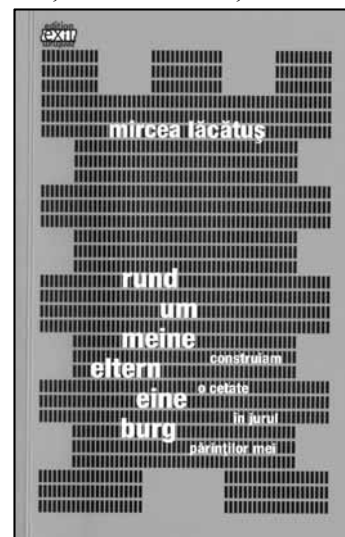
Memoria, timpul, amintirile sunt bine întipărite în lirica poetului sculptor, sculptându-le cu multă finețe și tandrețe în versuri precum: *am revăzut într-o fotografie un pod de piatră.../ și mi-am amintit că i-am atins și eu cu piciorul/ dalele mari lucitoare cristalele cu memorii.* Peste acest pod de care vorbește poetul, trece clipa imediată, întipăririndu-se în ea ultimul îndrăgostit.

Frumusețea iubirii e nudă. Așa i se arată celui ce scrie despre blestemul strămoșesc al rudelor fără mormânt, rude plecate de ceva timp dintre noi dincolo. Ele își cer dreptul la hrană, la sete, la viață, o altfel de viață și de dincolo, de peste tot, mușcă din umărul

poetului, îi beau cu nesaț sângele, așa se face că durerea este simțită în tot corpul adânc, în umărul drept iar medicii prevăd că undeva se pierde sângele, fără a ști de blestemul strămoșesc. Dar, ca un drept credincios, poetul ia sticla de vin, se reculege în cimitir la mormintele eroilor, pe la ei nu mai trece demult nimeni, și vorbește cu strămoșii lui, închipuiți acolo, le arată fotografia iubitei, declară că nud este cea mai frumoasă și bea. Seara somnul dă peste chipul poetului, aducând apoi o nouă zi cu același blestem strămoșesc al rudelor fără morminte. *Mă doare de la o vreme umărul drept/ câțiva strămoși au murit de foame/ mușcă din mine în fiecare dimineață...// și beau cu ei și le vorbesc despre neamuri/ și la sfârșit întotdeauna le arăt poza cu tine/ și le spun că nudă/ ești de o mie de ori mai frumoasă.*

Amintirea tatălui ia chip moale și proaspăt, alteori colțuroasă ca jucăria de tinichea primită de Sfântul Nicolae. Poemul *Un decembrie aproape uitat* este de o prospețime uimitoare, aducând în planul curent întâmplări de mult trecute, cu frați care fac un om de zăpadă, cu poetul copil fiind, și bolnav, cu tatăl care-i strecoară jucăria de tinichea printre mâini și-l învelește patern. Însă tristețea își face loc în amintire căci prietenia nu durează mult, dispărând, iar în curte omul de zăpadă dispare și el topindu-se.

Amintirea mamei este zugrăvită în imediata apropiere a florilor, fie culege flori,

fie udă florile în glastră, sau se află în preajma icoanelor ca sfintele mucenițe, plângând, rugându-se, iar Iisus care ia cina cea de taină se regăsește în lacrimile mamei: *în fiecare seara Iisus/ lua cina cea de taină/ în lacrimile mamei mele// n-a știut niciodată/ ce sărbătoare mare i se făcea/ în stropul acela mic/ de fericire.*

Autorul e un spirit singular, neam de țigan, cum el însuși o spune așa de frumos în versurile lui – *Căruța din inima mea*. Așteptarea împământenirii nu a venit, dar cu dorul de pământ pentru vreo floare, vreun pom, o așteaptă. Între timp, cu biciul de la caii căruței biciuie norii și-i strunește, iar peste neamul țigănesc doar plânset se auzea și dans/ și din când în când mai muream și eu.

Uneori, poezia lui Mircea Lăcătuș este de un supraréalism diafan, ca în poemul *Comandă specială*. Un domn oarecare sună la telefon și cere sculptorului o comandă specială – să i se facă aripi. Da, aripi de piatră da, însă el vrea aripi adevărate. Încep să curgă în atelierul sculptorului pene, omoplați, sculptorul face vizite dese prin piețe să privească porumbeii, să învețe zborul: *în zilele următoare stăteam prin piețe/ și hrăneam porumbeii mă uitam atent la aripile lor/ să învăț taina zborului și a cumineniei/ acum am atelierul plin de aripi.*

Poemul *Construiam o cetate în jurul părinților mei*, care dă și titlul volumului, este de o finețe aparte. Mama și tata lucrând la casa cea mare de lângă un cais, autorul copil, înălțând metereze din nisip sub caisul care ninge flori, o inimă, inima mamei, care zvâcnea în ziduri și peste toate o pace și o dragoste molcomă. *Cădeau flori peste cetatea mea/ și mama cânta un cântec de dragoste/ eu puneam palmele și urechea pe zidul de cărămidă/ era cald și auzeam cum bate în el o inimă/ inima mamei care se zidea singură...// numai caisul se făcea că nu știe nimic/ și mă ninge cu flori mari mari albastre.*

Sfera poeziei se învâрте în jurul casei, în jurul gospodăriei, a mamei, a tatălui, iubitei, fraților. Amintirea copilăriei nu este una sufocantă, ci domoală, cu copilul care îngroapă un pui de nuc ca să trăiască, doar tristețea se culcușește din când în când, căci peste gardul părintesc tronează un lacăt închis și nu-i nimeni să-l desferece: *anul acesta am trecut pe acasă/ nu era nimeni să-mi*

deschidă/ un lacăt mare ruginit atârna peste poartă...// am privit cerul copilăriei.

Strada e și ea bine reprezentată, animată de oameni care stau în gări sau aeroporturi, sau bolnavi chirșiți îndreptându-se spre spital, sau vizitatori cu flori și bomboane în mâini. La fel de animat este poemul *Gară*, cu nori care coboară până la oameni, cu câini care adulmecă bagajele, dar și cu dorințe fierbinți de-a urca într-un marfar cu foi de dafin, de a întemeia o religie, de a construi cetăți cu regi și regine și toate alături de iubită. În final apare trenul și autorul își îndeamnă iubita să urce, să nu plângă.

Chipul mamei revine puternic în volum, în poemul *Mama mea țigancă*. O femeie de zile mari, puternică, o femeie ca-și iubește soțul țigan și copiii, care-și face singură săpunul în casă, care plantează flori, care clădește cuptoare, face cărămizi, care știe să împletească în șase, știe să caute găina de ouă, să îndoape găștele, care cunoaște limba păsărilor și a florilor. Frumusețea femeii stă tocmai în ceea ce știe să facă, dar și în alăturarea ei icoanelor, închinându-se des la icoane, ținând legătura cu biserica strămoșească. Însă, mai prezent în versuri e chipul tatălui decât cel al mamei, un chip cu tăceri aspre, bărbătești.

Inconsistența zilei se tratează prin iubire ca în poezia *Un mic poem de dragoste*, în care viața face echilibristică pe sârmă. Mersul pe sârmă, desigur, trimite spre nesiguranță, spre pericol, însă el este tratat prin iubire: *în fiecare dimineață/ mișcările tale moi de felină/ îmi dau siguranța și pacea/ de care am nevoie peste zi/ în mersul meu pe sârmă.*

Chipul femeii este bine conturat în imaginea mamei, a iubitei, dar și a bunicii. Bunica cu miros de iarbă, cea care cunoaște ierburile de leac, cea a cărei moarte se confundă cu plecarea după aceste ierburi: *tată unde e mama ta bunica noastră...// a plecat după ierburi de leac...// eu am rămas în poartă s-o aștept/ o toamnă și înc-o toamnă/ când am intrat în casă/ tata era deja alb.*

Mircea Lăcătuș ne ia cu el în călătoria dinspre copilărie spre maturitate, călătorie redată prin texte intens lirice. *Construiam o cetate în jurul părinților mei* este o carte frumoasă, cu un corpus poetic bine gândit, o carte care merită să aibă cât mai mulți cititori.

O radiografie a comunicării

Loredana Anca ZBÎNCA

Construită asemenea unui puzzle, din texte de sine stătătoare, scrise inițial pentru diferite conferințe, noua carte a profesorului Aurel Codoban *Imperiul comunicării. Corp, imagine și relaționare* (Editura Idea Design & Print, Cluj, 2011), merită o atenție deosebită.

Autorul își începe demersul cu un studiu dedicat corpului, imaginii și relației arătând că trecerea de la suflet la corp impune o schimbare de paradigmă. Dacă în Evul Mediu sufletul era cel care domina corpul, fiind, de fapt, adevărata realitate umană, începând cu secolul XX corpul ia locul sufletului și devine marele câștigător al istoriei. Comunicarea corporală devine o credință tot mai ușor de recunoscut în sistemul de valori al civilizației actuale, iar corpul se delimitează se pare ca noul idol sau zeu al lumii noastre. Această schimbare de accent de la suflet la corp vine totuși cu un triumf al comunicării, cu o naturalizare a sa, căci ea pleacă acum din biologic, din animal, iar omul redevine natural, devine practic „ceva de consumat din mediul dat, decât de produs prin efort într-un mediu creat artificial”.

Într-un astfel de context prezența corpului, impunerea corporalității indică adeziunea la un alt tip de comunicare care face trecerea de la semnificați la semnificanți și, mai ales, de la transmiterea de informații la construcția de relații. Suntem preveniți încă de pe prima pagină, în nota autorului, că dacă inițial „comunicarea a fost supusă existenței și apoi cunoașterii, acum e o comunicare supusă numai sieși, e o comunicare autonomă, care doar relaționează. Iar comunicarea ca relaționare înlocuiește cultura, înlocuiește transmiterea tradiției.” Așadar conceptul postmodern și globalizant al comunicării consideră drept trăsătură conceptuală primordială

construirea de relații și nu transmiterea de informații. Tematizarea comunicării face acum ca lumea să fie înțeleasă ca fiind construită, mai degrabă, din relații decât din entități, din relații care, ele, instituie entitățile.

Preocupat de imaginea pe care ne-o construim despre noi înșine, Codoban aduce în discuție și problematica alterității, care își manifestă prezența printr-o rezistență definitorie și necesară.

Experiențe fundamentale ne scot din imediatul vieții și ne duc în fața celuilalt. De data aceasta comunicarea cere un interlocutor pentru că numai prin situarea față în față aflăm ceva valabil despre noi înșine. Ne construim prin similitudine și prin diferență cu alteritatea. Însă în cultura modernă și postmodernă destinul alterității este similar cu destinul relației dintre original și copie „pentru că nimeni nu vrea originalul, în întregul său ego, ci vrea de fapt o relație limitată cu un avatar.” Alteritatea se estompează, iar practica actuală a comunicării mass-media, fie o dizolvă prin fuzionare, fie o ignoră pur și simplu.

În cazul Internetului, a rețelelor de socializare, precum Facebook sau Twitter, asistăm de fapt la aparența unei comunicări pure, la transformarea realității care face ca profunzimea să nu mai conteze. Ceea ce contează este doar dialogul, prezența în rețea, stabilirea de contacte, conectarea, comunica-

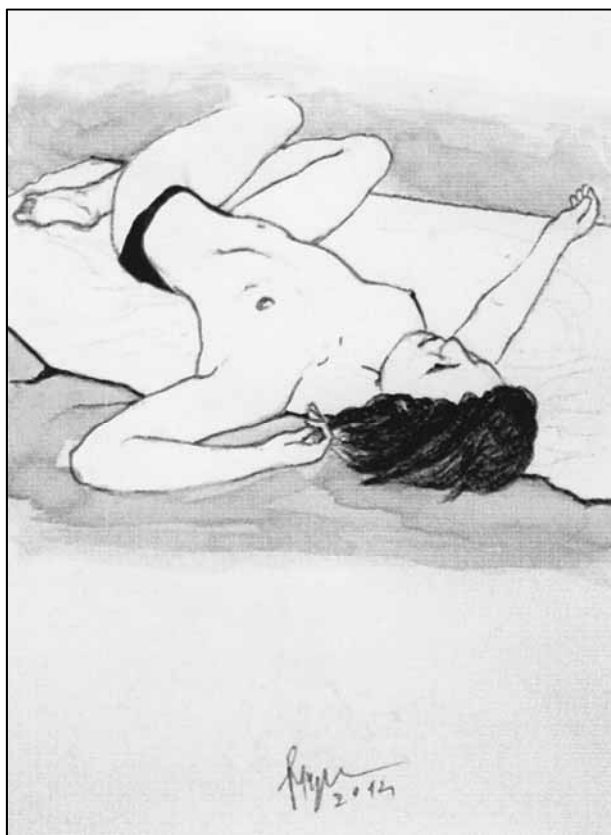

rea participativă fără relație efectivă. „Prin comunicarea ca relaționare ne etalăm, ne creștem narcisiac expunerea eului, ne supra-dimensionăm existența, devenind unii față de alții niște străini intimi.” (p.61) Nu ne mai dorim intimitate completă, nu mai vrem să păstrăm secrete, ci doar să controlăm ceea ce comunicăm, ce împărtășim.

Comunicarea actuală devine prea autonomă, prea imperialistă în raport cu realitatea, devine astfel cunoaștere într-o lume plurală în care „fiecare o știe pe a lui”, într-o lume care nu mai știe să facă diferența dintre bine și rău, adevărat și fals, frumos și urât, într-o lume în care îți poți asuma identitățile pe care ți le dorești. Nu observăm că tocmai în acest fel identitatea ni se destramă, suntem goliți de propriul flux al conștiinței și suntem aruncați într-o colectivitate virtuală.

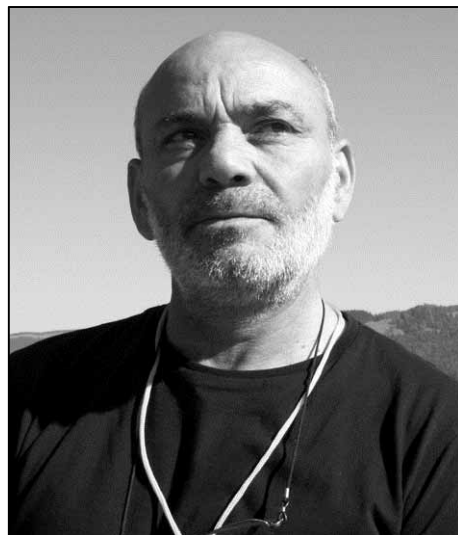
Rețeaua de socializare e „un fel de sistem nervos colectiv”, unde totul curge și se șterge, interlocutorii nu există decât discontinuu, relaționarea nu e reală, iar comunicarea nu este una directă de tip „față către față”. Acest model al comunicării dizolvă identitatea subiectului și ne propune ca vechiul adagiul socratic „cunoaște-te pe tine însuți” să fie înlocuit cu mai noul „comunică bine cu tine însuți.” În acest sens putem spune că dacă modernitatea era interesată de cunoaștere, postmodernitatea este interesată de comunicare, care acum controlează cunoașterea.

Într-o epocă dominată de comunicare și de consumul de masă, în care corpul ia locul sufletului, imaginea devine text, enunțarea ia locul enunțului, e interesant de remarcat dacă, cartea profesorului Aurel Codoban, atât de bine scrisă nu va fi „ucisă analogic” de noile medii tehnologice.

În așteptare

Nicolae JINGA

CĂTUȘA

Scrii un poem cu teama
de-a nu-l sfârși curând,
de-a nu-i tăia cu rime
răsuflarea. Scrii un poem
de parcă el te-ar scrie,
cumva îndurerat-prevenitor
din vinovate pricini de cuscrie.

Scrii un poem și-n vreme
ce te muncești să-l scrii,
bătrâna doamnă, iarna,
îți troienește ușa,
iar domnul frig îți pune gheara-n piept:
îți ia din mâini poemul
și-ți pune, scurt, cătușa.

PE GRIND

Ai stat pe grind
și ai privit cum ninge,
cum fiecare fulg ce-atinge apa
scoate-o scânteie-n clipa când se stinge –
trezind suave gânduri pe meninge,
regrete și melancolii vikinge.

În lume se-ntâmpla ce bine știi:
trenul pierdut trecea pe sub pământ
semnalizând, virând spre miazănoapte –
păsări de gheață survolau,
cât ai clipi din ochi, Ecuatorul –
mistreții-ndepărtatelor păduri

dezbrumăreau frunzișul în căutarea ghindei –
și toate celelalte câte,
cu râvnă uimitoare
și lux de amănunte,
le tot notează scribii
de mii de ani încoace.
În lume se-ntâmpla ce bine știi:
și azi curgeau pe albii
aceleași sfinte ape – și zoaie
pe rigola de timp din care vii;
și azi străfulgera abstract ideea,
chiar dacă tu nu mai aștepti demult
vești bune din Hiperboreea
și-ai vrea să uiți ce hram au ticăloșii,
ce oră a trădării trâmbițează
la marginea orașului, cocoșii.

Dacă te-ntreabă Domnul
unde-ai umblat și cum
ți-ai cheltuit uimirea
pe mărunțișul zilei,
nu divaga, răspunde liniștit:

„Am fost pe grind
și am privit cum ninge.”

**Poezia
Mișcării literare**

GÂSCA SĂLBATICĂ

Gâsca sălbatică stă și acum pe ponton.
a venit să ierneze aici, printre noi,
fascinată și ea de magiile Golfului Cernei.
Ziua se scurge încet pentru cine așteaptă

pleroma din zori a luminii – zbaterea gândului
printre silabe stinghere.

De-azi dimineată aleargă, de-azi dimineată
își cheltuie pașii pe străzile pline de uși
primitoare,
însă și de ferestre închise din celălalt veac, pe
străzile
pline de mîzga zăpezii-ndelung frămîntată de
pneuri,
oamenii – câți dintre ei se grăbesc să imprime
clipitei
un sens oarecare, câți dintre ei grațios
conturează
deșertul ființei, oamenii – vii și năuci și
mirabile
spectre-n mișcare, oamenii care lipseau mai
mereu
din poemele tale.

Ziua se scurge încet – s-a și scurs.
Apele cerului se suprapun peste apele Dunării.
Muzica vastei întinderi de ape
ajunge la tine-n surdină, cu greu mai distingi
obsedantele ei aberații cromatice. Valuri
împinse
pe vînt. Albastrul glisează în verde –
verdele-n zbcium entropic e
murmurul împăduritelor dealuri – și,
pe cînd verdele trece spășit în cenușa-nserării,
încă mai leagă de maluri odgoanele albelor
spume. Mîlul
și fierberea lui din adîncul stihinicei albiei,
din scobiturile pietrei – unde-și au somnii
sălașul mușeniei, la cataractele pururi vorbind
idiomuri celeste.
Privind către apele golfului,
dinspre faleză, prin sita târziului
noptii cernut de sclipirile aștrilor,
întrezărești frisonat cefe, umerii, brațele,
spatele
unor înotători de elită, care apar și dispar
într-o
luptă absurdă cu apa, și chiar ți se pare c-auzi
gâfâitul acestor năluci fascinante prin dragul
efortului.

De-ar fi să-ți măsoari măiestria
cu cel mai umil dintre falnicii scribi
de-altădată,

vei spune, în trena erorii, că însuși păzești, ca
și el,
oarecînd, abisala cutumă de nepronunțat a
cuvîntului.
Ori, peste plăpînde, încă jilavele table
de-argilă –
cu semnele doveditoare cunoașterii scrisului,
gata de ardere, gata de-mpins în cuptorul
încins de cu seară –
scribii suflau de trei ori: nu imprimându-le
aburul gurii,
ci semnul acela de taină – sigiliul
nepieritorului suflet. Altfel, amprentelor lor,
n-ar fi ajuns
până-n zilele noastre.
De-aceea și pagina ta, fără semnul de taină
nici cît idilicul negru sub unghie n-are din
copleșitoarea
valoare a unei tăblițe de lut de origine
sumeriană.

Fulguie. Vine-ntunericul. Zburătoarele toate
s-au dus la culcare demult: vrabia-n cuibul
sărac
de la streșina casei, pasărea neagră cu plisc
auriu
în desișul pădurii, în rămurișuri hrănite cu
seve amare.

Gâsca sălbatică stă și acum pe ponton.
Dacă n-ai ști că există bătrîna crevasă-ntre
regnuri,
ai întreba-o frățește strigînd de pe mal:
„De unde-ai venit, surioară?!”
Ce oblonite miracole umplu văzduhul?!”
Altfel, nu-i de mirare deloc să primești un
răspuns de la ea
în chiar limba de suflare a patriei tale.

LUPERCALIA

Alaltăieri noapte a nins.
Azi-noapte lumina s-a stins
și tu, bâjbîind, ai aprins
lumânarea. Flacăra ei
mîngăia întunericul ca o
văduvă tânără haina bărbatului
prins de-o rafală de branuri și îngropat

în troienitele pururi ținuturi
 siberiene. Flacăra ei
 amintea de străvechiul opaiț,
 de catacombe, de roiul de umbre țeșând
 iluzoria pânză a vremii.
 Vorbele tale-mbrăcară de-ndată
 veșmintele șoaptei. Ai ținut cu privirea
 zăvoarele ușii. Ai stat cu urechea ciulită:
 pașii urcau nevăzutele scări din tenebra
 lăuntrului tău temător de primejdii –
 cât de-adâncite-s în om întâmplările beznei!

Flacăra ei valora cât o mie de sori la un loc
 întru clipa aceea. Flacăra ei –

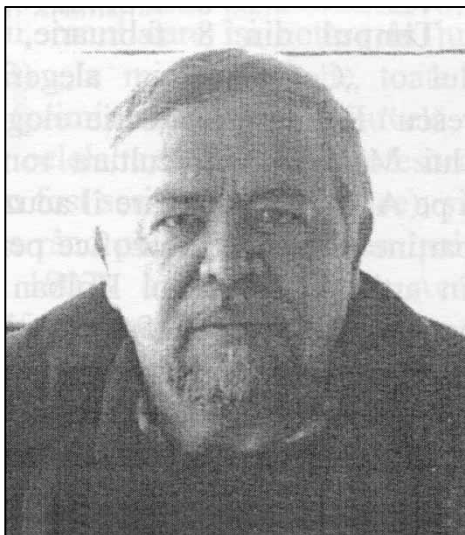
ca brândușa de toamnă-nvelind în
 stamine-aurii
 cimitirul sărac de la marginea satului.

Nu îndrăzneala de-a-mpinge oblonul de lemn
 ghintuit,
 ci faptul văzut, ca priveliște-n sine,
 te-a-nfiorat până-n măduva oaselor:

proaspete urme de lup îndelung frământau
 aluatul zăpezii, venind și plecând,
 întorcându-se iarăși și dând
 îndârjite târcoale ferestrei.

În taină 2

Icu CRĂCIUN

La revoluție!

Deși moara comunistă a ars, activiștii și securiștii împilați moral și deghizați în șoareci nu s-au dus dracului, n-au plesnit, s-au ascuns în cele cotloane și după câteva zile au ieșit, s-au scuturat de cenușă și spuză și au revenit în oraș cu un tupeu incredibil. De aceea, ca să ardă șoarecii nu da foc morii, pune bățeli ori otrăvește-i cu propria ideologie – era noua teorie a lui Mircea Poenaru în primii ani de după decembrie 1989. Evenimentele îl găsiseră acasă ascultând la radio „Europa liberă”. Când deschise televizorul și văzuse ce se întâmplă, săltase în picioare și o zbughise afară cu un tranzistor lipit de urechea dreaptă cu gând să ajungă la Consiliu Popular; Mioara era în vizită la Pia. Pe drum i se alăturase nea Ionel, operat doar de-o lună de prostată, și încă vreo doi tineri. „Îi belim, dom’ profesor! Îi belim, dom’ professor!” repeta bătrânul roșu la față ca un curcan nervos; făcuse războiul și avea curaj. Din toate părțile, de pe toate străzile, oameni de toate vârstele cur-

Proza Mișcării literare

geau în neorânduială spre sediul autorităților. Aglomerația crescuse ca pe peronul gării la sosirea unui tren în zi de joi. Mulțimea deja roia, însă forfota încetase la apariția sa. Câțiva curioși se dăduseră laoparte. „Ce facem cu ei, dom’ Poenaru?” se auzise un glas anonim. „Îi trimitem de unde au venit” strigase răspicat croindu-și drum spre intrare. „Încă mai stai aici, mă căcănarule?!” îl luase în primire cu aplomb pe

președinte, un fost miner cu studiile făcute la seral de la mina de caolin din Parva; avea ceafa proeminentă, agasant de enervantă, fața spălăcită, crispată, nasul cârn, buze cărnoase, părul blond, frunte mică și sprâncenele groase. Fusese luat din schimbul trei și trimis la „Ștefan Gheorghiu” ca un cadru de nădejde al aparatului pecere. Ortacii îl știau bine, niciunul nu se putea pune la întrecere la băutură cu el, la fel și activiștii de partid care-i veneau în controale. Una-două îi băga sub masă. Încă nu găsisese unul care să-i reziste. Mircea avea boală pe el de când făcuse petiția pentru apartament, iar dobitocul nu-l onorase nici măcar cu o privire, discutate cu spatele spre el uitându-se pe geam cu mâinile la spate. „Tovarășe președinte, eliberăm două garsoniere și cerem un apartament” sintetizase el rugămintea justificată, eschivându-se să arate că garsoniera lui era jalnică și cu pereții coșcoviți; n-o pusese în calcul nici pe asistenta cu diabet. Știuse precis că sunt apartamente neocupate pentru că le văzuse împreună cu Mioara. „Mda. Cum ai spus că te numești, tovule?” cârâise din aceeași poziție. „Poenaru. Poenaru Mircea. Sunt profesor aici... titular” adăugase pe același ton, stăpânindu-și cu greu nervozitatea „Ce dracu vede pe geam?” se întrebasese atunci în naivitatea sa. Îl enervase nepolitețea celui mai de seamă om al orașului, faptul că l-a ignorat, că s-a simțit ca un om împăiat. Când auzea de dascăli, tovarășului președinte i se puneau un junghi în stomac. În cele șase zile pe an, la liceul seral,

cât frecventase orele de chimie, o profesoară al dracului de exigentă îl scosese întruna la tablă să scrie corect coeficienții în niște formule, iar el se uitase ca vițelul la poartă nouă ajungând ciuca seraliștilor. A trebuit să intervină însuși adjunctul prim-secretarului județean să poată promova clasa. Ce să mai vorbim de scris? Scria cu o literă de tipar și alta de mână, când cu majusculă, când literă mică în același cuvânt, iar ortografia inexistentă, ce mai! În fine, s-a așezat la birou. „Mda. Vino peste o săptămână. Mda. Ia să vedem în ce zi”. Și-a scos o agendă cartonată, colorată în roșu aprins. „Așa... vineri la ora zece” zise flegmatic. Când a revenit, secretara i-a spus de sus că-i plecat pe teren, a doua oară că-i la ședință la județ și l-a purtat așa, din audiență în audiență, până i-a venit acru. A primit apartamentul cu două camere, bucătărie, baie, debara, cămară și balcon după trei luni, dar nu acela pe care îl ochiseră ei. Acum, omul nu zicea nici păs și aștepta zgulit ca o potaie jigărită să-i ia cineva apărarea. „Cum dracu ai ajuns primar dacă nu știi scrie?” îl luase în primire profesorul. În ochii săi sticloși, nu se citea că era speriat să nu fie linșat. Părea mai mult nedumerit. Probabil că nu știa ce-s alea emoții însă tăcea ca un câine gunoier obișnuit să încaseze căci la școala de partid cursanții nu învățaseră să privească oamenii drept în ochi; or, pur și simplu, așa găsisese el mai potrivit să facă pe mutu’. Atmosfera era destul de tensionată. Cât era de malac, Mircea Poenaru îl luă de guler și-l duse până în fața unei basculante; se lăsase dus așa cum ai duce un bou la jugul cu restul scos. „Ia-l, mă, și scoate-l din oraș!” se adresă șoferului, un fost elev de-al său de la seral. „Cară-te!” se răstise la el împingându-l și-i trase un șut în cur suplinind astfel tentația multor privitori lăsăudeni. A scăpat ieftin. „Să nu te mai prindem pe-aici!” strigase repezit și se întoarse spre ușa cea grea de stejar a sediului printr-un culoar de-o jumătate de om; odată urcat, oamenii îl huiduiseră și-l fluieraseră unanim, ca la comandă. Fusesse o descărcare mult așteptată, căci gestul său impresionase mulțimea. Niște precupețe, dornice să fie la curent cu știrile, țipaseră și-l pozniseră să-i meargă buhul inventând la

rândul lor noi imprecășii și injurii tipic femeiești gata să se repeadă asupra lui ca ciorile. Avalanșa de ocări neînfrânate se abătuse peste cabină mai s-o răstoarne. Sacrificându-și reputația, o funcționară despre care nu se știa ce hram purtase, înamorată de virilitatea primarului, reușise să-i salveze geanta diplomat și se făcuse nevăzută prima după alungarea acestuia. Cineva, care o recunoscuse, avea să povestească că ajunsese în spatele bisericii, lângă gardul despărțitor, prefăcându-se că admiră crucea cu basorelieful celui care a fost Grigore Moisil, fost paroh în Borgo-Tiha și Lăsăud, ajuns apoi vicar episcopesc al Rocnei, director al Gimnaziului din Lăsăud și președinte al comisiunii Fondurilor Grănicerești, repausat în 3 octombrie 1891. La parter, nicio țipenie de om, se topiseră subit, doar sus, într-un birou, vicele împreună cu câteva rude, cumetri și nași, toți mai în vârstă decât el, plănuiau să ia puterea. „Ia treceți prin toate camerele și aduceți toți angajații aici”. Își luase rol de conducător ferm. În mod neașteptat, câțiva indivizi cu priviri amenințătoare au dat buluc în fiecare birou deschizând ușile cu mișcări bruște. După câteva minute îl aduseră doar pe vice. Ceilalți o tuliseră afară din incintă, furișându-se printre glotași ca niște șobolani înspăimântați; în colțul bisericii ortodoxe, în fața căruia, în 1930, moașa Ioana Granciu ridicase la dorința fiicei sale, Florica, o cruce înaltă spre mărirea lui Dumnezeu, se fofilaseră printre arbuștii ce formau gardul viu și se făcuseră nevăzuți dispărând în colbul istoriei. „Eu ce fac?” întrebase vizibil panicat reprezentantul puterii comuniste cu timbrul vocii tremurat; cele trei cuvinte fuseseră articulate cu mare greutate. „Te duci acasăuță, nu înainte de a ne preda toate cheile, inclusiv stampila!” i se adresă oficial, impunător. Cuvintele sale își făcuseră efectul. Fostul vice se executase rapid. „Poftim” zise timorat și i le puse pe birou. După cărăbănirea acestuia, Mircea Poenaru sigilase întâi dulapurile de fier în care se aflau registrele agricole, de stare civilă și arhiva. Cuvintele sale sunaseră ca un ordin pentru întreaga suflare adunată, cuprinsă de apucături haotice. Într-un timp extrem de scurt, puhoiul de lume gălăgioasă

năvălise buluc înăuntru. De la vechiul edificiu al Primăriei și până-n Valea Caselor, în sus, spre Liceul Pedagogic, iar în jos până la birourile Spitalului Orășenesc, încet-încet, mulțimea împânzise bulevardul și spațiile verzi. Mare parte dintre cei prezenți veniseră la fața locului să vadă ce se întâmplă, prea puțini rămaseră acasă în fața televizorului. Într-un minut zburaseră prin geamurile deschise volume din opera preaiubitului conducător și alte dosare, hârțogării tipizate, unele prinse în cleme, altele în ace cu gămălie, cu sertare cu tot. Tablourile perechii prezidențiale zăngăniseră pe cimentul trotuarului făcându-se țandări. „Ramele sunt bune, nu le stricați!” strigase cineva încercând să tempereze reacțiile lor vehemente. Voie bună, nimeni nu-l ascultase. Mulți, foarte mulți se îmbulziseră să le strivească cu sete, alții țopăiseră repetat pe sticla mărunțită ca în dansul călușărilor. Savurau o victorie cu un dușman invizibil. Atmosfera era încărcată de răstiri mânioase și sudălmii necontrolate, mă rog, ce are omul mai la îndemână, adică ce-i vine la gură. Pe scări și pe coridoare începuse un du-te-vino al curioșilor înrăiți care se îmbrânceau, deschideau ușile birourilor și le închideau cu îndrăzneală ca într-un ritual magic de alungat frica și umilința. Diverși amatori de senzații tari, pidosnicii bănuitori, dar și gură-cască de diferite profesii priveau spre fereastra deocheată. Momentan, ei stăteau în expectativă. La o adică nu făcuseră nimic. Fuseseră doar în trecere. „La miliție, haideți la miliție!” croncănise unul dintre revoltați cu ochii ieșiți din orbite și fălci de cal bătrân; cu două săptămâni în urmă plutonierul Ghițan îi confiscase 50 de litri de spirt de 90 de grade, cumpărat pentru nunta băiatului cel mai mare și spera să-i recupereze. „Să știți că eu îi aprind, domnu’ Poenaru, dacă nu recuperez marfa! Eu am dat bani pe ea” se oțărâse păgubitul cel fălcos. Mircea Poenaru ieșise flancat de niște băieți dornici de revoluție ca-n romanele lui Hugo; afară se formase un grup de vreo douăzeci de inși nerăbdători, gata întărâțați. Milițienii dăduseră bir cu fugiții de cel puțin o oră sau se baricadaseră pe dinăuntru și tăceau chitic. Nu puteai să știi numai dacă ai fi spart ușa. Doar holul era

deschis. Din lașitate, turma nu-și urmase păstorul. Într-un rastel se aflau două drapele, unul cu tricolorul cu stemă și celălalt al pecereului. Practic, Mircea Poenaru se trezise singur. Era indispus și vădit dezorientat. Însfăcase pe cel roșu – ca sângele vărsat de clasa muncitoare, cum învățase la școală – ieșise trântind ușa mai să sară din țâțâni, și-l aruncase afară spre gloata înfierbântată cum ai arunca o halcă de carne unei haite de câini înfometaji. Unul, descheiat la cămașă, îl prinse și cu glasul dogit zbierase: „Stați așa!”, apoi își aprinse bricheta și coborâse flacăra sub un ciucure cât două pământufuri. Focul cuprinse pânza de mătase și zarva se potolise. Fețele luminate, din ce în ce mai numeroase, păreau ca de ceară, transfigurate. Flăcările le captivaseră gândurile revoltate. Nu departe de ei, niște tineri necăsătoriți, care făcuseră armata, cântau „Deșteaptă-te, române!”, dar numai primele două strofe, altele nu le știau, așa că reluau cântecul cu și mai mare poftă. În scurt timp, șoseaua și parcul fuseseră invadate de grupuri de cetățeni agitați ca niște umbre mișcătoare care vociferau fără noimă călcându-se-n picioare până sub ferestrele primăriei. Fumătorii își aprindeau țigările una după alta și înjurau de mama focului molipsindu-se unii de la alții. Întârziatii, al căror număr creștea neconținut, ocupaseră trotuarele dinspre Casa de Cultură și Maternitate și murmurau nemulțumiți că nu ieșiseră mai repede de la fabrică. „Unde-i primarul?” întrebaseră înfocat un nou-sosit. „L-a trimis în pizda mă-sii unu’ Poenaru cu o basculă” făcuse altcineva plictisit, venit mai devreme. „A, îl știi. Profesorul Mircea Poenaru. Bine a făcut, da’ întâi trebuia să-l jugănească futu-l în cur de îngrămădit” zise cu obidă, făcând aluzie la faptul că angajatele primăriei, de la femeie de serviciu, până la casieră, contabilă și secretară, inclusiv secretara cu propaganda, îi cunoscuseră vigoarea iar în ultimele luni dăduse iama și-n dascălițe. Cel puțin așa auzise el pe la colțuri. „A avut mașină la scară, a avut” îi incitase un altul. „Că ai amintit de mașină, ARO primăriei unde-i?” întrebaseră unul din apropiere. „În garaj. Pe șoferul lui l-am zărit pe-aici, pe undeva, că ditamai primaru’ nost’ n-o fost în

stare să-și ia permisul, bou' dracului!" „La ce i-a trebuit dacă a avut șofer?!” Vacarmul își slăbise din intensitate. În față, concetățenii se îmbulzeau surescitați unul în altul ca sardelele. Se sforțau să fie-n primul rând, pregătiți să ia cu asalt sediul ca Palatul de Iarnă al rușilor. „Stai, mă, că nu ești la coadă la pită” strigă unul mai înfigăreț. „Da' ce se dă, maică, aici?” întrebă altul hâtru, imitând un glas de babă mieroasă, iar cei care auziseră întrebarea râseră destinși; era poetul în viață Paraschivescu, solitarul rebel, nebărbierit, care fugea de lume ca un schivnic din pădurile Ceahlăului. La așa eveniment nu se putea să lipsească. Merita să fie prezent. Cu toții așteptau ceva, dar nu știau ce. În sfârșit, s-a ivit profesorul Mircea Poenaru care a strigat răgușit: „Măine vom cere milițienilor lista cu toți informatorii din oraș. Să-i cunoască toată lumea!” S-a aplaudat frenetic ca la congrese, s-au auzit fel de fel de comentarii, care de care mai colorate, „Ar trebui o tablă pusă la gât și plimbați de-a lungul drumului, mama lor de bașibuzuci!”, „Foarte bine, dom' Poenaru! Să vedem cu cine am trăit lângă noi!”, „Bravo, bravo!” Într-un ciorchine de cetățeni guralivi se produse o agitație cu totul aparte; din cauza emoției și probabil a inaniției un privitor a leșinat; a fost pus într-o mașină și dus de urgență la camera de gardă. Când se uitase pe geam a doua oară, profesorul Poenaru observase că din amalgamul de concetățeni eliberați de frică de câteva ore rămăseseră doar jumătate. Se huștiseră pretextând că au nu știu ce treabă care nu necesită amânare, că trebuie să-și anunțe consoartele, promițând că vor reveni. Piața se aerisise. Grupuri neomogene erau hotărâte să facă noapte albă să înfrunte teroriștii, care trag din orice poziție, despre care vorbise unul zâmbăreț la televizor. Cu de la sine putere, doi vlăjgani afumați bine, în salopete decolorate, se postaseră paznici la ușa de la intrare și patrulau fără puști aidoma militarilor de gardă de la un depozit de muniții. El, Mircea Poenaru, apăruse din nou la geam. Murmurul se întrerupse: „Dragii mei – tunase tare pentru a acoperi larma – am două rugămînți la dumneavoastră. Unu: fiecare întreprindere și instituție să-și aleagă propria conducere pe

bază de competență, nu pe lătrat sau lingușire; faceți curățenie generală la locul de muncă! Și doi: toate doleanțele să le puneți pe hârtie și să le depuneți la poarta primăriei. Măine, fiecare stradă și fiecare bloc să își trimită câte doi delegați care să vă reprezinte pentru a găsi soluții adecvate. Împreună vom hotărî ce-i de făcut”. „De la bloc, n-ar fi mai bine de la fiecare scară?” se auzise o voce guturală. „Nu, domnule, că ne vom încurca dacă vom fi prea mulți” îi răspunse tăios. „A, să nu uit: cei de la salubritate să-și facă datoria în continuare și fraților, nu răspundeți provocărilor!” Clișeul cu „provocările” îl preluase de la televizorul montat în sala de ședințe cu sonorul dat la maximum și ferestrele larg deschise. Fusesse deslușit cu destulă dificultate din cauza forfotei reluate, a înjurăturilor care curgeau cu nemiluita, dar era convins că trebuia răspândit. „Provocărilor cui?” se întrebese dintr-o dată nedumerit, dar fusesse prea târziu: porumbelul îi ieșise din gură. Gândirea lui divergentă o dăduse în bară de data asta. Apoi au urmat zilele sugestiilor, mai pe românește datul cu părerea, unde fiecare din cei prezenți era campion; la constatări toți erau buni, dar la soluții mulți erau repetenți naivi și utopici. Fiecare se izmenea, fiecare își dădea importanță, fiecare se vedea însemnat – demn de a fi trecut în istoria orașului ce va urma să fie scrisă de niște capete înțelepte. Pesemne. În final, propunerile demne de luat în seamă au fost puse în practică spre satisfacția emitenților. Ca să nu fie și el bruscăt, secretarul II al primăriei își pusese în față un teanc de coli albe, pregătit să scrie procesele-verbale. Cum deschidea unul gura, cum întreba important: „Asta s-o trec în procesul-verbal?”, obligându-l pe vorbitor să-și controleze cât de cât vocabularul. Din cauza veștilor alarmante se formaseră pichete de pază a stației de tratare a apei potabile – să nu cumva să fie otrăvită, se auzise deja că în Salva și Rebrîșoara fântânile sunt otrăvite –, instituțiile să fie păzite de angajați cu prețul vieții, cum se anunțase la televizor. Prin intermediul televizorului, securiștii cei mari transmisese ordinul nescris ca în fiecare piață să se strige același slogan: „Fără violență!”, de teamă ca în unele localități să

nu degenereze să nu le fie linșat vreun coleg iubitor de supraviețuire. Informatorii și oportuniștii vechiului regim și-l însușiseră și-l declamau din toți bojocii. Bineînțeles că în timpul evenimentelor, acesta se auzise și în Lăsăud, trăgând nădejde că roata se va întoarce, iar cei cu ponegrirea sistemului se vor căi amarnic. Multora nu le venise să creadă că regimul comunist din acest oraș se sfârșește așa de ușor și fără incidente, și fără victime sau mari stricăciuni, fără tulburări, nu cum se zvonise la T.V. că în țară ar fi fost împușcate peste 60000 de persoane. Aici mulțimea pur și simplu n-a avut cu cine să se confrunte. Haos și dezordini mari nu au fost – cum se întâmplă în asemenea situații – niște țigani au spart două geamuri de la alimentara din centru cu gând să o devasteze, dar au fost prinși de niște civili care le-au tras o bătaie soră cu moartea. Un bărbos îi lovea cu bocancii pe unde-i nimerea. „Vreți să ne puneți nouă în cârcă spargerea?! Paștele și dumnezeii care v-o făcut și v-o adus pe lumea asta!” striga pocnindu-i cu sete. Cu cine să se încaiere? Milițienii își luaseră zborul benevol, se topiseră pur și simplu, celelalte autorități se pitulasera prin case cu luminile stinse să nu le spargă răsculații geamurile cu storurile sau jaluzelele trase sau, mai rău, să-i ia la trei-păzește cu privirea lor iscoditoare și bănuitoare; alții se mutaseră provizoriu pe la rude, astupaseră geamurile cu pături, ca-n armată, să nu te ochească dușmanul care, vorba unui ofițer, poate apărea în orice moment sau chiar mai devreme, așteptând să treacă zavera și gălăgioșii să fie trași drastic la răspundere fără a mai da note explicative. Le veniseră rândul neamurilor să-i pună la adăpost, ei câte favoruri nu le înlesniseră, câte nu făcuseră pentru matrapazlăcurile lor ilegale atunci când milițienii au trebuit să închidă ochii pentru delictele săvârșite până au prosperat. Pe fiecare străduță se cânta belicos „Ole, ole, Ceaușescu nu mai e!”, dar bravii cetățeni ai Lăsăudului nu se scandalizaseră, până și porcii și alte orătănii din cotețele vărute în alb amuțiseră nemâncate, flămânde ca la primele episoade ale telenovelei „Sclava Izaura” până le-au reglat masa după ora difuzării lungului serial gustat cu suspine de

întreaga suflare feminină a orașului. „De bună seamă, orice om merită o viață normală, însă versatilității și lichelele așa se nasc. Pe astea nici religia nu le poate schimba” trase concluzia mult mai târziu Mircea Poenaru. La ora 6, seara, pe neobservate, apăruse Mioara cu mâncare în sufertaș. De unde făcuse rost de el numai ea știusese; în casă nu aveau așa ceva. „Tu nu știi să vii acasă?” întrebasese cu glasul scăzut. „Cui îi arde de mâncare acum? Zi mersi că nu-i frig...La fix ai venit” zise trăgând-o vădit emoționat în biroul alăturat. Erau singuri. Ea l-a îmbrățișat și pupat pe buze, înlănțuindu-se de el ca la concentrarea rezerviștilor și militarilor din '78 când toată lumea a crezut că va începe un nou război mondial. „Dacă se întorc la putere, primul pe care îl vor împușca vei fi tu!” se scâncise ca un copil. Îngrijorarea Mioarei fusese legitimă. Ei nu avuseseră nici măcar un pistol TT să se apere. Eventual să amenințe cu degetul ca albanezii avioanele inamice – avea să povestească profesorul la un interval de timp destul de mare. Cu toate acestea, starea de spirit a celor dinăuntru fusese euforică. Nu era momentul să le aducă el aminte ce riscaseră și la ce consecințe să se aștepte ocupând cu mâinile goale Primăria având, totuși, glasul mulțimii în stradă. Fiecare își asumase cu bună știință prezența acolo. A stat în primărie până după Crăciun. Exact patru zile a avut vocație de militant, perioadă în care, într-o altă seară a trecut și Petru Poenaru pe acolo. „Bine, mă, Mircea, da' și tu ai fost membru de partid, ce tot ai cu securiștii și comuniștii?” l-a apostrofat acesta. „Ei și? Eu n-am făcut niciun rău nimănui cum au făcut îmbuibății ăștia! Nu mi-am bătut joc de năpăstuiții și prăpădiții acestui neam. Recunosc că am fost un simplu membru, dar n-am făcut parte din nomenclatură. Eu nu-mi las trecutul la garderobă, cum deja încep, după cum vezi, să facă unii. Mă dezic public, dacă vrei, de această calitate!” și-și scoase carnetul, îi desprinse copertile cartonate, iar foile le făcuse ferfeniță în fața lui „Doctrina lor nu s-a legat niciodată de mine!” a terminat. A propus ca primar interimar, până la alegeri un tânăr inginer, cultivat și cu bun-simț, fost elev de-al lui, dar majoritatea l-au preferat pe-un tehnician

veterinar mult mai în vârstă. Nu s-a supărat. În zilele petrecute acolo, neîntrerupt, l-au enervat enorm solicitări de fel de fel cu împricinați mai mult ori mai puțin sănătoși la cap de parcă acolo ar fi fost sediul Judecătoreiei, nu al Primăriei: venea unul că vecinul l-a făcut hoț, altul că frate-său i-a ocupat spatele grădinii, femei măritate, insatisfăcute, care s-au luat de păr din pricina amantului comun și să le facă dreptate, altul că i s-a furat bicicleta, unul să-i facă rost de butelie, unul să-i înlesnească deschiderea unui cazan de țuică (ăstuia chiar i-a eliberat o autorizație cu stampilă și semnătura lui în calitate de „Interimar”, fără a preciza ce anume), nemulțumiți care îi cereau să rezolve diferende în problema imobilelor și proprietăților confiscate de comuniști și alte chestii din ăstea care l-au determinat să renunțe la cariera politică pentru totdeauna, cum nici la școală nu i-a stat capul la promovări. A fost și o anomalie de panaramă când unul cu sprâncene împreunate, cu lacrimi în ochi, i-a spus că lui nu-i trebuie sănătate, el are nevoie de un loc de muncă în oraș pentru că s-a săturat de făcut naveta cu bicicleta la Flotația de caolin din Rebrîșoara „Am trambalat suficient drumul ăsta dus-întors, cu iarnă, cu vară, prin frig și ploi. Accept orice”. „Bine, dom’le! Vino mâine să vedem ce vom găsi” fusese zgârcit la vorbă și de-a doua zi a luat locul femeii de serviciu. Ba într-o seară, când se întorcea de la tuns și bărbierit de la frizeria din piață, a văzut cu ochii săi cum un derbedeu a spart nestingherit chioșcul de ziare, iar când l-a atenționat că nu-i bine ce face, neobrăzatul i-a replicat fără menajamente: „Acu-i democrație, dom’ Poenaru! Nu

suntem la școală! Așa am eu chef!” „Să vă ia mama dracului! Va mai trece multă apă pe Someș până vor învăța și soiul acesta de «incurabili» ce-i aia democrație” și-a zis și s-a depărtat tare mahnit; după estimările sale cam o sută de ani de acum înainte. Nu suporta țăfna imbecililor. „Fără respectarea legilor nu există democrație!” a vrut să răcnească, dar și-a dat seama că și-ar fi stricat nervii degeaba. Cine știe în ce ar fi putut degenera dialogul cu mârlanul. Nu mai nutrea convingerea că lucrurile se vor schimba în bine așa de repede. Mirosul descătușării și al libertății a persistat deasupra Lăsăudului aproape trei săptămâni. Cu excepția secretarului II, n-a mai rămas unul din conducerea anterioară a primăriei, iar acest lucru i-a creat o satisfacție teribilă, fiind încredințat că electoratul lăsăudean își va alege viitorii conducători cu mare discernământ și, evident, binemeritați, deși într-un ungher al sufletului său era destul de pesimist în felul cum vor evolua lucrurile datorită stadiului de gândire primitivă la care fusese adusă majoritatea populației. Poziția lui era neclară, provizorie. Uneori se gândea să se întoarcă la Dej, să stea în casa defuncților săi părinți – și-așa sta neînchiriată -, dar Mioara nici nu dorea să audă. Într-un fel avea dreptate: aici se obișnuiseră, aveau prieteni, participaseră la sindrofii colegiale, fuseseră invitați la zile de naștere, onomastice, nu le refuzaseră, peste tot fuseseră bine primiți, aici își luaseră toate gradele din învățământ și nu știa dacă își vor găsi amândoi posturi în oraș. Cu sau fără ei, viața obștească lăsăudeană își va continua cursul.

(fragment din romanul „Gradele de comparație”, în curs de apariție)

Nicolae GHERAN

„Ediția critică nu se rezumă la reproducerea operelor publicate de Rebreanu în volume, ci surprinde și modificările efectuate de el în zecile de versiuni antume.”

Între miile de editori care s-au perindat pe parcursul anilor prin tiparnița românească, Nicolae Gheran pare a fi cel mai longeviv, având o activitate continuă de peste 60 de ani. „Născut, iar nu făcut” în ingraturul domeniu al literelor, a parcurs toate etapele formării unei profesii nobile, care, pe alte meleaguri, se moștenește din tată-n fiu, de-a lungul câtorva generații. La 20 de ani se afla angajat în sistemul lui Gutenberg, la început ca funcționar în Direcția literară din Ministerul Artelor, iar apoi, după crearea Direcției Generale a Editurilor, Poligrafiei, Difuzării Cărții și Presei (1950), lector, redactor principal, șef de sector redacțional, director interimar de editură, promovat, în „anii dezghețului” (1964-68), secretar al Consiliului Editurilor și Difuzării Cărții din Comitetul de Stat pentru Cultură și Artă. Revenirea în forță a proletcultismului, după apariția faimoaselor „Teze din aprilie” (1968), îi determină transferul ca redactor la Editura Științifică și Enciclopedică, unde inițiază o serie de dicționare literare, biobibliografii și indici bibliografici. Evenimentele din decembrie 1989 îl readuc în funcție la Ministerul Culturii, de unde însă demisionează repede, fiind ales șef al redacției de artă și literatură la nou creată Editură Științifică. După pensionare, a funcționat un timp ca director la Editura Institutului Cultural Român, unde inițiază câteva colecții de valorificare a tezaurului literar. Ca istoric literar, a inițiat și a finalizat ediția critică de „Opere” – Rebreanu. Pe drept, mai toți recenzenții, între care Șerban Cioculescu, Alexandru Piru, Constantin Ciopraga, Mircea Zăciu sau Nicolae Manolescu, au etichetat ediția drept monumentală. Pentru realizările din domeniul vieții culturale, i s-a conferit de două ori Ordinul Meritul Cultural, a primit Premiul Hasdeu al Academiei Române, Premiul Uniunii Scriitorilor, plus alte două ale filialelor din București și Cluj, de două ori Premiul Perpessicius, precum și multe diplome de excelență ale unor asociații culturale și reviste literare. La senectute, a scris trilogia „Arta de a fi păgubaș” (vol. 1: „Târgul Moșilor”; vol. 2: „Oameni și javre”; vol. 3: „Îndărătul cortinei”), elogios prezentată în peste 30 de cronici și recenzii în presă, la posturile de radio și televiziune, în țară și peste hotare.

Nicolae Gheran a devenit între timp octogenar. Reîntâlnindu-l după mulți ani, a fost amabil și a răspuns câtorva întrebări:

Dialogurile Mișcării literare

„Dacă peste un veac s-au găsit pagini inedite de Eminescu, am convingerea că oricând vor mai putea apărea și scrieri aparținând lui Rebreanu.”

– Vreme de vreo patru decenii v-ați dedicat timpul și viața editării operei lui Liviu Rebreanu, 23 de tomuri, însoțite de un aparat critic uriaș, care adesea concurează ca volum cu întinderea lucrărilor publicate de romancier. Putem spune că efortul s-a încheiat și cultura română are un Rebreanu in extenso?

– Răspunzând afirmativ, am scurta discuția, numai că nu-i de ajuns. Ne cunoaștem de prea multa vreme, domnule Țurlea, ca să

nu-ți fac mărturisirea că în jumătatea de secol ce a trecut de la tipărirea integrală a nuvelisticii rebreniene, care avea să deschidă drum ediției critice, am răspuns la atâtea interviuri că nici eu nu știu ce taine au mai rămas. Când m-am apucat de treaba asta, eram la vârsta nepoților lui Rebreanu. Acum i-aș putea fi acestuia unchi. Nici eu nu pricep când a trecut timpul. Parcă ieri eram în biroul lui Mihai Șora, la vremea respectivă redactor-șef la Editura pentru Literatură. Mă asociasem cu Nicolae Liu, având ca zestre textologică nuvelistica amintită și o postfață ce detalia criteriile de transcriere a operelor, iar Liu experiența îndelungată pe tărâmul bibliogra-

fiei și o ediție de „Opere alese” în cinci volume, din păcate, trecută prin frizeria cenzurii. Ca să evadăm din corsetele colecțiilor existente, am insistat să publicăm cărțile într-o serie de sine stătătoare. M-am prevalat și de numeroasele ediții antume din creația rebreniană, ce ne obliga la compararea textelor și, inevitabil, la reproducerea variantelor. În această privință, Rebreanu se dovedea extrem de dificil, în comparație cu alți confrăți de-ai săi.

– *De ce? Că în privința scrierii nu ridică probleme deosebite, precum textele cronicarilor și, în genere, a celor cu grafie chirilică sau în vreun alfabet de tranziție.*

– La prima vedere așa stau lucrurile. Numai că în cazul nostru apăreau alte dificultăți în stabilirea textului definitiv. Încă de la publicarea nuvelilor observasem că prozatorul intervine masiv în textele din presă și volume, schimbându-le adesea și titlul. Deosebirile sunt atât de mari, încât simpla reproducere a cuvintelor și sintagmelor înlocuite, eliminările și adaosurile de la o versiune la alta concurează, ca dimensiune, cu textul unor schițe și povestiri. De bine de rău, cronologizarea intervențiilor se dovedea facilă în cazul nuvelisticii, din pricina datării publicațiilor în care au fost antologate. Lucrurile se încurcau la reproducerea romanelor, unde, de pildă, există 12 versiuni antume din „Ion” și alte 12 din „Pădurea Spânzuraților”, greșit date. Pe care le alegi din ele?

– *Logic pe ultima, presupunând că exprimă dorința finală a autorului.*

– Presupunere justă, numai că asta a fost și cursa în care au căzut mulți editori. Nu întotdeauna număratoarea edițiilor de pe pagina de titlu a cărților exprimă și ordinea lor reală, întrucât vechii editori de la Cartea Românească, Socec sau Cugetarea apelau, cu prilejul retipăririlor, și la variante vechi, fără să țină seama că între timp fuseseră corectate. Un exemplu din „Pădurea Spânzuraților”: sintagma „ca un scâncet de bolnav” este culeasă greșit de zețar și transcrisă „ca un cântec de bolnav” (sublinierile îmi aparțin). Cu prilejul unei reluări, autorul sesizează eroarea și revine la expresia inițială, numai că în așa-zisa „ultimă versiune”, a 12-a, editorul folosește o variantă deteriorată și astfel greșeala revine în circulație – ca și cum ar aparține romanțierului. Mai aproape de noi, unii redactori de

second hand au încercat să simplifice travaliul textologic, apelând la edițiile princeps. Eroare catastrofală. Modalitatea s-ar aplica în cazul multor opere ale lui Mihai Sadoveanu, care, sigur pe cuvânt, nu obișnuia să-și revadă scrierile. Când să și le mai revadă, atâta timp cât autorul „Baltagul” publica masiv, chiar și trei cărți inedite într-un singur an? În cazul lui Rebreanu, a reveni la prima ediție înseamnă a publica forma cea mai deteriorată a operei sale. Numai compararea tuturor edițiilor, coroborate cu manuscrisele păstrate în

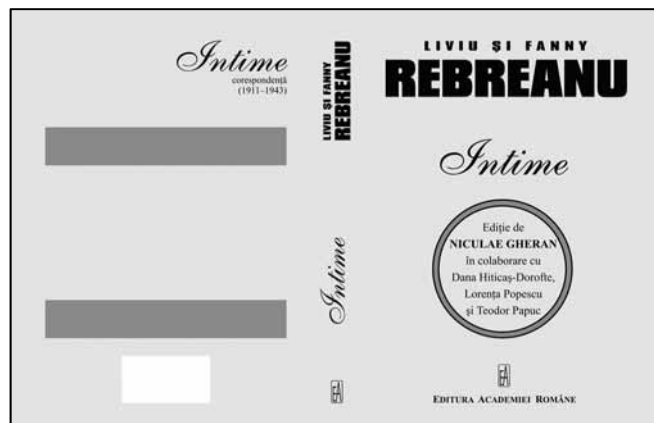
arhivă, poate conduce la stabilirea textului definitiv. Dovadă, între altele, corpul variantelor din ediția de operă, al cărui studiu poate fi oricând o temă de doctorat. Revenind la întrebarea domniei tale, aș spune că ediția critică nu se rezumă la reproducerea operelor publicate de Rebreanu în volume, ci surprinde și modificările efectuate de el în zecile de versiuni antume. Și nu doar atât.

– *Adică?*

– Pe lângă nuvelistica, romanele, dramaturgia și eseistica editate de el – adunate postum în 12 tomuri – se adaugă alte 11, majoritatea cu caracter publicistic, căci, înainte de a deveni scriitor, tânărul ardelean a fost gazetar, un împătimit cronicar teatral, un ziarist polivalent. Scria degajat despre spectacolele văzute cu o seară înainte, despre cărțile citite, despre toți și toate, până la mica publicitate, cu aplecare deosebită asupra stărilor culturale și mai puțin politice, de care s-a păstrat la distanță. Adaugă la această jurnalistică scrierile de sertar, multe în limba maghiară, jurnalele sale, interviurile, cuvântările, precum și toate caietele sale de creație, incluse în aparatul critic al ediției, în așa fel încât cititorul să aibă la dispoziție dosarul fiecărei opere.

– *E și noutatea pe care ați adus-o în tehnica edițiilor critice, până deunăzi mai toate cu un caracter preponderent lingvistic. În acest dosar te întâlnești cu date biobibliografice, cu declarațiile scriitorului despre*

lucrarea în cauză, cu planurile constructorului, cu strădaniile lui permanente de a-și cizela verbul, cu ecoul operei în epocă și posteritate, aparat conceput enciclopedic, deschis oricărei modalități de cercetare. Sau, cum spunea Adrian-Dinu Rachieru, „astăzi nu te mai poți apropia de Rebreanu decât pășind pe bulevardul Gheran”. Avem, într-adevăr, o ediție exhaustivă, din păcate singura consacrată unui scriitor al veacului 20. Cum vă explicați această gravă stare de lucruri?

– Aș evita cuvântul exhaustiv. Dacă peste un veac s-au găsit pagini inedite de Eminescu – vezi corespondența cu Veronica Micle – am convingerea că oricând vor mai putea apărea și scrieri aparținând lui Rebreanu. Nu doar scrisori din fondurile particulare, dar și articole, pierdute în masa miilor de periodice cu apariție efemeră din perioada interbelică. Asta este și unul din motivele abandonării multor ediții critice, întârzierii altora. Cauza fundamentală este halul dezastruos în care se află bibliografia românească. Cândva, Biblioteca Academiei Române a fost nava-amiral a domeniului. Astăzi pâlpaie ca o lumânare. Am avut studii fundamentale despre începuturile slovelor și tiparniței noastre, câtă vreme cercetătorii au dispus de un instrument fundamental: „Bibliografia românească veche (1508-1830)”, în patru volume, alcătuită de Ioan Bianu și Nerva Hodoș. Ea a fost urmată de „Bibliografia românească modernă (1831-1920)”, tot în patru volume, elaborată și ea la B.A.R., sub coordonarea lui Gabriel Ștrempel, numai că se referă strict la cărți. Există și două tomuri din același domeniu: „Bibliografia periodicelor românești”, întocmită de G. Baiculescu, Georgeta Răduică și Neonila

Onofrei, oprită cu informația la primele decenii ale secolului 20. Dar lipsite de o descriere analitică a materiei cercetate. Or, de unde nu-i, nici Dumnezeu nu cere. Azi nu doar că nu știm ce se ascunde în cuprinsul publicațiilor românești, dar nici măcar n-avem o carte cu titlurile lor. Măcar atât. La începutul carierei mele de editor, habar n-aveam ce înălțime are muntele pe care îl escaladam, bazându-mă pe promisiunea lui Liu că pune la bătaie întreaga bibliografie. N-avea să fie așa, întârzierile sale în predarea aparatului critic determinând editura să ne rezilieze contractul. În imaginația mea, urma să publicăm trei tomuri pe an, să terminăm totul în șapte ani. Și-așa prea mulți. N-a fost să fie și m-am pomenit singur în fața oceanului de publicații, fără să-i fi știut limanul, că de-l știam îmi vedeam de treabă. Târziu aveam să-l evaluez la 10.000 de publicații, mai târziu la 20.000, iar azi se spune că ar fi și mai mare. Înțelept a fost Lucică Raicu, invitat de mine să-l înlocuiască pe Liu. Tocmai publicase un eseu valoros despre Rebreanu și ziceam c-am dat lovitura: eu cu stabilirea textelor și variantele, el cu notele și comentariile finale. Când a dat însă cu ochii de uriașa arhivă de la Academie, cu mii de pagini ce urmau să fie cercetate, a șters putina. Și bine a făcut. De l-aș fi urmat, nu mă angajam la un maraton nu de 40 de kilometri, ci de 40 de ani.

– N-ați avut perspectiva drumului ce urma să-l parcurgeți?

– Aș minți s-afirm că l-am avut. Am scuza că nici înaintașii iluștri n-au avut-o. Altminteri, cum aș putea explica de ce Perpessicius și-a proiectat ediția de „Opere” – Eminescu în 20 de tomuri și, după al șaselea tom, a pus condeiul jos? De regulă, asemenea lucrări nu le termini, te extermină, le isprăvesc alții. Eu mă aventurasem după ce multă vreme studiasem cu sârg edițiile abandonate de maeștrii disciplinei filologice, precum Perpessicius (Eminescu), Tudor Vianu (Odobescu), Paul Zarifopol și Șerban Cioculescu (Caragiale), convins că un pitic pe spinarea unui uriaș vede mai departe. Ca editor, de văzut aveam să văd orizontul, dar nu să și calculez ce presupune în timp dinamica travaliului. M-am bazat prea mult pe tinerețea mea, fără să-mi dau seama că zilele trec repede, albindu-ți pe nesimțite părul, până-l pierzi de tot.

„Râsul mi-a fost mai aproape decât sobrietatea.”

– *Cum se face că dvs., care aveți atâta umor, v-ați aplecat cu atâta acribie asupra unui scriitor dintre cei mai sobri?*

– După cum ai văzut, cam de nevoie. Intrasem în joc la insistențele profesorului Alexandru Piru, nicidecum datorită unei preferințe anume. Mai mult, îngrijirea operelor lui Rebreanu mi se părea o căciulă prea mare, convins că-mi va cădea peste ochi. Să nu uităm, la acea oră, din toată creația romancierului doar tripticul „Ion”, „Pădurea Spânzuraților” și „Răscoala” era reconsiderat – nu și textologic, căci pe-alocuri fusese scărmanat de cenzură. Eseistic, se făcuseră pași mulți în privința reevaluării creației, numai că planarea acuzelor de naționalism, legionarism, aduse unor romane precum „Crăișorul” sau „Gorila”, continua să existe, după cum nici alte lucrări, ca „Jar”, „Adam și Eva”, nu erau scutite de blamări ce le barau editarea. Postura de avocat din oficiu la procesul intentat scriitorului – mă refer la creația considerată „tribut adus ideologiei fasciste” – nu-mi convenea defel. Numai că profesorul a insistat atât de mult, încât am acceptat din respect față de dânsul, cu o condiție: să prefățeze ediția. O făceam convins că nici el nu va fi scutit de obligația „preluării critice a moștenirii literare”, marotă care, la vremea respectivă, se traducea cu „lepădarea de Satana”. În parte, n-a fost scutit de „rezerve politice” nici autorul studiului introductiv, dar, în cea mai mare măsură, Al. Piru revenea la judecata de valoare a lui Călinescu. În completarea răspunsului la întrebarea domniei tale, aș spune că, într-adevăr, râsul mi-a fost mai aproape, decât sobrietatea la care te referi. Debutul editorial mi-l făcusem cu reconsiderarea lui Brăescu, cel mai fidel reprezentant al prozei satirice după Caragiale, cu nimic mai prejos în scrierile anti-cazone decât Courteline, franțuz avantajat de limba în care a publicat. Pe Maior – cum i se mai spunea – îl descoperisem în biblioteca sanatoriului Moroieni, scăpată de „epurări”. Acolo mi-am și așternut pe hârtie primele pagini umoristice, publicate în „Tânărul scriitor” și într-un „Caiet de estradă”, precum și multe schițe puse pe foc,

după critica unor scrieri satirice de către Andrei Jdanov, mare ideolog moscovit, în raportul său asupra revistelor „Zvezda” și „Leningrad”, readus în discuție și pe plaiurile mioritice. Mă lepădasem prosteste de schițele mele, mai ales după ce apăruse în „Viața Românească” o recenzie asupra numărului din „Tânărul scriitor”, în care mi se reproșa că tema satirei vizează aspecte neconcludente ale vieții contemporane. Tot la sanatoriu mi-am plătit datoria râsului, ce-mi ieșise acum prin

piele. Împlinisem 24 de ani și hainele ce le avusesem de la tata își trădau vechimea. Bazonați și la genunchi, pantalonii mă somau să-i schimb. Venise timpul să-mi fac un costum ca lumea, și nu pe puncte, ci comandat la croitor, cu un sacou Prince de Gales și pantaloni de cașă. Nu de alta, dar să nu dezmint zicala: „capra râioasă ține coada sus”. Sus am ținut-o și eu, cu prețul unei singure mese pe zi, la cantina tipografilor, unde se mânca mai prost, dar cu 3,5 lei prânzul, nu 5, ca la redactori. În rest, ceai dimineața, ceai seara și pâine pe săturate. Răsplata după efort: în trei luni, m-am ales cu un costum superb, dar și cu un infiltrat pulmonar, tratat la Moroieni vreo opt luni, alte patru la Filaret și Bran. Datorită hidrazidei și meselor regulate, intrasem în sanatoriu cu 62 de ocale și ieșisem din preventoriu cu 82 de kg, că nu mai intram în hainele „de firmă”. Așa că după multe modificări aduse de croitor am fost nevoit să renunț la ele. Norocul meu că la Biblioteca Academiei Române, frecventată ani de zile aproape zilnic, ținuta era lejeră. La „manuscrise”, cu ștaif veneau Perpessicius, P.P. Panaitescu și Șerban Cioculescu, iar mai

târziu C.C. Giurescu, poate unde se săturase de zeghea de la Sighet.

– *După imensul efort depus pentru realizarea ediției critice, ne-am aștepta și la o monografie Rebreanu în care să topiți materia din „Tânărul Rebreanu”, „Rebreanu. Amiaza unei vieți”, ciclul „Rebreniana” din volumele „Sertar”, „Cu Liviu Rebreanu și nu numai”, precum și „Rebreanu prin el însuși”, scrise tot de dvs. Cum l-ați putea caracteriza într-o frază pe marele scriitor?*

– O precizare: ultimul volum menționat de dvs. l-am alcătuit în colaborare cu Andrei Moldovan. Dar să revin la întrebarea dumitale. S-a scris atât de mult despre autorul lui „Ion”, încât bibliografia critică a depășit de mult dimensiunea creației sale. E greu să arunci o monedă în sus, ban de aur sau de tinichea, fără să cadă pe umărul cuiva. Dovadă și preluarea tacită a multor opinii deja formulate. Din opurile publicate, aş remarca studiile lui Ion Simuț, Dan Mănuță, Mircea Muthu, Liviu Malița, G. Glodeanu, Constantin Cubleşan și, mai de mult, ale lui Stancu Ilin, Aurel Sasu și Al. Săndulescu. Cu precădere, perspectiva aleasă de mine a fost a istoricului literar. Consecvent proiectului inițial, n-aş datora o monografie, ci un ultim volum biografic, „Glorie și amurg”. Dar, crede-mă: mi-ajunge. De altfel, nimic important din perioada anilor 1931-1941 n-a rămas în afara cercetării mele, de-ar fi doar cele consemnate în aparatul critic al ediției de „Opere”, cărțile amintite de dvs., dar și articolele risipite în periodice ori comunicările susținute de-a lungul anilor în simpozioanele de la Aiud, Tescani și Bistrița. La vârsta mea, nu te întorci să repeți ce-ai mai spus. Șerban Cioculescu, după remarcabila biografie consacrată lui Nenea Iancu, nu s-a îndurat să

se aplece asupra altei cărți de sinteză. Și-a adunat paginile din reviste între copertile unui volum și a publicat „Caragialiana”. Alte vremuri, alte uși deschise în atelierul lui Gutenberg. Or, mai de curând, mi-a fost imposibil să reiau „Opera magna” a domnului Rebreanu, într-o formulă editorială totalmente inedită: „Opere” – în prezentarea autorului însuși, dispunând de toate mărturisirile lui, de jurnale personale și interviuri, de corespondență etc. Ce să spun de creația proprie, recenzată insistent și elogios în presă, la radio și televiziune, care n-a apucat să ajungă pe standurile librăriilor? Deocamdată, circula în filialele Bibliotecii Bucureștilor și în regim de „samizdat”. Să sperăm că-i va veni și ei rândul, ca și paginilor răzlețe despre Rebreanu, adunate pe tema gloriei și amurgului său. Îmi ceri o frază succintă, caracterizantă în ceea ce-l privește pe autorul lui „Ion”. Fără pretenția de a fi original, ți-aş spune: un mare constructor, deschizător de drumuri, care a diferențiat romanul modern românesc – obiectiv, psihologic, metafizic, analitic, social, politic –, fără să se repete în nicio carte de-a lui. Dacă în romanul istoric („Crăișorul Horia”) sau de dragoste („Jar”) n-a strălucit, precum autorul „Fraților Jderi” sau Ionel Teodoreanu, în celelalte a inovat. Iluștrii noștri predecesori ne-au oferit caracterizări metaforice: Lovinescu, de pildă, considera, încă de la apariția lui „Ion”, că pe altarul lui Rebreanu jertfim întreaga proză de la Filimon la Sadoveanu. Peste ani, inspirată mi s-a părut aprecierea unei cititoare, soția lui Petru Manoliu, care, la o masă festivă – îmi spunea criticul – i s-ar fi adresat romancierului, caracterizându-l drept un uriaș stejar, căzut la examenul de botanică. (Ușor malițios, Camil Petrescu avea să regrete, în același spirit, lipsa unei posibile sinteze între proza lui Rebreanu și a lui Sadoveanu, ceea ce ar fi facilitat nașterea unui mare scriitor universal.) Chiar și separate, creațiile ambilor nu sunt străine de universalitate.

– *Sunteți unul dintre rarii editori exemplari pe care îi mai avem. Cum de a dispărut această școală a aplecării asupra textelor altora? Ce ar trebui făcut pentru a o revigora și a avea din nou editori exemplari?*

– Ca să răspund la prima întrebare, aş apela la spusele lui Rebreanu, că astfel aş căpăta mai multă crezare: „Pentru că omul

politic român este imbecil, barbar și anticul-tural. Cine ar fi dispus să nu mă creadă, să binevoiască a asculta discursurile «parlamente-tare» sau a citi articolele de gazetă ale oame-nilor noștri politici. Cum să ceri simpatie pentru artă și cultură unor oameni care nu sunt în stare să închege o frază, care nu se pot ridica o clipă deasupra meschinelor interese și intrigi de culise? Arta și cultura românească n-au să aștepte decât dușmănie de la oamenii politici de azi.”

Când am reprodus aceste rânduri în ediția de „Opere” (vol. 19, p. 12), i-am precizat sursa, menționată și în carte: „De vorbă cu Liviu Rebreanu”, în revista „Spre ziuă”, I, nr. 1, 11 mart. 1922, p. 13-15. Cenzorul a mârâit olecuță, numai că l-am întrebat duios cu o imbatabilă ipocrizie: „Cine și-ar permite să confunde mersul din Parlamentul anului 1923 cu starea din Marea Adunare Națională, să confunde politicienii de ieri cu cei democrați de azi?”. Sunt convins că și în zilele noastre vor mârâi destui. Repetă-le, la nevoie, aceeași replică. Ba mai mult: adaugă ce mai spune același Rebreanu, în același interviu, convins „că ar trebui să înțeleagă și oamenii politici că arta și cultura au cel puțin tot atâta importanță în viața țării ca și o bancă sau o alegere de deputat fraudu-loasă. Acum de ce încep economiile de la carte și cultură?” (ibidem). Mai multe nu spun, că aș putea fi considerat subiectiv.

Cu câțiva ani în urmă, am demisionat din funcția de director la Editura Institutului Cultural Român, unde mă ocupam strict de colecțiile de patrimoniu, desființate după plecarea mea. Renunșasem la niște avantaje importante, pentru un umil post de muzeograf la Muzeul din Bistrița, ce îmi îngăduia să finalizez ediția de „Opere”. Schimbasesm un serviciu ce-mi deschidea drumurile la marile târguri internaționale, pentru cărări ce duceau la Târlisua, Maieru, Rebra și Rebrisoara. După ce am terminat ediția, m-am apucat cu niște tineri, cărora le predam în mers o activitate laborioasă, de uriașul corpus de documente din arhiva scriitorului aflată la Biblioteca Academiei. În urma unor ordonanțe guvernamentale, am fost nevoit să abandonez noul șantier editorial, ca astfel statul să economisească 1601 lei, cât primeam în mână lunar. Halal economie! Construirea unui WC public ar fi costat mai mult decât

lucrările în curs de elaborare. Și ce lucrări?! Dintre ele, recent a apărut la Editura Academiei volumul „Intime” – corespondența dintre Liviu și Fanny Rebreanu, din vechiul portofoliu lucrat cu ani în urmă. Când se va remarca lipsa biobibliografiei, a dicționarului de personaje, a celor patru volume consacrate corespondenței primite de scriitor de la confrăți, oameni de artă și cultură, politicieni, ba chiar și a „Operelor magna” în prezentarea romancierului – că se va găsi careva să-și aducă aminte – voi fi departe. Mai e cazul să vă răspund și la cealaltă întrebare?

„Cine să se mai gândească la patrimoniul îngropat în publicațiile românești?”

– Ce-aș putea să zic? De la apariția interviului amintit n-au trecut încă o sută de ani. Să fim optimiști că lucrurile se vor îndrepta. În aceeași ordine de idei, ce ar trebui făcut ca să avem bibliografiile generale atât de necesare?

– Soluția ideală ar fi să se acorde trecu-tului culturii românești măcar atenția dăruită unei instituții ca C.N.S.A.S. Această instituție onorabilă – bașca anexele nedeconspirate – beneficiază de o logistică de invidiat, performantă în toate privințele, cu un personal ultracalificat, remunerat pe măsura îndeletni-cirilor, de la salariile unor secretari de stat la solda unor angajați. Pentru depozitarea **kilometrilor** de dosare din arhiva fostei Securități, a fost nevoie de o clădire specială, de cercetători specializați, de un buget de miliarde. Aici se administrează și istoria turnătoriei române, fundamentul siguranței noastre multilateral-dezvoltate. Te interesează

când și cum a fost recrutat un colaborator – dintre cei dați în gât, nu și dintre cei aflați în funcțiune – ți se livrează prompt informația contra aprobării de rigoare. Vrei să știi cum te-a turnat Ghiță Chioru din bloc, Tanța Zdreanță, colegă de serviciu, ori Gică Sulică, vecin de stradă, vigilenții care te-au cântat la nenea Secu, tunde oaia și berbecu'? Sunt căutați după cod în repertoriul electronic și, la comandă, dispui chiar și de proza lor, opisată *comme il faut*. Ordine nemțească, nu glumă. În contrapartidă, te-ai aștepta ca măcar la Biblioteca Națională și la Biblioteca Academiei să găsești, de asemenea, colaborările marilor scriitori români din presa vremii, cu precădere interbelică, perioadă prolifică în tiparnița de pretutindeni. Ia de unde nu-i. Ce kilometri de colaborări, nu găsești un singur metru de arhivă selectată. Mai mare rușinea! Ne place să vorbim de patrimoniu național, dar trecem cu o crasă nepăsare pe lângă valori literare inestimabile, îngropate în țințirul lui Gutenberg.

La Ministerul Culturii și Patrimoniului Național s-au perindat absolvenți de filosofie, cântăreți talentați, actori, un poet remarcabil, prozatori, un universitar cu știință de carte, români de treabă și minoritari așijderea. Au venit și au plecat, fără să adune în jurul lor specialiști de marcă, ci cotizanți din partidele care i-au împins în față, potrivit algoritmului politic. În județe, la fel: „ce-a fost verde s-a uscat, ce-am iubit s-a scuturat”, în favoarea unor direcții „deconcentrate”, cuvânt potrivit mai degrabă limbajului cazon. Mai rău ca pe timpul lui Miu Dobrescu, adus cândva de coana Leana la același minister, precum alți contemporani postdecembriști. Oameni mici și oameni mari, prost gospodari, pricepuți în administrarea culturii și artei precum Cocoșatul de la Notre-Dame la întreținerea motoarelor Diesel, personaj memorabil, de care îi leagă mai mult tragerea clopotelor de partid. Mă refer în primul rând la modul precar de stabilire a priorităților de stat, la deficiențele creditării lucrărilor de interes național, care, prin caracterul lor, depășesc folosul privat. Pentru că titulatura instituției include și cuvântul „patrimoniu”, noii culturnici l-au confundat strict cu „monumentele istorice”, cândva firmă de sine stătătoare.

Răzbătătoare, biserica ortodoxă, ca și alte culte, a avut grijă să introducă pe lista restaurărilor numeroase așezăminte religioase, fie că era vorba de un lăcaș sau de-o clopotniță dărăpănată. Firește, atare strădanii sunt de lăudat, deși, Dumnezeu să mă ierte, mai există și cutii ale milei. Noroc că între proiectele Patriarhiei se numără și Catedrala Mântuirii Neamului, cu trei etaje și două subsoluri, dotată cu restaurante, cu hotel, garaje, cu tot ce trebuie ca Dumnezeu să ne ierte de păcate. Cine să se mai gândească la patrimoniul îngropat în publicațiile românești? Încercări au existat, dar s-au dus pe apa Sâmbetei. Ele s-au datorat unor particulari, precum Barbu Teodorescu, a cărui bibliografie, cu peste 35 000 de articole din opera lui Iorga, l-a determinat pe savant să afirme că fără ea nici n-ar mai fi știut de fostele scrieri la întocmirea „Istoriei românilor” în 10 volume. Mai aproape de noi, inițiative de aceeași factură le datorăm lui Al. Zub, autorul biobibliografiilor „M. Kogălniceanu”, „Xenopol” și „Pârvan”, lui D. Vatamaniuc, cu „Tudor Arghezi”, „Ion Agârbiceanu”, „Lucian Blaga” și „Ioan Slavici” (ultima carte în colaborare cu I. Domșa și T. Bugnariu), lui I. Bălu, cu „G. Călinescu”, benedictini numărați pe degete. Nu-i deloc o întâmplare că existența unor asemenea cărți monumentale a dat ghes câtorva cercetători să se lanseze în pregătirea câtorva serii de „Opere”, având de unde pleca. Ei înșiși sunt parte integrantă a unei munci sfidate de culturnici. Cum la data realizării acestor instrumente de muncă intelectuală îmi revenea sarcina coordonării lor redacționale și lexicografice în redacția Editurii Științifice și Enciclopedice, am căderea să afirm că legislația drepturilor de autor nu îngăduia o remunerație pe măsura uriașului efort depus de autori. Apariția tipăriturilor era rodul multor ani de cercetare în bibliotecă, iar răsplata pecuniară s-a făcut sub nivelul salarizării unor gunoieri. Trist, dar adevărat. Să ne mirăm că azi nimeni nu se mai încumetă să investească timp într-o activitate de cercetare, fără ca pe parcursul ei să aibă asigurată măcar „pâinea cea de toate zilele”? Muncești doi, trei ani pentru alcătuirea unui volum de „Opere” – fără ca cineva să-ți asigure un salariu minim pe economie - ca în cele din urmă să fii acceptat cu toate onorurile la Editura Academiei, fără să primești un

singur bănuț. Sub auspiciile ei, au apărut și continuă să apară lucrări științifice de mare valoare, numai că și redacția editurii se zbate să găsească sponsori de stat și particulari, să suporte costul materialelor poligrafice și travaliul tipografilor, nicidecum al autorilor.

Totul pentru tiraje „de familie”, între 100 și 200 de exemplare (uneori mai multe, dar nu prea). Te-ai aștepta ca lucrările fundamentale ale cercetării științifice românești să se găsească în biblioteci. „Inutil, degeaba”, fiindcă lipsesc fondurile de achiziție. Or, în atare condiții, cine să mai lucreze de amorul artei? De râsul lumii! Căzută pe mâna unor contabili, cu ură viscerală împotriva oamenilor de carte, administrarea fenomenului cultural atinge performanțe uluitoare. Două exemple, ante și postdecembriste. Lipsindu-ne o ediție de „Opere” – Iorga – realizabilă în jurul a 100 de tomuri –, îi cerusem lui Barbu Teodorescu să ne ofere un prim volum cu descrierea cărților apărute în epocă, să ne dumirim asupra celor peste 1 200 de titluri atribuite marelui istoric. Cartea a apărut, deschizând o serie de cinci opuri, care urma să compartimenteze materia publicistică pe domenii: istorie universală, românească, economie, știință, artă și cultură, plus un strat dens de referințe critice. Dimensiunea informațională era uriașă: la o primă evaluare, peste 50 000 de fișe, cuprinzând titlurile articolelor și studiilor publicate, locul și data apariției, corelări cu restul creației, precum și tot ce-și amintea despre ele bibliograful, ca unul dintre foștii secretari ai lui Iorga și șef de cabinet, pe vremea când acesta funcționa ca prim-ministru. Cum o viață întreagă nu făcuse altceva decât să studieze biografia și opera titanului, nea Barbu avea gata toată bibliografia, rugându-ne doar să i se bată la mașină cele patru volume deja încropite, angajându-se să dicteze textele dactilografiei, ca să nu-și rescrie fișele. Dorință minoră, dar respinsă de contabilul-șef al Centralei Editoriale: „Nu acordăm niciun avans, achităm drepturile doar la apariția cărților”. Între timp, Barbu Teodorescu face imprudența să moară pe scara blocului de pe Popa Petre, mai având câteva trepte de urcat ca să ajungă în apartamentul său de la etajul 4. Pentru că lucrasem cu răposatul mai multe cărți, am fost invitat de familie să vedem ce facem cu

maldărul de fișe. Ordonate în plicuri, pe volume și domenii, fișele erau înșiruite într-o desăvârșită ordine cronologică, așteptând dictarea la mașina de scris, acțiune devenită însă imposibilă. Miilor de publicații răsfoite de autor le fuseseră astfel abreviate titlurile de periodice, încât au fost imposibil de descifrat. Încercarea de a ne descurca apelând la vechea bibliografie a eșuat din pricina uriașului val de referințe critice, cu trimiteri absconse.

Adunați, toți contabilii de pe Terra nu pot reface biobibliografia celui mai mare istoric român. Numai că pentru asemenea jaf nu se face pușcărie. Mai aproape de noi, urmașii lor, ridicați în grad guvernamental, au continuat lupta pentru „economii”, interzicând unor oameni de știință și cultură – și nu doar lor – să cumuleze pensia cu salariul. Totalmente ridicol, dacă s-ar fi avut în vedere unicitatea unora dintre ei. Einstein să fi fost și i s-ar fi interzis să predea fizica la o școală generală, dacă nu renunță la pensie („Alege, dom'le Einstein: ori, ori!”). Ce contau în mintea economiștilor cărțile monumentale, creațiile unor artiști de renume, ale unor autori remunerați cu salarii rușinos de mici, câtă vreme patria avea nevoie de un brand – o frunză verde răsucită la vârf, cu numele României deasupra –, plătit unui grafician cu peste 500 000 de euro ca s-o preia de pe internet? Trăim în țara lui Eugen Ionescu și discuția pe tema aceasta e predică în pustiu.

– Și, totuși, în condiții de avarii, ce s-ar putea face, până la alcătuirea unui plan de perspectivă în domeniul bibliografiei generale și al edițiilor critice pentru a înfrânge inerțiile existente?

– Ce-a făcut Mircea Zăciu la Facultatea de Filologie, împreună cu Mircea Curticean, asistentul său: să dea studenților ca temă de licență cercetarea bibliografică a unor reviste literare, să se familiarizeze cu epoca și colaborările diverșilor scriitori (încă din anul I), iar la sfârșitul studiului să prezinte un indice bibliografic (azi ușor de pus în circulație prin intermediul bibliotecilor și internetului). Atare instrumente am publicat la Editura Enciclopedică („Reviste de filosofie și sociologie”, „Convorbiri literare”, „Dacoromania”, „România literară” – toate seriile –, „Ramuri” ș.a.). De asemenea, să se desemneze la fiecare bibliotecă județeană și orașenească măcar doi bibliografi, angajați, instruiți și normați exclusiv pentru parcurgerea periodicelor locale, dar și a unor reviste centrale. Toată această activitate să fie coordonată de Biblioteca Națională, care ar trebui să reia bibliografia curentă a fostei Biblioteci Centrale de Stat, clasând vechea informație și forfecând gazetăria cotidiană. Tehnica digitală permite automatizarea cercetării, astfel că de pe acum putem conta pe progresele ei. Numai că toată povestea asta presupune o înaltă calificare din partea aparatului conducător. Care și unde se află? Întrebă-mă să te întreb!

„Îngăduiește-mi o amintire!”

– Ați avut mai demult o frază memorabilă: „Am preferat să fiu calfă în atelierul domnului Rebreanu decât să încropesc o literatură de mântuială”. Iată însă că la senectute ați devenit și autorul unei trilogii, „Arta de a fi păgubaș”, despre o lume bucureșteană cu personaje și fapte memorabile, suită admirabilă de informații picante, scrisă într-un limbaj savuros. S-a spus că multe dintre ele, aflate la limita fabulației, sunt imposibil de verificat. Trebuie să înțelegem aceste texte ca pe niște memorii, cu criteriile de rigoare? Sau, pur și simplu, ca literatură, ceea ce ar contrazice fraza amintită.

– Fiecare e liber să creadă ce vrea. O carte depășește uneori intențiile autorului sau, dimpotrivă, se află sub nivelul dorințelor lui. Se întâmplă chiar să refuze sertarele spițeriei literare, adesea discutabile. Reține mărturia

că, inițial, primul volum l-am scris într-o doară, ca o epistolă destinată copiilor mei. Nu vreau să insist asupra celor deja rostite. După ce l-am terminat, l-am rugat pe Florin Rotaru, directorul general al Bibliotecii Metropolitane București, să-mi lege printurile într-o cărticică de uz familial. La început, mi-a propus să facă două exemplare, ca unul să rămână în fondul public – ceea ce, de ce să mint, m-a bucurat –, dar, după ce a citit-o, am convenit s-o tragă în tiraj restrâns pentru bibliotecile din Capitală. Al doilea cititor a fost Fănuș Neagu, pe care în ultimul său an de viață îl vizitam regulat la Elias, împreună cu Grigore Traian Pop, onorându-ne pe blat c-un păhărel, până ne-a prins Anita, fiică-sa. A fost al doilea cititor încântat de carte. (Păstrez pe exemplarul primelor printuri câteva corectări autografe, cu privire la frații Grigoriu, pe care îi știa din Brăila natală). Exemplarele omagiale, destule, le-am împărțit, de regulă, prietenilor și au ajuns, din mână în mână, pe trei continente, unde au apărut și cronici. Interesant: mulți recenzenți, cu nume sonore, consideră cartea drept roman – pornind, probabil, de la unitatea temporală și spațială a narației, de la perindarea unor personaje de-a lungul diverselor capitole; alții, nuvele sau povestiri, ținând seama de autonomia multor fragmente nominalizate în economia lucrării; nu puțini, memorialistică, recunoscând în traiectoria diverselor ființe etape ale existenței lor. Îngăduitor, Herșcu Rudel – personaj drag inimii mele din această frescă ficțional-memorialistică – ar spune: „Toți au dreptate! Ci vorbă-i di-i zici Tanda sau Manda? Impurtant îi să răziste-n timp la tăvăleală, s-aibă caracter! Bini să am dacă ti mint!”

– Veți continua totuși această serie care a avut un mare succes, chiar dacă difuzarea a fost mai mult decât deficitară? Veți adapta materia acestor memorii într-un roman de moravuri la fel de savuros?

– N-am nimic de adaptat. De corectat, da. După apariția fiecărui volum, l-am recitit și am descoperit multe greșeli de tipar. Pe măsura dăruirii unor exemplare, le-am mai corectat. Am acasă pe raftul din dormitor trei exemplare „la zi”. Nu garantez că nu mai sunt și alte greșeli. Măcar de s-ar ține seama de ele la reeditare – căci sunt sigur că trilogia va fi retipărită.

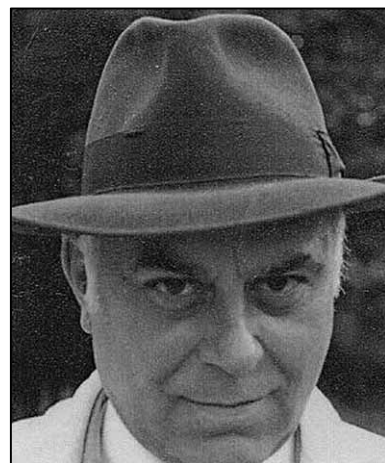
– Nu mi-ați răspuns la întrebare: continuați narația? Rămâne trilogie sau tetralogie?

– Nici nu-i ușor de răspuns! Scriind cele trei volume, nu doar că am avut distanța istorică necesară, dar am beneficiat și de poziția ocupată în sistemul instituțiilor de cultură și artă, fiind martor la bune și rele. Exceptând primii ani postdecembriști, izolarea mea profesională, străină de orice angajare politică, nu mi-a îngăduit să păstrez perspectiva de altădată. Pe de altă parte, realitatea însăși nu e decantată. Din vechiul bagaj de amintiri, stăruie doar profilul unor figuri, „mărețe umbre”, metamorfozate între timp. Drept e că uneori sunt tentat să beneficiaz tocmai de faptul că am păstrat distanță față de toate formațiile angajate în cucerirea sau menținerea puterii. Atunci cobor în timp și-l iau ca martor în catalogarea prezentului. Oare cum mai arată cartierul copilăriei mele? Că schimbările n-au fost doar de ordin urbanistic. Îngăduiește-mi o amintire. Când eram de-o șchioapă, mergeam la depozitul de lemne al tatălui meu, de pe strada Câmpul Moșilor nr. 35. De cealaltă parte a drumului, la câteva zeci de metri, se construiau Halele Obor. Treceam printre tarabele circarilor și asistam cum se sapă solul pentru construirea fundației. Pământul se stivuia mai departe, pe locul unde este așezată astăzi primăria sectorului 2. Se adunase atâta pământ, încât mormanul a căpătat dimensiunea unui delureț, căruia toată mahalaua îi spunea – pardon – „Muntele căcașilor”, datorită faptului că preluase atribuțiile instalațiilor sanitare, fiind frecventat cu hărnicie de țărani veniți să-și vândă marfa, de clienți și trecători, imparțiali de nevoie și nevoi, fără deosebire de vârstă, etnie, sex sau culoare. Doar zăpada mai înnobila uriașa ridicătură, când, după fiecare ninsoare, se transforma în ditamai derdelușul, de ne înjurau toți vatmanii, șoferii, birjarii și căruțașii că le fulgeram cu săniuța prin fața roților și a cailor, tăind șoseaua Mihai Bravu până pe trotuarul de vizavi, mai-mai să intrăm în cofetăria Peristeri sau în mezelăria lui Pescaru. Din mulții care eram, ne-am văzut deunăzi o parte, unii veniți tocmai din SUA, Israel, Germania și Grecia. Prieteni la cataramă. Despre ce să vorbim, dacă nu despre ocupația fiecăruia, neveste și amante,

despre copii și nepoți, dar și despre schimbarea la față a unor vechi cunoștințe, rămase cu obiceiul de a trece dintr-o barcă într-alta, cu multe schimbări de decor. Și-apoi cine sunt noii vătafi în cartier, de la soldat la general? Ce-au fost și ce-au ajuns, uneori de milă și silă, cu pilă!? Tu te-ntreabă și socoate – vorba Poetului – ce e rău și ce e bine? Ar fi un punct de plecare, de ficționalizare, dar cu repere sigure într-o realitate bolnavă, situată între profit și pierdere.

– După decembrie 1989, vi s-a propus, după câte știu, să intrați în politică, chiar în Parlament. Regrețați că n-ați făcut-o? Credeți că ați fi schimbat ceva?

– Ce ți-am făcut eu, domnule Țurlea, de te iezi ziua-n amiaza mare de mine? Nu mi-ajunge că am făcut parte dintr-un partid? Cu mici excepții, în noua piesă aș fi jucat alături de mulți actori ai aceluiași teatru, bine știuți, dacă azi sunt tentat să adaug trilogiei volumul „Bordel nou cu dame vechi”. Văzând distribuția, scenografia – implicit croiala și coloritul vestimentației de-atunci –, mă întrebam doar cine-i regizorul din spatele scenei. Altminteri, scenariul bine întocmit, cu sonorizări spectaculoase, reflectoare și stimulatoare de mâna întâi, cu multe cronici în presă, dar, grav, și cu necrologuri. În lumina rampei, scutiți de gloanțe, actorii înaintau precum carabinierii din opereta lui Offenbach, bătând pasul pe loc. Memorabilă scena din balcon, mai ceva decât în „Romeo și Julieta”. Numai că, alături de o figurație înprospătată, foștii combatanți începeau un mare spectacol, pe când eu aveam de terminat o treabă, mult mai modestă, dar la care mă angajasem demult. Faptul că trăiesc și că vorbim de un lucru isprăvit e de ajuns. În rest, ce-o fi să fie! De reținut ar fi că răsplata a venit mereu: în trecut, la primirea Ordinului Meritul Cultural, mi s-au redus impozitele cu 50% și mi s-a dat dreptul la o cameră în plus; în perioada

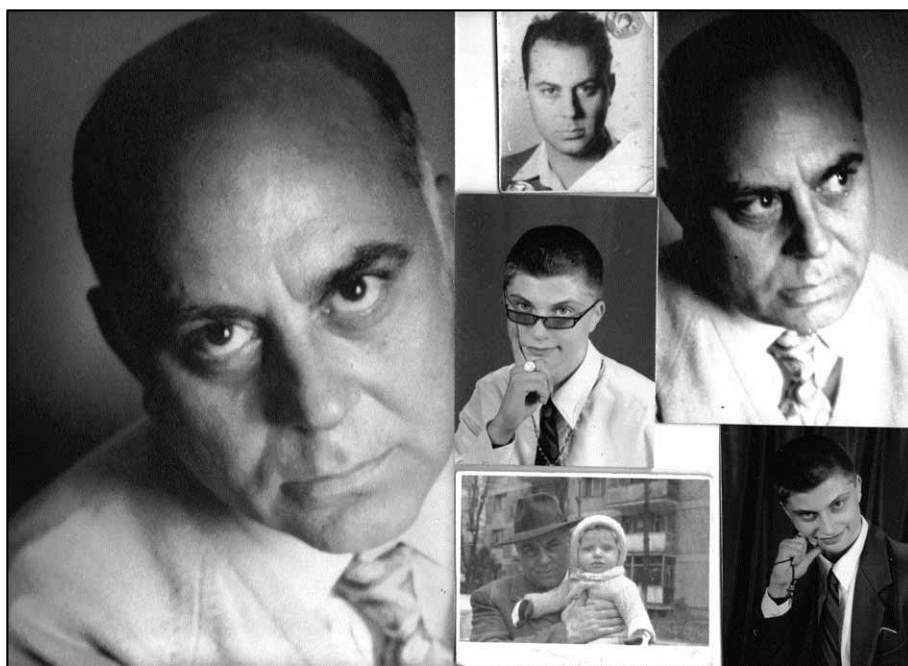
postdecembristă, am fost procopsit cu același Ordin, în grad de Cavaler (poate unde sunt divorțat), numai că, în loc de reduceri fiscale, mi s-a acordat dreptul la fanfară, pe ultimul drum. Modest, ținând seama de vremurile grele prin care trecem, renunț la atâția instrumentiști, suflători prin excelență, mulțumindu-mă cu o formație redusă la

țambal și vioară, eventual cu un guriș cu cântece vesele, de tipul „La revedere, dragii mei, la revedere”, ori de pahar, precum „Uite-așa aș vrea să mor” (într-o crâșmă din Obor). Dacă, Doamne ferește, vremurile se vor înăspri, mă mulțumesc și cu un difuzor, cu înregistrarea lui Edith Piaf: „Non, rien de rien, je ne regrette rien!... Je m'en fous de passé!”

M-am despărțit de autorul „Artei de a fi păgubaș” în curtea cabanei sale de la Breaza, unde, fugind de larva Capitalei, își vede de scris și de sănătate. În poartă, depănăm amintiri. Dintr-una în alta, revin cu o întrebare care mi-a scăpat de-a lungul discuției noastre: de unde până unde titlul cărții? Că din suita povestirilor eroul principal nu pare a fi defel păgubaș, decât arareori, și-atunci făcând haz de necaz. Îmi răspunde că-i vorba de paguba unei întregi generații, denumite până deunăzi „de sacrificiu”, care, după aproape jumătate de secol, revine de unde a plecat, luând-o de la capăt, dar cu părul albit. Poate de asta își dorește ca epitaf la țințirim: „Ferește-mă, Doamne, de mai rău!”. Uit ce spune și insist să-și termine proiectul tetralogiei, după care râdem împreună de poceala unor iluștri exponenți din fosta și prezenta așezare a Oborului, cu și fără lampas pe crăcane. (S.T)

Dialog realizat de **Stelian ȚURLEA**

(Interviu preluat din *Ziarul de duminică*, ediție online, 2012.
Titlul și subtitlurile aparțin redacției.)

Întâlnirile clubului Saeculum

Argument

Inițiate în septembrie 1999, *Întâlnirile Clubului Saeculum* aveau loc în fiecare lună, de regulă joia, cu participarea unor scriitori, jurnaliști, artiști plastici, alți oameni de cultură din Beclean, Bistrița și Dej. În cadrul acestor întâlniri se dezbăteau teme de stringentă actualitate: *Manualele alternative de limba și literatura română, Criza politicului în România, Românii și ardelenii, Informare, dezinformare, manipulare în mass-media românească. Nevoia de elite, Mișcarea legionară între posibilitate și realitate, Libertatea, mit sau realitate?, Masoneria și rotarienii, Creștinismul în România: Biserica Ortodoxă și Biserica Greco-Catolică la sfârșit de mileniu, Mass-media în societatea postdecembristă*” *Toleranță și intoleranță la români, Simbolistica tradițională a dreptei, Terorismul: definiție și fenomen* și multe altele.

În 2007, aceste întâlniri își încetează activitatea, pentru a fi reluate, într-o altă formulă, în 2010, beneficiind, de data aceasta, de o finanțare oferită de Centrul Județean pentru Cultură Bistrița-Năsăud, astfel că *saeculiștii* de pretutindeni au ocazia să se întâlnească o dată la două luni. Primul invitat, care deschide noua serie, este prof. univ. dr. Ștefan Borbely, care conferențiază despre *Viața unui om singur* de Adrian Marino. Urmează conf. univ. dr. Călin Teuțișan: *Destinul posteminescian al culturii românești*; Pr. prof. univ. dr. Ioan Chirilă: *Despre îngeri. Angelologie*; prof. univ. dr. Ion Pop: *Poezia română contemporană*; conf. univ. dr. Alexander Baumgarten: *Despre geniu și genialitate*; prof. univ. dr. Mircea Muthu: *Meditația estetică*; dr. Horia Bădescu: *Poezie și sacru*.

Beneficiind de generozitatea scriitorului Olimpiu Nușfelean, directorul *Mișcării literare*, în numerele viitoare ale revistei vom prezenta, în formă prescurtată, discursurile invitaților pomeniți mai sus, cu convingerea că aceste opinii vor trezi interesul cititorilor.

Aurel PODARU

Despre intoleranță

Prof. univ. dr. Ștefan BORBELY

Jurnalul lui Adrian Marino (*Viața unui om singur*, Ed. Polirom) a apărut în a doua jumătate a lunii februarie a anului 2010 – mai devreme cu puțin, adică, decât trecerea celor cinci ani prevăzuți în testament... – pe fondul unor turbulențe autohtone greu de imaginat. Se prea poate ca editura să fi dorit „zgomot” preliminar, pentru ca volumul să se vândă bine, ceea ce explică, în parte cel puțin, fragmentele anticipative publicate în *Evenimentul Zilei*, la care cei incriminați au răspuns virulent, fără să cunoască integral conținutul cărții și contextul din care citatele au fost extrase. „Păltinișenii”, prin Gabriel

Liiceanu, l-au acuzat pe Marino că s-a „gudurat” pe lângă Noica în timpul vieții acestuia, ceea ce nu justifică de loc imprecategoriile și delimitările de acum, Mircea Dinescu s-a apărut de acuzația de „golănaș” al democrației noastre originale, acuzându-l pe Marino că a fost informator al DIE (cu acte secrete la dosar, nedezevăluite încă în arhivele CNCSAS), în timp ce un critic major al perioadei noastre postbelice a confirmat cu o jumătate de gură informația „clasată” de colaboraționist, preferând stilistica sibilinică a

Retrospective

insinuării unei curajoase și ferme delimitări de poziție.

Din toată această tevdură rezultă câteva concluzii demoralizante, definitorii, însă, pentru coregrafia de moment a vieții noastre literare. Pe de o parte, publicul de rând, presa de scandal și numeroși frus-

Născut la 3 oct. 1953, în Făgăraș/Brașov, Ștefan Borbely este profesor universitar la Facultatea de Litere a UBB Cluj-Napoca; doctorat în literatura comparată (1999), cu teza *Paradigma eroic-antieroc ca fapt de cultură și civilizație*; critic literar și eseist; echinoxist de formație, a debutat editorial în 1995, cu volumul de eseuri *Grădina magistrului Thomas*; a mai publicat: *Xenograme* (1997), *Visul lupului de stepă* (1999), *De la Herakles la Eulenspiegel. Eroicul* (2001), *Opoziții constructive* (2002) *Matei Călinescu, Monografie* (2003), *Cercul de grație* (2003), *Proza fantastică a lui Mircea Eliade. Complexul gnostic* (2003), *Mitologie generală I* (2004), *Despre Thomas Mann și alte eseuri* (2005), *O carte pe săptămână* (2007), *Pornind de la Nietzsche* (2010).

A coordonat volumul colectiv *Experiența externă* (1999) și a realizat câteva traduceri. Este membru al Uniunii Scriitorilor din România și face parte din colectivul de coordonare a revistei *Observator cultural*.

A colaborat la numeroase volume colective, printre care: *Dicționarul Scriitorilor Români* (DSR – I-IV), *Dicționarul Esențial al Scriitorilor Români* (DESR), *Dicționar analitic de opere literare românești* (I-IV), *The Facts on File Companion to the World Novel*.

Bursier multiplu al Colegiului Noua Europă din București. A beneficiat de stagii de pregătire în Marea Britanie (Oxford, 1999) și Statele Unite (1992, 1997, 1999, 2000, 2001) și la Universitatea din New Delhi, India (2009).

Publică frecvent în *Apostrof*, *Observator cultural*, *Euphorion* și *Contemporanul/Ideea Europeană*.

trați ai vieții literare din perioada cEAUșistă sau mai nouă vor aborda jurnalul ca pe un document ilicit, falsificându-i conținutul prin parțializare și distorsionându-i mesajul. Cel ce se va „pierde” în tot acest morman de surescitare justițiară indirectă va fi chiar omul

Marino, cel pe care jurnalul îl prezintă când vindicativ, când resentimentar, dar întotdeauna tragic, într-o dimensiune existențială tensionată pe care puțini și-o pot revendica: 15 ani de arest în diferite penitenciare din țară, 8 ani de deportare obligatorie în Bărăgan, la Lătești, suficient de mulți pentru a distruge pe oricine, după care: reconstrucția de sine într-o Românie culturală și politică străină, sinteze solide, publicate atât peste hotare, cât și acasă, prima carte de hermeneutică a ideilor lui Eliade, imprimată atât la noi, cât și la Paris, Premiul Herder și încă douăzeci și ceva de ani în România postcomunistă, care e departe de a evolua în direcția pe care savantul și-o dorește, ceea ce nu îl împiedică să facă la început politică, să contribuie, prin prestigiu și înțelepciune, la reconstrucția morală și politică a Ardealului clujean, unde locuiește, pentru a se retrage, apoi, într-o singurătate ultragiată și semnificativă, într-atât de consecventă cu sine, încât în momentul în care Smaranda Vultur sosește la Cluj pentru a se documenta în vederea unei cărți dedicate deportărilor în Bărăgan, Marino se va eschiva să răspundă, recomandând în schimb un prieten.

Pe de altă parte, mulți profesioniști se vor abține să parcurgă volumul, din cel puțin două motive: pentru a-și reprima furii pe care, în mod incontestabil, cartea le întreține (vorbim de un om plecat dintre noi, dar nu poți spune că Liviu Petrescu este un critic „mediocru”...), și pentru a păstra despre autor amintirea literatului de excepție, autor al unor opere de referință, fără dorința de a-și vedea voalată memoria cu imaginea justițiarului resentimentar vehement, sever cu toți și situat deasupra tuturor, indiferent că e vorba de mici trepăduși politici locali, de „școala Zăciu”, ale cărei vexațiuni sunt inventariate cu o scrupulozitate neagră previzibilă, sau de Étiemble, Starobinski, Roland Barthes sau Jean Rousset, celebrul autor al cărților despre baroc – toți acuzați de distanțare inexplicabilă, agasată, după un prim moment – cu excepția lui Barthes – de apropiere favorabilă.

Dacă tot am ajuns la Liviu Petrescu, clasat pe nedrept într-o notă acidă, îngăduiți-mi o mică rememorare personală. Din „școala” lui Liviu și a Ioanei Petrescu fiind,

am învățat de la ei o „lecție” de care m-am ținut consecvent, deși, reconvertind-o într-o direcție ludică, am ajuns s-o conotez cu câteva ingrediente histrionice și ludice extrase din opera lui Nietzsche. Pentru Liviu și Ioana Petrescu, actul de *impersonalizare* exprima precondiția oricărei manifestări literare sau intelectuale: intelectul – ne sugerau ei – reprezintă mijlocul prin care existența, oricât de tumultuoasă sau ulcerată ar fi ea, se decantează în serenitate, asemenea grafitului care devine diamant. Multe analize pe care le făceam cu ei porneau în mod inevitabil din biografic, pentru a atinge, prin sublimare, tensiunea suprasenzorială, cristalină a ideilor. Acesta e motivul pentru care am reacționat vehement – ca la un sacrilegiu – în momentul în care au fost publicate însemnările personale ale Ioanei Em. Petrescu: nu suferința lor o negam, autentică, incontestabilă, deși neașteptată și „indecentă”, ci reacționam – poate nepotrivit – la neconcordanța dintre realitatea tulbure, psihologică a acestei restituiri mult prea personale și programul intelectual de sublimare prin spirit care ni se predase. Ulterior, când am dat peste alte amănunte similare, am preferat să le ignor, pentru a rămâne cu un ideal neîntinat, capabil de a fi transformat în program de viață.

Chiar din primele pagini ale *Vieții unui om singur*, Adrian Marino își impune, și el, o tehnică de disciplinare, apelând la două autorități spirituale incompatibile, de fapt: stoicii pe de o parte și Baltasar Gracián, de pe alta, foarte greu de armonizat în aparență, de pus sub același acoperiș. Cu toate acestea, Marino o face, dintr-un imbold de singularizare, pe care îl găsim în *De vita beata* a lui Seneca, unde moralistul scrie: „*E un lucru de căpetenie să ne ferim a păși ca într-o turmă, unii în urma altora și nu pe unde ar fi bine de mers, ci pe unde o iau cu toții. [...] M-am străduit din toate puterile să mă desprind de turmă și să mă fac cunoscut prin însușirile mele: ce altceva am izbândit decât că am devenit țința loviturilor și am arătat invidiei unde să muște?*”

Complexul alterității protestatare dominantă, psihologic, jurnalul: peste tot, chiar și în închisoare – unde solicită, ca la Aiud de pildă,

să fie rostuit în schimbul de noapte la fabrică, pentru a vedea cât mai puțini „camarazi” –, Marino este guvernat de dorința de a fi „altul” decât ceilalți, de a înota împotriva curentului, de a nu se încadra în norma cutumiară, comună. Jurnalul confirmă o asemenea propensiune, dar e departe de a reprezenta împlinirea umană plenară a unui proces stoic de ținere a echilibrului și de înseninare. Dimpotrivă, notațiile sunt, nu o dată, de o virulență negativistă ieșită din comun, înverșunate, vigilențe, revanșarde. Așa cum spune însuși autorul, el e „*un om fără amintiri frumoase*”, cu excepția a trei mostre de tandrețe: una permanentă, legată de soția sa, Lidia (L. în jurnal...), și două legate de pisici: de cea care îi dormea la picioare în refugiul obligatoriu de la Lătești și aceea roșietică, de acasă, pe care o pierde într-o clipă de neatenție. În rest, întreg jurnalul este construit asemenea unei torturi de sine, a unui supliciu: sadism rece, de bisturiu pătrunzând foarte adânc în rană, dar nu în raport cu ceilalți în primul rând, ci îndreptat împotriva propriei sale persoane. Nicăieri o scuză, o rază de lumină sau un liman: peste tot un marasm negru, înveninat sau ultragii. Seninătatea stoicilor va fi folosit cu siguranță la estomparea unor suferinți în timpul redactării, dar nu reprezintă soluția finală a cărții, motiv pentru care nu plauzibilul unor notații are de suferit, ci însăși buna cumpănire a accentelor și adevărul.

Motivațiile acestei atitudini se împart între mizantropie și elitism: aluviunile celei dintâi sunt aduse de biografie și de psihologie, pe când sedimentele celui de al doilea vin dintr-o direcție ideologică și politică. Cifric, de pildă, cele două secțiuni istorice ale jurnalului se împart, surprinzător, în jumătăți aproape egale: 270 de pagini sunt dedicate decepțiilor din perioada de după Revoluția din decembrie 1989, numărul celor dedicate întregii vieți de până atunci fiind nițel mai mic. Disproporția de accent se debalansează definitiv în direcția frustrărilor și resentimentelor de după 1989 dacă mai relevăm și faptul că, scrisă după Revoluție fiind, prima parte a jurnalului este și ea întârziată de umbre concludive, al căror loc logic ar fi fost doar după 1989.

Se vede foarte bine, din compoziția însăși a jurnalului, că marea traumă a vieții lui Adrian Marino nu au constituit-o nici încercările existențiale atroce la care a fost supus până în februarie 1963, când i s-a îngăduit să revină la Cluj după deportarea din Bărăgan, nici dificultățile de readaptare de după această dată, sau lupta crâncenă, adesea incontestabil amară, dusă pentru a dobândi recunoaștere, ci neîmplinirea și jumătățile de măsură de după Revoluția din decembrie 1989, când el a trăit, preț de câteva luni – când a făcut politică activă – sentimentul că va avea parte, în sfârșit, de România pe care și-a dorit-o și de care a fost îndepărtat timp de 60 de ani: o Românie rațională, constructivă și atentă la valorile de care dispune, deschisă spre colaborarea cu Europa și neîntinată de pleava oportuniștilor și a fățarnicilor care o vor năpădi într-un timp foarte scurt, parafându-i deriva pentru încă patru sau cinci decenii. În 1990 a înțeles Marino că speranța pe care a nutrit-o într-o societate bine structurată, altruistă și echitabilă nu se va împlini în timpul vieții sale, că nădejdea pe care a cultivat-o reprezintă, de fapt, un legământ cu moartea. Jurnalul descrie întreg dramatismul acestei renunțări, ca și formele sale de raționalizare: energiile expansive cheltuite în polemici cu oameni cărora nu le acorda nici un credit moral sau literar, dar care apar în jurnalul său mai des decât partizanii sau prietenii, cartea despre cenzură – fatalmente parțială și unilateralizatoare – sau obsesia de a considera că Revoluția i-a redat identitatea ideologică și politică pe care regimul trecut i-o distorsionase, obligându-l să funcționeze ca „literat”, sub o identitate culturală de circumstanță, adoptată ca tehnică de supraviețuire.

În spatele tuturor acestor frustrări și acumulări de venin mistuitor se ascunde – oricât de ciudat ar părea... – singurul „preopinent” cu care Marino s-a confruntat de-a lungul întregii sale vieți, care nu e un om, o circumstanță defavorabilă sau cineva care i-ar fi administrat un afront oarecare, ci *Istoria* însăși. Luată ca atare, scrisă cu majuscule. Istoria a fost marea obsesie existențială și morală a lui Marino; „*marginal, un fel de*

outlaw etern, inevitabil”, cum singur se definește, el a construit mereu în *perimetrul istoriei*, nu în *afara sa* – sau *împotriva*. *Biografia ideii de literatură* e o demonstrație diacronică; *Hermeneutica...* – la fel. Scriind despre Étiemble într-o perioadă în care structuralismul face ravagii în Europa, forțând materia literaturii să se claustreze în perimetrul anistoric al schemelor contrastive și al taxonomiei, el vorbește despre un comparatism *militant*, conotația de emancipare ideologică și politică pe care o dădea sintagmei fiind relevantă în repetate rânduri în jurnal. Utopia lui Marino s-a constituit în credința că, prin Revoluția din decembrie 1989, România va scăpa de iraționalul comunismului printr-o raționalitate de tip liberal, pe care se va putea construi o nouă societate, rațională, pragmatică și civilizată. Care îl va recunoaște ca precursor, care îi va da, în sfârșit, dreptate. Idealul – așa cum ne putem ușor da seama – trimitea direct spre programele social-politice ale iluminismului, secolul al XVIII-lea fiind acela cu care Marino s-a identificat cel mai bine, atât uman, cât și spiritual. Din păcate – regretul înseamnă pentru noi nostalgie, pentru Marino însemna tragedie –, n-a fost să fie, ceea ce duce, în cazul său, la noi întrebări dramatice: și-a consumat viața în gol? A trăit o existență ratată? Jurnalul înnegrește premeditat multe răspunsuri pe care le putem da, semn că adevărul lui Marino nu este, peste tot și oarecum unilateral, și al nostru.

Pornind de la această afiliere, se poate înțelege cu ușurință că neîmplinirile postrevoluționare ale României au coincis, pentru Marino, cu o tragedie intelectuală personală: istoria rațională, limpede, bine structurată la care visa nu avea nici o șansă de împlinire. De aici vine imensa decepție a ultimelor 270 de pagini din jurnal, ale căror reverberații amare, negativiste se răsfrâng peste tot și în prima parte a cărții, balastul psihologic al elaborării punându-și, retroactiv, amprenta decepției asupra fiecărui moment al vieții, chiar și acolo unde firescul amintirii ar fi putut oferi o pată de culoare. Celor care l-au cunoscut, o asemenea osmoză resentimentară nu le poate părea decât contrafăcută: în multe capitole din jurnal, Marino construiește, psihologic, *împotriva propriei sale persoane*, cu un dramatism

ieșit din comun, negru, atroce. Nu-și îngăduie nimic: nici bucuriile pe care cu siguranță le-a trăit cu prilejul plecărilor peste hotare – în cărțile editate cu acest prilej (*Ole, Espana!*, de pildă) este infinit mai jucăuș, mai decomplexat –, nici satisfacția apariției cărților sale peste hotare (inclusiv în Japonia, traducerea de aici fiind un gest public de recunoaștere), nici bucuria – să spunem lucrurilor pe nume... – al recunoașterii publice evidente, solidă și înaintea de 1989, dar foarte temeinică după. Procedând în acest fel, prin exacerbară negativităților ultragiante, jurnalul dobândește un plus de coerență: dar este această coerență a psihologiei, sau a adevărului? Iată o întrebare pe care nu conținem s-o punem...

Istoria nu a fost blândă cu Marino: i-a întrerupt brutal anii de formare, l-a sechestrat în închisori, l-a trimis în deportare, l-a prejudiciat continuu și după ce toate aceste constrângeri administrative și politice nu mai aveau putere de funcționare. Obligat, literar vorbind, să supraviețuiască într-o cultură foiletonistică, el a opus raționalitatea sintezei fragmentarului intuitiv din jur. Foarte atent cu economia de idei a propriei sale opere, obsedat până la sacrificiu de obligația de a se impune în afară, pe considerentul că în acest fel cultura română însuși dobândește un plus de vizibilitate, a dezvoltat, ca formă existențială, o intoleranță radicală, de tip raționalist și programatic, care se articula, în mod paradoxal, pe neatenția referitoare la ceea ce se întâmpla în jur.

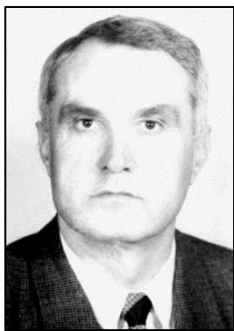
Drama lui Marino e, dincolo de neîmplinirile pe care i le administra istoria, una derivată din stilistică: din stilistica însuși a culturii române de după 1945. Jurnalul aduce, cu asupra de măsură – cum de altfel spuneam deja -, dovada unei voințe de singularizare și de neimplicare: o vocație înverșunată de a face altfel decât media adaptativă din jur, de a trăi la margine, fără slujbă sau „condică de prezență” (adică altfel decât media socială a celor de aceeași profesie cu el), de a gândi altfel, de a construi cărți care să fie diferite de ceea ce se scria și edita în viața noastră literară. Cu certitudine, a reușit, ca nimeni altul în perioada respectivă, numai că aici

intervine desincronizarea: obsedat de propriul plan de a elabora o cultură de esență raționalistă, Marino a scăpat din vedere că, prin stilistica profundă a evoluției sale, cultura română mergea într-o direcție paralelă. Așa cum se menționează și în jurnal (la pag. 224), Mircea Eliade caucionase modelul salvării prin spirit, construind în direcția „esenței”, adică anistoric. Ontologismul lui Noica mergea într-o direcție similară.

Pluralismul culturii române din deceniile 8 și 9 ale secolului trecut s-a bazat pe subtila orchestrare a iraționalismului trăit ca libertate și pe ontologism, ambele reprezentând alternative de tip cultural și spiritualist la utopia grotescă, trăită în fiecare zi, a societății socialiste multilateral subdezvoltate. Foiletonismul, pe care-l condamnăm, e un subprodus al acestui escapism de tip hedonist, pe care Noica a izbutit să-l ridice la nivel de asceză; tematismul din perimetrul studiilor literare sau critica impresionistă – la fel. Postmodernismul de mai târziu al literaturii române a venit în siajul acestor metamorfoze, ludicul deconstructivist de acum fiind cea mai recentă dintre expresiile sale. Să nu uităm, dincolo de toate acestea, poezia: „oaie neagră” pentru Marino fiind, ea este, totuși, una dintre cele mai solide din Europa celei de-a doua jumătăți de secol 20.

Paradoxul dramatic al lui Marino acesta pare să fie: obsedat exclusivist de utopia salvării prin rațiune, a scăpat din vedere pluralitatea, mișcarea freatică de profunzime a culturii române, firescul cu care ea se exprima plural, ca alternativă estetică la grotescul atroce al comunismului. Vituperarea împotriva „păltinișenilor”, a „iraționaliștilor” de tot felul venea pe fondul unei utopii personale de tip raționalist, extrapolată asupra tuturor ca model exclusivist de comportare. Când – după 1989 – istoria nu l-a confirmat (din nou...), Marino s-a simțit trădat mai abitar niciodată. Veninul deziluzionat al *Vieții unui om singur* vine de aici: nu din confruntarea cu o cultură ingrată sau cu persoane care o deservesc, cum am fi îndreptățiți să credem citind cartea, ci dintr-o tragică, dureroasă inadecvare.

(Beclean, 21 septembrie 2010)

Un studiu despre relațiile literare și culturale româno-maghiare în perioada interbelică

Ion BUZAȘI

Problema relațiilor româno-maghiare este o preocupare fundamentală a istoricilor Transilvaniei, și apoi, ca o consecință a acesteia a istoricilor literari – deopotrivă români și maghiari. În ceea ce-i privește pe istoricii români, majoritatea merg pe linia ideilor susținute de Simion Bărnuțiu în *Discursul de la Blaj* din 3/15 mai 1848; recunoscând că până la Unirea din 1918 românii au fost îngreuiți de la o dezvoltare socială, politică și culturală liberă, și chiar scriitorii și oamenii de cultură maghiari din Transilvania pentru a se putea afirma, se orientau către Budapesta. O recunoaște loial un istoric literar maghiar, citat de Ion Chinezu în cartea sa *Aspecte din literatura maghiară ardeleană*, Cluj, 1930 : „S-o spunem pe față: după unire (e vorba de unirea Ardealului cu Ungaria, în 1867 n.n.), Ardealul a fost tratat cu nepăsare, a fost neglijat”. Despre relațiile culturale și literare (în fond greu de disociat) româno-maghiare avem câteva scrieri de referință: în afară de cartea amintită a lui Ion Chinezu – una de pionierat în istoriografia literară românească, trebuie să amintim contribuțiile pe această temă ale lui Ioan Breazu, Ion Chinezu, Nae Antonescu, Gavrila

Studii

Scridon, Mircea Zăciu, Mircea Popa, precum și ale unor istorici literari maghiari ca György Kristof, Bitay Arpad, Keresztury Sándor (care va semna mai târziu Al. Olteanu, în semn de protest față de tendințele revizioniste maghiare și din solidaritate cu scriitorii români ce dovedeau o înțelegere justă a conviețuirii româno-maghiare în condițiile social-istorice de după Marea Unire), căci aceasta este perioada circumscrisă cronologic

lucrării unei alte autoare, de care ne vom ocupa în rândurile de mai jos, 1918-1944, – perioadă frământată de dorința așezării pe făgaș normal, umanitarist a conviețuirii româno-maghiare din Transilvania, dar și de dramatice evenimente istorice marcate spre sfârșitul acestei perioade de anul 1940- cu Dictatul de la Viena – și de anul 1944 – sfârșitul celui de Al Doilea Război Mondial, aducător de majore schimbări social-politice. Cartea (Oskar Enikő, *Relații literare și culturale româno-maghiare în perioada interbelică*, Editura Dacia XXI, Cluj-Napoca, 2012) este structurată în șase capitole: I. *Situația generală după Unirea din 1918*; II. *Aspecte ale conviețuirii româno-maghiare*; III. *Fenomenul transilvanismului*; IV. *Întâlniri avangardiste*; V. *Sub semnul Thaliei*; VI. *Traduceri și traducători*, reușind să ofere o viziune complexă, amplă, cvasi-integrală a temei abordate, bazată în principal pe o cercetare amănunțită a presei interbelice, atât a celei române cât și a celei maghiare. De fapt aceasta este și principala calitate a acestui studiu: o conspectare conștiințioasă a presei din perioada abordată, văzută ca o oglindă a acestor relații româno-maghiare, când animate și de o parte și de alta de sincere dorințe de conviețuire normală, firească, când tulburate de excese și puseuri naționaliste. Autoarea știe să aleagă și pentru o situație și pentru alta fragmente și comentarii ilustrative din presă. Astfel, îndată după Marea Unire, Sextil Pușcariu, unul din militanții apropierei româno-maghiare scria aceste rânduri de profund umanitarism și de luminoasă înțelegere a conviețuirii româno-maghiare. „În România întregită fiecare cetățean trebuie să știe că se bucură de toate drepturile

cetățenești, că limba și legea îi sunt respectate și că nimeni nu dorește românizarea cu sila, - dar românii trebuie să beneficieze de drepturile și instituțiile de care au fost privați în trecut.”

Cel mai amplu capitol, aproape jumătate din carte este consacrat aspectelor conviețuirii româno-maghiare cuprinzând la rândul său în șapte subcapitole secvențe semnificative ale acestei conviețuirii: anchete culturale, reviste plurilingve, nevoia cunoașterii reciproce – soluții propuse –, vizitele scriitorilor, cazul scriitorului Daday Lorand, aniversări și comemorări. În cadrul anchetelor culturale se prezintă câteva reviste importante din perioada interbelică, atât maghiare: „Napkelet” – (Răsăritul), „Tüz” – (Focul), „Ellenzek”, cât și românești: „Cele trei Crișuri” și „Familia” care pun întrebări unor scriitori români sau unguri din Transilvania în legătură cu soluțiile pentru asigurarea unei conviețuirii armonioase. Un răspuns la aceste întrebări avem în subcapitolele următoare – prin prezentarea unor reviste bilingve româno-maghiare sau chiar plurilingve („Aurora”, „Cultura”, „Culise”, „Banatul”, „Limba română”) în care între copertile aceleiași reviste găsim, cum spunea mai demult Kogălniceanu, iar acum, schimbând ce-i de schimbat, în paginile acestor publicații „ca într-o oglindă se văd scriitori” români, maghiari, sași – reflectând specificul multietnic, cu trăsături specifice, dar și cu un spirit transilvan comun, cu traduceri reciproce, cu recenzii și prezentări de cărți etc. Subliniindu-se nevoia cunoașterii reciproce, în subcapitolul următor se prezintă pe larg câteva soluții propuse – societăți culturale ai căror membri erau deopotrivă scriitori români și unguri, turnee și conferințe, premii literare și apropieri artistice (prin acestea înțelegând concerte muzicale, expoziții de pictură), vizitele unor mari scriitori maghiari (Mòricz Zsigmond, Babits Mihaly și Nemeth Laszlo în Ardeal și în România), sărbătorirea unor aniversări sau comemorări ale scriitorilor: Mihai Eminescu, Petőfi Șandor, Jokai Mor, Ady Endre. Un punct întunecat al acestor aspecte îl constituie cazul scriitorului Daday Lorand, cel cu mania pseudonimelor, autor de romane istorice în

care apare nostalgia Ungariei Mari, care va culmina în anii cumpliți ai Dictatului, când cu pseudonimul Ducsa Csaba va semna un abject manifest îndemnător la violență și crimă împotriva românilor din Ardealul de Nord: Nincs Kegyelem (Fără milă). A apărut de curând o carte importantă despre acei ani grei și despre suferințele Ardealului – intitulată *Plânge Ardealul* reunind paginile publicistice înlăcrimate ale unor scriitori și gazetari ardeleni: Victor Papilian, Constantin Hagea, Emil Boșca – Mălin și Corneliu Coposu). Ca o contrapondere, acest subcapitol este urmat de un capitol luminos reprezentând „un focar de lumină al colaborării culturale” Universitatea de vară de la Vălenii de Munte, a lui Nicolae Iorga, prietenia istoricului român cu scriitorul și istoricul literar maghiar Bitay Arpad, și cele șase prelegeri ale acestuia ținute la așezământul de cultură fondat de savantul român.

Tot un capitol amplu este cel dedicat fenomenului transilvanismului. La început am avut impresia că acest „cuvânt nou” despre care vorbește și Ion Chinezu nu este definit chiar adecvat: m-am gândit așadar inițial că era preferabil termenul de concept, dar după lectura integrală a capitolului, în care transilvanismul este văzut în dubla sa accepție, politică și literară, am ajuns la concluzia că este un fenomen care a căpătat o amploare deosebită în perioada interbelică mai ales în presa maghiară, stârnind uneori și polemici cum este cea dintre „Erdély Helikon” (Heliconul ardelean) și Korunk (Timpul nostru). În ce privește literatura, transilvanismul se rezumă la întrebarea pe care și-o puneau ziarele și revistele ardeleni: există o notă dominantă în această literatură ardeleană, o notă care să o deosebească de literatura din Ungaria? Un răspuns afirmativ ne dă autoarea prin preluarea unor opinii exprimate de Mircea Zăciu în eseu *Spiritul transilvan* în care observa note comune la Liviu Rebreanu și Tamási Áron, obiective comune în bătălia „luminilor” veacului al XVIII-lea, în viziunea etnografică idilico-baladescă a poezilor romantici români Coșbuc și Goga și a ungarilor Vörösmarty și Arany Janos etc. O componentă a transilvanismului

este „localismul” creator care a impulsionat dezvoltarea literaturii și a presei literare ardelen, pornind de la gruparea sibiană Thesis, patronată de profesorul Al. Dima, constatând că aproape în fiecare din orașele Transilvaniei, chiar în cele mici existau una sau două publicații literare. Bune și informate sunt capitolele despre spectacolele teatrale (Sub semnul Thaliei) menționând piesele unor dramaturgi români jucate pe scena teatrului maghiar din Cluj sau din Oradea; ca și cel consacrat militanților apropierei româno-maghiare cu succinte și dense medalioane consacrate lui Lucian Blaga, Avram P. Todor, Ion Chinezu, Octavian Goga, Nicolae Iorga, Kristof György, Bitay Arpad, Benedek EleK, Veress Endre, Kerestztury Șandor. După modelul acestora era bine să fie prezentați și traducătorii din literatura maghiară, respectiv din poezia română, căci o înșiruire de nume și

opere nu poate impune cu pregnanță cea mai importantă modalitate a apropierei româno-maghiare.

La capitolul consacrat aspectelor conviețuirii româno-maghiare, când prezintă revistele bilingve și plurilingve se cuvenea să menționeze că unele precum „Aurora” și „Cele trei Crișuri” și-au reluat apariția la Oradea după 1991, e adevărat cu o existență efemeră, iar revista plurilingvă „Cultura” este, într-un fel continuată de „Echinoxul” clujean, cuprinzând pagini în română, maghiară și germană, generând apariția câtorva din cei mai buni scriitori contemporani, așa numita generație echinoxistă.

Studiu documentat, mai ales pe baza unor ample investigații în presa vremii, atât publicații române cât și maghiare, cartea doamnei Olcar Enikő este o contribuție notabilă la istoria culturii transilvănene.

Ritualul

Sever NEGRĂSCU

Cocoșatul Lot

greu se rostogolea cuvântul
într-un singur zgomot
sarea topise toată ziua
soarele
neprivind în urmă
Lot era legat de propria
umbră
cerul îi sta pe umeri
s-a întors
un stâlp de sânge
zâmbetul curcubeului
cocoșat.

Zile, zile, zile

zilele-mi curg din creștet în tălpi
zilele-mi sparg stâncile-n văi
zilele-mi duc inima-n corbi
zilele-mi sting Soarele-n foc
zilele-mi cred dragostea-n vulpi
zilele-mi joacă noapte pe loc
zilele-mi văd zilele-mi cânt
zilele-n cuvânt zile-n zicând
zile din creștet până în tălpi.

Rugă păgână

Doamne iartă-mă că-ți spun
nu mai fi așa de bun
fii și Tu așa ca noi
tunet aspru fără ploi
tată fără de copii
vie fără struguri
lumină fără de ochi
rod fără de muguri
mamă fără sânii supti
bătrân fără sfaturi
râu fără de punți
mușuroi fără furnici
Doamne îmi opresc aici
ruga săvârșită-n șoaptă
ca o Albă căutată de pitici
ca o lume fără frunte aplecată.

**Poezia
Mișcării literare**

Parussia durerii

singurătatea-mi roade oasele
născând o boală nouă
a râului ce nu mai vrea să plouă
a inimii ce își ascunde sângele
tot stau așa pe-un fel de-a fi

dureros și dulce sângeri
în lume totul este-atât de viu
și-atâta neștiință de-a muri
aș vrea să zbor la Înviere
direct fără de moarte și fără chin
dar nu se poate. Numai în suspin
e trista noastră mângâi

Răscoala

furnicile s-au strâns pe cer
într-o răscoală 'naltă
dreptate pentru oameni vor
la umbra unui nor așteaptă
au dus un munte de pământ
și-au tot bătut la porți închise
i l-au lipit de buze Domnului preasfânt
printr-o făclie de cuvinte stinse
doar oamenii din sat au râs de ele
neghioabe și nebune le-au crezut
când au plecat fără să-ntrebe
pe zeul mușuroi furnifăcut.

Feerie

Cristian MELESTEŢU

Căutare

Deasupra cer.
Dedesubt cer.
Sunt un cal care zboară
Între două ceruri.
Sunt un cal frumos,
Alb ca spuma laptelui,
Cu coamă deasă şi falnică.
Dacă aş fi fost pe pământ
Sigur aş fi fost călărit de Făt-Frumos.
Sunt un cal alb
Ce zboară între două ceruri
Căutând prin ceaţa noul oraş
Etajul 23 al unui zgârie-nor.

Dintr-o nostalgie extremă

Tatăl meu,
dintr-o nostalgie extremă,
cultivând grâu şi porumb
printre crăpăturile din beton.
Capre, oi, cai şi vaci,
Păscând blânde gardul viu
Din faţa blocului...

Din prea multă nostalgie,
Tatăl meu,
care nu avea aparat de fotografiat
în copilărie,
îşi lasă moştenire la nepoţi
un album cu fotografii în mişcare...

Mereu mă întreb

Mereu mă întreb ce s-ar întâmpla,
dacă fericirea ar fi o pasăre.
Ne-am cumpăra toţi
costume de vânători,
câini dresaţi,
puşti,
arcuri,
praştii?

Am ieşi toţi pe străzi la vânătoare,
am împuşca elegant o fericire,
de la balcon, în timp ce
ne bem tacticos cafeaua?

Dar noi, miopii,
ce ne-am face, Doamne?

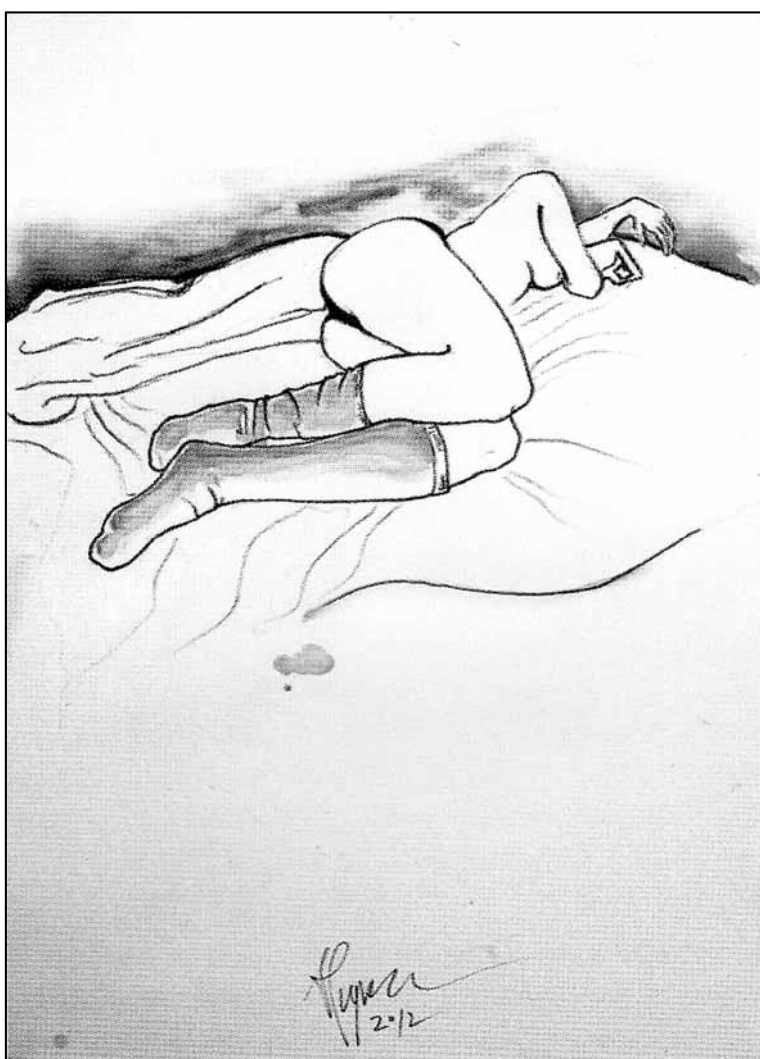
Dintr-un prost obicei

nu reuşesc să-mi aduc aminte
decât lucrurile frumoase.

Am o prietenă în fiecare cartier al oraşului.
După despărţire,
îmi aduc aminte cu nostalgie de
blocul în care stă
şi mă duc în inima nopţii,
când doar felinarele sunt treze
şi îi spun blocului care m-a ținut
de atâtea ori în pântecul său de beton
că mi-au crescut

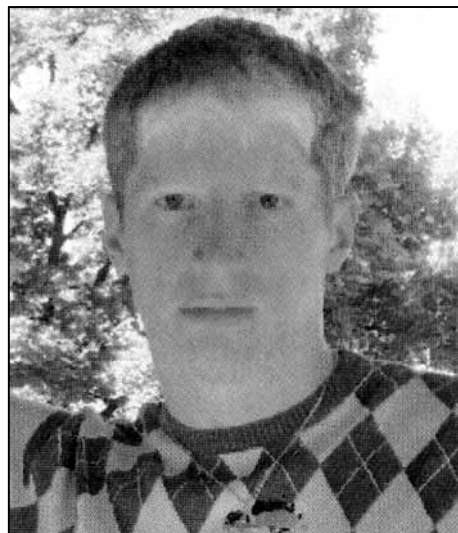
flori de cireș între degete
de când nu l-am mai atins,
și miros tot a cireșe amare
tocmai bune de cules de domnișoare
tomnatice,
doritoare să facă dulceață...

Toate i le spun blocului
care mi-a găzduit o iubire,
ca și cum aș fi atât de naiv
încât să cred că dimineața
când fosta mea iubită va pleca la serviciu,
blocul indiscret îi va povesti totul...

În taină

Marian HORVAT

Codrul Duceului

Un roman cu o temă istorică este o provocare, atât pentru un tânăr scriitor, cât și pentru cititori. Din perspectiva autorului este o cutezanță, din pricina multor probleme majore ce le implică, pentru explorarea dimensiunii temporale și raportarea ei la ființa de azi, la așteptările ei, la regăsirea de sine în spații care nu mai aparțin imediatului, cel puțin la prima vedere. Pentru cititor, însetat mereu de perspective noi în aduldmearea spectacularei relații cu lumea, ar putea să fie unul dintre lucrurile așteptate. Cititorului coperte i se deschid precum o poartă.

Cu toate astea, în ciuda unei documentări făcută cu multă seriozitate, *Codrul Duceului* nu se prezintă precum o frescă a unui timp apus demult, o evocare a unor dimensiuni bănuite ale unei lumi, cu conotațiile ei de o rezonanță mai mult sau mai puțin puternică azi. În același timp, nici nu am putea spune că este vreun pretext pentru formularea unor răspunsuri narate la neliniștile de azi și de totdeauna ale omului, în temerara sa încercare de a se defini prin raportare la lumea ce o locuiește, la sacru și la sine.

Romanul lui Marian Horvat, în schimb, răspunde unei nevoi de regăsire a ființei într-o dimensiune interioară pe care evoluția, maturizarea o marginalizaseră pe nedrept: componenta basmică. Autorul se întoarce în istorie recuperând puritatea, seninătatea credinței în idealuri, încrederea în sine, dreptul de a visa. Tânărul romancier are tăria să ne spună că nu ne sunt lucruri interzise.

Într-o lume a cruciaților din secolul al XII-lea, între două cetăți ale Palestinei, un menestrel, Nicolas Maillard, ajunge să fie prietenul regelui Balduin, urmându-și crezurile sale printr-o conduită ireproșabilă, demnă de un cavaler al regelui Arthur. Situații neașteptate, identități surpriză, locuri ciudate, comploturi, nopți misterioase, dezvăluiri surprinzătoare, toate pentru a triumfa până la urmă spiritul binelui și al dreptății. Este o istorie legendară care re trăiește animată de suflul basmic. *Codrul Duceului* convinge nu doar că ne mai putem permite așa ceva, ci că basmicul, cu necesare schimbări de perspectivă, rămâne o dimensiune a ființei noastre, iar cultivarea ei nu poate să fie o pierdere de timp, ci o împlinire.

E oarecum riscant să prevezi încă de pe acum evoluția scriitoricească a lui Marian Horvat. El este abia la început. În schimb, capacitatea sa de evocare, munca de documentare susținută, spiritul perfecționist, tenacitatea, dar mai cu seamă credința puternică în valori durabile recomandă un prozator capabil să decidă singur și cu folos care îi va fi drumul de urmat.

Redăm mai jos primul capitol al romanului, în curs de apariție la Editura Eikon.

A. M.

**Proza
Mișcării literare**

Pe la începutul lunii octombrie a anului 1148, pe o vreme însorită și plină de miresme ademenitoare, un tânăr menestrel, numit Nicolas, înainta călare pe drumul ce ducea de la Haifa la cetatea măreață a Acrei.

Armăsarul slab și cu picioare lungi al poetului mergea la trap pe drumul prăfuit și încadrat de arbori înalți, fornăind zgomotos. La apus se zărea marea argintie, iar din celelalte părți răsăreau colinele joase și împădurite ale Palestinei.

– Lunganule, ai obosit deja? Mult mă mai pot încrede în forțele tale, animal îndărătnic!

Călătorul, stingherit de pustietatea ce-l înconjura, își înghionti armăsarul să meargă mai repede și acesta îl ascultă supus, nu fără să dea iritat din coadă.

Nicolas Maillard avea douăzeci și trei de ani și era născut la Briollay, în Anjou. Încă de mic fusese remarcat de seniorul său, ducele de Anjou, pentru vocea sa frumoasă și pentru talentul înăscut de a cânta la lăută. Astfel că devenise confidentul acestuia și, pe urmă, al diferiților nobili de la Curtea Franței. Îl însoțise pe regele Ludovic al VII-lea în cea de-a doua cruciadă, distrându-i pe monarh și pe trufașa lui soție, Aliénor de Aquitania. Dar, la sfârșitul expediției, după ce falnicele armate ale creștinătății fuseseră înfrânte sub zidurile Damascului, îl părăsise pe suveran și alesese meseria de poet și cântăreț popular, călătorind prin diferitele porturi ale Țării Sfinte și amuzându-i pe nobilii creștini. Bineînțeles, era o meserie mult mai puțin profitabilă decât la Curtea franceză, însă tânărul avea motivele sale. Adevărul era că nu-l prea avea la inimă pe regele francez, un stăpân mult prea orgolios și pretențios pentru gusturile sale, deși era un om pios și cu frică de Dumnezeu. Și-apoi, îi plăcea la nebunie să călătorească pe acele pământuri fermecătoare și să descopere lumea cu toate tainele ei.

Acum, Maillard vroia să ajungă la Acra, unde nădăjduia să mai câștige câteva monezi pentru a-și îndeștula punga. Șederea sa la Haifa nu fusese îndeajuns de profitabilă, astfel pornise cu speranța că de data aceasta avea să fie mai norocos.

Lunganul mergea destul de repede, deși arăta deseori semne de nemulțumire. Era în firea lui să fie leneș și îndărătnic, însă Nicolas știa cum să-l țină în frâu. Pe la amiază ajunse la o răspântie. Drumul spre Acra se afla în față, iar un alt drum, mai îngust, ducea spre răsărit.

Mai fusese de câteva ori prin acele locuri și ajunsesese să cunoască oarecum ținutul acela învăluit în mister. Dacă o lua la dreapta, ar fi ajuns într-un păienjenis de păduri, numit Codrul Ducelui, vestit loc de popas folosit adesea de călătorii care vroiau să ajungă la Acra.

– Lunganule, de data aceasta am să-ți fac pe plac. Vom opri la Codrul Ducelui. Vei putea să te odihnești acolo. În plus, sunt sigur că voi găsi câțiva drumeți bogați cărora să le ofer serviciile mele!

Își îmboldi roibul pe drumul acela îngust și acoperit de colb, așezându-se mai bine în șa. Fu înconjurat de-ndată de o pădure deasă și bogată, plină de măslini cu crengi îmbelșugate și de smochini înalți. Câteva păsări vesele zburară printre frunze, parcă însoțindu-l pe tânărul menestrel în călătoria lui singuratică.

Rotindu-se în șa, Nicolas privi în urmă și zări o siluetă stranie. Cercetând cu mare atenție, desluși un bărbat înalt, înfășurat într-o mantie argintie și călare pe un armăsar negru ca pana corbului.

Tânărului îi trecu prin minte să oprească și să-l aștepte pe călăreț pentru a-și putea continua călătoria în tovărășia acestuia, însă străinul, la vederea lui, se opri la răspântia drumurilor, părând a se feri să-l însoțească.

Se decise să-și continue drumul de unul singur, gândindu-se intrigat la acel călăreț misterios. Probabil că era unul dintre acei aventurieri plini de înflăcărare și vitejie care colindau drumurile primejdioase ale Țării Sfinte în căutarea faimei, fără a atinge vreodată țelul sau gloria râvnită.

Își aranjă din nou lăuta la spate, asigurându-se că nu-i va cădea printr-un capriciu al sorții. Dacă și-o pierdea, nu mai avea cu ce să-și ducă traiul, fiindcă vocea sa, oricât de frumoasă și înduioșătoare ar fi fost, nu putea să se acompanieze singură. Liniștit

că lăuta se afla la locul ei, menestrelul își întoarse atenția la drum.

Soarele începea să apună încetișor în spatele copacilor maiestuoși, aruncându-și ultimele raze roșiatice asupra lumii înconjurătoare, asemenea unei năluci muribunde. În mai puțin de două ore avea să se înstăpânească întunericul.

Coborând un deal plin de arbori și arbuști, Maillard zări înaintea lui un alt călăreț, care se îndrepta în aceeași direcție. I se păru un om onorabil, astfel că decise să i se alăture. Nu avea nimic de pierdut dacă alegea să călătorească în tovărășia lui.

Cu un ultim efort, Lunganul își conduse stăpânul lângă acel drumeț, după care continuă să înainteze la trap:

– Bunul meu domn, pot să vă însoțesc?

– Desigur, răspuse străinul și-i zâmbi binevoitor. Dacă sunteți un om în care mă pot încrede!

– Puteți să o faceți liniștit, spuse Nicolas, la mine nu veți găsi decât bunăvoință și bunătate. De fapt sunt doar un biet menestrel...

Și-i arată lăuta, cu gâtul ei încovoiat și coardele subțiri.

– Mă bucur nespun că am găsit în calea mea un poet. Ați putea să mă înveseliți puțin!

– Oricând, domnul meu. Mă numesc Nicolas Maillard și sunt din Anjou. Dumneata?

Bărbatul îl privi zâmbitor. Avea în jur de douăzeci de ani, părul blond-auriu, privirea pătrunzătoare și trupul zvelt. La brâu îi atârna un buzduhan lung, cu măciulia ținută, și un pumnal cu plăsele de fier. Mergea călare pe un catâr puternic, robust și cât se poate de rezistent la acel climat aspru. Nicolas recunoscă în noul venit un compatriot. Și se bucură nespun că avusese dreptate.

– Henriet de Guillermiss. Umilul scutier al tânărului prinț Amalric!

– Și cum se face că vă aflați atât de departe de viteazul prinț?

– Acesta mi-a îngăduit să fac o călătorie până la Tripoli pentru a-mi vedea fratele, Carol de Guillermiss, aflat în slujba contelui Raymond. Ajungând în acest ținut plin de frumusețe, m-am gândit să mă opresc pentru o

noapte în Codrul Duceului. Am auzit multe lucruri despre acest loc, despre cum oamenii care se opresc aici am aflat lucruri uimitoare din poveștile bătrânilor și ale vrăjitorilor!

– Chiar așa? exclamă Nicolas uluit. Văjitori? Interesul meu pentru acest loc straniu crește pe măsură ce-mi povestiți, domnule.

– Într-adevăr, spuse Henriet de Guillermiss. Din vremuri străvechi, această pădure s-a aflat în stăpânirea vrăjitorilor și a vrăjitoarelor și, unii zic, chiar și a diavolului însuși!

– Oricât de curioase ar fi aceste lucruri, zise Nicolas, eu tind să cred că au fost inventate de imaginația bogată a primilor creștini care au ajuns pe aceste pământuri!

Cei doi călăreți se adânceau tot mai mult în pădurea întunecată și deasă, în timp ce soarele se mistuia în depărtare. Umbrele nopții puseseră stăpânire pe întinderea nesfârșită a pădurilor. Luna argintie începea să-și facă simțită prezența, luminând pe alocuri drumul îngust al călătorilor.

– Probabil, răspuse Henriet. Din câte am auzit, există o legendă prin aceste locuri, pe cât de neobișnuită, pe atât de verosimilă.

– V-ascult, zise Nicolas curios!

– Acum o jumătate de secol, pe când avea loc prima cruciadă, ducele Godefroi de Bouillon trecea prin acest ținut...

Cuvintele îi pieriră în gât. Chipul tânărului scutier se schimonosi de spaimă și de uimire. Nicolas privi în direcția în care se uita tovarășul său. Măinile începură să-i tremure de frică.

La marginea drumului se afla un arbore bătrân, cu crengi înalte și cu trunchiul gros, străjuind intrarea într-o poiană. Pe scoarța aspră a copacului stătea scris în latină: „Codrul diavolului”. Iar pe una dintre crengi stătea atârnată ceea ce părea a fi o făptură necurată a nopții, veghind ca o sălbăticiune asupra împrejurimilor.

Nicolas își stăvili puțin bătaile puternice ale inimii. Când privi mai atent, desluși în întunericul nopții un bătrân pîrpiriu, slab și osos, cu părul alb ca neaua și trupul parcă lipsit de vlagă. Luându-și inima-n dinți, Maillard strigă:

– Cine ești?

– Ați întârziat, domnii mei, zise făptura, neluând în seamă cuvintele lui. Bătrânul, cu o energie surprinzătoare pentru vârsta lui, sări din copac și-și aranjă grijuliu veșmintele ponosite.

Străinul îi privi cercetător și le aruncă un zâmbet straniu.

– Nu credeam că va mai veni cineva în noaptea asta. De-obicei, călătorii nu îndrăznesc să se aventureze în pădurea deasă la o asemenea oră. Dar, în sfârșit, iată-vă! Se apropie de cei doi tineri, iar la lumina lunii i se zări chipul zbârcit, cu ochi mici și întunecați.

– Pepin Larchier, umilul supus al domniilor voastre!

– Cine ești? îl întrebă menestrelul din nou.

– Doar un biet nebun, aflat în slujba mărinimosului hangiu Oshin Chiorul!

– Aha, exclamă Henriët, am auzit de el. Stăpânul hanului din Codrul Duceului!

– Așa este, zâmbi Pepin. Bunul meu stăpân mi-a încredințat misiunea de a păzi intrarea în poiană și de a-i conduce la el pe eventualii mușterii!

– Înțeleg, spuse Nicolas, dar ce făceai cocoțat în copac?

– Ce loc mai bun ai putea găsi pentru a cerceta împrejurimile acestei păduri misterioase? murmură străjerul, mângâindu-și barba deasă, înălbită de vreme.

– Trebuie să-ți mărturisesc, bătrâne, spuse menestrelul, am tras o sperietură zdravănă! Am crezut pentru o clipă că ești ceva vrăjitor cu gânduri necurate.

Bătrânul începu a râde în hohote. Ochii întunecați și înguști îi străluceau puternic în lumina chihlimbarie a lunii.

– V-ați speriat de cele scrise pe scoarța copacului?

– Da, mărturisii scutierul. Întunericul nopții ne-a păcălit, făcându-ne să credem că am ajuns pe tărâmul diavolului! Oare cine a scrijelit acele cuvinte?

– Nebunule, te cred în stare de o asemenea faptă nesăbuită, îl amenință Nicolas.

Acesta se mulțumi să zâmbească cu cel mai nevinovat aer din lume.

– Aș fi vrut eu să am o astfel de idee năstrușnică, spuse Pepin. Probabil că a fost scrisă de tovarășii ducelui Godefroi, primii cavaleri ai Apusului care au ajuns în aceste ținuturi. Scopul inscripției nu este cunoscut, însă eu am o bănuială.

– Ia să vedem, zise Henriët.

– Părerea mea este că a fost scrisă de dușmanii ducelui pentru a-i pune gri numele. Se știe că Godefroi nu era în relații bune cu bătrânul Raymond de Toulouse!

– S-ar putea să ai dreptate, spuse poetul. Un om mișel ar face orice pentru a-și atinge scopurile mârșave!

– Așa este, întări de Guillermin. Bietul copac a fost torturat din cauza ticăloșiei unui om!

Bătrânul jigărit dădu din cap aprobator, scoțând la iveală un mic pumnal ascuțit.

– Oricât aș vrea să distrug această inscripție, mâna îmi tremură numai când mă gândesc la asta. Se spune că spiritele pădurii o apără de orice străin și că l-ar pedepsi aspru pe cel care s-ar atinge de ea!

– Așa se explică cum a rămas neatinsă atâta vreme, zise Nicolas. Mai bine să lăsăm în pace spiritele necurate și să ne vedem de drum!

– Urmați-mă, domnii mei, strigă Pepin, punându-și pumnalul înapoi la brâu. Stăpânul meu se va bucura nespus de mult să vă vadă!

Îi conduse în luminișul larg și înmiresmat, unde un covor de flori îi întâmpină pe călători, înprospătând aerul limpede al nopții.

– Ce loc minunat, murmură Henriët, copleșit de frumusețea ce-l înconjura. E chiar mai fermecător decât am auzit...

Numeroase torțe lumineau poiana întinsă, astfel că noii veniți puteau admira în voie acel mic colț de paradis. Pepin îi îndemnă să descalece, zicându-le:

– Bine ați sosit în Codrul Duceului!

(fragment)

„E vântul din țara rece”

Cleopatra LORINȚIU

Conștient pe deplin de frumusețea și înțelepciunea unei moșteniri culturale ardelenesti, poetul Menuț Maximinian vine cu o carte (**Noduri în haos**, Editura Eurobit Timișoara, 2012) pe cât de surprinzătoare pe atât de bine articulată.

S-ar zice că nu-i e teamă de nimic acestui tânăr autor bistrițean care își începe volumul cu un grupaj intitulat **Pe-o geană de nemurire – poezii patriotice**.

În plină epocă de cosmopolitism feroce, când bună parte din reprezentanții culturii noastre sunt într-o întrecere de denigrare a tot ce e național, românesc, patriotic, ei bine, când moda cutreieră numai galantările absurdului, ironicul și destructuralizării, vine un tânăr de la Bistrița și are în plus curajul de a ne aminti câteva idei care țin de ființa noastră cea mai genuină, chiar de arhetipuri.

Scenele vizualizate sunt adeseori surprinzătoare, cele desenate tot pornind de la o scăpărare de realitate creează un tip de emoție indicibilă: „De trei ori a cântat pasărea, Până când a primit colierul de piatră. Pe drumul de car, la fiecare sărbătoare se aud pașii babelor.// Pe crucea din uliță/ Stă împietrită la soare o șopîrlă. Privindu-l pe Isus, te apucă frica, Scuiți în sân la ceasul rău.// Un deal, o vale, iar valuri de dealuri, Nori destrămați/ Și dincolo, neamul tău.// Iar tu ai părăsit lumea și locul.// (Neamul tău).

E atâta simplitate, liniște și împăcare cu moartea în acest scurt poet percutant așa cum în altele care glosează pe marginea aceluiași înfricoșător subiect, semn de tinerețe incontestabilă căci îndeobște la tinerețe moartea e evocată cu tresăriri și desfătare poeticească!

Evident, există lungimi, redundanțe, sentimentalisme și naivități în acest scurt volum dar nu ele sunt motivul însemnării mele care nu vrea sub nici un chip să se

înfățișeze drept ce n-ar vrea să fie, text de critică adică, ci altceva, notație sinceră, ca de la poet la poet.

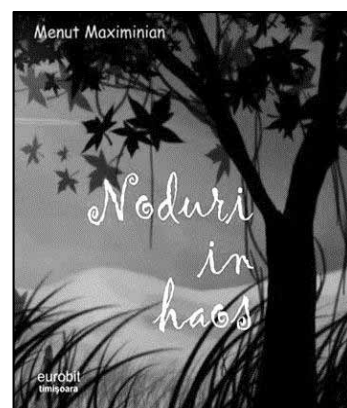
Îl găsesc extrem de autentic în poezii precum **Tuică și lapte**. E de fapt descriere de

personaj sau scenă de gen dar lirica irumpe cu fruste și nu există nici o urmă de inhibiție. Iată: „Rostul lui e să aducă laptele./ Își bea porția de țuică, apoi vorbește cu oile lui./ Și laptele vine în găleată.// Coboară din

muntele sacru/ Cu pași adânci în molul drumului./ Sfios ca o domnișoară/ Se așează la masa din piață.// Are taxele la zi./ Și laptele cel mai bun/ Cu gust de iarbă aromată,/ Cu grăsimea sondată.// După ce domnii sar ca lăcustele,/ laptele se evaporă./ Iar Gavrilă, cu oboșala bătută în cuie, Iisus/ urcă muntele alb./ Măine iar țuică, lapte, domni...” E aici un mare curaj de penetrare în lumea satului și a reperelor sale. Fără complex cum că ar putea fi taxat drept idilic, poetul reușește să transmită parfumul unei vieți de care autorul citadin s-a îndepărtat foarte tare. Până și

Însemnări

credința, religia, transpar cu atâta naturalețe, nimic nu suspect fals sau bigot, totul respiră naturalețe ca în acest pastel rural: „Sfântul adie ca un vânt de vară/ Peste satele cu cenușa în sobă/ Și clopotele ce bat prin fum/ Vestesc iubirea.// (...) Sfântul și sfânta ies la plimbare/ Norii îi acoperă în dragoste/ iar noi ne bucurăm,/ Când merele cad din pomul raiului.” (**Scara de foc**.) Aluzie biblică evidentă și recuzită

religioasă transpuse cu naturalețe, aidoma unei icoane pe sticlă cu autor anonim, fermecătoare și dezarmantă.

Înduioșătoare scene din mica realitate ne teleportează într-o lume atât de limpidă! Căci ce altceva e acest crochiu al relației de apropiere și complicitate om-câine... „Din aburul amintirilor/ Chereușa își face loc./ Vine în curte, latră a împăcare./ Păzește casa, dar și sufletul meu/ Cu ochii plini de lumină.// Picătura de otravă a dus-o spre alte lumi/ Sărea și zburda toată ziua, acum păzește poarta de dincolo.// Iubirea noastră era neîmpărtășită de alții.// Stăpân și câine, prieteni buni./ Rază de lumină de apropiere peste vremuri.” (Chereușa).

Menuț Maximinian scrie despre „starea de îndrăgosteală”, despre babe și moși, despre icoane și cruci, despre laptele vândut la piață și luna de scorțișoară despre îngerii care joacă la Giug, despre bunici (Tâna e demult/ printre sfinți./ Tânu a rămas/ Cu noi, aici, în amintiri.), despre nucii din dealul Sărății care trebuie bătuți, despre gura de horincă „Stâmpărată cu săcărea” despre toamna cu hribe.

La un moment dat accentul începe să fie grav de tot, responsabil până la îndurerare, notație aproape sângerândă a unei realități pe care o trăim neputincioși și pe alocuri blazați. „Un nuc imens a mai rămas din legendă/ Restul e praf purtat pe picioarele turiștilor/ Am vândut țara ieftin/ la prima agenție grecească.// Apa munților refuză să mai cadă

la vale./ Îmbuteliată de concern își pierde viața/ Rămâne doar amintirea.// De după brazi se aude un șuier./ E vântul din țara rece./ Acolo încă nu a pătruns/ Civilizația distrugătoare.” (Turism). Dă un impuls acest poem, un impuls de-a părăsi realitatea terfelită, zgâriată, nedreaptă, infatuată și de-a ajunge în **Țara rece**... Țara rece e după brazi, atâta cât a rămas neterfelit, intact, cucernic în esență și nedezmîșit. Există încă. Numai că trebuie să fim conștienți.

Sacral e evocat în cartea lui Menuț Maximinian într-un fel diferit, Dumnezeu pare la o aruncătură de băț, prezent mereu dar nu într-un fel intimidant: „În biserica din bârne se șoptește rugăciunea./ Norii sunt dați la o parte, iar Dumnezeu zâmbește. Știe că dincolo de Dealul Secăturii/ Mai sunt oameni.” (Roșile).

Ca persoană, Menuț Maximinian este un jurnalist tânăr, fervent, ambițios, activ și care pariază, cum e și firesc, pe reușită și devenire. Scrie și publică mult, cu fervoare și aproape cu nerăbdare. Ca poet, Menuț Maximinian are o pudoare și o ingenuitate care farmecă, un acces la simplitate și o facilitate de a atinge zone profunde fără ostentație, ba chiar cu naturalețe. E aceeași naturalețe ca a personajului din poem, Gavrilă, cel cu oboseala bătută în cuie, care vinde lapte cu miros de iarbă, iar domnii se precipită să cumpere și apoi pleacă la ale lor iar el se întoarce în țara rece.

Cele opt grații

Despre statui, numai de bine

Ion FILIPCIUC

Tânărul teolog Adrian Podaru își face intrarea în tagma cărturarilor iscusiți printr-o ediție de zile mari a cuvântărilor lui Ioan Gură de Aur, *Omilii la statui*, ediție bilingvă, Studiu introductiv, traducere și note de Adrian Podaru, apărută la Editura Polirom, Iași, 2011, în două volume, 488+456 p., în excelente condiții grafice. E vorba de cele 21 de omilii consacrate – plus una cateheză, Κατήχησις δεύτερα, în traducere latină *Ad illuminandos catechesis* –, cu note și comentarii care îl pot însufleți și pe un cititor neavizat. Și o primă observație, răutăcioasă – de la G. Călinescu cetire știind încă din 1932 că „...răutățile sunt în lumea creatorilor vâslele care împing barca pe mare” – ar fi aceea că numeralul „21 de omilii” trebuia grafiat *Douăzeci și una de omilii*, întrucât, în limba română, substantivul *omilie* este de gen feminin, ceea ce impune acordul, pe care tinerii publiciști și politicieni români îl încalcă astăzi, în mare veselie.

Adrian Podaru, născut în 1976, la Beclean, absolvent al Facultății de Teologie Ortodoxă (2000) și al Facultății de Litere (2003), doctor în teologie cu teza *Autoritate ecleziastică și putere imperială în Antichitatea Târzie. Sfântul Ioan Gură de Aur și Fericitul Augustin*, susținută la Universitatea „Babeș-Bolyai” (2010) din Cluj-Napoca, traduce în românește omiliile lui Ioan Gură de Aur din limba greacă, după ediția din *Patrologia Graeca*, vol. 49, coll. 15-222, tipărită în 1862 de către abatele J. P. Migne. Se înțelege că omiliile statuare ale lui Ioan Chrisostomul au fost pentru doctorandul Adrian Podaru un excelent documentar în analiza raportului între autoritatea ecleziastă și puterea politică, raport care ar trebui urmărit nu doar într-o anumită epocă, ci chiar în decursul istoriei și la mai multe popoare, spre a ne lămuri cumpăna dintre cele două puteri îndrituite cu fericirea și mântuirea supușilor.

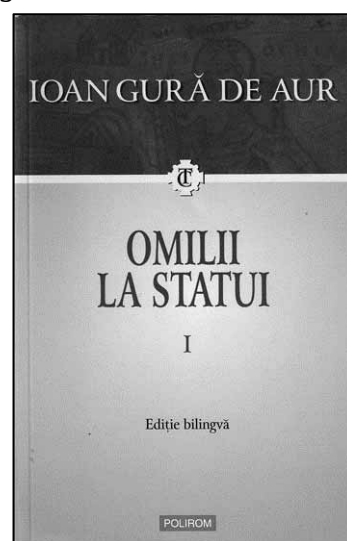
Cuprinsul cărții este generos și riguros: *Notă asupra ediției, Notă asupra traducerii, Abrevieri pentru cărțile biblice, Tabel cronicologic, Ioan și reformarea Antiohiei: un proiect eșuat* și versiunile greacă și română ale celor

21 de omilii despre statui, rostite în Antiohia de către Ioan Gură de Aur în anul 387.

În ce constă exemplaritatea și oportunitatea lecturii cuvântărilor lui Ioan Gură de Aur de către cititorul român se poate desluși limpede chiar din cateheza a doua – „*Mai întâi de toate am venit să vă cer roadele celor spuse de curând dragostei voastre. Căci nu cuvântăm numai ca să ne auziți, ci și ca să vă aduceți aminte de cele spuse și să ne aduceți dovada prin fapte; și mai degrabă nu nouă, ci lui Dumnezeu, Celui Care cunoaște cele negrăite ale cugetului.*” (II, p. 401) –, întrucât spusele din urmă cu o mie și câteva sute de ani ar trebui să dea roade și în capăt de mileniu trei al creștinătății.

Însă nu doar învățătura din traducere este de apreciat, ci și posibilitatea ca învățacelul de astăzi să caute a desluși sonda și rădăcina cuvintelor din limba greacă, asupra căroră Adrian Podaru ne și avertizează: „*Confruntat cu originalul grec, traducătorul [român] descoperă gânduri amănunțite în haină fermecătoare: adevărurile despre Dumnezeu și om, despre iubirea dum-*

nezeiască și nepăsarea omenească, despre păcat, virtute, cădere și ridicare, mântuire și damnare, toate sunt exprimate – printr-o alăturare de termeni, printr-o rezonanță adâncă a acestora, prin ritmul, proporția cuvintelor, propozițiilor și frazelor, printr-o curgere și înlănțuire a ideilor – într-o asemenea manieră, încât cel însărcinat cu traducerea este năpădit de două trăiri deopotrivă: una de bucurie că a descoperit de

Lecturi

ce gura lui Ioan a fost de aur, și alta de teamă că nu va fi în stare să transmită, prin traducere, ceea ce el însuși descoperă în original” (I, p. 9)

Un tabel cronologic îl ajută pe cititorul român să afle că Ioan Chrisostomul s-a născut în orașul Antiohia, în anul 349, din părinții: Antuza și tatăl Secundus, funcționar civil în slujba comandantului operațiunilor militare din dioceza Orientului (*magister militum per Orientum*); tatăl murind la un an sau doi de la nașterea băiatului – Ioan a avut și o soră, copiii fiind crescuți de mama rămasă văduvă.

În 367, Ioan își încheie studiile sub tutela vestitului retor păgân Libanius și audiază cursurile filosofului Andragathius, iar peste un an este botezat la sărbătoarea Paștilor de către episcopul Meletie al Antiohiei. În 371 este hirotesit *anagnostes*, citeț, de același Meletie, și citește în biserică pasaje din Vechiul Testament; apoi se retrage pe muntele Silpios, din marginea orașului Antiohia, viața monahală marcându-i comportamentul și gândirea.

Din anul 378, se întoarce în oraș, reluându-și atribuțiile de *anagnostes*, în 381 este hirotonit diacon de același episcop Meletie, iar peste cinci ani, în 386, noul episcop al Antiohiei, Flavian, îl hirotonește preot, tot atunci fiind însărcinat cu rostirea predicilor, a omiliilor în biserică, deși această funcție aparținea în fapt episcopului, pe care îl va suplini vreme de 11 ani, când predică *Omilii la Geneză, Omilii despre natura incomprehensibilă a lui Dumnezeu, Omilii împotriva iudeilor*, concepe un tratat despre preoție, scrie *Tâlcuri la Psalmi, Omilii la Matei, Omilii la Ioan, Omilii la Faptele Apostolilor*, și cele despre epistolele lui Pavel.

*

La început de an 387, Împăratul Teodosie cel Mare (379-395) instituie o taxă în orașul metropolă Antiohia, iar populația se revoltă, distruge statuile imperiale, urmarea putând fi o pedeapsă exemplară; episcopul orașului merge la Constantinopol și cere iertare în numele enoriașilor și, până a se întoarce cu verdictul, Ioan rostește *Omiliile despre statui*, gravitatea celor petrecute comparându-se cu o răzmeriță similară în Tesalonic, câțiva ani mai târziu, în 390, pedepsită de același împărat Teodosie cu un adevărat masacru.

În fapt istoric, senatul orașului Antiohia pornise la guvernatorul Celsus, pentru a-l ruga să reducă taxa, în apropierea sediului s-a adunat însă mulțimea, care a fost incitată de o *ponera symmoria* – „o gașcă ticăloasă” – alții susținând că de galeria teatrală, care adesea era plătită să facă demonstrații politice –, protestatarii ajung la porticul din fața dikasterionului, de unde se îndreaptă spre baia publică și taie funiile de care erau legate lămpile, cu care pleacă la rezidența guvernatorului. Aici au dat jos picturile pe lemn, au răsturnat statuile de bronz ale familiei imperiale – a împăratului Teodosie, a primei sale soții, Flaccilla (moartă în 386), a fiilor Arcadius și Honorius –, pe care le-au târât pe străzi și le-au batjocorit, au incendiat palatul imperial și case din oraș, adică o crimă de lezmajestate, pedepsită cu moartea.

Venirea unei firave cohorte de poliție locală – *toxotai* – și a soldaților conduși de *comes Orientis, ho archon ton ethnon*, stingerea incendiilor și arestarea celor vinovați au potolit toată zavera până la amiază. Cei mai periculoși dintre răzvrățiți au fost judecați și condamnați la moarte. Ioan Gură de Aur vorbește de „niște oameni străini și de neam amestecat, respingători și periculoși, nemai-având nici o nădejde de mântuire”, excluzând acuza asupra galeriei teatrale.

Antiohienii se puteau aștepta ca mânia împărătească să poruncească jefuirea orașului, masacrarea unei părți sau a întregii populații, confiscarea proprietăților și mulți dintre orașeni au fugit în deșert și în munți. Libanius dă în *Oratio* 23, 1-2, 5-6 și 9, o imagine a orașului Antiohia după revolta din iarna anului 837: „Toți auzim vestea că pretutindeni este plin de trupuri ale morților – pe câmpuri, pe drumuri, pe dealuri, pe creste, în peșteri, pe vârfurile munților, în crânguri și în vâlcele – unele, un ospăț pentru păsări și fiare sălbatice, altele purtate de râu până în mare [...] Puteai vedea femei mergând cu copii să cerșească la poporul de la țară [...] să îi lase să stea pe pământul lor – nu în casele lor, bineînțeles. Nu erau locuințe îndeajuns și, pe lângă aceasta, nimeni nu s-ar fi însoțit de bunăvoie cu cineva care nu era dintre cunoștințele lor. Astfel că moartea s-a abătut asupra copiilor, unii din cauza expunerii pe pământul reavăn, alții chiar căzând din brațele celor care îi duceau, iar moartea prin înfometare i-a atins pe toți. [...] După ce și-au cheltuit banii pe care îi aveau, femeile nu le-au mai putut da copiilor pâine atunci când

aceștia cereau, și cu ochii în lacrimi și-au îngropat pruncii, apoi ele însele au murit din aceeași cauză, căci chiar și femeile care mergeau să cerșească nu căpătau multă hrană...” (I, p. 42).

După trei săptămâni, în Antiohia ajung, în sfârșit, doi funcționari imperiali – Caesarius, *magister officiorum*, și Ellebichus, *magister militum* – cu misiunea de a ancheta cele întâmplate. Rezultatul anchetei a fost arestarea demnitarilor orașului, ca și retragerea titlului de „metropolă” Antiohiei, ceea ce a dus la închiderea băilor publice, a hipodromului și a orchestrei (p. 43), demnitarii fiind condamnați unii la exil, alții la moarte. Rangul de metropolă a fost transferat orașului Laodiceea, dar Ioan Gură de Aur le propune cetățenilor oropsiți o altă perspectivă: „Nu mărimea unui oraș, ci virtutea sufletului este podoaba și siguranța [noastră]! Iar dacă socotești că rangul orașului este [podoaba și siguranța noastră], gândește-te câți desfrânați, câți ușuratici, câți stricați, plini de nenumărate păcate, se împărtășesc din această demnitate, și atunci disprețuiește o astfel de cinste!” (Omilia XVII, vol. II, p. 227).

În așteptarea verdictului imperial, s-a întâmplat însă un fapt extraordinar, despre care Ioan lasă mărturie: „La început, când s-a aprins văpaia cea grozavă a acestor rele, am spus că nu este vreme de învățătură, ci că e vremea rugăciunilor. Acest lucru vă spun și acum, după ce s-a stins [această văpaie], că acum este vremea rugăciunilor mai mult ca înainte, acum mai ales este vremea lacrimilor și a părerilor de rău, [acum este vremea] pentru un suflet sânguincios și pentru multă râvnă și multă prevedere. Căci atunci natura însăși a necazurilor ne-a adunat împreună, chiar fără voie, ne-a făcut să fim cumpătați și ne-a condus spre multă evlavie. Dar acum, frâul fiind înlăturat și norul trecând, [mi-e] teamă să nu alunecăm spre nepăsare...[...].

Când cei trimiși de împărat pentru examinarea celor întâmplate au instituit acel tribunal înfricoșător și i-au chemat pe toți să dea socoteală de [faptele] îndrăznite, și toți se așteptau la diferite feluri de moarte, atunci monahii, cei ce locuiesc în crestele munților, și-au arătat filosofia lor. Deși stăteau închiși de mulți ani în colibele lor, și deși nimeni nu i-a îndemnat, nimeni nu i-a sfătuit, când au văzut un nor atât de mare înconjurând orașul, și-au părăsit corturile și peșterile și au curs din toate părțile ca niște trimiși care veneau din cer. Și puteai să vezi atunci orașul

semănând cu cerul, peste tot arătându-se cei sfinți, consolidându-i doar prin înfățișarea lor pe cei îndurerați și conducându-i spre tot disprețul față de [această] nenorocire. Căci cine, văzându-i pe aceia, n-ar fi luat în derâdere moartea? Cine n-ar fi nesocotit viața? Nu numai acest lucru era de mirare, ci și că, apropiindu-se chiar de conducători, vorbeau cu îndrăzneală pentru toți cei [socotiți] răspunzători [de cele întâmplate] și toți erau pregătiți să-și verse sângele și să-și ofere capetele ca să-i scoată pe cei prinși din grozăviile la care se așteptau. Și au spus că nu vor pleca până când judecătorii fie vor cruța populația din oraș, fie îi vor trimite și pe ei la împărat împreună cu cei învinuiți. [...]

Se spune că unul dintre ei a spus și o altă vorbă mustind de filosofie: «Statuile răsturnate au fost ridicate din nou, și-au primit înfățișarea proprie, și ceea ce s-a săvârșit s-a îndreptat foarte repede; dar voi, dacă ucideți chipul lui Dumnezeu, cum veți putea să îndreptați iarăși ceea ce ați îndrăznit, cum [veți putea] să-i înviați pe cei uciși și să redați trupurilor sufletele [lor]?» (Ioan Gură de Aur, *Omiliile la statui*, II, p. 209-211).

Episcopul orașului Antiohia, Flavian, ajuns cu greu la Constantinopol, reușește să fie primit de împăratul Teodosie, în fața căruia pledează pentru iertarea orașului și Antiohia primește iertarea îndată după 9 aprilie 387, Ioan Gură de Aur explicând superioritatea episcopului creștin față de puterea imperială, printr-o comparație plină de miez: „Și [atunci] când ar trebui să se întâmple vreun bun de sus, împăratul [este cel care] obișnuiește să se refugieze la preot pentru ajutor, nu preotul la împărat. Și acesta are o platoșă, cea a dreptății, are și o cingătoare, cea a adevărului, și încălțăminte mai distinse, cele ale Evangheliei păcii; are și o sabie, nu din fier, ci din duh, și are și o coroană care îi stă pe cap.” (Omilia III, 2, p. 187, ed. Adrian Podaru).

Ceea ce s-a întâmplat peste o mie de ani chiar și cu Ștefan cel Mare al Moldovei, care, într-un moment de restriște, merge la sihastrul Daniil și-i cere sfat duhovnicesc.

În 395, moare împăratul Teodosie, iar Imperiul Roman de Răsărit este împărțit în partea de apus, lui Honorius (395-423), și partea de răsărit, lui Arcadius (395-408), iar peste doi ani, în 397, moare și episcopul Nectarie al orașului Constantinopol și în locul lui este ales Ioan și hirotonit de către Teofil al

Alexandriei, funcție în care Ioan va rămâne până în anul 403, când e acuzat, judecat, alungat din scaunul episcopal și exilat, însă după o lună de zile împărăteasa Eudoxia îl recheamă în capitală, unde Ioan își continuă predicile aspre la adresa împărătesei, urmarea fiind un nou surghiun, mai întâi într-un mic oraș din Armenia Superioară, Cucusus, și apoi la Arabissus.

Din 407, printr-un nou decret, i se stabilește alt loc de exil, pe coasta de răsărit a Mării Negre, la Pityus, dar, în drum către locul pedepsei, istovit de arșiță și oboseală, Ioan moare în ziua de 14 septembrie, în Comana Pontului, în capela Sf. Vasilisc, rostind cu ultima suflare: „*Slavă lui Dumnezeu pentru toate!*”.

După 30 de ani, în 438, Împăratul Teodosie al II-lea (408-450) aduce moaștele lui Ioan Gură de Aur de la Comana și le așează în Biserica Sf. Apostoli din Constantinopol.

Importanța cuvântărilor lui Ioan Gură de Aur nu mai trebuie evidențiată, însă o perspectivă ar fi reabordarea „pe texte” a raportului dintre cultele păgâne și creștinismul primelor veacuri, pentru că, observă traducătorul român: „Domnia lui Teodosie cel Mare (379-395) este în multe privințe cea mai reprezentativă perioadă din istoria antică a Antiohiei, deoarece a înfățișat în persoana a doi mari protagoniști, Libanius și Ioan Gură de Aur, tradițiile păgână și creștină, a căror interacțiune i-a oferit Antiohiei importanța ei aparte în istoria civilizației creștine. Mulțumită scrierilor voluminoase ale celor doi, știm despre Antiohia acelei perioade mult mai mult decât despre orice alt oraș din partea răsăriteană a Imperiului Roman din acea epocă.” (I, p. 27).

Traducătorul realizează apoi o *Radiografie religioasă a metropolei siriene* (p. 27-33) și face observații demne de luat în seamă într-o discuție despre raporturile dintre cele două religii din Antichitatea Târzie: „*Păgânismul și creștinismul nu erau pe picior de egalitate în Antiohia. Dacă, numeric, creștinii erau mai numeroși decât păgânii, din punct*

de vedere politic, social, și cultural, elenismul era cel care dădea tonul, modela instituțiile, inspira arta și literatura. Aerul pe care cetățenii îl inspirau în școli era grecesc, nu creștin. Se crede în mod obișnuit că, până la sfârșitul secolului al IV-lea, mai ales după convertirea lui Constantin și urcarea pe tron a unui împărat creștin ortodox, Teodosie cel Mare, religia creștină a ajuns să domine societatea. Dar situația nu stătea deloc astfel.” (I, p. 31).

Aș mai strica observația asupra unor cacofonii supărătoare în traducere – „*Căci dacă, când trupul este legat de o astfel de constrângere...*” (II, p. 19) –, care puteau fi ușor ocolite prin „*dacă, pe când trupul...*”, întrucât virgula, fiind un semn mut, nu înlătură rostirea laolaltă a unor sunete urâte, ci mai degrabă lasă timp să le percepem urâtenia, *κακοφωνία*.

Un amănunt tehnoredacțional, pe care îngrijitorul ediției ar fi trebuit să-l hotărască tipografului, extensia grafică a textului în limba greacă pentru a fi adus la aceeași dimensiune cu pagina traducerii românești, fiindcă adesea diferența între cele două versiuni este de 10-12 rânduri, ceea ce produce disconfort vizual. Și cu atât mai mult se impune o astfel de proporționare cu cât literele grecești lasă impresia unei înghesuiri de prisos.

Nu am competența să apreciez virtuțile poetice și stilistice ale traducerii, dar faptul că asemenea lucrare poate fi pusă în fața cititorului român este de bun augur în acțiunea de recuperare a vechilor texte rostite de cugetătorii creștini. Mai mult, ieșirea din... rugăciune a călugărilor din jurul Antiohiei iscă întrebarea ce s-ar fi petrecut în istoria recentă a românilor, dacă în două momente critice *autoritatea jertfelnică* a monahilor din mănăstirile și sihăstriile românești ar fi luat atitudine față de mineriada din 15 iunie 1990 și... reducerea salariilor și pensiilor „oamenilor muncii” de către guvernul anului 2010. Negreșit că autoritatea „imperială” ar fi îngenunchiată, recunoscându-și... păcatul trufiei nemăsurate.

Erotismul bântuit sau avatarul eroticii în viziunea lui Liviu Georgescu

Cristiana HÂRUȚA

Volumul *El* – semnat Liviu Georgescu în 2010 – reprezintă nu doar o altă apariție, un alt tom adăugat listei bibliografice a poetului, ci îndeosebi ineditul, cel puțin din punctul de vedere al demersului tematic propus; iar ceea ce creează într-adevăr palpitării lectorului este oscilația intensității imaginilor propuse: când cititorul se află pe punctul de a definitiva conturul unei imagini în stilul propriu acestui poet, el introduce o imagine-șoc prin care parcă îl trezește într-o altă dimensiune, mult mai fascinantă decât cea anterioară. Despre acest tom nu se poate spune că abundă în descrieri ale eroticii. Dimpotrivă: religia și mitologia ocupă 90% din spațiul său tematic. Însă, punctul forte, care tinde să surclaseze textele cu temă religioasă, îl constituie faptul că fiecare poezie centrată pe subiectul eroticii reprezintă însăși acea imagine care violentează starea de destindere presupusă de actul lecturii. Ca atare, ele pot fi considerate drept câteva piese din puzzle-ul eroticii pictat în culorile cuvintelor, pe ritmurile muzicii de către Liviu Georgescu.

Erotismul bântuit – iată avatarul eroticii în viziunea acestui scriitor. Un erotism care, chiar dacă împlinit prin implicarea activă a ambilor parteneri la acest act, nu își găsește liniștea ființării datorită însăși esenței sale: paradoxul sau coexistența antinomiilor, date fiind elementele care concură la definirea sa și, totodată, aparțin principalelor domenii de interes ale eului poetic: literatura, mitologia, coordonatele spațio-temporale ale vieții și, nu în ultimul rând, religia... un erotism care simte cu aceeași intensitate copleșitoare zbaterile fundamentelor sale, aflate într-o continuă luptă pentru supraviețuire, implicit pentru putere. În aparență, doar *El* – eul liric – resimte apăsarea acestor piedici puse în calea manifestării plenare a Binelui în cadrul erotismului, Ea – iubita – fiind protejată de aceste impedimente. Dar, după cum vom putea observa, prezența ei reprezintă tocmai motivul declanșator al acestor obstacole,

poeziile cu tematică erotică constituind un monolog seducător al lui Eros prin care îi mărturisește frumoasei Psyche sentimentele și gândurile, temerile și dorințele sale.

Vorbim, astfel, despre un erotism înscris în iluzia optică a pătratului în cerc prin situarea sa pe linia transcendenței, la limita dintre viață și moarte, perisabilitate și nemurire, libertate și reprimare, libertinaj și călugărie, iar poezia *Pătratul ascuns* (p. 51) îi zugrăvește imaginea. Încă de la început, poetul stabilește modelul tripartit al lumii, evidențiind numai două dintre componentele sale: pământul (reprezentat prin simbolul casei) și pădurea (intermediar între lumea de aici și lumea de dincolo), cel de-al treilea constituent al triadei (cerul) fiind doar sugerat de această delimitare incompletă. Efemeritatea timpului uman e primul element care bântuie erotismul: virtuțile (părul iubitei concentrează spiritual virtuțile omului) trec *dincolo de ferestre*, sunt orientate înspre celest, în timp ce corpul ca realitate materială *rămâne aici*, în sfera teluricului. Apoi, literatura își face simțită prezența prin apelul la sinestezia ca figură semantică: *răsuflarea mea încercând să te cuprindă*, facilitând apariția mitologiei prin intermediul viselor (mitologul american Joseph Campbell definește visul drept mit personal): *visele se ghemuiesc în pătratul odăii*. De la stare de visare până la cea de contemplare este un singur pas, în acest moment ivindu-se o serie de interogații cu tematică religioasă: *Cât de mari suntem? Cât*

Comentarii

de goi?/ Inocenți și totuși înmuiați în păcat. Existența erotismului în această poezie este asigurată de prezența iubitei ca punct central de la care pornește întreaga viziune a lui Liviu Georgescu. Părul ei trimite spre dimensiunea cerului, trupul său dovedește aderența la lumea materială, starea sa (de somn) permite instaurarea visului, iar însăși existența acesteia e dovada (con)viețuirii în păcat (ceea ce presupune atât dragoste, cât și impuls sexual, așadar erotism). Mai mult decât atât, erotismul este unul geometrizat dat fiind faptul că, în calitate de manifestare a vieții, e raportat, în primul rând, la ideea de cerc, prin întrebarea aluzivă *Se vor mai deschide zorii?* – vom mai avea încă o zi de trăit împreună?; apoi, sintagma *incinta ascunsă* trimite cu gândul la titlul poeziei, așadar la o altă figură geometrică: pătratul – forma Ierusalimului ceresc înfățișat în Biblie drept construcție a cetății sfinte (Apocalipsa, 21:16). Înglobarea celor două figuri geometrice într-o poezie a erotismului se explică prin scopul de a-l defini: drum de la sexualitate la dragoste, caracterizat prin *intervenția unui agent care poartă numele unei frumoase prințese elene: Psyche* (Paz, 1998: 100).

Pedeapsa cosmică (p. 22) însumează totalitatea neliniștilor datorate aspectelor spațio-temporale care bântuiesc orice cuplu de îndrăgostiți. Încă de la început este evidențiat erotismul în plenitudinea ființării sale prin punctarea stării de jovialitate de care este cuprinsă iubita eului. Același vers de debut fixează erotismul la linia de demarcație între teluric și celest, prin imaginile vinului și mărunii ca simboluri ale dorinței arzătoare, ale pasiunii în dragoste – simboluri de proveniență religioasă –, sugerând aceași idee din titlu, și anume cea a căderii în păcat (*Prin șuvoiul veseliei tale răzbate răcoarea fructelor/ și puterea vinului*). Apartenența îndrăgostiților la lumea pământească și, implicit, înscrierea erotismului în sfera reală sunt clarificate pe deplin odată cu apariția vocilor celor doi – marcă a prezentului – care, unindu-se, apoi înfruntându-se plăcut sub pecetea tentației păcatului, *se ridică la cer*, pentru a duce până acolo dorința acestora: atingerea nemuririi prin ridicarea progresivă datorită dragostei. O dorință care pare să fie ascultată... ploaia se oprește semn că perisabilitatea timpului încetează, *din pustiu se ridică un stâlp de smirnă* cu rolul de a atenționa posesorii dorinței asupra faptului că e nevoie de sacrificii pentru ca aceasta să li se

împlinească, orice ispită este înăbușită (*șerpilor stau ascunși*), auzindu-se vociferarea călăuzei oamenilor – steaua –, care determină continuarea drumului circular în devenirea universală a omului, așadar ascensiunea pe o nouă treaptă a spiralei conducătoare spre înaltul cerului. Lumina mult visată e mai aproape de cei doi, ceea ce înseamnă înscrierea într-un spațiu nou, într-o nouă viață. Aici regăsim momentul-cheie al poeziei: teama eului în calitate de ființă umană de a-și pierde iubita, întrucât această nouă lume a luminii e una pură, lipsită de aspectele corporalității, care nu acceptă, așadar, toate implicațiile erotismului (*Mi-e teamă, iubito, că-n strâmtoarea întunericului, lumina/ ne va întuneca*). Altfel spus, Liviu Georgescu accentuează problematica pedepsei cosmice, implicit a păcatului originar aducător atât de plăcere, cât și de regret, problematică care nu va înceta niciodată să bântuiască erotismul.

Și cum orice ființă parcurge circular etapele inițierii în viață, apariția mitului ca poveste a unei faceri și model exemplar al acțiunilor omului (apud Mircea Eliade) în sfera erotismului este într-un totuși justificată. *Trecerea* (p. 86) de la Eros la Agapé întruchipată în mitul lui Tristan și al Isoldei devine, astfel, un alt subiect de neliniște pentru poet. Iar faptul că Liviu Georgescu a reflectat, ba mai mult, a recreat de-a lungul unui întreg volum (*Solaris*) acest mit dovedește că mitologia *per se* constituie, după cum afirmam anterior, o altă fantasmă ce bântuie această jumătate din dubla flacără a vieții. Debutul poeziei (re)amintește cititorului că, în această trecere, eul poetic se lovește de diverse impedimente – obstacole evidențiate pe parcursul textului –, dar și că trecerea în sine nu înseamnă doar pătrunderea într-o altă sferă și uitarea trecutului, ci presupune și o întoarcere a privirii către dimensiunea abandonată; astfel, nu o singură dată Liviu Georgescu realizează în *Solaris* un paralelism între apartenența lui Tristan la un „aici” și a Isoldei la un „acolo”: *tu trăiești în viața mea uitată/ eu trăiesc în viața de apoi* (*Minunea mușcă din noi ca dintr-o mare biblică* – p. 129). Nașterea în și din păcat, singurătatea, uitarea și pasivitatea sunt piedicile așezate în calea trecerii de la Eros la Agapé. Așadar, asemeni lui Tristan, eul poetic are nevoie de o Isoldă sau de o Psyche împreună cu care să adere la sfera erotismului (ceea ce îi va permite ulterior să pășească pe treapta mult-râvnitei dragoste) și, implicit, să metamor-

fozeze aceste obstacole în elemente favorizante ale acceptării iubitei. Numai în acest fel e posibilă instaurarea neintenționată a atracției, care, doar alături de alegere, îngăduie apariția dragostei, căci, după cum punctează Octavio Paz, *teritoriul dragostei e un spațiu pecetluit de întâlnirea între două persoane. La rândul ei, ideea întâlnirii impune două condiții contrare: atracția pe care o simt cei doi e involuntară; [...] în același timp, este o alegere* (Paz, 1998: 32). În nuce, trecerea de la Eros la Agapé presupune cunoașterea și trăirea celor trei manifestări ale vieții: sexul, erotismul și dragostea, imaginea măștilor care se leapădă fiind semnificativă în acest sens (*Măștile se leapădă cum pieile vineții/ cu larmă de câmp locuit*). Imaginea-cheie a acestei poezii prezintă eul liric ajuns în punctul transcendenței datorită iubirii împărtășite de către partenera sa, care îl mistuie și îl preface în călător spre un alt univers: *iubirea ta mă îmbrățișează cu albele cuie/ mă preface în arderi și umblet [...] Și dintr-o dată sparg orizontul/ trecând în vuiet, presărând/ cruci de flăcări peste suflet*. Iată că, dacă în *Pedeapsă cosmică* eul poetic auzea vuietul chemător înspre devenirea universale, în *Trecerea* acesta devine el însuși un vuiet care deschide celor rămași în urma sa calea către Agapé.

Odată abordate influențele spațio-temporale și mitologice asupra erotismului, e de la sine înțeles că poetul își va orienta atenția către problematicile religioase implicate de această formă de manifestare a vieții. Astfel, *Cântarea* (p. 17) reprezintă varianta succintă a *Cântării cântărilor* lui Solomon, recreată de către Liviu Georgescu, o versiune în care erotismul e bătut de nesiguranța ființării sale depline, singura în măsură să deschidă cale dragostei *per se*. Dialogul cântat dintre cei doi îndrăgostiți devine monologul unui Eros aflat în căutarea unei Psyche; un monolog care proslăvește dragostea și subordonează întreg universul frumuseții (fizice și morale) a iubitei. Dar, absența acesteia în prezentul evenimentelor stârnește semne de întrebare eului liric, care, conștientizând însemnătatea și imperativul prezenței ființei iubite pe spirala conducătoare către dragoste, își manifestă incertitudinea printr-o serie de interogații care, chiar dacă nu presupun obținerea unui răspuns, îl impulsionează în căutarea iubitei: *Unde ești, frumusețe fără izvor? Să te mai caut?/ Rătăcesc prin casele și pădurile oamenilor*.

Adulmec/ pe cea căutată. Dorința arzătoare a eului poetic de a parcurge spirala erotică este evidențiată și de îndeplinirea cerințelor pe care le presupune o astfel de inițiere: *M-au pus să păzesc viile și eu le-am păzit*. Opțiunea scriitorului pentru imaginea viței de vie ca element ce trebuie protejat în decursul acestei călătorii inițiatice nu este pur întâmplătoare, aceasta deținând importante semnificații religioase; simbol al fecundității și al imortalității, vița de vie devine, prin intermediul produsului său final – vinul –, imaginea pasiunii arzătoare dintre doi îndrăgostiți, așadar a devenirii erotismului. Păzind vița de vie, eul liric se dedică întru totul acestui cerc al manifestării vieții, necesar de parcurs pentru a ajunge la un nivel mai înalt al spiralei erotice, reprezentat de dragoste, de acea atracție pentru o persoană unică, pentru un anumit trup sau pentru un anumit suflet.

Nu în ultimul rând, prin intermediul unor *Scrisuri ireversibile* (p. 55), Liviu Georgescu arată cum inclusiv calitatea de creator de cuvinte scrise îi afectează eului liric ființarea erotismului. Începutul poeziei fixează cu ajutorul simbolurilor merilor și cireșilor localizarea erotismului *pe muchea de aur*, altfel spus pe linia de întâlnire dintre teluric – cireș simbolizează viața trecătoare, dar și sacrificiul – și celest – mărul ca fruct al nemuririi, dar și al fertilității și dorinței. Podul// mansarda reprezintă toposul sugerat prin imaginea lucarnelor, în care se desfășoară erotismul în plenitudinea sa, în paradoxul său, aflat fiind sub influența actului sexual din care s-a dezvoltat (*acolo ne-am iubit*) și posedând unele trăsături ale dragostei în care urmărește să se transforme (*în vasul cu smirnă*). Acest peisaj ține, însă, de domeniul trecutului (evidențiat prin utilizarea verbelor la timpul perfect compus, care exprimă o acțiune încheiată în momentul vorbirii); prezentul este marcat de scrisurile ireversibile – sub formă de scrisori – aduse de către un poștaş, a căror conținut trezește corpul eului trecut în pasivitate datorită absenței iubitei sale. Erotismul devine astfel unul scriptural, derulat numai la nivel spiritual; este un erotism bătut de *scrisurile ireversibile* deoarece în lipsa corporalității e aproape fără valoare; ca atare, eul așteaptă sărutul iubitei, acea *otravă promisă*, care aduce îndrăgostiții împreună, la fel ca și în cazul shakespearian.

Că eul poetic a înaintat în ascensiunea sa pe spirala vieții de pe treapta sexului ca

manifestare a vieții pe cea a erotismului e mai mult decât evident; nu o dată s-au iubit cei doi în mansardă, și-au conștientizat și acceptat goliciunea (trupească și sufletească), și-au pus întrebări (de cele mai multe ori retorice, e drept) cu privire la pecetea vieții de muritor – păcatul originar – sau la situarea lor – prin apartenența la erotism – la limita (spirituală) dintre teluric și celest și și-au manifestat dorința de a urca pe următoarea spiră a avatarurilor erotice, reprezentată de dragoste. Cu alte cuvinte s-au înscris perfect în ceea ce presupune erotismul *per se*: perisabilitate și perenitate, închidere și deschidere, sublim și banal, sete de alteritate, întoarcere la Marele Tot – adică e exclusiv omenesc. Iar acest fapt ar trebui să fie îndeajuns pentru ei. Dar, după cum s-a putut observa, fiecare poezie cu temă erotică sugerează, dacă nu chiar punctează, aspirația eului la dragostea pură. Ce e de înțeles atunci? Din nou, Liviu Georgescu folosește poezia drept substitut al textului eseistic (doar că de această dată în cadrul aceluiași volum) pentru a clarifica situația.

Rămâi (p. 62) – iată alegerea poetului! Pledoarie pentru erotism ca poetică trupească, poezia încearcă să lămurească misterul erotic reprezentat de întrebarea specifică oricărui îndrăgostit: Cine ești? – *Întrebare fără răspuns... Simțurile sunt și nu sunt din această lume. Prin ele poezia aruncă o punte între „a vedea” și „a crede”. Pe această punte imaginația capătă trup, iar trupurile devin imagini* (Paz, 1998: 10). Lumea materială și spirituală se rezumă la ființarea cuvântului, după cum Biblia ne-a obișnuit deja. Prima parte a poeziei descrie aspectele negative ale cuvântului, reduse la ideea separării// nimicirii// întunericii: *Cuvintele nu trăiesc în afară decât pentru a strivi o floare-n cădere,/ decât pentru a desprinde ziua de noapte [...] Numai cuvintele mi te pot înstrăina, iubito*. Apoi el devine imaginea antinomiilor, implicat a ireversibilității timpului: *Cuvintele sunt eu și sunt tu. Sunt*

nimic și sunt totul.[...] Sunt trecere. Aflat față în față cu esența timpului – perisabilitatea – și mânat de setea de alteritate, eul își îndrumă iubita să părăsească de îndată sfera prezentului, să se stabilească și să îl aștepte în trecut, sigurul în măsură să-i ofere stabilitate, siguranță, certitudine prin faptul că, din nou, e singurul care poate arhiva și păstra pentru posterioritate diverse întâmplări, evenimente, atitudini... orice a fost; și, totodată, singurul timp – cel primordial – în care dragostea pură mai este posibilă (*Fugi în trecut, iubito, fugi în trecut și așteaptă-mă.*). Din acest moment substanțialitatea cuvântului se (pre)schimbă în una pozitivă datorită noii sale funcții: aceea de a lumina... dincolo și dincoace de corporalitate – *Și fără cuvinte, lumina se goleşte până la întuneric. Lucrurile sunt lumină și cuvintele sunt [...] limpezirea prin care se văd inimile pulsând*. Ca atare, poetul folosește ruga eminesciană pentru a-și păstra iubita alături de el, în prezentul luminos// luminat de cuvinte, în deplină actualitate materială și spirituală (*O, rămâi lângă mine, iubito, mai vie ca oricând.*). În ansamblu, poezia *Rămâi* nu numai că accentuează opțiunea eului poetic pentru a mai zăbovi pe spira erotismului, dar reprezintă și o imagine rezumativă a metamorfozelor cuvântului, de la cuvântul primordial la cel contemporan.

Homo religious, homo sapiens, homo artifex și homo mitologicus – acestea sunt măștile eului poetic folosite în explorarea unuia dintre avatarurile eroticii: erotismul bântuit... bântuit de esența sa antinomică, așa cum omul însuși rămâne aceeași ființă bântuită de pecetea vieții sale: păcatul originar. Întrebări retorice, chinuri și desfătări, atenție maximă, apel la marile simboluri – toate acestea definesc travaliul unui eu (Tristan, Eros, Romeo, indiferent... ființa interesează) alături de jumătatea sa (Isolda, Psyche, Julieta, indiferent... *numele tău [...] nu mai știu cum să-l strig...* existența ei interesează).

Bibliografie:

- Biblia
- Georgescu, Liviu, *El*. Editura Paralela 45, Pitești, 2010.
- Georgescu, Liviu, *Solaris*. Editura Universalis Books, New York, 2002.
- Paz, Octavio, *Dubla flacără: dragoste și erotism*. Editura Humanitas, București, 1998.

Grigore Traian POP

Cenaclul (farsă vag postmodernistă înadins în trei acte)

Personajele, în ordinea intrării în scenă:
X – poate avea orice vârstă, poate arăta oricum,
Actorul – genul de om care-și plimbă lipsa de talent peste tot,
Cobzarul – cobzar de meserie, dar și în înțelesul mai larg al cuvântului,
Grăsana din trupa Cobzarului – consistent obiect de decor,
Diva cu trup de șarpe felin,
Chitaristul – chitarist pur și simplu,
Poetul rebel – peste treizeci de ani, flasc sau cu mușchi de oțel, totuna,
Țuțerul,
Un chelner stilat,
Un grup de tineri și cine s-o mai nimeri, că de aia-i cenaclu. Vorba lui Shakespeare: țațe, halebardieri, popor,
Expiratul – are masivitatea și măreția Ceahlăului, dacă facem abstracție că astea sunt totuși atributele lui Sadoveanu,
Tânărul preot,
Cora Misiuga – își poartă mulții ani zdrențuiți pe unde se nimerește, incitând tinerii la nesupunere estetică,
Adolescentul,
Clarisa – reporter cultural și, la rândul-i, poetă,
Operatorul,
Purtătorii de pancarte,
Agentul de poliție,
Exegetul.

(Micile schimbări de decor dintre acte și „scene” pot fi făcute cu ușurință, rapid, la vedere, X fiind cel care indică mișcările, ca și intrarea sau ieșirea personajelor.)

Actul I

Scena unui teatru de provincie sau, de ce nu, al unuia din plin centrul Bucureștiului

1

X (*aranjând o masă lungă, cu treisprezece scaune, declamă furios*):
„Un șobolan prin iarbă fuge
Și zgomotul ce îl produce
Dă morților fiori de nedescris”
(*Bate cu unghia în microfon, dar nu se aude nimic.*) Da, da, de nedescris... Probă de microfon, morții mă-sii de microfon... Bă Einstein, Polzunov, bă Franklin sau Bill Gates sau cine dracu mai ești mi-ai promis de două săptămâni că-l repari... Și, poftim, tocmai acum când să vină animalul ăla care vrea Premiul Nobel n-avem microfon...

Actorul (*intrând în scenă prin dreapta*): Nici nu-i nevoie, m-aveți pe mine, geniu genuin de început de mileniu, garanție pentru spectacolul total. Ce Dumnezeu, am ajuns să ne plângem de un nenorocit de microfon?

X: Nu ți-ai ales bine momentul. Ieși afară, ieși imediat; afarăăă, că de nu, dau drumul la câini!

Actorul (*descumpănit, dă să iasă prin dreapta*): Bineee, bineee... (*sieși*) Numai să nu mă obișnuiesc cu asemenea mârlnii, că-i de rău... Plec, adio!

**Teatrul
Mișcării literare**

X: Vezi că ești tâmpit? Bă, nici atâta n-ai băgat la cap că dacă intri în scenă prin dreapta trebuie musai să ieși prin stânga? Milenariști nenorociți, n-are cine să vă învețe nici abeceul. Hai, vino încoace, să vedem ce poți. (*Îi întinde o coală de hârtie.*) Te-ntorci pe unde ai intrat, la ultimul scaun... Începi când îți fac semn. (*X se îndepărtează de masă, înaintând spre cușca sufleurului, după care îl privește cu ostilitate pe actor.*) Gata, dă-i drumul... ascult, sunt numai ochi și urechi.

Actorul: Ho, ho! Nu-i așa simplu. (*Îl imită*) Dă-i drumul. E nevoie, întâi și-ntâi, de o primă lectură, să intru în pielea personajului.

X: Pielea... (*Se abține greu să nu trântască o necuviință.*) Doamne iartă-mă. Bine, începi când vrei, dar sper să nu mă fixezi definitiv aproape de nasul sufleurului.

Actorul: Ce sufleur!? Mă-ngrozești, noi n-ascultăm decât de șoapta cea divină sau, după caz, de aia, gâjâită, a Necuratului.

X: Te rog, fii cabotin la tine acasă, în țigănie, prin mahalalele care te-au ejectat în cultură, nu aici, că n-ai loc de-ntors... așteaptă atâția la rând...

(*După ce dă îndelung mărunț din buze, cu ochii pe hârtie, actorul își drege glasul, ia poză pregătindu-se să declame ca și cum ar fi în „Richard al III-lea” sau în „Apus de soare” de Barbu Delavrancea.*)

Din fundal, își face apariția, pe vârfuri, un grup de patru-cinci, purtând instrumente yamaha. Cel care pare șef ține la subsioară o cobză. Toți mimează de minune interes și admirație).

Actorul (*tușește, apoi își încălzește vocea*): Capra crapă piatra... popa pupă poala... Nu mușca de unde miști, nu mișca de unde muști...

X (*încercând să-și păstreze calmul*): Fii bun, fără cimilituri din Eugen Ionescu.

Actorul (*de neoprit*): Ivan Stepanovici Prișkin, fii bun, împușcă-i pe chiaburi și pe șovăielnici...

X: Singur mi-am făcut-o...

Actorul (*cu ochii lipiți de coala de hârtie, începe să recite forțând impostafia*): „Eram un taur grațios/ ca o libelulă scăpată de sub control/ eram ceea ce se cheamă sculă pe basculă/ sculă de largă folosință/ bine hrănit și la timp/ când deodată/ blestemată

fie clipa/ a apărut monica, vițica/ de la fereastră cu mușcate/ de la ferma cu glicină/ ah, ce romantism irezistibil/ ah, ce frumos început de telenovelă/ a apărut parșiva singură emancipată cu botul roz și umed/ dând ritmic din cei patru craci/ m-a privit cu ochii ei galeși de vițică, bineînțeles,/ ah și iar ah, de-atâta sentiment, de-atâta suferință/ din amor, cum vă spusei,/ apoi de alean/ m-am blocat/ știți ce vreau să spun/ boășele mă împiedeau la mers/ unul pe stânga, altul pe dreapta/ mă-ngrășasem...

X: Destul, gata, eșec total, eu sunt de vină...

Actorul: Așteaptă, încă puțin și-i gata. (*Citește în grabă, ca în reclamele „pe repede” de la televizor*) „nu mai eram sculă pe basculă/ de folosință imediată și îndelungată/ nici concentratele nu-mi mai erau de folos/ nici omega 3/ nici testosteronul injectat/ intravenos sau intramuscular/ devenisem/ un bou cu coaie”.

X (*sarcastic*): Bravo, ai intrat ca nimeni altul în pielea personajului, vezi să nu rămâi acolo.

(*Cel cu cobza aplaudă frenetic, susținut de companioni, apoi improvizează o melodie folk, pe ultimele versuri.*)

X: Voi mai lipseați, dar nu-i o idee rea asta cu folkul...

Cobzarul: Nu-i rea, bineînțeles, și nici Lolita nu-i rea, marea noastră găselniță... madame Frankenstein, floare de lotus, ciupercă de bălegar celest, ploaie fertilă de mai, iunie, iulie, august... Nu-i rea deloc...

(*Își face apariția o tânără cu chip boticellian și trup de șarpe felin.*)

Diva: Bună ziua, bună ziua la toată lumea... Bonjour tristesse (*Cade vlăguită pe un scaun.*) Numai vedetă să nu fi în țara lui Dracula, că ți se face sângele chisăliță de-atâta lehamite.

Actorul: Covorul roșu, repede, covorul roșu și brancardierii.

Diva: Ce ironii de doi bani. Bravo, domnule, ești un cavalier pe cinste... Nu mă așteptam la atâta nerecunoștință. Covorul roșu să i-l așterni cui știi eu...

Actorul: Greșiți, greșiți, stimată pițipoancă, suntem încântați să vă găzduim în văgăuna noastră. Puteți contempla, mai lady, dacă asta nu vă afectează sensibilitatea, puteți contempla vârtejurile cosmice ale eterni-

tății. Dar numai de la fereastra bucătăriei, unde vă e locul, mai lady...

Chitaristul (*se desprinde repede din grupul Cobzarului*): Vă rog, vă rog din suflet, am una bună cu mai lady, dacă n-o citesc acum, fac epilepsie. (*Scoate din buzunar o foaie mototolită, o desface cu mâini tremurânde și citește bâlbâindu-se*) Cea mai lady dintre lady se mărită cu cel mai lord dintre lorzi. Pentru a salva onoarea celei mai lady dintre lady, cel mai lord dintre lorzi se crestează la deget în noaptea nunții și lasă să picure câțiva stropi de sânge pe cearșaf. Au trecut mai bine de douăzeci de ani de la această întâmplare. Și, în același castel, în același pat, cea mai lady dintre lady își suflă mucii, în fiecare noapte, în bunătațe de cearșaf, pentru a salva onoarea celui mai lord dintre lorzi... Ei, ce ziceți?!

X (*prăbușit pe un scaun; grășana din trupa Cobzarului îi masează umerii și gâtul; el încearcă s-o pipăie, puțin convins că asta e exact ceea ce trebuie să facă*): Nenorociții, băăă, unde vă treziți, la azilul de noapte? Drogaților... Iar tu (*i se adresează chitaristului*) sunt aproape sigur că ai ciordit asta de pe Internet. O să accesez Funk Donkey, și-atunci să te ții, că nu mai calci pe-aici, impostorule.

Chitaristul: Mare brânză că n-o să mai calc pe-aici... O veche dorință a mea: să fac parte din academia rataților de pretutindenii... Hai, zău, puțină decență.

Actorul: Vezi că ești măgar?

Diva (*continuând ciondăneala cu actorul*): De unde-ți vine chestia asta, de ești atât de nepoliticos cu toată lumea?

Actorul: Dintr-o sperietură, din snobism, de ce nu, sau, cel mai probabil, dintr-o disfuncție sexuală, nu-mi gestionez bine orgasmul. Pe bune, poți verifica.

Poetul (*intră în scenă gâfâind, abia târându-și pașii, urmat de Țușerul care-i duce geanta*): Sictir la cine merită și săru' mâna sexului fără sexapel... Repede, un șpriț de vară, că iau foc... combustie spontană...

X (*autoritar*): Nici pomeneală, monșer, azi e secetă totală sau, cum s-ar zice, fără băutură. Doar știți, alcoolismul duce la beție... He, he, he...

Poetul: S-o crezi matală... (*face un semn spre grupul muzicanților și, în clipa următoare,*

glasul ascuțit al trompetei vestește un eveniment care se produce instantaneu: apare un chelner cu frac și joben, împingând o măsuță pe care se odihnește o frapieră argintată cu trei sticle de vin sau, dacă încap, mai multe). Avem și noi sponsori de nădejde...

Țușerul: Hip, hip, ura; hip hip, ura...

Diva: Nici nu știu ce-mi face mai mult rău, tristețea de a mă fi rătăcit în Infern sau singurătatea asta cu zarvă insuportabilă în jur.

Poetul (*după ce dă de dușcă, pe nerăsuflăte, primul pahar*): Hai, valea, stimată duduie, înapoi în Cehov, de unde bănuiesc că ai evadat, deși nu cred să fie nici ăia înnebuniți să te recupereze. Nu-ți dai seama că aici e altceva, butelca asta nu-i samovar, băiatul ăsta nu-i iobag, e doar tâmpit (*îl mângâie pe cap pe Țușer*), iar eu nu prea aduc nici la meclă, nici la fire cu unchiul Vania. Aici ești în plină revoluție estetică, insurecție totală, iar matală îi dai înainte cu spleenul, cu tristețea, cu istovirea, cu fițele din secolul trecut ale dom'șoarei Sagan, aici nu-i Nouvelle Vague, ci noua și definitiva direcție lirică a lumii, băga-mi-aș...

Țușerul: În ce, monșer?

Poetul: Te conjur, nu încerca să mă provoci.

Țușerul: Nu încerc, chiar te provoc, în ce băga-mi-aș, stimabile?

Poetul: (*luminându-se, arătând energic cu degetul spre Expirat, care tocmai își face apariția*) În România lui adorată, în iubita lui eternă și fascinantă.

X: Iar începem, vreți să reaprindem scandalul cu SRI-ul? Vă rog, potoliți-vă, măcar până pleacă televiziunea.

Țușerul: Până pleacă cei care nici n-au venit, logică perfectă...

Poetul: Nu, nu, trebuie să lămurim chestiunea chiar acum, pentru că România-i o căzătură, o Pena Corcodușa. (*Mai bea un pahar, plescăind satisfăcut din buze*.) S-o luăm altfel, să raționăm riguros, aristotelic. Premise: Orice iubită poate fi sau poate deveni, dacă încapă pe mâna unei codoașe pricepute, o prostituată incorigibilă. România e iubita mea. O ocrotesc cu prețul vieții. Te apăr și te cânt, Fă, la toate instanțele lumii. Concluzie: Iubita mea, România, e o ștoalfă fără pereche, o curvă de pe liniile de centură ale Europei. Comentariu:

De această Românie mă dezic. Nu înainte de a-i da muie.

Țuțerul: Cam așa zicea și Cioran, când era șucărit, și era mai tot timpul, să moară mama...

Poetul: Un bulangiu, Cioran ăsta (*își mai toarnă un pahar*). Sau moftangiu, ca să rimeze. Ascultați-mă cu atenție, băgați bine la cap, că d-astea s-au mai întâmplat. Când voia să-l aducă pe Eminescu în pragul nebuniei, prietenul său Caragiale, prietenul la nevoie se cunoaște, o știți cu toții, nu?, când nenea Iancu voia să-l scoată din minți, după ce-i regula gagică, pe Veronica, tot ca să rimeze, îi zicea lui Eminescu, sorbind niznai din halbă: Kant al dumitale e un moftangiu. Trosco-pleosc, două palme, nu pentru gagică, ci pentru Kant, de bună seamă; ce faci monșer?; te bag în mă-ta, grecotei împruțit, aia fac; ești stupid monșer; ah, nu credeam să-nvăț a muri vreodată, așa că voi muri cu tine de gât, băiete încă o halbă, plătește javra asta priapică, hai noroc, iartă-mă, nene, lăcrimează bietul Eminescu, apoi își bea pe nerăsuflata berea, uite-așa (*În tăcerea de gheață, poetul dă de dușcă paharul pe care-l ținea triumfător în mână.*)

X: (*încercând să-și recapete autoritatea*): Hai, gata, am divagat destul. Să vedem ce facem în continuare, cine și ce citește; din clipă în clipă trebuie să apară și televiziunea... (*Răsfoiește un vraf de manuscrise, mormăie, apoi cu glas tare*) „Metafora – o dejecție a poeziei”... Al cui e manuscrisul? Oricum, se amână, până după plecarea televiziunii... I-auzi, dejecție, doar și psalmii sunt metafore, nu?

Țuțerul: Nu, pentru că Psalmistul nu se considera poet.

X: Așa simți matale?

Țuțerul (*triumfător*): Eu simt că nu simt nimic.

Expiratul (*cu maliție*): Dovada irefutabilă că ești nesimțit, nu-i așa domnilor, doamnelor și domnișoarelor?

Țuțerul (*bătând totuși în retragere*): La nevoie, pot deveni și violent. (*Mormăind.*) Mă pot confrunța și pugilistic.

Expiratul: Calm, Terente, calm, că-ți mut fâlcile, îți fac zotca bidon turtit. Și nu numai ție... Mai sunt și alte jigodii care o merită, cu vârf și îndesat!

X (*răsfoind în continuare vraful de hârtii*): Cred că ăsta s-ar preta pentru Televiziune: „Virilitate și neastâmpăr metafizic la gruparea de la Bocancul literar”. Dar văd că autorul încă nu-i printre noi. (*Scena e din ce în ce mai animată, clinchetul paharelor și chiotele răgușite semnalând prezența unui nou și generos sponsor. În așteptarea televiziunii a apărut și un panou publicitar căruia Țuțerul se străduiește să-i dea o cât mai bună vizibilitate, mutându-l de acolo-acolo: „Vinul de Târgul de Floci – nici cirotic, nici cianotic.”*) Ești bun, maestre Străulești, să citești dumneata acest text?

Actorul: Citesc orice, dar dacă-i cu materialul clientului nu garantez decât succesul, nu și triumful.

Diva (*cocoțată pe masă, încearcă vocalize, iar grupul Cobzarului își acordează instrumentele*): Veniți... veniți... veniți... Veniți, privighetoarea cântăăă...

X: Iar Macedonski? Mi s-a acrit.

Țuțerul (*împreună cu încă doi, scandează*): Macedonski muie, Macedonski muie...

Poetul (*răcnește*): Gura, ce-i porcăria asta? Amărâțul de Macedonski are măcar meritul de a fi spus pe șleau că Eminescu-i un rahat cu ochi. Și așa rămâne, rahat cu ochi, ascultați-mă pe mine! (*Se calmează, devine colocvial.*) Poate că duduia nu pricepe, poate-s mai mulți care nu pricep nimic, dar noi aplicăm tactica pământului pârjolit, deocamdată până la liziera postmodernismului. Acolo-i mai greu. Trebuie să avem răbdare. Aruncăm cu fumigene și lacrimogene pentru a speria fracturiștii și a băga în ceață grupul sumanelor negre.

Cobzarul: Sumanele negre? Da' ăștia cine mai sunt?

Poetul: Mare simulant îmi ești. Și dumneata te cam învârți prin preajma lor, îi cobzărești, cum s-ar zice. Faci joc dublu, ești o cârțiță estetică. Ho, ho, ho...

Cora Misiuga (*drapată în negru, cu bărbia în piept, picotind, este adusă în scenă într-un scaun cu roțile de un adolescent; o trezesc aplauzele, privește dezorientată în jur*): Minunat, minunat... Oh, asta-i curată beatitudine.

Țuțerul (*cu parșivă prezență de spirit*): Lumină, mai multă lumină, Mehr Licht, Mehr Licht!

(*Se aprind toate becurile candelabrului sau, după caz, becurile montate pe unde dă Dumnezeu*)

Poetul (*sieși*): Asta-i tare de tot: Țuțerul și Goethe!? A prins-o de pe Internet, desigur...

Cora Misiuga: Sunt doar în trecere, prieteni. Vă sărut pe suflet, iubiților. Așa, pe suflet... (*îi cade din nou bărbia în piept*).

Țuțărul (*scandeață împreună cu cei doi, aproape în șoaptă*): Șarpele spermă... Șarpele spermă... (*apoi, in crescendo*) Șarpele spermă... Șarpele spermă...

Cora Misiuga (*trezindu-se*): Da, scumpii mei, iubiților, Șarpele spermă... minunatul poem, nu l-ați uitat, iar asta mă face fericită, nespus de fericită (*se concentrează, cu ochii în tavan*):

„Șarpele spermă este Vasiliscul ce mi-a frăgezit trupul

Șarpele spermă este speranța în regenerarea ovarelor

Vasiliscul vaginal mă așteaptă în iatac iar și iar

Și-l vreau îl vreau îl vreau iar și iar”.

Expiratul: Fii cu băgare de seamă, cucoană, să nu te lase grea Vasiliscul ăsta; nu de alta, dar e riscant să naști picotind...

(*Încă o dată, tăcere de gheață*)

Cora Misiuga (*se ridică pe neașteptate din scaun, adusă de spate, schiopătând puțin, repezindu-se apoi la Expirat*): Nemernicule, pui de cățea (*îi trage două palme, dă să-l scuie, dar se răzgândește*). Gunoii patriotic și patriotard, piei din ochii mei! (*Se îndreaptă spre ieșire, uitându-și scaunul în scenă, apoi se întoarce în fugă și se trânteste în el, simulând picoteala*).

Câteva voci: Vine televiziunea, vine televiziunea...

X (*puțin neliniștit*): Ocupați-vă locurile... pe pozițiile stabilite.

(*Vânzoleală... Adolescentul cu care venise o împinge pe Cora Misiuga în mijlocul scenei. Trupa Cobzarului îngroapă totul într-o cacofonie de nedescris.*)

Echipa televiziunii, formată doar din operator și reporter, dă peste cap tot „mizanplasul” plănuț de X. Dar, la un semn al Poetului, năvălesc pe scenă, din primele rânduri ale sălii, câțiva tineri și mai puțin tineri care agită pancartele revoltei: „Jos nemernicul de Fukuiama”, „La gunoi cu roboții liricii”, „Spânzurători la tot pasul pentru mafioții esteticii”, „Nu fiți șoareci de bibliotecă și nici șobolani ai politiciii”. Purtătorii de pancarte se rotesc în jurul unui tânăr preot, ghemuit în rugă, pe care îl observăm abia acum, fără să știm când și-a făcut apariția.)

Clarisa (*excedată, agitând microfonul ca pe o ghioagă*): Oare acesta să fie templul sfânt al Poeziei? Trebuie să ne dumirim și o vom face, așa cum ne stă în obicei, pentru a nu ne dezamăgi telespectatorii, nici de această dată. Să începem, nu?, cu începutul. (*Oprește, la întâmplare, un purtător de pancartă*): Spune-mi, te rog, prietene, ce-i poezia?

Putătorul de pancartă: Poezia de până acum a fost o curvă sulemenită. A, pardon, suntem filmați, o prostituată fără pic de rușine...

Clarisa: E un punct de vedere pe care nu-l împărtășim, desigur, dar e un punct de vedere. Să vedem care este și părerea unui tânăr, poate încă elev. (*Se apropie de adolescentul care împinge scaunul Corei Misiuga*) Tinere domn, te rog să încerci să ne spui ce este autenticitatea în artă, în poezie, în cazul de față.

Adolescentul: (*cu mult aplomb, ca după o lecție bine învățată*): Nu pot s-o definesc teoretic și cred că-i inutil să ne străduim prea mult s-o facem. Autenticitatea există doar prin reacții. Este noul nostru behaviorism estetic. Doar obiectele există cu adevărat. Eu sunt un obiect vorbitor, o glastră în care florile se usucă și mor dacă sunt ținute prea mult. Vreau să rămân glastră pur și simplu, fără să fiu implicat în moartea florilor... vreau să fiu obiect pur.

Țuțerul (*fericit că poate să se manifeste la televiziune*): Ești un țucal, bă, nu o glastră, un țucal nenorocit. Fuck you (*scandeață împreună cu cei doi*), Fuck you, Fuck you, Fuck you...

Clarisa (*făcându-i semn operatorului s-o urmeze, se îndreaptă spre poet*): Vă rugăm să vă clarificați poziția măcar față de Fukuiama, ca să înțeleagă toată lumea...

Poetul (*cu zâmbet îngăduitor*): E cât se poate de clar: nemernicul ăsta, fascistoid împuțit, și-a pus în cap să distrugă lumea. Dar o să i-o luăm înaintea. Lumea nu trebuie distrusă după rețeta sa, ci după a noastră... așa că noi o să facem praf totul!

Tânărul preot (*se ridică brusc, cuvântând cu înflăcărare*): Fraților, vă chem pe povârnișul Golgotei, să urcăm din durere în durere spre mântuire. Urmați-mă, fraților! Există Iad, dar și ispășire, iertare. (*Cuvintele sale nu eu nici un fel de ecou.*)

Expiratul (*adresându-se Poetului, Țuțărului și celor din grupul lor*): Dacă am înțeles bine, voi vreți, cu tot dinadinsul, o revoluție în artă, nu? Treabă serioasă, după cum se vede. Așa că nu vă poate sta în cale decât o contrarevoluție. Și mă gândesc serios s-o pornesc eu, chiar acum.

Țuțerul: Să vedem, tataie, dacă te țin curelele. Dar mai bine lasă-te păgubaș: suntem de neoprit.

(*Expiratul dă la iveală un pistol, pe care-l agită în aer*)

Cora Misiuga (*aproape țișând*): Păzește-ne, Doamne...

Expiratul: Nu vă rămâne decât să ridicati baricade morale. E singura soluție, dar nu înainte de a mă asculta în liniște...

Poetul (*cu glas răgușit*): Ești penibil, domnule, te înfrunt cu prețul vieții (*își dezgolește pieptul*) Hai, trage, revoluțiile fără eroi sunt un non sens.

Expiratul (*trage un foc în aer; Cora Misiuga, până atunci în picioare, se prăbușește în scaun, ca și cum ar fi fost atinsă*): Liniște deplină, atâta vreau. Am suficiente cartușe pentru toți curajoșii, pentru eroi. (*Începe să recite, cu mult talent actoricesc, „Odă – în metru antic” de Mihai Eminescu*)

„Nu credeam să-nvăț a muri vreodată:
Pururi tânăr, înfășurat în manta-mi,
Ochii mei nălțau visători la steaua
Singurătății

Când de-odată tu răsăriseși în cale-mi,
Suferință tu, dureros de dulce...
Pân-în fund băui voluptatea morții
Neîndurătoare

(*Murmure, apoi vacarm, dar un nou foc de pistol readuce liniștea.*)

Expiratul (*autoritar*): Repetați după mine:

„Nu credeam să-nvăț a muri vreodată”

(*Își face mâna pâlnie la ureche*) Aud!?

Cora Misiuga (*îndemnându-i prin semne și pe ceilalți să facă ce li se spune*): „Nu credeam să-nvăț a muri vreodată”

(*În scenă își ace apariție un agent de poliție în uniformă*)

Cora Misiuga: Slavă Domnului, slavă Domnului, suntem salvați.

(*Din nou vacarm*)

Agentul: Vă rog, vă rog, liniște... Sunt informat că aici s-au tras focuri de armă. Cine a tras?

Expiratul: Eu, domnule agent, eu am tras exact două focuri. Dar aceasta nu-i o armă propriu-zisă, e un nenorocit de pistol de start. Cu capse... Tocmai am dat startul contrarevoluției lirice.

Diva (*se apropie unduitoare de Expirat*): Bravo, domnule, ești un adevărat macio, îmi plăci. Le-ai dat o lecție. (*Îl sărută pe obraz.*)

Cobzarul și ai săi (*cântă în draci, pe ritm de rock*):

„Să-mi cânti cobzar bătrân ceva,

Să-mi cânti ce știi mai bine,

Că vin ți-oi da, și bani ți-oi da

Și haina de pe mine”.

Actul II

1

Cam același decor, adică scena unui teatru de provincie sau din București, adaptată unui eveniment cultural deosebit. Dar regizorul și scenograful au deplină libertate să găsească rezolvările pe care le cred de cuviință. Se lansează volumul de poezie „Sex în lift” al poetului Leopold Tăicuță. Panoul care domină scena înfățișează coperta cărții: un bătrânel fercheș, șucar, deschide politicos ușa liftului unei focoase octogenare, șoptindu-i galant la ureche: „Ți-aș trage-o chiar acum, în lift”. Ea: „Vai, nebunule, mă faci curioasă”. E, iarăși, la latitudinea regizorului să rețină din personajele actului întâi pe cine dorește, singurii de neevitat fiind, de data aceasta, Exegetul, Poetul, Țuțerul, Cora Misiuga, X și Actorul.

X (*clopoșind*): Vă mulțumesc că, și de această dată, înțelegeți să fiți protagoniștii unui eveniment care va zgâlțâi conștiințele inerte. De aceea, mă grăbesc să profit de prezența aici, în epicentrul taifunului culturii, a marelui Exeget. Îi dau cuvântul, cu bucurie și, de ce n-aș spune-o, cu emoție de nedescris.

Exegetul (*încearcă să vorbească, dar e împiedicat de aplauze, încât, la un moment dat, sala pare să-i fie ostilă; dar, vai, e o impresie care nu se confirmă*): Dragii mei, sunteți norocoși să participați la un eveniment de-o asemenea altitudine, pentru că volumul de față reprezintă triumful spiritului ludic și-al metafizicii sexului în lirica milenaristă. Un introvertit, poetul Leopold Tăicuță... (*poetul se ridică în picioare, iar aplauzele nu mai conținesc*). Cum spuneam, un introvertit, poetul se abandonează, de această dată senzorialului cu imensa bucurie a regăsirii de sine în trepidația sincopată a unei estetici ce pare duplicitară dar care, cu siguranță, pentru cei care au ochi să vadă se dovedește revoluționară. (*Tăcere îndelungată. Exegetul cerșește aplauze? Nu, bineînțeles, Exegetul e doar un maestru al intercomunicării, muțenia lui nefiind decât o vută retorică.*) Reprezintă oare această minunată carte apărută la început de mileniu o trecere bruscă, neașteptată, de nimic anunțată, dintr-un registru metafizic arid într-unul ardent? Nicidecum. Poeme ca „Pe la spate, în loja regală”, „Ah și iar ah”, „Xantipa călare pe Rasputin”, „Mădularul lui Terente, viu și-n formol”, „Lupeasca dă iama printre liceeni” și „Elegie pentru fofoloanca Elenei Ceaușescu” reprezintă miezul incandescent al liricii care, teribilă surpriză, dă romantismului – ar fi un delict să n-o spun – dimensiunea lui eternă. Doar „Mamă, de mâine fetița ta va fi bărbat, ce naiba, vrea și ea să fută femeii” a augustei Cora Misiuga se apropie de palpitul acestui univers erotic...

(*Poetul se îndreaptă spre scaunul Corei Misiuga, o ridică și-o îmbrățișează strâns, mai să-și dea duhul venerabila femeie; aplauze îndelungi.*)

Dați-mi voie... Poemele reiau, ca într-un rescris și el „Bolero” de Ravel, tema beatitudinii erosului, a împreunării sexuale, de

care numai omul dă seamă estetic în fața Insondabilului. Iată cum sexul devine rugă și extaz, abandonare și regăsire, pulsație a spiritului în deșertul arid al moralei filistine...

(*Cora Misiuga, hohotind de plâns, întinde mâinile tremurânde când spre Poet, când spre Exeget. Sala e paralizată de emoție: va citi Leopold Tăicuță.*)

Poetul (*cu glas stins, pentru a capta și mai mult atenția*): Vă sunt dator cu câteva lămuriri. Poemul care dă și titlul volumului a fost scris prin anii nouăzeci, în adolescența mea frustrată, lipsită de discernământ estetic, de adevărată îndrăzneală lirică. Are vrând nevrând naivitatea începuturilor. E totuși cocorul din unghiul care spintecă cerul noii poezii reprezentată strălucit de „Mădularul lui Terente...” Ascultați-l și judecați-mă cu toată asprimea:

„Ca un șobolan de canal/se strecură Terente în lift/ Dulcineea urca spre stele/ urca citind Petrarca sau Bocacio/ ascultând concert din muzică de Bach/ ochiul lui Terente/ cât ochiul boului sau chiar mai mare/ că era dilatat de pofte/ o pâdea o pâdea o pâdea/ Dulcineea se credea în al nouălea cer/ Al naibii lift ce sus și repede urcă/ n-o fi defect? Hapciu făcu priapicul șobolan/ hapciu îi răspunse Dulcineea/ Și sictir/ aici miroase a șobolan priapic/ săriți săriți/ săriți în al nouălea cer/ hapciu făcu din nou Terente/ mă va fi prins curentul în liftul ăsta nenorocit/ vrei să mă siluești, simt că asta vrei/ gânguri Dulcineea de Dudești/ trupul mi-l poți macula dar sufletul ba/ și își dădu poalele peste cap/ cum fac țigăncile din Ferentari/ când vor să scape de duhurile rele ori de garda financiară/ viol viol viol/ se auzi în difuzorul liftului/ viol în al nouălea cer/ Terente ca un șobolan de canal ce era/ nu se sperie/ o violă cu băgare de seamă/ Dulcineea încercă să se opună/ să-i compromită mădularul/ dar își dădu seama că-i în al nouălea cer/ la coborâre/ pentru că orice urcuș are și coborâș/ îi aștepta primarul sectorului celest/ cu eșarfa tricoloră/ aicea-mi erai pui de lele/ și tu evazionisto/ marș afară/ de bună voie și nesiliți de nimeni/ gura!// Și au trăit fericiți până la adânci bătrâneți”.

Exegetul de ridică de la locul său și, fără un cuvânt, îl îmbrățișă pe Poet, după care se sărutară cu foc, de trei ori, rusește. Delir!

Expiratul: Mi-ar părea extrem de rău să vă stric chermiza. Doamnelor și domnilor, știți, desigur, că cei prinși la furat se numesc hoți, nu? Exista bunul obicei ca ei să fie plimbați, în pielea goală, pe străzi în cuștile animalelor. Obicei barbar...

Țuțerul: Unde bați? Nu-ți dai seama că ne plictisești de moarte?

Expiratul: Aveți dreptate, trebuie să ne deslușim cât mai repede. Obicei barbar, spuneam. Acum e mai simplu, totul se rezolvă cu astea (*arată o pereche de cătușe din oțel inoxidabil*).

Cora Misiuga (*revoltată*): Joci un teatru de prost gust, domnule. Te rog eu, femeie în vârstă, încetează... La urma urmelor ce vrei să demonstrezi?

Expiratul: Vă mulțumesc de întrebare. Vreau să știți cu toții că poetul revoluționar Tăicuță e un hoț ordinar!

Exegetul: (*mânios*): Până și proverbiala mea îngăduință are limite.

Expiratul: Limite și mai de neiertat are expertiza Domniei Voastre!

Exegetul: Adică?!

Expiratul: Adică ar fi trebuit să fiți primul care să dați în vileag plagiatul ordinar...

Strigăte revoltate: Huo, huo...

Poetul (*prea puțin convins de atitudinea sa*): Infamie, ticăloșie...

Expiratul: Bine, să n-o mai lungim, iată dova, volumul lui Farkas Iulius Levente, apărut la Keskemet, în Ungaria. Nu că m-aș da în vânt după violuri în lift...

Poetul (*încercând să dreagă busuiocul*): Ceva, ceva am auzit și eu. Dar, dacă tot trebuie să dăm lucrurile în vileag, el a furat, nu eu. La festivalul de la Lubliana...

Expiratul: Imposibil, domnul Farkas a violat cu doi ani înaintea Dumneavoastră.

(*Cora Misiuga leșină.*)

Voci: Un doctor, pentru numele lui Dumnezeu, un doctor...

2

(*În scenă au mai rămas doar Țuțerul, Poetul, Expiratul și Exegetul.*)

Țuțerul (*vorbește pe mobil*): Slavă Domnului... O, dar asta-i nasol de tot... Da,

da... Bine totuși că vorbește... Înregistrează tot, tot ce vine din subconștientul ei... Cum, doar poemul? Bine, sună-mă dacă intervine ceva.

Poetul (*îngrijorat și nu prea*): Ei bine, care-i situația?

Țuțerul: Nasol. Paralizie pe stânga... Dar vorbește, vorbește tot timpul. (*Îl pufnește râsul.*) Recită, recită la nesfârșit minunatul poem „Șarpele spermă”.

Exegetul: Un spectacol pe cînste, n-am ce zice. (*Adresându-i-se Expiratului.*) Ei, ești mulțumit, domnule?

Expiratul: Nu înțeleg, doar nu-mi puneți în cârcă...

Țuțerul: Ba bine că nu.

Poetul (*ațâțat*): Vina dumitale, domnule, e că exiști. (*Își dă seama că a mers prea departe.*) Că exiști în acești parametri morali...

Exegetul: (*cu emfază*): Orice exegeză e totuși nemiloasă, amorală.

Țuțerul: Dar dumnealui face poliție lirică, nu exegeză.

Exegetul: Asta cam așa-i.

Expiratul (*dezamăgit*): Am trăit s-o aud și pe asta.

Țuțerul: Dacă ar fi după mine, multe ar mai trebui să-ți audă urechile.

Expiratul: Nu te sfii, urmează-ți vocația...

Poetul: Eu mă duc la spital. Vreau să-i fiu aproape. (*Iese mulțumit că a găsit momentul să-l sfideze pe Expirat.*)

Actul III

1

Scena slab luminată. Actorul intră prin stânga, încercând variante de interpretare pentru rolul lui Gloucester din „Richard al III-lea” de Shakespeare:

„Azi iarna vrajbei noastre s-a schimbat,

Prin soarele lui York, în toi de vară;

Iar norii toți ce casa ne-o striveau,

Sunt îngropați în sânul-adânc al mării”

Nu-i bine... Încă de la început trebuie să fie un avertisment că între zidurile mohorâte se va vărsa sânge (*Repetă, pe un alt ton, într-un alt registru.*):

„Azi iarna vrajbei noastre s-a schimbat...”

X (*din dosul unui vraf de manuscrise pe care le răsfoiește fără nici un chef*): Văd că te

mână cu biciul din urmă însuși marele Will...

Actorul (*mimând surpriza*): Mii de scuze, dar nu speram să întâlnesc azi pe cineva în această pustietate.

X: Să nu-mi spui că iar ți se schimbă destinul artistic.

Actorul: Într-un fel chiar așa și e: sunt hotărât să nu mai rostesc decât replici în versuri. Iar Shakespeare...

X: Shakespeare n-a scris în versuri, ci în versete.

Actorul: Bine că mi-ai spus, mă făceam de râs.

X: Te-ai și făcut. Numai textele religioase au versete, dragul meu actoraș de două lulele.

Poetul (*năvălind în scenă*): Ați auzit?! Faceți dracului lumină, să vă văd fețele. Expiratul a murit, nu mai e...

X (*fără să realizeze ce aude*): A murit? Mai elegant ar fi să spui „a repauzat” (*Își ia seama.*) Ia stai, ce tot vorbești acolo?

Poetul: Am văzut cu ochii mei, pe Internet, acum o oră, se pare că cineva i-a făcut de petrecanie.

X: Dumnezeu să-l ierte. (*Privindu-l ținută pe Poet.*) Să sperăm că n-ai nici un amestec.

Poetul (*izbucnind în plâns*): Cum să-i doresc Expiratului moartea fizică? În literatură e loc pentru toată lumea. Ne mai încăierăm noi, dar avem și solidaritate de breaslă.

X: După ce s-a întâmplat, va fi și mai mult loc în literatură. Cât despre solidaritate...

Actorul: Sunt premonitiv. (*Recită*): „Azi iarna vrajbei noastre s-a schimbat”

Poetul: Acum îți găsești să fii cabotin?

Actorul: Nu mă bucur de asta, dar ești principalul suspect. Bineînțeles că rămâne între noi.

Poetul: Te-ai ținut.

Țuțerul (*intră însoțit de grășana din trupa Cobzarului*): Am aflat, am aflat, nu trebuie să-mi dați voi vestea cea mare. Credeți că-i cazul să fim triști?

Grășana (*dându-i un brânci*): Parcă ați fi o haită turbată! Oameni fără omenie, fără inimă!

Poetul: Te-nșeli, eu chiar sufăr sincer.

Agentul (*după ce ascultase, fără să fie văzut, o bună parte din conversație*): Regret că trebuie să vă deranjez din nou.

Poetul: O, slavă Domnului, are cine ne da amănunte.

Agentul: Sper să nu inversăm rolurile. Eu sunt cel care așteaptă amănunte de la Dumneavoastră. Amănunte și întregul adevăr, gol-goluț.

Țuțerul (*cu aplomb*): Sper că nu ne bănuieți.

Agentul: Vă răspund cu o replică pe care ați mai auzit-o prin cărțile pe care le veți fi citit: sunt obligat să bănuiesc pe toată lumea.

X: Vă stăm la dispoziție.

Poetul: Să nu-mi spuneți că sunt suspectul principal...

Țuțerul: ...Iar eu complicele cel mai setos de sânge...

Agentul (*autoritar*): Deocamdată, vă notific să nu părăsiți localitatea și să vă prezentați mâine dimineață la secție. Vă salut!

Țuțerul (*cu îndrăzneală*): Totuși, pe ce vă bazați?

Agentul (*ironic*): Pe intuiție, dar și pe afirmația unui confrate al Dumneavoastră din secolul al XVIII-lea, Hobbes, dacă-mi aduc bine aminte, că scriitorii sunt criminali sanguinari. De câte ori omoară în scris, tot de atâtea ori, în realitate, scapă cu viață un om cumsecade, un cetățean demn de acest nume. Unul dintre Dumneavoastră (*arată cu degetul spre spectatori*)... Dar și invers... Pricepeți? (*Iese fără să se uite în urmă.*)

Poetul (*ușor amuzat*): Ca să vezi, criminali sanguinari, Hobbes... De tot hazul.

X (*adânc preocupat*): Următorul pas pe care trebuie să-l facem: un comunicat în care să deplângem moartea Expiratului.

Țuțerul (*intrigat*): Ce nevoie avem de comunicate? A murit, Dumnezeu să-l aibă în pază. Comunicate să dea cei de la Uniunea Expiraților.

X: Poate s-o facă oricine, uniunea, congresul, guvernul, patriarhia, rabinul șef, academia... (*îngaimă o melodie*) tata, mama, frați și surori...

Poetul: Ai dreptate, o să scriu chiar eu acest blestemat de comunicat.

Țuțerul: Să nu fim acuzați de ipocrizie.

Poetul: Mai grav ar fi să ni se reproșeze că nu ne cutremurăm în fața morții.

Grășana (*cu tristețe și reproș*): Mă îngroziți cât puteți fi de cinici.

X: Poți să spui ce vrei dar, din acest moment, dumneata nu mai faci parte din spectacol, așa că șterge-o, valea!

Grăsana (*demnă*): Plec fără cel mai mic regret.
Poate găsești pe Internet o asistentă care
să-ți facă masaj thailandez și altele de felul
ăsta. Adio!

2

[...]

X (*Țuțerului*): Arăți de parcă ți s-au înecat
corăbiile.

Țuțerul (*abătut*): Păi da, bine spus... am fost
și la psihiatru.

X: Mă mir că nu te-a pus pe loc în cămașă de
forță.

Țuțerul (*pe același ton*): E ceva grav, deși m-a
diagnosticat doar cu delirium tremens.
Trebuie s-o las mai moale cu băutura.

X (*ironic*): Ar fi prea mult, psihiatri ăștia sunt
cu totul iresponsabili.

Țuțerul: Eu știu?

Poetul: Da care-s simptomele, mon șer, ce te-a
făcut, așa dintr-o dată, să dai fuga la
psihiatru?

Țuțerul (*jenat*): Am vedenii...

Poetul (*amuzat*): Vedenii? Oi fi crezut că în
patul conjugal a nimerit aia cu trup de
șarpe felin...

Țuțerul (*speriat*): L-am văzut pe Expirat pe
stradă, lângă statuia lui Eminescu.

Poetul: Dumnezeu fie milostiv, dar asta chiar
că-i grav.

X: Ba nu-i grav deloc. N-ai scris chiar matale
pe blog că Expiratul va rămâne veșnic viu
printre noi?

Poetul (*încurcat*): Păi da...

Țuțerul: (*Cuprins de panică, arată cu mână
spre dreapta, apoi leșină.*)

X: Ei, drăcia dracului.

(*Se adună în jurul Țuțerului neobser-
vând apariția Expiratului.*)

Expiratul (*cu glas tunător*): Vă salut, oameni
buni.

(*Uluială generală.*)

X: (*își revine primul*): Cum am spus: veșnic
viu...

Expiratul: (*se adresează poetului*): Viu, sănă-
tos, laudat fie Domnul și, cum ai scris ma-
tale, cu măreție fixat în panteonul literelor
românești și europene.

Poetul (*și el stăpân pe sine*): Va să zică n-ai
murit.

Expiratul (*ia cana cu apă de pe masă și i-o
aruncă Țuțerului în față*): Nu, vezi bine,
n-am murit, sunt gata chiar să dau și-o apă
de ajutor.

Țuțerul (*Se trezește din leșin și-l apucă pe
Expirat de mânecă*): Să pipăi și să urlu:
Este!

Poetul (*Expiratului*): Se pare că vei avea mari
dificultăți existențiale de-acum încolo.

Expiratul (*batjocoritor*): Ce-a fost mai greu a
trecut, așa că de-acum pot să înfrunt orice.

Poetul (*amenințător*): Ești pasibil de acuzații
grave, monșer.

Expiratul (*același joc*): Ca de pildă...

Poetul: Ca de pildă, agresiune emoțională.
Iată și victima. (*Arată spre Țuțer.*)

Țuțerul: (*Expiratului, cu glas stins*): Deși era
să-mi dau duhul, eu te iert.

Poetul (*scandalizat*): Ești un imbecil. Impos-
tura acestui om e de neiertat. Nu-ți dai
seama că n-a murit, că ne-a tras pe sfoară?

Expiratul: Ba da, am murit, însă numai pe
Internet, care-i realitatea voastră cea de
toate zilele. Doar acolo... În rest, sunt mai
viu ca niciodată.

Poetul (*îndârjit*): Că te-ai răzgândit, te priveș-
te. Dar, prin asta, ne-ai produs mari daune
și dificultăți.

Expiratul: Ți-aș fi recunoscător dacă ai fi mai
explicit.

Poetul: (*cu un calm suspect*) Să-ți explic.
Primo: ți-ai înscenat moartea, iar asta este
o infamie. Sunt valori cu care nu ne jucăm.
Nu putem asista nepăsători la terfelirea lor.
Secundo: prin gestul ăsta, demn de tot
disprețul, ai adus unor importanți oameni
de cultură grave leziuni morale, obli-
gându-i să se manifeste în dezacord cu
universul lor ideatic și afectiv. Terțio: ace-
ste trăiri, aceste leziuni împiedică desfășu-
rarea nestingherită a revoluției estetice
inițiate de noi, de grupul pe care, cel puțin
deocamdată, îl reprezintă. (*Privește triumfă-
tor în jur.*) E cât se poate de clar, nu?

Țuțerul (*puțin nedumerit*): Ceva ar mai fi
totuși...

Poetul (*sentențios*): Magister dixit!

Țuțerul (*îndrăzneț*): N-ar trebui să luăm în
calcul că dumnealui n-a acționat singur, că
a avut complici?

Poetul: Mda, se știe că acestor oameni cărora
revoluția noastră morală și estetică le-a tras

preșul de sub picioarele lor crăcănate acționează în haită.

Țuțerul (*ațâțat*): Da, domnule, ăștia-s setoși de sânge.

Expiratul (*amuzat*): Curat canibalism estetic și carnagiu moral, nu-i așa?

Țuțerul (*surprins*): Că bine spui.

Poetul: Să nu ne iuțim.

X: Asta ziceam și eu. Să revenim la ceea ce pretindeți: anume că gestul Dumnealui v-a provocat tulburări grave.

Poetul: Întocmai.

X: Ca să nu mai batem apa în piuă, despre ce tulburări anume e vorba?

Poetul: Am aici întregul dosar. (*Citind o filă pe care o extrage din dosar.*) E vorba de tulburări de ideeție, de orientare, în sensul general al cuvântului, de perturbarea funcțiilor gnozice la nivel formal și de apraxie ideatorie.

Expiratul (*și mai amuzat*): Tocmai ai definit demența senilă. Cu somnul cum stați?

Țuțerul (*furios*): Nu-ți permit, domnule...

Expiratul: Ba ar trebui să-mi permiți, pentru că vreau să repar ceea ce pretindeți că am stricat. Dar asta nu se poate dacă nu urmați un tratament.

X (*casă, agasat*): Lăsați savantlăcurile. Să trecem direct la porcăială. (*Spre sală*) Nu vedeți că subțiem conflictul?

Poetul: Lasă-l, domnule, să se golească de tot vidul interior... (*Expiratului, cu sarcasm.*) Și, mă rog, ce tratament ne-ai recomanda?

Expiratul: Ținerea la domiciliu atâta timp cât o anumită autonomie o permite. Dar asta numai dacă vă recunoașteți domiciliul, dacă nu aveți amnezii și mai profunde, dacă angoasa nu atinge forme extreme.

Țuțerul (*speriat*): Piei Drace, ăsta-i Satan în persoană.

Expiratul: Satan!? Păi, în cazul dumitale, pare a fi vorba și de demonopatie.

Țuțerul (*poetului*): Ai auzit, ai auzit, ne calcă în picioare...

Poetul (*Expiratului, după o lungă tăcere*): Totuși vei muri. Chiar eu îți voi face de petrecanie.

X (*spre sală, în șoaptă*): Așa mai merge... (*Apoi Poetului*) Ușor, ușor, mergem prea departe...

Poetul (*exaltat*): Va fi o moarte ri-tu-a-lă, îngrozitoare. Altfel va trebui să ne facem noi harakiri... în văzul lumii.

Țuțerul (*sincer nedumerit*): Mă tem că nu înțeleg.

Expiratul (*din ce în ce mai amuzat*): Magie neagră, prietene, magie neagră...

Poetul: Singurul meu regret e că, pentru asta, o să trebuiască să găsesc sponsori sau chiar să umblăm desul de serios la pușculița banilor publici. Dar merită...

Țuțerul (*nerăbdător*): Hai, nu ne fierbe.

Poetul (*triumfător*): O statuie e cel mai sigur mod de a-l anihila definitiv, de a-i seca izvorul vieții. (*Expiratului*): Veți fi un bolovan inert, pe care să se pișe câinii comunitari și bețivii patriei tale iubite. Te hei scălda în voma lor. O să împarți cu eroul necunoscut o identitate ridicolă. Pregătește-te să înfrunți gerul absolut al eternității. Ei?!

Țuțerul: Nu pricep nimic.

Poetul (*același joc*): Vei ajunge să-ți urăști, cu tot năduful din lume, moaca-ți pietrificată de broscoi râios.

Expiratul (*speriat*): E greu de crezut c-o să mergi cu ticăloșia atât de departe.

Poetul (*satisfăcut de sine*): Oho, și ăsta-i doar începutul.

X (*împăciuitor*): Hai, domnilor, gata cu farsele.

Poetul: Nu-i nici o farsă, nu-i decât un gest de autoapărare. Statuile sunt fantome pietrificate, atinse definitiv de rigor mortis. Și unde mai pui că, pe stimabilul nostru Expirat, uitați-vă în jur, n-are cine să-l pue pe în bot pentru a-i reda clorofila creației. Nici măcar E-ter-ni-ta-tea pe care se pare că mizează. Putem să-ți cântăm prohodul.

Țuțerul (*cântă popește pe nas*): Isaia dănuiește, Isaia prinde pește... Ba nu... Veșnica lui nepomenire, veșnica nepomenire... (*Expiratul părăsește scena cu zâmbet trist.*)

Poetul: Declar solemn că toți maimuțoii dăltuiți în piatră, turnați în bronz sau ghips sunt morți. Cum spunea și stârvul cu parfum de mosc, Eminescu: „Căci morți sunt cei muriți...”

(Cortina)

Rotondă pentru un plop aprins

Vasile V. FILIP

Primesc de la Ioan Șt Lazăr, un profesor și respectabil om de cultură din Râmnicu-Vâlcea pe care l-am întâlnit doar o dată, o carte la care a trudit ca îngrijitor al textului, dar pe a cărei copertă nu și-a pus numele. Cartea, ce poartă titlul *Un om pentru eternitate: Bartolomeu Valeriu Anania* (Editura

Petrescu, Râmnicu-Vâlcea, 2012), a apărut cu binecuvântarea ÎPS Gherasim, episcop al Râmnicului, sub egida Fundației Culturale *Sfântul Antim Ivireanul* și a Asociației Naționale Culturale *Eroilor Regina Maria*, filiala Vâlcea, și este o antologie de eseuri, studii

și articole ale unor personalități ecleziale și culturale care au participat la *Memorialul Bartolomeu Valeriu Anania*, edițiile 2011 și 2012, petrecute în capitala Olteniei de Nord. În calitatea mea de contemplator extern, mai degrabă, decât de participant la circuitul întâmplărilor culturale de acest fel, mă uimește întâi de

Lecturi

toate densitatea numerelor de rezonanță ce se înlănțuie ducând la apariția acestei cărți: Antim Ivireanul, Regina Maria, Valeriu Anania... și cei ce vin după ei - o adevărată procesiune de umbre luminoase, ce se aprind unele din altele, precum lumina de Înviere. Și mi mai spun încă o dată în sine-mi că universul culturii e continuitate sau nu e nimic; că zidul mănăstirii-miracol va fi cu nesitate cel părăsit de înaintași, că nu

întâmplător balada nici nu pune problema de-a găsi vreun alt loc de construcție.

Cartea se compune din două părți cu aceeași structură (așa cum se vor fi desfășurat cele două ediții ale Memorialului): o primă secvență intitulată *Memoria - vestală a perenității*, și o a doua, al cărei titlu metaforic – *Rotondă la alt plop aprins* – împinge ideea de continuitate spre un orizont al posibilelor origini divine ale duhului însuflețitor, anume în flacăra țâșnită din rugul de pe muntele Horeb, în fața sideratului Moise.

Rând pe rând, se lasă străbătuți de acea flacăra oameni ai Cuvântului, rostit sau scris (cuvânt care mai păstrează sau măcar sugerează majuscula), oameni ai cultului sau ai culturii, precum Lucian-Vasile Bâgiu, Ioan Chirilă, Andrei Cioroian, Constantin Cubleşan, Lavinia Geambe, Gherasim Cristea, Ioan Șt. Lazăr, Constantin Mustață, Jan Nicolae, Eugen Petrescu, Ioan Pinte, Micea Popa, Ioan Razeș, Aurel Sasu, Iustin Tira, Constantin Zărnescu. (Cartea include un indice al autorilor.) Toți aceștia își focalizează fasciculul de lumină înspre ultimul din șirul lung al „plopilor aprinși”, incendiați de rugul divin - Bartolomeu Valeriu Anania - dinspre care lumina li se întoarce (și ni se întoarce) însutit și înmiit. Toți aceștia par a fi atinși de miracolul Adevărului ce se cere rostit, sau al rostirii ce se preface-n Adevăr, miracol pe care poetul Valeriu Anania l-a dăltuit memorabil în cuvânt: „Rostesc și totul se preface-n rost”.

Cine (precum autorul acestor rânduri) nu a avut deloc privilegiul de a-l cunoaște pe omul (și – poate – prea puțin pe scriitorul) și prelatul Bartolomeu Valeriu Anania are prilejul de-a se împărtăși din „biruința prin creație” (Lavinia Geambe) pe care acest om a

reputat-o asupra unei vieți de detenție și prigoană politică, are prilejul să se ralieze unui „suflet ce urcă neîncetat în lumină” (Ioan Chirilă), să străbată (sub călăuzirea lui Lucian-Vasile Bâgiu) universul fantastic din *Străinii din Kipukua*, dar și să coboare, inițial, în pământul pietros și în străfundurile de istorie din care s-a plămădit acest suflet incandescent, anume „dintr-un tată venit din Ardeal, Vasile Anania, și o mamă localnică, aparținând familiei locale Mărgăritescu” (și mă refer acum la studiul lui Mircea Popa *Glăvile, satul natal al mitropolitului Bartolomeu Anania*, din care am citat). Miracolul biruinței ar putea începe de aici, din satul unde pedeapsa medievală cea mai mică consta în 50 de nuiiele la tălpi și închisoarea fără hrană la casa din sfat timp de cinci zile, ceea ce nu excludea obiceiul cramelor „mai mult descuiate” de pe vârfurile de deal, „așa că orice trecător era liber să bea cât voiește, numai să dovedească” (*ibidem*). Așa cum se vede cu ochiul liber din aceste citate, nu e vorba de un cult al beției, ci al libertății. Al unei libertăți interioare, asupra căreia privarea de libertate exterioară va avea efectul paradoxal al unei aproape neverosimile

hipertrofieri a memoriei: „Ce putea face, mereu singur, mereu într-o celulă, un scriitor condamnat la 25 de ani de muncă silnică, pentru *crimă de uneltire contra ordinii sociale*? Să supraviețuiască și să scrie! Cum? Pe *creieru-tăbliță*, cu unelte cerebrale. (...) Am ieșit din închisoare purtând în memorie două piese de teatru complete și o mulțime de poezii, totalizând aproape douăsprezece mii de versuri” (cf. unor mărturisiri citate de Aurel Sasu).

Așadar: „Rostesc și totul se preface-n rost”; viața însăși merită trăită ca prilej al „rostirii”. Să rostim, așadar, în încheiere, împreună cu Marin Sorescu (un vecin de moșie și de spirit, chiar dacă mai ludic, al lui Valeriu Anania), un pod de cuvinte dintre Oltenia și Ardeal, căruia i-a dat întruchipare duhovnicească mitropolitul Bartolomeu: „Ardealul, starea mea de spirit/ Cu care mă gândesc la țară,/ De parc-aș respira lumină/ Și existență milenară.// La orice pas îți râde-o floare,/ Sub orice pas e un mormânt,/ Ardealul, întregind o roată/ Sub care Horia s-a frânt.// Aud un clopot sus pe-o cruce/ Bătând cu limba-n ideal,/ Ca-ntr-o Duminică a țării/ Vin la biserică-n Ardeal.”

Comparația relativă

Alexandra NEGRU

To let myself go

sunt balerina ce dansează șchiopătând
pe câmpurile minate ale minții tale
ținând pe umeri
tăceri tot mai grele

e dintr-o dată noapte
te aștept
pe străzi de smoală
acolo unde umbrele ți se desprind de tălpi
și își fac de cap
în cluburi underground
eu te aștept
pe jumătate nemângâiată pe jumătate
dezbrăcată

cu un sărut negru
ce-mi stă pe buze
ca pe marginea unei prăpăstii

în așteptarea aceasta
văd oameni fără chip alergând în jurul meu
amețitor de repede
văd păsări cu aripi
tatuare
ascunzându-se sub
scara îngerilor

văd soldați bătrâni înghesuindu-se între ziduri
furându-și unul altuia somnul

în locul acesta te aștept
cu o inimă de sticlă înfășurată în ziare
e anotimpul mâinilor reci și a săruturilor date
pe fugă

și tot ce îmi rămâne
e să mai ies câte puțin din mine

să te caut
în sticle verzi gări și submarine
să întind frânghii să construiesc punți
între visele mele și realitatea ta

Storyteller

să te ascult și să mi se pară că ochii tai
sunt
două trenuri de noapte
ce se apropie tot mai mult
iar eu să rămân nemișcată simțind sub tălpile
goale

cutremurul șinelor
și să nu-mi fie teamă

să te ascult
și din pământ spre aripi și mai departe
să urce toate misterele acestei lumi
să le simt greutatea pe umerii mei mici
să îmi cadă cuvintele pe gât pe sâni
nemestecate
și apoi să amuțim într-un sărut
o întreagă noapte polară

să te ascult iar și iar
să alerg prin tine ca într-un oraș străin
să te găsesc în spatele fiecărei uși pe care
vreau să o deschid

ca să îți șoptesc la rândul meu
povestea unei femei
cu o mie de chipuri înfășurate în pansamente

și numai atunci
în toate oglinzile din lume

Premiile Mișcării literare

oamenii să-și poată privi pentru o clipă
sufletul
să-l țină în palme
să vadă cum e un copil crescut de umbre

Amour imaginaire

l-ar fi recunoscut oricând
și instinctiv
ar fi întins degetele spre el
să i le sărute

l-ar fi iertat și l-ar fi iubit
în lumina zilei
adolescentin
mângâindu-i pe rând obrajii nebărbieriți
lăsându-i dimineața
un poem și un sărut agățat în cuierul de la
intrare
conturul trupului ei încă cald sub trupul său

înainte de fiecare întâlnire
s-ar fi dezbrăcat de trecutul ei
ar fi venit la el goală și nemângâiată
l-ar fi lăsat să îi dea pe rând toate valurile
la o parte
să îi scuture de pe pleoape
visele rele

pentru tot ce nu a îndrăznit să îi fi spus
în ea ar fi aruncat în fiecare zi un om cu o
piatră

dar nu ar mai fi simțit nimic
cât timp el a locuit într-însa
ea a fost o carcasă caldă care acum
a murit

și fiecare rază ce o atinge
trece dincolo ca prin sticlă
încălzind doar aerul din jurul ei

Oameni noi

hrănesc păsări și orfani cu pâine
schimb trenuri, alerg dintr-un om în altul
dar tălpile îmi rămân mereu curate
pregătite pentru un nou exercițiu de echilibru

trec pe partea mea de prăpastie doar oameni în
a căror ochi pot încăpea întregă

fiecare zi e doar o simplă aruncare de zaruri
ce îmi descoperă un alt chip
în mintea mea, de sub corăbii răsturnate
se aude același cântec țigănesc
– atunci secunde devin umane și mușc din
viață ca dintr-un măr aproape perfect

uneori cobor trepte
trepte ce duc în adâncul umbrelor mele
de acolo privesc cerul și plâng ca un copil
ce vede pentru prima oară
cum un om moare
atât de aproape de el

apoi mă ridic pe vârfuri
sar până îmi ies din minți de fericire
și țin de parcă aș simți în vene explozii solare
sunt un om nou
cu încheieturile libere
cu o singură pereche de pantofi
și o lume întreagă răsturnată în spate.

Alexandra Negru este născută în 21.08.1993, Suceava. A primit: premiul II la Festivalul județean „Nichita în luna lui Marte”, premiul III – Festivalul județean „Nichita în luna lui Marte”, premiul revistei Bucovina Literară – Festivalul Național Nicolae Labiș, Marele premiu la Festivalul Național „George Țârnea”, premiul III la Festivalul Național de Literatură „Vasile Lucaci”, Cicîrlău, 2012, și **premiul revistei Mișcarea literară**.

Secunde umane

sunt zile când vreau să
trăiesc copilăria ta
să împărțim aceeași mamă aceeași morți
aceleași fobii
mergând pe vârfuri
fără să trezesc în tine empatii
să stau culcată și cuminte să îți admir
ridurile și pistruii
micile revolte frământările
de bărbat prematur

pentru că tu
dansezi ca un strop de mercur
pe frânghiile acestea subțiri
de femeie ce își poartă zâmbetul ca o mască
de fier

e o retragere mecanică
când te văd plecând e ca și cum
în orașul acesta aș rămâne singurul locuitor
și mi-aș dori
să oprească un tren aici
să vină călătorii să îmi deschidă
cutiuțele cu obsesii
să își aleagă fiecare câte una
să plece apoi bucuroși acasă
să mă lase goală ca în prima zi a vieții mele

sunt momente când mă întreb
de ce nu te-am cunoscut mai devreme
când în tine nu se măcinau atât de violent
temeri și nevoi
ca niște strigăte de ajutor
ce vin din groapa marianelor

uneori mă așez în fața ta
îmi scutur de pe umeri
cele mai frumoase mărturisiri
te las să mă decojești de toate atingerile
ce nu au mirosul tău
să fiu oglinda în care te vei vedea mereu curat
te rog nu mă ucide.

Ozn

în patul meu
păstrez contururi de trupuri calde și tinere
cu un fel de naivitate ce mă consolează atât cât
să-i prind degetele zilei de mâine

ca niște meduze amorțite
femei rămase fără mângâieri sapă tunele spre
centrul pământului
e un resort ce se comprimă în noi
m-agăț de tine ca de o scară de incendiu ca de
un colac de salvare
sunt dorințe ce se macină în somnuri violente
sunt explozii solare
ce ne aruncă atât de departe
unul de celălalt

noaptele acestea
ca un război rece cu propriile temeri
îmi atrofiază simțurile îmi usucă oasele
și mă ghemuiesc ca într-un uter
fictiv
în brațele tale

de o vreme respir prin filtre
resuscitez atingeri și legăn în palme iubiri
premature
e felul meu de a mă retrage înăuntru
ca mai apoi să pot lovi în plin
ca un val tsunami

10. Despre trupuri

tu nu ai știut niciodată
te-am urmărit zile întregi printre crăpături
ți-am radiografiat gesturile ticurile și toate
acele

detalii care te compun atât de firesc
atât de cald și cuminte
ca o prezență maternă ce o dorești împletită
de tine
pentru totdeauna

sunt atingeri ce se sparg la contactul cu carnea
se împrăstie în atmosferă și ajung
pe trupuri străine nemângâiate
orice om ar trebui să se lase legănat în brațe
măcar o dată
altfel riscă să îi crească cactuși dinspre umeri
spre brațe
și mai departe

pentru că noi ne-am născut
în aceeași constelație
împărțim același vis
mereu desculți și curați
rezolvăm probleme de oameni mari
și ne umplem buzunarele cu pietre
să știm că trebuie să ne întoarcem întotdeauna
acasă
la sertarele cu trupuri calde ca de cai sălbatici
ce s-au oprit
să bea apă

mai departe
vreau să dispar și în urma mea să las o groapă
comună

pentru celelalte femei care te vor iubi
mi te amintesc cum erai prima oară
o scenă cu cortinele trase
aveai un roi de albine în tine
ce au ieșit rând pe rând să mă înțepe
probabil așa se întâmplă întotdeauna.

Anamaria CLUJAN

Captiv în panda

te-am ascuns în ursulețul panda pe care-l
purtam mereu cu mine
însă inima ta bătea așa de tare
încât eram nevoită să cânt mereu
lumea mă acuza că sunt afonă
în timp ce eu nu făceam
altceva decât să te păstrez cu mine
și acum lumea încă râde
și-mi spune fetița cu panda
Dar cum să le spun eu
că tu ai rămas prizonierul ursulețului?

Ceremonia din bucătărie

din bucătărie
miroase a vindecare
ceapa roșie pregătește
covorul și-l așterne
spre camera mea
usturoiul
parfumează încăperea
rondelele de morcovi sunt presărate
precum petale de trandafiri
pătrunjelul și loboda
formează buchetul aromatic
ce-l țin în mâna mică.
voalul din salată

îmi acoperă părul brunet.
rochia mea e cu ursuleți și vulpi.
mirele încă sună la ușă.

Premiul revistei *Mișcarea literară* la
Colocviile „George Coșbuc”, Bistrița, 2012.
Anamaria Clujan este elevă a Colegiului
Național „Liviu Rebreanu” Bistrița.

Tranziții

o cameră luminată de-o singură lampă
un suflet iubit de altele
o singură inimă
un singur trup
doar două mâini
doar două picioare
doar doi ochi
doar o viață.
privesc pozele
precum singura alinare
îmi privesc copilăria
fiind un adolescent
curând îmi voi privi
adolescența
fiind un adult.
cât de greu
îmi voi privi
viața
fiind un bătrân.

Uzurpare

mi-e greu să mă despart
de vara cu nuanțe colore
peisajele ei pictate
în atâtea uleiuri parfumate
ce se pierd acum
în toamnă.
mi-e greu să adorm
în nuanțele toamnei
în ruginiu.
în pustiu.

Interacțiune

mâna mea s-a lipit
de mâna ta
și acum e mâna noastră.
mâna cealaltă i-a lipit
feței tale o palmă
acum e mâna mea
și durerea ta.

duminica după-masă
când mama și tata dormeau
veniți din schimbul 3
noi ne furișam în spatele casei
și îngropam furnici.
foloseam lopățica
albastră din setul de jucării
primit de la bunica.

eu eram mereu cea care
le săpa groapa
iar tu le transportai din mușuroi
cu camionul acela roșu.
apucam să ne astupăm groapa
până ce băteau clopotele
de ora vecerniei
știam că atunci se vor trezi mama și tata.

adulmec adânc
mirosul verii
aromele îmi
înfundă nările
peisaje pictate
în uleiuri parfumate
mă poartă nemiloase
în slăvi
și parcă-adorm
ușor în nuanțe colore
îmi simt pielea arsă
înnegrindu-se ușor
lumina fadă acoperă
fețele uscate
picurii de ploaie
umezesc rănilor
aripilor de copil
frânte-n zborul vieții
zăresc o ultimă urmă
a speranței
care prinde și ea
nuanțe colore

Nicolae CÂRSTEA

Fratele Suflet

Muștele bâzâiau la borcanul cu untură, lăsat fără capac pe pervaz. Pisica s-a strecurat și ea pe fereastra întredeschisă și le-a stricat festinul. A lins borcanul și pare-se că i-a plăcut. A pus o lăbuță să-l sprijine și a încercat să ajungă la bunătatea dinăuntru. N-a reușit. S-a supărat, a dat cu capul și borcanul s-a făcut țandări pe prispă. Pisica a coborât să se-nfrupte din bucățile de cârnați și de carne ce stătuseră ferecate sub untura tare, dar câinele zbughit de sub balansoarul popii a izgonit-o lătrând furios.

Grădinarul și-a lăsat treburile deoparte și a dat fuga să vadă ce supărare o fi având nebunul de câine al popii, că numai belele făcea. Cât era ziua de lungă, Anel, că așa-l botezase popa pe câine, dormea prin grădină pe pământul reavăn al zorilor, pe sub nucii din fundul curții la amiază și în amurg, pe prispă, sub balansoarul popii. Noaptea sărea gardul și lătra bețivii ce stătuseră la crâșmă până la închidere.

O dată unul nu așa de beat a smuls o ulucă din gard și l-a pocnit pe Anel în cap, de i-a despicat o ureche. Asta era într-o vineri. A treia zi popa și-a ținut slujba ca de obicei, iar la predica de încheiere a vorbit despre binecuvântarea cerească de a avea și animale prin preajmă, nu doar oameni. În loc să dea pilde din sfintele catastife, el a povestit mulțimii o carte citită, despre un câine care-și însoțea mereu stăpânul de-acasă până la serviciu, stătea cuminte la poarta fabricii până ce omul ieșea, apoi se întorceau împreună acasă. Asta

vreme de câțiva ani, până într-o zi când omul a făcut infarct la muncă și a fost dus cu salvarea la spitalul din orașul vecin. Acolo a murit sărmanul om și cum n-avea rude, primăria și spitalul s-au ocupat de incinerarea trupului fără viață. Câinele, însă, a rămas încă doi ani la poarta fabricii, așteptându-și stăpânul, până ce-a murit și el.

La așa poveste, bătrânele satului au început să plângă și să sușotească care cu care, că da, sufletul unui câine poate fi mai curat decât al unui om. Una și-a amintit despre vecina de peste drum cu care s-a certat că nu i-a înapoiat nici măcar ulcica, după ce că ea, creștinește, i-a împrumutat-o plină cu mălai, că n-avea ce pune pe masă la trei copii și la bețivanul ăla de om cu care șade de când a lăsat-o tatăl copiilor. Mai bine făcea o mămăligă și o dădea câinelui, că stă toată ziua în lanț, a concluzionat ea și lumea i-a dat dreptate. Nevasta primarului, cu afectul specific poziției soțului în sat, a povestit cum bunicului ei, în război, a fost salvat de-un câine, de care se milostivise cu bucățele din rația zilnică de hrană ostășească. Omului îi ieșise un buboi în cap și felcerii l-au tăiat, l-au scobit cu ustensilele lor, dar nu i-au dat de leac. Unitatea lui trebuia să înainteze și omul a fost lăsat singur într-o baracă de lemn, pe un pat de campanie. Îi lăsaseră o pâine și o gamelă cu apă. Bunicul, cu puroiul gata să-i intre în sânge, cu fierbințeli și frisoane date de infecție, a crezut că i-a venit sfârșitul. Dar câinele pe care-l hrănise a venit lângă el și s-a

apucat să-i lingă creștetul capului. Așa o zi, două, trei și uite că-ntra patra zi fierbințelile au trecut și rana a început să se închidă. Credincioșii au aplaudat emoționați la cele auzite. Unul, care pesemne dăduse cep la butoi de la prima oră, a început să cânte „Din bucata mea de pâine/ Am hrănit un om ș-un câine”, până ce un țârcovnic l-a muștruluit, că sfânta biserică nu-i crâșma unde lui i-ar șade mult mai bine.

Bucuros de reacția sătenilor și cum îl aflase pe cel care-i despicase urechea lui Anel, omul se lăudase cu isprava lui la unii din sat, după slujbă, popa s-a dus direct la crâșmă și l-a bătut pe făptaș cu așa patimă, încât a trebuit să vină șeful de post să-l lege, că altfel îl omora pe nefericit.

Pe-atunci câinele abia de făcuse un an și părintele era încă în puteri. Apoi un betesug a început să-l sleiască de puteri și sătenii ziceau că l-a bătut Dumnezeu, așa cum îl bătuse el pe omul ce-i lovise câinele. Asta până într-o altă duminică, când, tot la biserică, nevasta bătutului a spus femeilor că de la bătaia primită omul ei n-a mai pus strop de alcool în gură și că cei de la Poștă l-au chemat înapoi la muncă, văzând că și-a revenit.

– Minune! au strigat credincioșii, iar preotul nu i-a contrazis. De-atunci multe din femeile satului și-ar fi dorit ca popa să-i bată nițel și pe oamenii lor, doar-doar or mai lăsa paharul și și-or vedea mai cu spor de gospodărie.

Așa s-a ales preotul cu mare respect din partea sătenilor, dar și cu o poreclă. În urma bătăii, lumea începuse să-i zică „Popa Bătăușu” și așa i-ar fi rămas numele în sat dacă nu se întâmpla minunea. Rezolvarea a venit tot din familia bătutului, când pruncul acestuia, lăsând țâța plină de lapte a mă-sii, s-a trezit să zică și el două vorbe îngânându-și mama: Popa Ușu. Și-așa i-a rămas porecla printre săteni...

Grădinarul nu se temea de Anel. Totuși, pentru siguranță, a luat o coadă de lopată în mână și s-a apropiat. Câinele lătra furios și se arunca în zidul casei, de lângă care tocmai fugise pisica. Popa zăcea nemișcat în balansoar.

– Părinteee! a strigat grădinarul gândind că de-l atacă Anel, popa îl astâmpără. Când a văzut că popa nu-i răspunde, s-a speriat c-a murit și s-a repezit la pieptul sfinției sale. L-a luat de haine și a început să-l zgâlțâie și să strige a disperare, să-l audă și vecinii de peste gard.

– Părinteee, muriși părinteeeeeee? Ce mă fac io acuu? Trezește-te, părinteeee!

Popa sări în picioare, speriat de strigătele grădinarului.

– Cine muri, Ioane? Cine muri? Fugi de adu-mi odăjdiile și să mergem...

Când a înțeles că el era cel jelit l-a împins pe Ion de pe prispă și s-a așezat la loc în balansoar.

– Dracu să te ia, Ioane, că rău m-ai speriat. Ești dus și tu, pe cât e și dobitocul ăla de latră de nebun. Aneleeee! se răsti popa la câine, dar cum câinele avea furie mare pe zid, nu și-a luat în seamă stăpânul. Lua-te-ar boala de jiganie ce-mi ești! i-a strigat popa și s-a ridicat iar din balansoar să domolească nebunul.

Părintele îl ocăra pe câine, dar ținea mult la el. Anel era singurul suflet care îl aștepta pe popa Ușu acasă, după ce preoteasa a plecat în lumea dreptilor. Seara când venea de la vecernie părintele încălzea ceva mâncare gătită și-i puneă și câinelui în castron o porție sănătoasă. Vara mâncau afară, pe prispă; iarna, la cină, îl primea și pe Anel în bucătărie, să se mai încălzească. Apoi deschidea ușa să plece la cotețul lui. Și, de fiecare dată, cum Anel nu mai voia să iasă în curte, își lua și șutul de noapte bună din partea popii. De când cu betesugul, părintele nu-l mai prea nimerea pe Anel, dar gestul rămânea cu importanța unui ritual între om și câine.

– Aneleeee! l-a strigat iar popa și cum câinele nu se domolea l-a prins strâns de cureaua de piele ce-i înfășura gâtul. Anel s-a potolit ca prin minune și atunci a văzut și părintele borcanul spart sub fereastră. L-a chemat pe Ion și i-a zis să strângă cioburile cu mare băgare de seamă, apoi cârnații, carnea și untura să le pună în castronul câinelui.

– Dar vezi să nu scape vreun ciob, că de-mi omori câinele, te pun pe tine în lanț să latră la bețivii de pe drum.

Ion a râs, că-l știa pe popă că nu-i așa de rău pe cât e de slobod la gură. Se mai acrise o dată cu betșugul, și mai ales după moartea doamnei. Până trăia coana preoteasă, popa Ușu era pâinea lui Dumnezeu. Nu-i vorbă, și ea avea o inimă mare, că nimeni nu pleca de la poarta lor neajutat ori fără o vorbă bună. Copiii în special se bucurau de dragostea lor, că pe ei nu-i miluise Cerul cu prunci. Și-atunci, cum lângă casa popii era un teren viran unde copiii satului se-adunau pentru joacă, dar nici o fântână nu era prin apropiere, coana preoteasă s-a gândit să agate un ulcior plin cu apă într-un cui bătut în gard. Copiii încinși de la alergat veneau și-și astâmpărau setea la poarta lor și nu de puține ori preoteasa ieșea la poartă și le dădea mere, struguri ori nuci, ce-avea și ea la îndemână. Anel ieșea și el cu preoteasa și mare-i era bucuria când se vedea alintat de mulțimea de copii.

– Da’ mai lăsați-l în pace! le striga popa când copiii îl trăgeau de coadă sau îl strângeau de bot, speriat ca nu cumva Anel să-i muște.

Dar pe copii nu-i lătra niciodată, ori cât l-ar fi necăjit. Nici pe cei mai năbădăioși dintre ei nu-i lătra, chiar dacă aceștia suflau cu cornete de hârtie după el, printre ulucile gardului. Doar o dată unuia i-a tras din mâini țeava de plastic și a ros-o ca pe-un os de pui.

Ion a adunat cioburile mari și le-a pus în fărș. Apoi s-a dus la colțul casei unde-și agățase haina într-un cui și a scos dintr-un buzunar ochelarii. I-a potrivit bine pe nas. Ochelarii nu mai aveau toarte, dar el, ingenios, le legase un elastic de balamalele metalice, și acum dădea elasticul peste cap, pentru siguranță. A ales cu mare grijă și cele mai mici cioburi și acolo unde nu era sigur lua cu furculița o bucată mai mare de untură și-o arunca în fărș. În timp ce puneă în castronul lui Anel bunătățile curățate de cioburi, s-a trezit să glumească:

– Nici nu s-au murdărit cârnații prea tare, puteam să-i mănânc eu, dar mi-e frică să nu fi rămas vreun ciob...

Părintele a aruncat cu bastonul după grădinar și l-a muștruluit:

– Mănânci pe dracu! Ce, tu ești animal? Apoi pe un ton mai blând: Zi, ești animal sau grădinar, Ioane?

„Animal, nu-s, ce vorbă-i asta?” și-a spus Ion, dar nu i-a mai zis popii că de mâncat tot ar fi mâncat și el ceva bunătăți de-alea din untură.

– Nu-s animal! Ce, animalele vorbesc? s-a oțărât el la popă. A luat bastonul de pe jos și i l-a înapoiat părintelui. Acesta i-a mulțumit din priviri, apoi s-a ridicat, icnind scurt de durere. S-a dus în bucătărie și a luat din cămară un borcan ca cel pe care-l spărsese pisica și unul cu gogoșari în oțet. I le-a dat lui Ion.

– De udătură n-am ce-ți da Ioane, dar te duci la Vasile, la magazin și-i zici să-ți dea un vin de-ăla la litru și-o franzelă, că i le-oi plăti eu.

Premiul revistei Mișcarea literară la Festivalul Național de Literatură „Vasile Lucaciu”, Cicîrlău, 2012.

Nicolae Cârstea locuiește în București și este economist, întreprinzător privat.

Ion a pupat mâna popii și a dat să plece.

– Nu ești animal! i-a strigat părintele în urmă. Da’ știi de ce nu ești animal?

Ion s-a gândit că tocmai îi răspunsese. „Ori n-o fi auzit părintele?” și ca să-l lămurească s-a întors și i-a strigat:

– Că vorbesc, părinte. Că vorbesc, d-aia!

Popa Ușu a dat din cap că lucrurile nu stau chiar așa. Intrigat Ion s-a întors, și-a îndesat borcanele în buzunarele hainei și și-a proptit mâinile în masa de pe prispă.

– Și animalele vorbesc, Ioane, dar nu le pricepem noi! a spus popa și grădinarului i s-a așternut mirarea pe chip.

„Cum, Doamne iartă-mă, să vorbească dobitoacele” ar fi spus Ion dacă respectul față de părinte nu l-ar fi împiedicat să-l contrazică. Apoi, cum popa tăcea, s-a gândit și el la cloștile care cotodăcesc într-un fel anume când își cheamă puișorii sub aripi, la cocoși cum cântă ei ziua când aleargă vreo puicuță și altfel, dimineața pe poiată, de trezire. S-a mai gândit la cerbi cum cheamă ciutele, că numai

ce i-a auzit alaltăieri boncăluind, când s-a dus după ciuperce în pădure. Și-a adus aminte și de Anel, de felul cum latră el după bețivi, altfel de cum latră când se joacă pe uliță cu alți câini.

– Hai, du-te că se-ntunecă! l-a mînat părintele blînd.

Dar Ion n-avea stare. Acum că se dumirise și el că dobitoacele vorbesc ceva pe limba lor, se întreba de ce-i zisese părintele că el nu-i animal.

– Zi, părinte, acuș, că m-ai făcut curios. N-are nimic dacă închide la MAT, că mai am nițică mămăligă rece și de băut, vinul lui Vasile nu s-o strica până mâine.

În ochii popii a licărit bucuria. Îi plăcea de Ion că nu era bețiv ca majoritatea bărbaților din sat. Era un om pe care se putea baza. Aflase asta după ce bătrînul țârcovnic ce-i era mîna dreaptă în biserică se internase în spital și cum doctorii nu-i mai dădeau prea multe zile, părintele a trebuit să-l înlocuiască. Ar fi luat un băietan tînăr, dar ăștia abia de-i mai treceau pragul bisericii duminica la slujbă. Ș-apoi, de când se deschiseseră frontierele, cum făcea unul 18 ani, cum lua calea străinătății la muncă. Și de-aia, nici cu bani nu-i putea momi, că i-ar fi răs în nas. Cât putea da el salariu pentru o lună, un vlăjgan tînăr câștiga în două zile de cules căpșuni prin țări străine. Atunci, fără ca măcar să se gîndească părintele la el, Ion s-a oferit să vină el țârcovnic. Și s-a dovedit a fi Ion pe-atât de bun în biserică, pe cât era și-n grădină. Voce nu prea avea, dar și cât avea era bine că-i răspundea la slujbă... Mai mult, părintelui Ușu îi plăceau oamenii curioși. El însuși un mare curios, se bucura când putea împărtăși din cunoștințele lui. De-asta se și făcuse popă, mărturisise o dată învățătorului din sat, că-i plăcea să vorbească mulțimilor, să lumineze minți și suflete. Acum urma să-l lumineze pe Ion.

– Pentru că judeci, Ioane... de-aia! a spus părintele și a dat ușor cu palma în masă. Ui-te, chiar acum, judecata ta a fost să alegi să afli o informație, renunțând la pâine. Gîndirea te face să fi bun printre legumele mele, dar și în biserică.

– Gîndesc, deci exist! a șoptit Ion și popa Ușu s-a mirat că omul știe parte din

zisele lui Descartes. A aplaudat ca un copil care-și vede jucăria dorită sub bradul de iarnă.

– Dobito ergo cogito. Cogito ergo sum. Sum ergo Deus est! a grăit în latină părintele.

Ion s-a posomorât.

– Acu ziseși că nu sunt animal, părinte și imediat, pe păsăreasca matală mă faci dobitoc.

Pe popă l-a umflat răsul. Ion s-a înnegurat mai rău.

– Stai bre, nebunule ce-mi ești, a spus popa printre hohote de răs. Se ținea cu mâinile de foale și râdea fără încetare, apoi a dus o mîna la șale, că betesugului nu-i plăcea atîta zdruncinătură. Ion a dat să plece.

– Ioane, treci înapoi! i-a ordonat popa.

Omul a făcut stînga-mprejur, dar se vedea că încă-i supărat.

– Dobito ergo cogito, n-are nimic de-a face cu dobitoacele. Sunt niște cuvinte în latină care spun că dacă mă îndoiesc practic gîndesc. Apoi, ceea ce ai spus tu adineauri se traduce așa în latină: Cogito ergo sum. Aceste prime două afirmații îl conduc pe Descartes la concluzia că dacă există o ființă care se îndoiește de Creatorul lui, simplul exercițiu al gîndirii devine garanția existenței lui Dumnezeu.

Ion s-a liniștit și un zâmbet larg i s-a așternut pe chip.

– Știi ce, Ioane, i-a spus părintele, la dracu te mai duci seara asta acasă! Pun imediat mîncarea la încălzit, cinăm toți trei și după aia bem un șpriț, că oi mai găsi eu o cană de vin pe fundul butoiului.

Nu de vin își făcea griji Ion, că știa că sătenii nu-l lasă fără udătură pe sfinția sa, îi era doar că nu dăduse de mîncare animalelor, că avea și el un godac și vreo șapte orătănii. Le ținea să aibă ocupație, că de mîncat rar apuca să mănânce pe-acasă. Nu-i vorba, până să-i plece nevasta în Italia, curtea lor era plină de animale. S-a dus și ea la câștig, că jumătate din sat luase calea străinătății și cum lui nu-i venea să se ducă slugă la străini, femeia a decis că ea va aduce mare bogăție sub acoperișul lor. Dar n-a adus nimic. Nici nu s-a mai întors. S-a luat cu unul dintr-un sat vecin, pare-se iubit de-al ei din tinerețe și-au rămas în străinătăți. Ultima dată îi ziceau unii c-ar

fi văzut-o prin Spania. Lui îi era totuna, că n-o mai voia de nevastă, chiar dacă în acte încă figurau căsătorii.

– Părinte, i-a spus popii, dau o fugă până acasă, grijesc și de-animalele mele, apoi iute mă întorc aici. Și când vin iau cu mine și alea două sifoane pe care le-am umplut de dimineață.

– Așa să faci, Ioane! Așa să faci...

Părintele a privit spre casă, unde, deasupra ușii avea pus un ceas încadrat într-o roată de car.

– Hai, că nu-i nici șapte, avem vreme de cină până către opt...

Ion i-a strigat de la poartă că se întoarce în mai puțin de-o oră.

Părintele s-a dus în bucătărie și a aprins televizorul. Așa făcea mereu când intra în casă, îi plăcea să audă voci. De când îi murise femeia îi era urât în casă. Nu știa ce să mai facă, dar îi era rușine să se ducă la doctori. Dacă ăia îi spuneau că-i nebun trebuia să se lase de popie. Așa, mai bine și-a cumpărat încă două televizoare și-acum avea trei. Unul în bucătărie, altul în camera de zi și cel de-al treilea în dormitor. Pentru camera de oaspeți n-a cumpărat, că el acolo nu intra niciodată. La ce să intre?! Nici femeia lui nu intra prea des acolo, poate o dată pe lună să mai șteargă praful. Acum praful se putea așterne în voie că nu mai deranja pe nimeni. Prin casă-i mai deretica o bătrânică, o mătușă de-a soției și tot ea îi gătea. Venea duminica dimineața cât el era la biserică și-i pregătea mâncare pentru mai multe zile. Femeia era sâmbătară¹ și n-avea treabă nici cu biserica, nici cu duminica creștină, dar pe popa Ușu nu-l deranja. Era mulțumit de ea, că era tare pricepută la gătit, curată și foarte ordonată. Ciorba, după ce-o lua de pe foc, o dădea la răcorit într-o copaie plină cu apă abia scoasă din fântână, apoi o puneă în câteva borcane de-alea de opt sute, așa încât părintele, când i se făcea de ciorbă, scotea un borcan și-l răsturna într-o cratiță la încălzit. Felul doi îl lăsa în cratițe, să ia popa cât crede că e nevoie pentru el și Anel.

Săptămâna asta îi făcuse varză călită cu afumătură și un munte de chiftele cu sos. Sosul era cam iute, că femeia descoperise la magazinul lui Vasile o pastă de ardei

ungurească. Știind că părintelui îi place iutele, tanti Jeni pusese o lingură plină în sos, exact atât cât minunata aromă să-ți desfundă nasul și să-ți dea lacrimile.

Cum mâncase varză la prânz, părintele a scos chiftelele și sosul. Pentru el ar fi fost suficient, dar s-a gândit la Ion că trudise în grădină, așa că s-a apucat să curețe cinci cartofi să facă și-un piure. A terminat repede cu ei și i-a pus la foc, pe aragaz. Ca să-și omoare timpul până se întorcea grădinarul, a scos din frigider o sticlă cu țuică de corcodușe. Și-a turnat în pahar și-a băut. Era tare. A luat o cană cu apă, a stins tăria, apoi a umplut-o iar și a pus-o pe masă lângă țuică. Neavând altceva de făcut, s-a așezat pe un scaun și a început să butoneze telecomanda. N-avea chef de filme. Nici de știri, că ăștia parcă o luaseră razna cu toții. Numai accidente, incendii ori inundații, numai răniți și morți!

– Păi n-am io morții mei?! s-a trezit vorbind singur popa Ușu.

Nici lui nu-i venea să creadă ce i se întâmpla. Doar își alesese să devină preot știind prea bine că și înmormântările fac parte din popie, nu doar nunțile și botezurile. Dar, după ce i-a murit femeia, a început să-i fie frică de morți. Mergea cu greu la înmormântări, că n-avea încotro, dar noaptea visa urât. Somnul îi era tulburat de poveștile decedaților, că aceștia nu veneau să-i facă rău, dar îl înnebuneau cu problemele lor, cu dorul de neamuri. Unul chiar i-a zis că îi e dor de-o băută, că acolo unde-a ajuns nu era nimic de udătură. De-ăla a râs popa Ușu și s-a trezit râzând. Dar alții-i arătau cum le putrezește carnea pe ei, cum îi mănâncă viermii și se cutremura când vedea lacrimi izvorâte din găvane fără ochi.

– Să vă ia dracu, cu necroloagele voastre! a ocărât el programele de știri și a dat pe un canal de sport, unde tocmai începuse o partidă de snooker.

Era fascinat. S-ar fi uitat ore-n șir la jocul acela de domni. Îi plăcea că jucătorii erau îmbrăcați elegant: pantalon negru, vestă, cămașă călcată impecabil și papion. Și-apoi cum nimereau ei găurile alea, indiferent din ce poziție pleca bila.

– Săr'na părinte, a zis Ion intrând în bucătărie.

– Ai uitat sifoanele! l-a luat popa Ușu din scurt.

Dar Ion nu le uitase. Le lăsase afară, pe masa de pe prispă, că acolo gândea că vor mânca. Era cald, toamna abia începuse și vremea bună îi făcea pe săteni să amâne intratul în casă.

– Iar te uiți la biliard, părinte? s-a băgat Ion în vorbă, dar părintele i-a făcut semn către aragaz.

Ion a ridicat capacul cratiței și a văzut cartofii. I-a dat deoparte de pe foc și s-a dus la frigider. Cu un cuțit a tăiat un moț din bulgărele de unt și l-a pus într-o bol de sticlă. Apoi a scurs cartofii de apă și i-a aruncat și pe ei în bol. Cu o furculiță s-a apucat să-i preseze și, din când în când, mai presăra nițică sare. Ca să-i dea aspect, a luat o crenguță de pătrunjel, a tocat-o mărunt și a presărat-o peste piure.

– Nu-i biliard, Ioane, l-a corectat părintele. Acu, ia fă-te c-un pahar încoace! l-a îndemnat el.

Grădinarul a rămas mut. „Cum nu-i biliard?!” s-a minunat omul. „Mai rămâne să-mi spună pe păsărește, cum că bilele-s vii și că ăia doi, cu bătele lor, numai le îndrumă, ca ciobanii pe oi”.

– E biliard, părinte, ce dra...

Ion s-a oprit cu înjurătura la jumătate, apoi s-a închinat. A întins paharul și popa i l-a umplut ochi cu țuică de corcodușe.

– Să nu drăcui, Ioane! l-a îndemnat părintele. Tu n-ai voie. Să nu drăcui, că te ia dracu! a spus popa și l-a umflat râsul de zisele lui.

– Doamne-ajută! a închinat Ion și a dat paharul pe gât. Popa i l-a mai umplut o dată, apoi și-a turnat și lui. A ciocnit iar cu Ion, apoi l-a lămurit:

– E snooker!

– Țucăr², pe dracu! nu s-a mai putut abține grădinarul. E biliard!

Popa Ușu i-a luat paharul din mână lui Ion.

– Hai, că te-mbățași... ce, am zis io că-i dulce? Am zis snooker, Ioane!

Și râzând i-a înapoiat paharul cu țuică.

– Hai să ducem mâncarea afară, că mă cam roade-n stomac, a continuat el.

– Părinte, să știi că io plec. Mi-e foame de-mi vine să-l mănânc pe Anel, dar dacă-mi

mai zici că ce văd în fața ochilor nu-i biliard, io plec nemâncat.

Auzindu-și numele, Anel a ciulit urechile și a mârâit ușor. Popa l-a tras pe Ion de mână până aproape de televizor și l-a pus să citească ce scrie pe burtieră.

– Campionatul mondial de snooker, a silabisit Ion și a plecat capul în pământ.

În timp ce așezau masa, părintele i-a explicat că jocul era tot un fel de biliard, doar că regulile erau altele. Ca să priceapă mai bine i-a zis că, cu un același pachet de cărți se poate juca poker, șeptică, cruce...

– Popa prostu! se găsi Ion să completeze.

– Grădinar nemâncat... zise și preotul și Ion pricepu că iar a dat cu băta-n baltă. Dar cum nu s-a bucurat și de-o înjurătură specifică de-a sfinției sale, s-a prefăcut că n-aude și a readus discuția la snooker.

– Ce-mi place cum nimeresc ei mai mereu cu bilele alea în buzunare.

Părintele s-a grăbit să-l atenționeze că nu în aia constă frumusețea jocului. Ion nu l-a mai contrazis, c-a văzut că popa e specialist la de-astea. S-a ocupat doar de adusul sosului nițel încălzit pe aragaz, a piureului aburind și a mormanului de chiftele.

– Important e unde-ți rămâne bila albă, după ce bagi colorata în buzunar. Asta-i strategia... Altfel, aproape tot prostu nimereste gaura! a concluzionat părintele și s-a dus să scoată o carafă de vin auriu. Mai era chiar o rămășiță pe fundul butoiului, ultimii stropi din producția de anul trecut. Că avea și el trei pogoane de vie la deal, de care tot grădinarul se ocupa, dar vinul nu-i prea ajungea. Un sfert i-l dădea lui Ion ca plată, cam tot atât îl dădea la oamenii care mai veneau să-i lucreze prin gospodărie și jumătate rămânea pentru suflețelul lui. Îi plăcea și lui vinul alb și cum nu prea puneă apă-n gură, vreo trei litri usca liniștit în fiecare zi.

De când cu morții, parcă începuse să bea și mai mult. În special seara, la cină, după două-trei pahare de țarie, trăgea și vreo două carafe de vin. Uneori o umplea și pe-a treia și-i rămânea la capul patului, de sete peste noapte. Gândea că se anesteziază și că morții nu l-or mai vizita, dar somnul îi era din ce în ce mai greu. Nu știa cum să scape de ei. Se ruga în fiecare zi bunului Dumnezeu să-l scape de coșmaruri, fusese chiar și la

mănăstire și se spovedise. Călugărul a râs de el și i-a zis că e doar o problemă temporară. O dată ce rănilor i se vor vindeca, visele vor dispărea și ele. Dar popa Ușu era îngrijorat, că trecuseră deja doi ani de la înmormântarea preotesei, rănilor păreau să se vindece, dar visele rămâneau.

– Măcar de-aș visa-o pe femeia mea! a răbufnit el la ultima spovedanie.

Călugărul i-a spus că dacă asta-și dorește, înseamnă că rănilor nu s-au închis, că durerea pierderii nevestei e încă prea mare. I-a spus și c-ar trebui să-și găsească o văduvă, să-și alunge singurătatea. Dar părintelui nu-i trebuia altă femeie. O iubise mult pe preoteasă și nu gândea să aducă altă femeie sub acoperișul lor. Dar acest lucru nu i l-a mai spus călugărului, că n-avea cum să-i explice unui om care nu fusese niciodată însurat cât de mult o iubea el încă pe preoteasă. Dar călugărul dădea din cap, ca și cum ar fi citit direct în sufletul lui. Și chiar citea uneori, că îl cunoscuse de mic...

Fratele Antonie, la nici o lună după ce se călugărise, întorcându-se într-o seară de la episcopie unde fusese trimis de stareț cu niște acte, a găsit un prunc într-o traistă de rafie la poarta mănăstirii. Aproape o lună l-a avut în grijă pe micuț, că-i spusese starețului că avusese grijă și de frații lui mai mici de-acasă. Știa cum să le dea să mănânce cu biberonul, cum să le schimbe scutecele și cum să-i îmbăieze. Nu-i vorbă, veneau și alți călugări să asiste la unele din aceste momente, dădeau și ei o mână de ajutor, dar principalul responsabil era fratele Antonie. Apoi, cum n-au găsit o familie să-l dea de suflet și nici în mănăstire nu-l mai puteau ține, l-au dus la orfelinat. A plâns mult fratele Antonie atunci, dar n-a avut încotro și l-a lăsat în grija statului. Doar că, tânăr fiind și cu picioare sănătoase, starețul îl trimitea pe el la oraș cu acte sau să mai târguiască una-alta și călugărul trecea mereu să-l vadă pe micuț. Femeile de la orfelinat i-au spus Andrei, că le fusese dat în grijă la sfârșit de noiembrie. Ca să-i scoată certificat de naștere i-au zis și Cristea, că ce alt nume de familie poți să dai unui creștin? Și fratele Antonie venea să-l vadă pe Andrei și de două ori pe săptămână, iar după ce-a fost dat la școală, călugărul îl lua în vacanțe la mănăstire. Așa a prins drag de cele sfinte, popa Ușu, de mic. Fiind silitor, a intrat la teologie și

viața lui a intrat în normalitate. S-a căsătorit, a primit biserică și casă la două sate depărtate de mănăstire și era mulțumit. Asta până să moară preoteasa. De-atunci, făcea cum putea și mergea măcar o dată pe lună să-l vadă pe fratele Antonie, să-și mai descarce sufletul. Dar călugărul era bătrân.

– Fac 80 săptămâna viitoare, i-a spus el părintelui la ultima vizită. Poate mă ia Dumnezeu la El și de-aia vreau să-ți dau ceva.

Fratele Antonie i-a întins un plic îngălbenit de vreme și l-a rugat să-l deschidă doar după ce va muri el. Popa Ușu a luat plicul și i-a promis că-l va păstra nedesfăcut încă douăzeci de ani. Călugărul a râs. Apoi s-a înnegurat.

– Nu mai vreau să trăiesc atât. Toți cei de vârsta mea s-au dus în Rai și eu mă cam plictisesc pe aici. Nu-mi mai găsesc rostul și mi-e urât de chilia mea goală.

Popa Ușu a dat din cap, că știa și el cum e cu urâtul. Atât doar că el mai avea ziua activitate și de bine, de rău, pe el îl mai vizita lumea.

– Părinte, adormiși? i-a strigat Ion de-afară. Hai că se răcește mâncarea și io ca io, că mai pot răbda de foame, da Anel nu mai are stare.

Părintele s-a înființat cu carafa plină ochi. A pus-o pe masă, apoi s-a dus la ligheanul cu apă pregătit de grădinar.

– Uple și tu paharele alea Ioane, că mă spăl și vin să mâncăm.

Ion l-a ascultat și a turnat în pahare, două treimi vin și o treime apă. Apoi, ca să-l domolească pe Anel care se tot urca cu labelle pe masă cerându-și cina i-a umplut castronul cu piure și chiftele, apoi i-a trântit și patru liguri de sos roșu. Anel s-a aruncat flămând asupra mâncării, a luat de câteva ori apoi s-a oprit ca trăsnet. A scos un scheunat prelung și-a rupt-o la fugă de nebun, mai-mai să-l dărâme pe popa Ușu.

– Luată-ar dracu, bolovane! l-a suduit³ părintele, dar n-a stat pe gânduri și a dat fuga să vadă ce pățise. Anel s-a oprit lângă cotețul lui, la castronul cu apă și după ce a lins și ultimul strop a început a schelălăi ca atunci când îi despicasă ăla urechea.

– Adu repede găleata cu apă, nebunule, că mi-ai omorât câinele. Ion nu înțelegea cu cine vorbește părintele. Ioaneeee, adu dracu, găleata aia cu apă!

Ion s-a grăbit să aducă găleata, i-a turnat lui Anel în castron, dar acesta a început să-l mârâie. Grădinarul s-a dat dindărătul popii speriat și de mârâitul câinelui și de mânia sfinției sale. Anel nu voia să bea ce-i dăduse Ion. Părintele i-a golit castronul și i-a pus altă apă. Anel a băut-o pe toată.

– Tu-ai gustat mâncarea? l-a întrebat popa pe Ion.

– Nu, părinte, cum să mănânc înaintea dumneavoastră.

Popa Ușu a început să râdă.

– Vezi, tu să nu faci ca hămesitul de Anel, să te înfigi în sosul lui tanti Jeni, că l-a făcut foc de iute. De-aia am și ținut să fac piure, să nu bagi atâta iuțeală-n mațe.

A luat paharul în mână și a ciocnit cu Ion. Cum Anel stinsese vâpăile de pe limbă, acum dădea iar târcoale mâncării. Ion a luat castronul câinelui și s-a dus la fântână. A scos altă apă și a clătit de sos chiftelele. I-a aruncat una și Anel a mirosit-o. A mușcat temător din ea, apoi a înghițit-o și a început să latre bucuros. Ion a pus chiftelele înapoi în castron și i-a mai pus o lingură de piure peste ele. Anel era fericit.

– Spală-te pe mâini acu'! i-a strigat popa Ușu grădinarului. El s-a dus în bucătărie și a mai adus un tacâm. L-a pus în capul mesei, apoi l-a invitat pe Ion să se așeze la masă. „Că doar nu l-o chema și pe Anel la masă?!” s-a minunat grădinarul de al treilea tacâm.

– Cine mai vine la masă? a întrebat el temător, rugându-se în minte bunului Dumnezeu, să n-o fi luat-o razna de tot popa Ușu.

– Cum cine? Dumnezeu vine! i-a răspuns părintele și temerile lui Ion au crescut.

De la preoteasă învățase popa să pună un tacâm în plus la masă, că în familia ei așa se obișnuia. Oameni tare primitivi, arătau prin asta oricărui om care le trecea pragul când ei erau la masă, că era așteptat să împartă bucatele cu ei.

– Ioane, dacă cineva ne intră acum pe poartă, eu îl rog să se așeze la masă, fără să-l întreb dacă-i e foame, fără să mă ridic de la masă special pentru el să-i aduc tacâmuri; pe unii mai rușinoși, gândul de a-și ridica gazda de la masă îi face să refuze din start invitația. Asta înseamnă ospitalitate...

– Da' cine să mai vină la ora asta, părinte? a întrebat omul.

Popa nu s-a chinuit să-i mai explice. Îi era foame. S-a închinat creștinește, i-a mulțumit lui Isus pentru bucatele de pe masă și i-a făcut semn lui Ion să mănânce. Ion asta aștepta, că mațele începuseră să-i ghiorțăie, agitate și de țuica de corcodușe. Părintele îi spusese lui Ion să mănânce cu grijă din sosul iute, dar el s-a avântat fără grijă. A început să transpire. Ion îl privea cu îngrijorare, să nu i se facă rău. Dar părintele zâmbea. Transpira și zâmbea. Îi plăcea mult. Chiar dacă uneori i se tăia respirația de la atâta iute, dădea un de pahar de vin pe gât și-și umplea iar gura cu chiftele și sos. Ion îi umplea mereu paharul.

– Nevastă-ta! i-a spus popa într-o pauză de respirat. Nevastă-ta, cin' să vină la masă la ora asta...

Ion s-a roșit. Înseamnă că părintele aflate că Mioara lu' Trăncănici, al' de murise cu capul pe masă în noapte de revelion, a început să-i facă zâmbre⁴. Toată ziua, parcă n-avea altceva de făcut ca femeie în curtea ei, se ținea după Ion. Astă vară cel puțin, cât mai grijea la vie, femeia era mereu lângă el, îl ajuta să deștelenească, să mai lege joardele grele de rod, că de-ating pământul strugurii putrezesc și nu mai ajung vin, îi aducea ulciorul cu apă să bea. Uneori îi făcea și cafea și când Ion se oprea să deguste licoarea vioaie mai schimbau o vorbă. Altfel, nu-i dădea mari speranțe femeii. Era frumușică Mioara, nu-i vorbă, dar lui Ion nu-i plăcea că fumează. Acu vreun an, la scurt timp după ce-i murise omul, femeia l-a rugat să vină s-o ajute, că unu-i intrase cu camionul în gard. De despăgubit, au despăgubit-o șefii camionagiului, dar ei îi trebuia om priceput acum, să-i repare gardul. Ion a venit într-o seară, că n-a putut scăpa mai devreme de la popă și s-a pus temeinic pe reparat. S-a încins rău și și-a dat cămașa jos. În maieu doar, brațele-i vâjnoase au început să salte bolovanii, să umple fisurile cu mortar, să bată ulucii vechi pe noua construcție. Mioara i-a adus o limonadă făcută-n casă, așa, să-l răcorească, dar la vederea trupului încordat și simțind mirosul de transpirație de bărbat s-a înfierbântat ea rău. De-acolo, a făcut tot ce natura i-a învățat trupul de femeie că trebuie făcut pentru a momi un bărbat! Firește, s-a ajutat și de un vin de coacăze, abia oprit din fermentație și Ion, victimă a împrejurărilor, a

petrecut noaptea în patul văduvei. Pesemne că băuse cam mult vin de coacăze, că dimineața nu-și amintea prea multe. I-a rămas în cap doar mirosul de țigări, că femeia lui nu fuma, el nu fuma și săruturile lor de odinioară miroseau frumos. Și dacă el nu-și amintea prea multe, Mioara își cam amintea, că de-atunci nu rata ocazie să-i iasă în cale, să-l ajute la unele treburi ori măcar să-i aducă un ulcior de apă.

Ion nu voia să-i dea speranțe. N-o gonea, e drept, dar nici n-o încuraja. Nu era om rău, dar gândea că femeia e mult prea tânără. Că el serbase cincizeci de ani și ea nici nu făcuse patruzeci. Și-apoi gura satului... numai că se uitase mai lung la Mioara, și gata, sătenii l-au și însurat!

– Vârsta n-are legătură cu dragostea! a decretat popa Ușu. Cel puțin atunci când vorbim de văduvi...

– Da' femeia mea trăiește! a replicat grădinarul, convins că tanti Jeni l-a pus la curent cu insistențele Mioarei.

Popa Ușu s-a abținut de data asta să-i spună una mai porcoasă și bine c-a făcut-o, că Ion nu prea știa de glumă când era vorba de „fosta”. A găsit cale mai blajină:

– Atunci strânge-o-n brațe pe ea, nebunule!

„Cum s-o strâng în brațe?” iar a dat-o pe filozofie interioară Ion, „cum s-o fac când ea-i în Spania, cu hăndrălaul?!”. „Așa-i de bun popa nostru la povețe, da' el de ce nu se însoară iar?”; și Ion ar fi continuat mult și bine cu dialogul interior dacă părintele nu l-ar fi adus la realitate.

– Ioane, vrei să chem pe cineva să ne toarne în pahare? Ori ți-e somn?

Grădinarului nu-i era somn. Dar începuse să se gândească la Mioara altfel decât până acum. „Iar băutura!” s-a convins Ion de natura sentimentelor lui. Prin măduva oaselor simțea că ar fi fugit de la popă la Mioara, ar fi fugit ca Anel când dădea de vreo cățelușă nouă pe uliță; și gândul că ea îl aștepta supusă, i-o și spusese că nu vrea alt bărbat și că până la pomana de un an a lui Trăncănici îi dă timp de gândire.

– Părinte! a strigat el gata să fugă spre casa Mioarei.

– Nebunule! i-a replicat popa. Stai să bem!

Și au băut. Și părintele l-a învățat că dacă fuge la o femeie cu aburii alcoolului în cap, nu el e cel care ia decizii. Pentru asemenea hotărâri, mintea trebuie să fie absolut limpede.

Popa știa să-și citească oamenii. Nu degeaba veneau cei din sat la el nu numai ca la preot. După ce-l bătuse pe nefericitul de-i despicase urechea lui Anel, sătenii, fără să știe noțiunea, veneau ca la psiholog. Când doctorul din sat a hotărât să se despartă de femeie, că-i luase mințile o fâșneală de consilieră de la oraș, părintele i-a spus că nu face bine ceea ce face. Doctorul nu l-a luat în seamă, dar Dumnezeu a făcut ca nevasta lui, altfel și ea doctoriță cu patalama la mână, să fie acceptată într-un program „medicins sans frontieres”. A plecat în Africile de vest: Guineea, Mauritania, Senegal. De-atunci doctorul nu mai poate pune mâna pe nicio femeie, cât de frumoasă ar fi ea și gândul îi e dus cu dusa...

– Femeia te place, nu fi bou! N-am văzut-o eu cum te fluiera pe după gard când tu-mi lucrezi în grădină?

A înțeles Ion că nu numai tanti Jeni l-a dat de gol, ci și că popii nu i-au scăpat lucruri care lui îi părea lipsite de importanță. A strâns din umeri.

– Și ce dacă-i mai tânără ca tine? a continuat părintele blagoslovindu-le relația. Poate Dumnezeu ți-a dat ceea ce n-ai îndrăznit să ceri și cum Bunuțul e mai darnic decât mintea ta poate duce, în locul băbătăii de te-a părăsit, ți-a dat o prospătură de muiere!

Ion a căzut în genunchi dinaintea popii și i-a sărutat mâna. Cu încurajarea părintelui n-avea de ce se mai teme de gura satului.

– Am să mă duc la ea... a șoptit omul și popa a izbucnit în râs.

– Nu chiar acum, nebunule, că de nu iese bine, dai vina pe mine. Și mâine e o zi...

Dar Ion nu mai avea stare. Era mâncat. Era băut. Era cu sufletul limpezit de părinte. Trebuia să fugă, să-i spună Mioarei că lumea poate să trăncănească oricât, că și-așa nu putea bârfi mai mult decât Trăncănici al ei, mortu' de murise bârfind în noaptea de revelion despre primăriță că se vede cu învățătorul când primarul e dus la județ și că, până să dea detaliile edificatoare, pusese capul pe masă și-și dăduse obștescul sfârșit chiar când vestea gongul noul an. Doctorul satului n-a raportat

decesul patru zile, până s-a edificat dacă Trăncănici murise anu' ăsta sau anu' trecut.

– Plec, părinte, a spus Ion și fără să mai aștepte încuviințarea popii, și-a luat sacoul pe umeri și a pornit-o la drum. Popa Ușu l-a lăsat să plece, cum l-ar fi putut opri și de ce ar fi făcut-o, când până și el și-ar fi dorit un suflet permanent prin preajmă.

Iar fi strigat ceea ce simțea, că de-ar fi fost Ion femeie nu l-ar mai fi lăsat să plece din bătătură, dar i-a fost teamă să nu înțeleagă nebunul altceva, că de-acu', cu toate libertățile-astea, se însoțea om cu om și femeie cu femeie și lumea te ducea în tribunal pentru te miri ce...

– Mai stai, bre! l-a îndemnat el blând, gândind că deschide și damigeana cu *roze*, primită de la ultimii înșurăței ai satului.

Ion s-a întors din drum, dar numai cât să-i ceară scuze sfinției sale că pleacă mânât de dor și să-i mulțumească pentru masă. N-a apucat să scoată vreun cuvânt că Anel s-a repezit de sub scaunul popii direct la poartă. Nu lătra! Sărea numai pe gard de nebun, se tăvălea prin țărână și iar sărea pe gard.

– Vezi, ce-are nebunul ăla! a spus părintele și Ion a dat fuga la poartă. Niciodată Anel nu se manifestase așa și grădinarul nu înțelegea mesajul câinelui. „Iată, că ce spunea părintele, se adevărește... cumva, eu pricep că nu pricep vorba câinelui”. Erau cam douăzeci de metri până la poartă și câinele sălta vioi, fără să latre. „Dacă era vreun bețivan, Anel degrabă sărea gardul să-l sperie, dar așa?!” gândea Ion. Mai avea câțiva metri până la gard și singura explicație pe care a găsit-o a fost că vreun zăbăuc de copil trăgea iar cu cornete de hârtie după Anel.

Când a ajuns la poartă a țipat scurt. Apoi a luat-o la fugă către prispă, unde părintele aștepta vești. El tocmai își mai pusese patru chiftele și niște sos. Piure nu mai voia,

cartofii, gândea el, l-ar fi balonat și n-ar mai fi avut loc în burtă de suficient „anestezic”. Dar Ion venea în fugă, speriat rău, mai ceva decât era el în nopțile cu morți în vis.

– Ce, dracu, ai, Ioane? a întrebat el, îngrijorat la rândul-i de reacția grădinarului. Cine-i la poartă?

Ion abia dacă-și mai trăgea sufletul și chipul îi era transfigurat de spaimă.

– Moartea, Sfinția Ta! a spus el și a căzut în scaunul în care stătuse până adineauri.

Popa Ușu credea în multe, dar nu în întruchiparea morții. A pornit-o către poartă râzând.

– Nu te duce, părinte! l-a strigat din urmă Ion. Nu te duceeeee....

Părintele s-a întors doar cât să-i facă grădinarului un semn cu palma fluturândă pe lângă tâmplă, dar Ion s-a apucat să-l tânguiască iar:

– Nu te duce, părinte, că e îmbrăcat în negru și are chipul matale!

Un fior a trecut pe spinarea părintelui și n-a mai râs. Dar era în drum către poartă și nu voia să se întoarcă. Anel era vioi și debusolat cum sărea el când către popa Ușu, când către poarta unde venise moartea.

A tras zăvorul și la lumina felinarului de pe stradă părintele s-a văzut pe sine. A respirat adânc, să nu leșine, apoi a întrebat simplu:

– Cine ești?

Călugărul a pășit în curte, l-a sprijinit pe părinte să nu se prăvălească sub povara emoțiilor și i-a spus:

– Călugărul Antonie a murit. Acum jurământul dat celor cărora m-au dat de suflet nu mai contează. Deschide plicul și-ai să-nțelegi... așa am aflat și eu... sunt fratele tău!

Note

1. Sâmbătari = adventiști de ziua a șaptea, neoprotestanți care cinstesc sâmbăta ca fiind ziua în care Dumnezeu s-a odihnit după marea creație; duminica devine astfel o zi obișnuită a săptămânii, în contradicție cu majoritatea creștinilor, dar în consens cu sabatul iudaic.

2. Țucăr = zahăr, în Ardeal, din germanul „zucker”
3. A sudui = a certa, mustra, ocări, regionalism specific ardelenesc – din ungurecul „szidni”
4. A face zâmbre = a dori ceva foarte mult, râvni, jindui

Alexandra Nadina TURCU

Paramnezii

Ți-ai dorit să scrii pe o tablă, să stai cu buretele în mână, pregătit mereu să ștergi, să faci *tabula rasa* de fiecare dată când tabla se umple de tine, pentru a putea continua să scrii, să te scrii, fără să rămână urme de trecut. Să rămână în urma ta doar ultimele rânduri, să rămână finalul. Și asta ți-e finalul: S.M., n.12.06.1978 – d.22.05.2012, scriitor, însemnat pe o cruce ridicol de mare, ce zgârie ireversibil cerul (de parcă ți-ar trebui ție scară la cer, printre nori, când capul ți-a fost dintotdeauna acolo!).

Detești trecutul. Detești să te revezi în poze, în texte, în tine. Dar eu doar acolo mai pot trăi acum, detașat de tot spectacolul programat pentru doar două ore, dar care poate că durează deja de vreo trei, de o săptămână, de o viață. Mă simt ca în fața unui televizor imens, așezat în piața centrală, redând scene dintr-o parodie hiperbolizată: plânsetele devin brusc răcnete sălbatice, care doar durere nu exprimă, toate acele râuri de lacrimi săpate în pământul arid s-au arătat de la început secate, oamenii se apleacă asupra și înaintea ta gata-gata să te sfâșie, în semn de adorație, ca și cum (ți-)ai fi dat cu tot *parfumul* lui Patrick Süskind.

Mă uit la tine și observ același lucru: *marele scriitor! marele scriitor!* te-ar aclama, aplaudându-te, mulțimea, dacă sunetele scoase de ea ar fi inteligibile. Marele scriitor... Doar eu ți-am citit textele. Doar eu mi-am exprimat nemulțumirea, la fel de mare ca a ta. Doar eu... Și, brusc, de la începutul acestui

spectacol, eu s-a transformat în ei și, oricâte numere de contorsionare a încercat eul de mine să facă, nu a reușit să devină noi, nu s-a putut amesteca printre ceilalți, să fie doar un altul. Eu am trăit în secolul I înainte de tine. Și în timpul tău. Ei de-abia acum încep să trăiască, în secolul I după tine. Eu te-am cunoscut de când erai, ei te cunosc doar de când nu mai ești.

Abstract. Obscuritate. Cuvinte așezate haotic. Hârtie în stare de celuloză. Un pic din TOT și (totuși) puțin din NIMIC. Asta sunt eu. Încă. Aștept de mult timp ca El să mă creeze, să-mi dea astfel șansa ca eu să-l REinventez. Aștept de când i-a trecut prin minte să-mi dea viață. (Deci asta sunt eu: o idee doar gândită, un ceva/cineva nedefinit, care se răspândește în interiorul lui sub formă de verbe conjugate la condițional-optativ.) Și așteptarea a devenit singurul meu hobby de atunci. Și începe să mă plictisească jocul de-a așteptatul. Și încep să mă satur de inexistența mea. VREAU să mă nasc! Acum...

Citește! Mai citește! Îi poruncește despotice un profesor elevului, pregătindu-se să sfărtece foaia catalogului cu nota deja asigurată. Comentează! Găsește figuri de stil, explică-le! Identifică elemente de intertextualitate! Fă ceva! Numește autorul măcar! continuă, dintr-o singură răsuflare, ce se putea prelungi la nesfârșit, dacă elevul nu șoptea,

căutând pământul cu privirea rușinată, de parcă nu ar fi vrednic să rostească numele: S.M... Bine, stai jos odată! comandă din nou profesorul, înduplecat și înduioșat la auzul inițialelor.

Premiul revistei *Mișcarea literară* la *Saloanele Liviu Rebreanu*, secțiunea elevi, 2012.

Alexandra-Nadina Turcu este elevă la Colegiul Național „Liviu Rebreanu” din Bistrița.

Bine, bine: el e elev, el profesor, dar eu cine sunt? Eu ce sunt? Oare pot învăța sau trebuie să fiu învățat? Risipit printre acele cuvinte din care parcă mi se scurge viața, existența, încerc să mă desprind, să mă smulg din text și să ajung printre bănci, să fiu văzut și să-mi pot regăsi identitatea cu ajutorul dascălului, care parcă e singurul care ar putea să mă recunoască. Dar literele îmi sunt lipite de piele, ba chiar încet-încet devin una cu ea, fiecare semn se dezlipește cu o bucată mare din mine atârnată de el. Și privirea copilului înainte ascultat îmi produce arsuri cauzate de rușinea suportată în fața clasei, când nu a știut să răspundă, să rezolve sarcinile date de profesor, îmi produce vânătaii cauzate de obligația lui de a citi aceste rânduri, care nu înseamnă nimic pentru el și cărora le datorează doar nota primită, notă ce îi reflectă neputința și nu aptitudinile dezvoltate în timpul acelor opt ani de școală. Și privirile tuturor elevilor din clasă, înfipite în cărțile deschise toate la aceeași pagină, amplifică durerea simțită de treizeci de ori. Încep să desprind fiecare literă, până când nu va mai rămâne destul din mine pentru a încheia procesul: A, b, s, t... Cine sunt, Doamne, cine?

Mă privesc. M-ai transformat, fără să-ți dai seama, în oglinda ta. Mă priveai mereu și îți laudai înfățișarea prin intermediul meu, spunându-mi: „Ce bine îți stă părul azi!” sau „Ai cei mai frumoși ochi!” sau „Îmi place cum ești îmbrăcată!”, neștiind că persoana a II-a se transforma într-o imperceptibilă persoană I. După aceea, eu te-am mai putut transforma doar în tine. Și mi-a fost suficient. Și ți-a fost mai mult decât suficient.

Ha! Ha! Ha! Auzi, om care să se transforme în oglindă! Ș’ am luat foia asta în loc să aduni niște rest de mâncare din grămada aia de gunoi! Am crezut că, dacă-i faimos ș’ apare peste tăt, îi ș’ bun ș’ citim ș’ noi ceva, ca să fim ș’ noi... cum zic ăștia?... culți! Da’ uite cu ce ne-am ales! Cu hârtie în loc de mâncare, se străduiește un cerșetor să-i explice altuia, adunându-și toată energia primită de la jumătatea de conservă mâncată la prânz, în timp ce celălalt scuipă enervat coji de sâmburi pe asfaltul umplut acum cu ființa mea, scursă, topită, legată de viață cu un singur fir, nespun de subțire, dus de la mână spre fragmentul ironizat. Și cojile se amestecă cu mine, devin una cu mine, mă schimbă, la fel ca praful, țigările pe jumătate fumate și guma lipită de trotuarul de lângă banca din parc, de la miezul nopții...

Eu nu mai sunt eu. Eu am devenit altul, poate un *alter-ego*, dar nicidecum cel real. Dacă nu știam cine sunt înainte, cum să știu acum? Cum să aflu? Sunt doar un eu risipit printre resturi, printre întreguri acoperite de praf... Decât să fiu așa, mai bine nu mai sunt deloc!

Și, într-adevăr, firul subțire care făcea legătura dintre mine și viață se rupe când cerșetorul mototolește foaia și, odată cu ea, literele, cuvintele, sensurile, textul și poate chiar pe mine, îndreptându-se spre tufișul din spatele băncii. Nu, literatura nu e pentru toți. Dispar... Oare cine am fost? Oare cine eram?

Sunt Alexandra. Sunt și Ale. Dar, de cele mai multe ori, îmi doresc să fiu pur și simplu A. Ca să pot fi Ana, Anda, Andra, Adina, Adela, Alice, Ale sau Alexandra. Ca să pot alege. Ca să se poată alege.

– Mie îmi place Alexandra.

– Nu, e prea lung. Trebuie să fie un nume mai scurt. De ce nu Andra sau Adela? Pe mama o cheamă Adela.

– Și ce dacă pe mă-ta o cheamă Adela? Și pe bunica o cheamă Saveta și asta nu înseamnă că tre’ să îi punem numele ăsta copilului! Și putem să-i spunem Ale sau Alexa fetiței.

– De ce să nu alegem un nume pe care să nu fie nevoie să-l scurtăm?

– Da’ ce-are dacă-l scurtezi?

– ...

Se ceartă. Continuă să se certe. Nici ei nu mai recunosc care e replica fiecăruia. Nici ei nu mai știu care cred că ar fi numele potrivit. Știu că trebuie să se certe. Să se descarce cum pot. Cum au învățat. Și țipetele, reproșurile, neputința convingerii celuilalt se răsfrâng de fapt asupra mea, cel lipit cu mâinile și picioarele de cele patru colțuri ale cărții, înțepându-mă puternic cu fiecare sunet rostit, strigat, chiar rugător. Doar așa fac oamenii de cele mai multe ori: (se) roagă prin țipete.

Pe mine aș vrea să mă cheme A. Da. Ca să nu mai caut răspunsuri. Și, mai ales, ca să nu mai caut Răspunsul. Ca să nu mai mor. Ca

să rămân mort. Ce sunt eu până la urmă? Doar un mort care se joacă *de-a viul*. Se joacă, se amăgește... Caut cerul cu privirea, dorindu-mi să pot rupe o bucată din el și să mi-l atârâ la gât. Să-l aduc la mine, dacă eu nu pot ajunge la el. Mamă, mai naște-mă o dată! Ooo, n-oi fi eu Iona? Un alt fel de Iona... Oare sunt (un) el? Oare sunt (o) ea? Sunt vreun personaj al acelor cărți? Sunt autorul, S.M.? Cine? Ce?

Ești toate personajele. Ești autorul. Ești (un) el. Ești (o) ea. Ești eu. Ești noi. Suntem noi... *Suntem doi și singuri, și-n loc de inimă ne bate luna...* Suntem unul și la fel de singur. Sau nu mai suntem?

Ora 8

Monografia Operei Române din Cluj

Nicolae VRĂSMĂȘ

„Opera Română din Cluj” reprezintă o monumentală monografie complexă în două volume, primul, apărut în 2010, descrie perioada 1919-1959 și este continuat de al doilea, apărut în 2011, care prezintă opera

clujeană din anii 1959-1999. Ambele volume au văzut lumina tiparului la Editura „Charmides”, condusă de dr. Gavril Țărmure, din Bistrița, în colaborare cu Uniunea de Creație Interpretativă a Muzicienilor din România (UCIMR), având sprijinul Administrației Fondului Cultural Național (AFCN) și al Centrului de Excelență al Universității Naționale de Muzică din București.

Patrimoniul

Lucrarea a fost executată în excepționale condiții grafice, având 889, respectiv 791 de pagini, cu multiple documente și ilustrații fidele, care întorc cititorul în timp, dând viață acestei monumentale cărți, semnate de academicianul Octavian Lazăr Cosma, autor al mai multor alte importante studii și cărți despre istoria muzicii românești.

Monografia în discuție este rezultatul unor cercetări minuțioase și extinse pe o perioadă îndelungată de timp, asupra principalei instituții culturale din Ardeal, considerate de către Sextil Pușcariu a fi „alături de Universitate, una din faptele mari ale generației noastre”. Faptele mari nu se pot realiza fără oameni pe măsură și un prim merit în această direcție îl reprezintă, alături de cel al îndeplinitorilor instituțiilor naționale de cultură, însăși acțiunea investigării cu minuțiozitate și perseverență a istoriei acestor edificii, în cazul de față fiind vorba de o deosebită acribie în prezentarea atât generală cât și în mare detaliu, prin pătrunderea în epocă a autorului, un specialist dotat cu mult spirit critic și talent artistic, în cercetarea și redarea fidelă a evenimentelor, din exterior sau din culisele întortocheate ale scenei, reușind să compună o complexă frescă vie a vremii.

Opera Română și Teatrul din Cluj au luat ființă odată cu efervescența evenimentelor culturale de după anul 1918, prin inițiativa lui Tiberiu Brediceanu, urmând ca primii directori ai acestor instituții să fie tenorul Constantin Pavel și Zaharia Bârsan.

În primul volum al monografiei Operei Române din Cluj, apărut în 2010, sunt prezentate cronologic, cu ample și diverse detalii documentare, acțiunile întreprinse în scopul înființării instituției și spectacolele fiecărei stagiuni, din perioada 1919-1959, cartea fiind lansată la prima ediție Zilele Operei „Constantin Pavel”, în luna mai a aceluiași an, în comuna natală a marelui artist, Bistrița Bârgăului.

Deschiderea Operei Române din Cluj a avut loc în 25 mai 1920, cu spectacolul „Aida”, rolul principal fiind interpretat de

soprana Elena Roman „cu acute perlate, forte metalic și piano dulce și ușor, care au contribuit la strălucirea serii”, Radames de tenorul Constantin Pavel, Regele Egiptului de Gheorghe Sterian Mandy, Amneris de Lya Pop, pentru prima dată pe o scenă de operă, după lungi studii făcute la Paris, Ramfis de Rudolf Steiner, Marele Preot de Andrei Ștefănescu, iar Marea Preoteasă de Lelia Popovici”, după cum arată cronicarul ziarului „Patria”.

Volumul întâi cuprinde, în detaliu, spectacolele operei române clujene, începând cu „Aida” și „Traviata” (1919-1920), urmate de „Faust”, „Madame Butterfly”, „Luceafărul” și „Cavaleria Rusticană”, „Tannhauser” (1920-1921), „Samson și Dalila”, „Boema”, „Tosca”, „Paiate” și baletul „Vițelul de aur” (1921-1922), „Carmen”, „Rigoletto”, „Lohengrin” (1922-1923), continuând în același ritm până în timpul războiului, când opera din Cluj se refugiază la Timișoara, restaurându-se după aceea la Cluj, unde activitatea se reface în deosebi cu orchestra simfonică a operei, sub mantia Filarmonicii „Gheorghe Dima” (1944-1945), opera redeschizându-se cu „Aida” (1945-1946), urmând apoi mai mult opere românești, precum „Alexandru Lăpușeanu” (1946-1947), „Ana Lugojana” (1952-1953), „Povestea țăpului” (1954-1955), „Pană Lesnea Rusalim” (1955-1956), „Lăsați-mă să cânt” (1957-1958) și „Capra cu trei iezi” (1958-1959).

Cel de al doilea volum al „Operei Române din Cluj” cuprinde repertoriile spectacolelor, susținute în stagiunile anilor 1959-1989, descrise cu lux de detalii cu privire la operele jucate, cu date despre interpreți, dirijori, conducători, susținători și cronici ale vremii, adunate cu migală unui profesionist incurabil și prezentate pe bază de abundente documente, bine reproduse și amplasate cu desăvârșită măiestrie artistică.

Capul de afiș al noilor stagiuni (1959-1989), cuprinse în al doilea volum, este „Neamul Șoimăreștilor”, prin care instituția clujeană, devenită, peste noapte, „Opera de Stat”, în septembrie 1947, va continua să promoveze piese românești, alături de capodoperele universale, precum: „Cei patru

bădărani” (1959-1960), „Cenușăreasa”, „Pădurea vulturilor” (1960-1961), „Romeo și Julieta”, „Fântâna cu bucluc”, „Femeia îndărătnică” (1961-1962), „În calea trăznetului” (1962-1963), „Logodnă la mănăstire”, „Elixirul dragostei” (1963-1964), „Samson și Dalila” (1964-1965), „Întoarcerea din adâncuri”, „Visul unei nopți de vară” (1965-1966), „De la Matei cetire”, „Giselle”, „Gioconda” (1966-1967), „Mannon Lescaut”, „Țara surâsului” (1967-1968), „Gondolierii”, „După amiaza unui faun...” (1968-1969), „Michelangelo”, „Căsătoria secretă”, „Don Carlos” (1969-1970), „Romulus” (1970-1971), „O noapte furtunoasă”, „Stejarul din Borzești”, „Tripticul Mantaua-Sora Angelica-Gianni Schicchi” (1971-1972), „Domnișoara Nastasia și Mandarinul miraculos”, „Ulysse și Zamolxe” (1972-1973), „Bolero, Strigătul și Carmen”, „Secretul lui Don Giovanni”, „Fata din Far West” (1973-1974), „Amicul Fritz”, „Cartea cu Apolodor” (1974-1975), „Model mioritic” și „Trepte ale istoriei”, „Anotimpurile” (1975-1976), „Omagiu lui Brâncuși”, „Geniu pustiu”, „Eroica 77” (1976-1977), „Minkus-Prokofiev”, „Don Quijote” (1977-1978), „Luceafărul de ziuă” (1978-1979), „Mam-zelle Nitouche” (1980-1981), „Oxygen”, „Enesciana” (1981-1982), „Spărgătorul de nuci”, „Falstaff” (1982-1983), „Bastien și Bastienne”, „Cosi van tutte”, „Amorul doctor”, „Dreptul la viață” (1983-1984), „Motanul încălțat” (1984-1985), „Nabucco”, „Noaptea nopților fără iubire”

(1985-1986), „Povestea micului Pan”, „Măștile”, „Ciuleandra” (1986-1987), „My Fair Lady”, „Înger și Demon” (1988-1989), „Înterferențe coregrafice” (1989-1990), „Besciar caragialesc” (1990-1991), „Carmina Burana” (1991-1992), „Pinii din Roma”, „Lorelei” (1992-1993), „Requiem” (1993-1994), „Capriciile Terpsichorei”, „Septentrion”, „Oedip” (1994-1995), „Fedora” (1995-1996), „Meșterul Manole” (1997-1998), „Cei șapte corbi” (1998-1999).

„Opera Română din Cluj”, de Octavian Lazăr Cozma, a fost prezentată și la Târgul de carte „Gaudeamus” din București, la ediția din mai 2012, de către Editura „Charmides”, condusă de dr. Gavril Țărmure, alături de alte cărți ale editurii bistrițene, unele premiate de USR, precum: „Cartea Alcool” de Ion Mureșan (Premiul de poezie), „Lentila de

contact” de Rodica Barna, „La două zile distanță” de Marin Malaicu-Hondrari și, nu în ultimul rând, „Ploile amare” de Alexandru Vlad (Premiul de proză).

Lansarea celui de al doilea volum a avut loc la Cluj-Napoca, în seara zilei de 20 mai 2012, în pauza spectacolului cu opera „Aida” de Verdi, ca uvertură literară a unui „Marș

triumfal”, semnată de Acad. Octavian Lazăr Cosma prin monumentala sa carte, despre care au vorbit: regizorul Rareș Trifan, Director general al Operei clujene, Prof. univ. dr. Adrian Pop, care l-a numit „cronicar al secolului XX care a trudit la promovarea muzicii românești, pentru care merită toată cinstirea”, Prof. univ. dr. Doina Modola a numit această monografie „carte de aur”, „o carte de cercetare fundamentală”, „o cronică vie” care redă nu numai repertoriul fiecărei stagiuni, ci și calitatea spectacolului, afirmarea marilor voci, momentele de glorie și cele de restriște. Vorbitorii, între care și dr. Gavril Țărmure, directorul editurii bistrițene „Charmides”, au subliniat obiectivitatea cercetătorului, rigoarea unor sistematizări extraordinare, volumul imens de muncă, dar și „datul scrisului” cu care este înzestrat autorul, toate acestea ducând, în cărțile domniei sale, nu numai la o informare corectă și completă, ci și la o lectură agreabilă”, căroro le-a răspuns și mulțumit, în final, autorul, așa după cum a scris **Ileana Petrean-Păușan**.

O altă lansare recentă, a volumului II, a avut loc și la Sinagoga din Bistrița, a Centrului Multicultural, duminică 4 noiembrie 2012, de la ora 16.00, unde dr. Gavril Țărmure a vorbit, în fața unui public numeros, alcătuit în mare parte din tineri, despre realizarea proiectului editorial de publicare iar criticul literar George Țăra a prezentat cartea muzicologului Octavian Lazar Cosma, drept un „opus magnum”, o piesă rarisimă despre o istorie scrisă a unei instituții culturale de profil.

Cea mai recentă lansare a volumului al doilea s-a produs joi, 8 noiembrie 2012, ora 13.00, la Galeriile Muzeului Național al Literaturii Române din B-dul. Dacia nr.12, București, unde au fost invitați: Gheorghe Iova, Ioan Cristescu, Cornelia Maria Savu, și Gavril Țărmure, directorul editurii și președintele Societății de Concerte Bistrița.

Sunt semne palpabile că realizarea acestei valoroase și poate unică monografie, a unei instituții de operă, devine un model și ocupă un înalt pedestal de cultură.

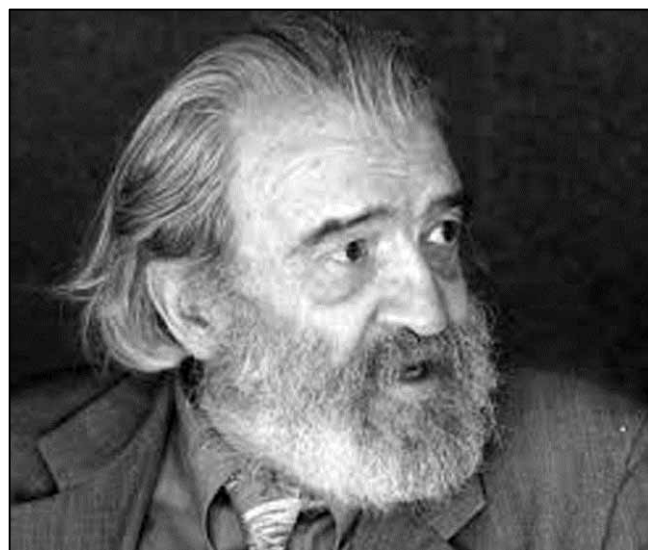
O privire întârziată (Romulus Vulpescu, 1933-2012)

Mihai IDU

Am în bibliotecă o carte de poezii cu un aspect puțin obișnuit. Pe coperta de culoare galben palid, este o ramă de imagini baroce, în sepia. Tot în sepia sunt tipărite versurile, iar titlurile poeziilor sunt în gri. Niciodată în negru. De la titlu până la numerele paginilor, totul alternează în sepia și gri și arată o deosebită atenție pentru detaliul semnificativ. Din loc în loc apare câte o gravură, aparent fără legătură cu textele. Imaginile mitologice sunt ciudate în detalii, parcă se ascunde, în toate, o intenție de zâmbet. Doi cai trag un car de luptă pe nori, un Cupidon levitează deasupra unui coif al cărui panaș este o veveriță, câteva bacante înaripate amenință cu șerpi în mâini un bărbat prăbușit în fotoliu. Doar două sunt mai cuminți, în ele pare a fi schițată semnătura autorului. Într-una, un copil scrie așezat lângă o coloană grecească, în cealaltă, o fântână cu ciutură sugerează un acasă fără loc. Titlul cărții scris cu caractere discret caligrafice este *Arte & Meserie*, anul apariției este 1979, autor Romulus Vulpescu. Potrivit unei note de pe foaia de capăt, coperta, prezentarea grafică, tehnoredactarea și macheta îi aparțin.

Nici nu se putea altfel, din partea unui personaj atât de ilustru în rafinament artistic, știință de carte, umor autentic. Și îmi dau seama că într-o asemenea alternanță de culori, sepia-gri, l-am purtat în minte pe Romulus Vulpescu, în același timp spectaculos contradictoriu și perfect înfipt în solul prezentului său, niciodată strident sau fals. Glasul aspru, sinceritatea guturală, părul și barba cam hirsute, încântau la fel cum fermecau cuvintele lui. I-am admirat noblețea

de *monsieur*, trăind înăuntrul limbii române, precum și tot ceea ce expresivitatea sa clocotitoare a așternut pe hârtie, cu

incandescentă și apoi a solidificat. L-am iubit pentru cunoașterea acelei limbi franceze care ieșea din marginile timpului și i-am mulțumit pentru curajul de a-i traduce pe Villon și pe Rabelais, care i se potriveau ca nimănui altcuiva.

Nu l-am cunoscut pe Romulus Vulpescu, l-am citit pe sărite și l-am uitat cu anii. Dar m-am

împlinit de scrisul lui și l-am gândit ca pe un personaj jucat excepțional, mereu egal cu el însuși, dar departe de a fi tern, suportându-și cu naturalețe decizia de a trăi în sinceritate. Fără false modestii, fără grații artificiale, uzând, demn și cu fermitate, de cultură și educație. Simt nevoia să notez câteva din titlurile poeziilor din cartea amintită: *Atotcuvîntul*, *Răjiunea suficientă*,

In memoriam

Luxul logicii, Itinerar interior, Duminica de ieri, În fiecare zi, Ispita clipei. Cuvinte cu sens, sensuri de cuvinte. Talentul s-a numit, în acest caz, har. Doamna Antoaneta Ralian, care l-a cunoscut, spune că, în anii când era activ, ce mult e de-atunci!, cunoscătorii afirmău că traduceriile lui Romulus Vulpescu din franceză pot fi citite și înțelese numai cu ajutorul unui îndrumător lingvistic. Într-atât era un creator al limbii!

Romulus Vulpescu a murit. Îmbătrânind între munți de cărți. Nu am urmărit revistele literare și nu știu de câtă atenție a beneficiat momentul. Am vrut doar să-mi amintesc de

poetul Romulus Vulpescu, de talentul, demnitatea, cultura și umorul lui. Și să transcriu aici, cu voia dumneavoastră și înspre gândul dumneavoastră, o strofă din *Judecata de apoi*:

Nu mai creez, nu mai ucid:

Am învățat să mor, în fine.

În jurul meu e-atîta vis...

Și-n fiecare individ

– Pe care-n gînd l-am pus la zid –

N-am tras decît un glonț: în mine.

Cred că un om care își gîndește astfel relația cu ceilalți este, deja, o conștiință.

Profesorul Ioan G. Lăpușneanu (29 septembrie 1937 – 21 mai 2012)

Ioan SENI

Profesorul Ioan Lăpușneanu s-a școlit în tinerețe la Năsăud și tot aici a lucrat în calitate de profesor până la sfârșitul vieții. Format la Universitatea clujeană, s-a afirmat ca un fin intelectual, fiind un apropiat al elevilor și un mare caracter în urbea năsăudeană în care s-a afirmat cu demnitate și onestitate. Primul mentor spiritual i-a fost profesorul de la liceu, Octavian Ruleanu, căruia i-a dedicat o recentă carte (Octavian Ruleanu, *Himere din Țara cu dor*). Este coautor al *Monografiei orașului*; A editat în colaborare cu primarul orașului ing. D-tru Mureșan, volumul *Cetățeni de Onoare ai Orașului Năsăud*, Editura Karuna, Bistrița. 2009; A publicat numeroase articole în diferite reviste, ziare și culegeri; a îndeplinit funcția de președinte al Filialei Năsăud a Societății de Științe Filologice în cadrul căreia a organizat numeroase simpozioane. A participat cu comunicări la colocviile consacrate scriitorilor năsăudeni. A fost redactor al revistei *Tribuna ideilor* și a fost redactor șef la publicația *Plaiuri năsăudene*. A redactat și revista școlară *Muza Someșană* (două numere), iar un al treilea număr așteaptă în manuscris. A îndeplinit funcția de consilier județean (1992-2000), de consilier local (2000-2004).

Activitatea sa culturală și didactică este binecunoscută, participările la simpozioane și alte manifestări cultural-științifice au fost consemnate inclusiv în presa locală sau centrală. În cei 48 de ani cât a lucrat în învățământ, a îndeplinit funcțiile de director, director adjunct și diriginte la 10 clase de școală generală și liceu, dintre care la două clase de profil pedagogic. A fost metodist și responsabil de cerc și de filială a Casei Corpului Didactic Bistrița-Năsăud, iar din anul 1975 a fost cooptat în acțiunea de perfecționare a cadrelor didactice, îndeplinind funcțiile de președinte al comisiilor de acordare a gradului didactic I la învățători și educatoare, de președinte al comisiilor de

perfecționare și gradul al doilea. A predat și trei cursuri (Literatură Română, Literatură pentru Copii și Metodica Predării Limbii și Literaturii Române) la Colegiul de Institutori Limba Engleză din cadrul Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca, extensia Năsăud. A efectuat 136 inspecții de acordare a gradului didactic I la învățători și educatoare, precum și 12 inspecții speciale pentru acordarea gradului I la profesori. A făcut parte din comisia Ministerului Învățământului pentru elaborarea unei noi programe pentru liceele pedagogice.

Ioan Lăpușneanu a fost președinte al Secțiunii Literare Astra peste 20 de ani, implicat cu sinceritate în acțiunile astriste educative: cele peste 20 de adunări ale Despărțământului, adunările Astei Centrale de la Sibiu, Brașov și bineînțeles de la Năsăud (1991, 2010), activitatea publicistică și editorială prestată în slujba comunității locale și a Asociațiunii Astra, unde a fost ales inclusiv în conducerea centrală. Activitatea sa de cercetare și documentare în folosul comunității locale rămâne de referință (*Monografia orașului...*, *biografia unor personalități năsăudene...*).

Astra năsăudeană este astăzi mult mai săracă, pierzând un atât de valoros intelectual, publicist, editor, moderator, prieten și astrist de încredere, personalitate ce te cucerea cu finul său umor. Îl regretă Astra Centrală, filialele Astra din țară. Aceleași sentimente le trăiesc și

Remember

alte instituții de cultură cu care a colaborat fructuos de-a lungul vieții sale... Casa Corpului Didactic Bistrița-Năsăud, bibliotecile din oraș și din județ, Arhivele Statului, Muzeele și Casele memoriale, Universitățile din Cluj-Napoca, București și Iași, generațiile pe care le-a educat și pregătit pentru viață, toate filialele Astei Centrale sau ale Despărțământului năsăudean.

Coșbuc și ASTRA

Ioan LĂPUȘNEANU

Anul 2011 a fost, pentru Asociațiunea Transilvană pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român (ASTRA), un an jubiliar. La Sibiu, orașul în care s-a născut această prestigioasă „Asociațiune” culturală, care a luptat pentru dezvoltarea literaturii naționale, pentru cultivarea limbii române, pentru propășirea culturii și spiritualității poporului român și, implicit, pentru pregătirea actului istoric de la 1 Decembrie 1918, s-a

desfășurat o mare și emoționantă Adunare generală jubiliară. De asemenea, și la Blaj, Alba Iulia, Năsăud și în alte centre cu puternice despărțăminte astriste au fost organizate sesiuni omagiale consacrate împlinirii a 150 de ani de la crearea ASTREI. În cadrul acestor ample manifestări culturale au fost evocate și personalități care au militat pentru realizarea idealurilor și obiectivelor ASTREI.

Dat fiind faptul că opera poetică și jurnalistică a poetului George Coșbuc este, prin tot ce are mai valoros, fidelă amintitelor idealuri și obiective, am găsit de cuviință să evocăm și personalitatea bardului năsăudean. Mai ales că și ASTRA l-a omagiat, în decursul timpului, pe acest mare poet a cărui activitate și operă se definesc prin versul

simbolic: „Sunt suflet în sufletul neamului meu...”. Acest aspect îl viza și ASTRA: să sensibilizeze sufletul și conștiința națională a românilor de pretutindeni.

În timpul școlarității elevului Coșbuc la liceul din Năsăud care îi poartă numele, ASTRA făcea parte din viața culturală a intelectualității năsăudene. Este puțin probabil ca în cadrul Societății de lectură Virtus Romana Rediviva fostul vicepreședinte al acestei societăți, în clasa a VII-a, și apoi președinte în clasa a VIII-a, să nu fi auzit de la președinții despărțământului Năsăud despre ASTRA. Cum documentele consultate nu ne-au confirmat acest lucru, nu putem ști totuși adevărul.

Cu certitudine, contactul poetului cu activitatea și personalitățile din conducerea centrală a ASTREI s-a produs în perioada în care George Coșbuc se afla în redacția revistei *Tribuna* lui Slavici de la Sibiu. În acea perioadă, poetul a cunoscut: „Climatul spiritual și artistic al Sibiului (...) deosebit de stimulent pentru Coșbuc. Orașul era, înainte de toate, un puternic centru cultural. Aici se organizase o viguroasă mișcare culturală românească, cu ecouri în toate provinciile locuite de români. În primul rând menționăm ASTRA (...), care a adunat, în sânul ei, cele mai strălucite personalități ale vremii”, printre care pe George Barițiu, care trăia la Sibiu și pe care Coșbuc îl cunoaște personal. În acest „climat cultural românesc autentic, reprezentând tendințele spirituale și politice ale vieții noastre din acele vremuri (...) se consolidează cultura lui Coșbuc, se exersează talentul său care (...) dă la iveală producții cu totul remarcabile”¹, precum: *Tulnic și Lioara*, *Srăjerul*, *Logica augurilor*, *Rodovica*, *La oglindă*, *Sulamita*, *Crăiasa zânelor*, *Nebuna*, *Unui poet*, *Mânioasă*, *Numai una*, *Fata morarului*, *Nunta Zamferei* ș. a. La Sibiu îl cunoaște și pe tânărul și înzestratul critic

Gheorghe Bogdan-Duică, care îl face cunoscut publicului prin articole și foiletoane publicate în *Biblioteca populară a Tribunei* și în *Gazeta Transilvaniei*.

Experiența acumulată la Sibiu și spiritul ASTREI le va valorifica la București în perioada când va lucra la Casa Școalelor ca referendar. Coșbuc avea misiunea de a-și exprima părerea în legătură cu cărțile editate de instituția respectivă. De asemenea, poetul îndeplinea funcția de conferențiar al centrelor culturale din țară, ocazie cu care va cutreiera Moldova și Muntenia. Poetul considera necesar ca aceste conferințe să fie explicate pe înțelesul auditorilor „în graiul local al satului”. În spiritul ASTREI, Coșbuc militează pentru organizarea vieții culturale a satelor, cum ar fi înființarea cercurilor de citit, în colectiv sau individual, sugerând „să împrumute fiecare membru al cercului cultural o carte, săptămânal, și în ședința ultimă să dea seamă de cele citite”. Prin această activitate de culturalizare, Coșbuc a cercetat limba poporului, obiceiurile, superstițiile, folclorul și își făcea notițe în carnetul său de drum. Articolele scrise pe aceste teme le publică în volumul *Dintr-ale neamului nostru*, tipărit la Tipografia Gutenberg Ioseph Göbl din București, în anul 1903.

Legătura directă cu ASTRA o va lua poetul în anul 1909, după ce i se va anula interdicția de a se întoarce în Ardeal, când participă la lucrările Adunării generale ale ASTREI, ținută la Sibiu, în zilele de 12-14 noiembrie, prilej cu care face cunoștință cu scriitorii Victor Eftimiu, Emil Gârleanu, Corneliu Moldoveanu. Profitând de prezența la această adunare, Liviu Rebreanu va trece munții, căutându-și norocul în Capitală și străduindu-se să ajungă „cât Coșbuc de mare”, așa cum îi urase tatăl său la plecarea din Năsăud. Coșbuc se bucura de simpatia sibienilor, așa cu reiese din cele afirmate de Octavian Goga în discursul de recepție la Academie: „Mi-aduc aminte la Sibiu, când a călcat întâi după douăzeci și câțiva de ani, palid, bolnav, neurastenic, copleșit de amintirile tinereții, voluptatea revederii îl durea. Se nimerise tocmai o serbare culturală, lumea din jur era adunată într-o sală de conferință. Mi-a

cerut să-l duc acolo, fără să suflăm un cuvânt. L-am dus. S-a retras într-un colț de balcon și s-a pitit să nu-l vadă nimeni. Privea cu un tremur de pleoape în toate părțile, la țăranii din Rășinari, la costumele de la Săliște, în ceata de preoți, brâne albastre, brâne roșii... O mișcare s-a produs în sală, cineva l-a recunoscut, lumea întreagă s-a ridicat în picioare să-l vadă, să-l aclame. Deodată un glas de popă trăgănat a început cântecul și într-o clipă femei, bărbați, copii s-au asociat și a cântat toată lumea și cânta și el plângând: „Pe umeri pletele-i curg râu,/ Mlădie ca un spic de grâu/ Atâta mi-e de dragă...”².

Un alt contact al poetului cu ASTRA are loc la Blaj, în anul 1911, unde: „În zilele de 14/27 august – 17/30 august are loc un eveniment încărcat de semnificații, serbările de la Blaj, organizate cu prilejul semicentenarului ASTREI. Jubileul a fost organizat printr-o mare concentrare de energii românești, un fel de a doua adunare națională, pe aceeași Câmpie a Libertății, deasupra căreia Aurel Vlaicu a și zburat, între orele 5-7 p.m., în ziua de 16/29 august, cucerind, simbolic pentru atunci și cerul Transilvaniei”³. Din lumea literară și a bisericii se aflau, printre alții, Ion Agârbiceanu, Ion Bianu, I. L. Caragiale, George Coșbuc, Gheorghe Dima, Octavian Goga (secretar al ASTREI Sibiu), Dr. Octavian Domide (canonic Gherla), Dr. Ion Gheție (director al gimnaziului din Năsăud), Vasile Goldiș (Arad), Alexandru Haliță (vicar Năsăud), Dr. Iuliu Hossu (secretar episcopal la Lugoj), Dr. Vasile Hossu (episcop la Lugoj), Octavian C. Tăslăuanu (secretar ASTRA Sibiu).

În conferința ținută de Octavian Goga, în ziua de 16/29 august, referindu-se la Coșbuc, arată: „Drumul început de Slavici în proză l-a continuat în poezie Coșbuc”. (...) „...condeiul lui a fixat definitiv noua formulă a poeziei românești în Ardeal (...), Coșbuc pătrunzându-se de credința că sinceritatea unei inspirații literare numai atunci poate fi salvată când pleacă de la noi înșine, când porcede din fibrele ascunse ale sufletului nostru, când răscolește tainele și încremenește dureri din propriul nostru zbucium, s-a oprit cu ochii lui limpezi la ograda țăranului, s-a

îmbătat de mireasma florilor de câmp, și-a legănat închipuirea în undele de lumină ale mitului românesc și a făcut astfel din scrisul lui o oglindă a naționalismului nostru organic, o literatură națională. Cu vremea s-a apropiat tot mai mult de țarina strămoșească, dezlegând din ce în ce misterul acestei vieți simple cu adânci înțelesuri, iar mai târziu și-a dat seama că poezia trebuie însoțită cu marile dureri vii care frământă sufletul neamului și că arta e apostolatul pe care se propagă credința mântuirii unui popor. Din acest zbulcun ne-a întrupat poetul *Baladelor și idilelor* cântarea fulgerătoare *Noi vrem pământ!* Pe acest drum nou se desfășoară până în zilele noastre crezul literar al scriitorilor ardeleni: literatura națională care își caută inspirația în atmosfera sănătoasă a vieții țărănești, singura clasă socială care la noi are trecut, are tradiție și un perfect echilibru sufletesc”⁴.

Poetul George Coșbuc a fost omagiat și de Despărțământul Năsăud al ASTREI, la 20 iunie 1926, când în fața liceului din Năsăud s-a dezvelit primul său bust. Inițiativa creării acestui bust a aparținut ASTREI și făcea parte din șirul festivităților ce urmau să se desfășoare, în vara anului 1914, cu ocazia adunării generale a „Asociațiunii”, programată a avea loc la Năsăud. Despărțământul Năsăud al ASTREI lansează un Apel, în 5 aprilie 1914, cu nr. 40, din care reținem următoarele: „...comitetul despărțământului Năsăud... a crezut să proiecteze și *DEZVELIREA UNUI BUST DE BRONZ* care se va ridica în cinstea și spre sărbătorirea celui mai mare fiu al acestui ținut, a distinsului nostru poet *GEORGE COȘBUC*, fost elev al Gimnaziului Fundațional din Năsăud, și care se va așeza în aula acestui gimnaziu.

Nu voim să motivăm mai de aproape hotărârea noastră, ci crezând că și D-Voastră simțiți ca și noi îndemnul intern de a concretiza în această formă sentimentul nostru de admirație și respect față de ilustrul poet, Vă rugăm să binevoiți a Vă da obolul D-Voastre spre scopul indicat mai sus, făcând totodată o propagandă întinsă și în cercul prietenilor și cunoscuților D-Voastră în scopul acesta.

Folosim această ocaziune ca să Vă aducem spre plăcuta cunoștință, că pentru comandarea și executarea cât mai grabnică a bustului s-au făcut pașii necesari.

Listele de subscripție dimpreună cu sumele colectate Vă rugăm a le trimite până cel mult în 1 iunie st. n. la adresa: Emil Tișca, Naszód.

Din încredințarea comitetului despărțământului Năsăud al „Asociațiunii”: Ioan Păcurariu, prezident și Emil Tișca, secretar”⁵.

Comitetul despărțământului a intrat în tratative cu sculptorul Corneliu Medrea, domiciliat în București, pentru executarea lucrării artistice și a cerut de la poet îngăduința să i se facă bustul. Cu acceptul poetului, sculptorul s-a angajat să facă bustul și l-a realizat după modelul viu cu mult succes. Prețul bustului – 2500 de coroane – a fost achitat din colecte benevole, iar soclul s-a făcut pe cheltuiala băncii „Mercur” din Năsăud. Comitetul despărțământului Năsăud al ASTREI a hotărât să dezvelească bustul la 28 august 1914, când era proiectată ținerea la Năsăud a adunării generale a „Asociațiunii”. La începutul lunii iulie 1914, a izbucnit Primul Război Mondial, iar bustul a fost predat familiei Coșbuc, până în anul 1919, când a fost adus la Năsăud și ținut în sala direcțiunii liceului. În vara anului 1922, s-a programat ținerea unei serbări de dezvelire, dar natura dezlănțuită a provocat inundații catastrofale pe Valea Caselor, de pe urma cărora localitatea Năsăud a avut mult de suferit, înregistrându-se victime și uriașe pagube materiale.

Iată cum, o mână de admiratori și prieteni ai poetului, ai unuia dintre stâlpii de granit ai poeziei românești, George Coșbuc, înfruntând toate greutățile puse în calea lor de stăpânirea vrășmașă de odinioară, de războiul mondial și de catastrofa din 1922, au strâns ban lângă ban pentru a-i ridica semn de materială veșnicie lângă veșnicia eternă a operei poetului.

Serbarea de dezvelire a bustului în fața liceului a avut loc în ziua de 20 iunie 1926, din inițiativa corpului didactic al Liceului Grăniceresc „George Coșbuc” din Năsăud, ajutat de corpul didactic al celorlalte școli, de

câțiva intelectuali sufletești din localitate și de Despărțământul Năsăud al ASTREI. Serbarea a fost precedată de un serviciu divin și un parastas pentru poetul George Coșbuc, trecut în eternitate la 9 mai 1918. Serviciul religios a fost oficiat de 15 preoți. Prelatul papal, Dr. Octavian Domide, reprezentantul Episcopiei Greco-Catolice de Gherla arată într-o frumoasă și înălțătoare predică cum poetul comemorat, podoabă veșnică a neamului românesc, a știut să unească talentul cu credința și să creeze opere de artă nepieritoare.

Serbarea a fost onorată de reprezentanți ai „următoarelor autorități și instituții culturale: guvernul prin d. ministru al sănătății publice Ion Lupaș; Ministerul Artelor prin d. Emil Isac; Academia Română prin d. profesor universitar Gheorghe Bogdan-Duică; Societatea Scriitorilor Români prin d. Liviu Rebreanu; Universitatea din Cluj prin d-nii profesori: Dr. Victor Onișor, Al. Lapedatu, fost ministru, și Dr. Nicolae Drăganu; Episcopia Greco-Catolică de Gherla prin Ilustritatea Sa prelatul papal Dr. Octavian Domide; Episcopia Ortodoxă din Cluj prin d. Grigore Pletosu; Inspectoratul Regional Școlar Cluj prin d. Dr. Valeriu Seni; Casa Școalelor București prin d. C. Lungulescu; Cercul Studenților Someșeni Cluj prin d. Romulus Rebreanu. A fost de față și d-na Coșbuc, văduva poetului, 4 foști conșcolari și un mare număr de rudenii, intelectuali și țărani, nepoți și veri ai poetului”⁶.

Ceremonia de dezvelire a fost precedată de cuvântarea de predare a bustului rostită de Ion Păcurariu, fost senator, reprezentantul ASTREI și inițiatorul creării bustului, care a spus: „Un critic l-a numit *poetul țărănimii*, și cu drept cuvânt.

Ca o protestare contra tendințelor asupritorilor de ieri, cari urmăreau în mod diabolic desființarea ființei noastre ca popor, Coșbuc în poeziile sale idealizează tocmai viața și calitățile acestui popor simplu de la sate, care în conștiința poetului era singura cetățuie de apărare nebiruită de dușmani.

El ne prezintă deci pe țărânul român sau – pornind dintr-un egoism local – pe țărânul din acest ținut, în toate ipostazele sau situațiile vieții sale: în bine și în rău, în bucurie și

durere, în nuntă și înmormântare, acasă și la câmp, pe deal și în pădure, pe lângă boi și la turma de oi, la horă și în război...

El a cântat cu farmec neîntrerupt întreagă gama *sentimentelor* și a zbulciumului sufletesc al oamenilor din popor alături de *frumusețile* și *situațiile* din natură.

Coșbuc a cântat faptele vitejești ale figurilor legendare și ale ostașilor români morți în războiul de neatârnat. A reînviat *împărați* și *feți frumoși* din basmele și mitologia poporului și pretutindeni a întins stăpânirea satului cu graiul, obiceiurile și sufletul sateanului.

Limba poporului o ridică la atâta frumusețe, sonoritate și eleganță, iar structura versurilor, a rimelor sau a strofelor la atâta armonie și perfecțiune, încât în această privință stă singur în literatura română.

El, ca un adevărat profet, a prevăzut *războiul de dezrobire a neamului* și l-a descris cu o vijelie de sentimente și cu o impetuo-zitate de expansiune neîntrecută în literatura română. În poemul *Un cântec barbar*, unde – după mărturisirea poetului – Romanul este asupritorul poporului românesc din Ardeal, iar Dacul barbar este Românul asuprit.

Profeția s-a împlinit. Nu ne mai îngrădește șiragul de munți și profetul e-n mormânt. Muri în anul 1918, când Bucureștii gemeau sub călcâiul dușman. Dar profetul nu e mort de tot; el trăiește în opera sa și continuă a conversa cu noi, a ne delecta și a ne produce fiorii emoției, ce numai vizionari ca dânsul o pot produce.

El poate zice ca poetul Horațiu:

Exegi monumentum aere perennius,

Regalique situ pyramidum altius

Quod non imber edax, non Aquilo impotens

Possit diruere, aut innumerabilis

Annorum series et fuga temporum.

Adică: Am ridicat monument mai tare decât arama, și mai înalt decât piramidele cu grandoarea lor regală, pe care nu-l poate dărâma nici potopul distrugător, nici Aquilo neputinciosul, nici seria nenumărată a anilor, sau fuga timpului”⁷.

Cuvântări înflăcărate despre opera poetului au mai rostit: Vasile Bichigean,

directorul liceului, ministrul Ion Lupaș, profesorul universitar Gheorghe Bogdan-Duică, scriitorul Liviu Rebreanu, C. Lungulescu, preotul-profesor Grigore Pletosu, inspectorul dr. Valeriu Seni și alții.

Un nou moment de omagiere a poetului George Coșbuc s-a desfășurat în anul 1991, când a avut loc la Năsăud cea de a treia adunare generală a ASTREI, după cele desfășurate aici în 1870 și 1893. Evenimentul a fost anunțat de profesorul Octavian Ruleanu, astrist din perioada interbelică, în publicația *Plaiuri năsăudene*: „Țara Năsăudului e în sărbătoare. Două semnificative evenimente culturale marchează un moment de emoționante manifestări, menite să dea un nou impuls de viață ținutului nostru. Sărbătorim jubileul de 125 de la nașterea mult iubitului nostru poet, GEORGE COȘBUC, alături de împlinirea a 130 de ani de la înființarea *Asociațiunii Transilvane pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român – ASTRA*.

Este o fericită îmbinare a acestora, deoarece există o corespondență neîndoieală între activitatea *Asociațiunii* și preocupările cultural-naționale ale poetului Coșbuc din perioada sa sibiană și cea ulterioară. Spiritul clar-văzător al poetului se afirma pe aceleași idealuri ca ale *Asociațiunii* și desigur era cunoscător al realizărilor acesteia”⁸.

La simpozionul consacrat poetului au prezentat comunicări: Prof. Univ. Dr. Ion Rotaru de la Universitatea București, Dr. Ion Hangiu, președintele Societății de Științe Filologice, Prof. Univ. Dr. Doc. Gavril Istrate și Prof. Univ. Dr. Alexandru Husar de la Universitatea „Alexandru Ion Cuza” din Iași, Prof. Univ. Dr. Vasile Voia de la Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca, criticul și istoricul literar Petru Poantă ș.a. Reținem un fragment din comunicarea Prof. Univ. Dr. Al Husar despre arta poetică a lui Coșbuc, *Poetul*: „Adevărată sinteză a operei lui Coșbuc, chintesență a concepției sale estetice, *Poetul* e una din cele mai expresive arte poetice din literatura română. Scrisă în 1911, cu puțini ani înainte de moartea bardului ardelean, încununând mai bine de un sfert de veac de creație artistică, această

poemă a cunoscut o rapidă și largă circulație, devenind una dintre cele mai populare poezii românești”, fiindcă „ea nu e numai codificarea unei concepții, ci expresia cea mai sintetică a însăși artei poetului, având caracterul unei profesii de credință. Căci, în cele trei strofe care o compun, această poemă pune problema relației dintre poet și popor, a funcției sociale a poetului”⁹. În cadrul aceluiași simpozion, mi-am exprimat opiniile despre una dintre cele mai pregnante teme ale creației lui Coșbuc: patriotismul, care „este coordonata esențială a creației coșbuciene. Puțini scriitori români exprimă cu atâta patos dragostea față de patrie și popor, față de limba și legea românească.

Produs al acestei oaze de românism, care este Țara Năsăudului, cu oamenii săi minunați, cu trecutul său glorios, cu tradițiile și obiceiurile strămoșești, păstrate până în zilele noastre, Coșbuc a înțeles pe deplin, am spune chiar modern, sensul noțiunilor patrie și patriotism. În creația sa exprimă, în versuri și proză, idei și sentimente sinonime cu cele exprimate de Barbu Ștefănescu Delavrancea în cunoscutul său discurs. Osmoza dintre poet și patrie este suprema sa profesiune de credință și o afirmă cu claritate în arta sa poetică: «Sunt suflet în sufletul neamului meu/ Și-i cânt bucuria și-amarul...» Întreaga creație a lui George Coșbuc ne îndeamnă, acum când am pășit definitiv pe drumul libertății și demnității naționale, să reînvățăm iubirea de patrie, fără ostentație, dar cu căldură și duioșie”¹⁰.

În perioada 4-6 octombrie 2011, s-a desfășurat la Sibiu Adunarea generală jubiliară consacrată împlinirii a 150 de ani de la crearea ASTREI. În cadrul unei secțiuni a adunării am prezentat comunicarea *George Coșbuc omagiat de ASTRA*, în care am analizat evoluția efortului creator al poetului, aprecierile de care s-a bucurat din partea ASTREI, dar și calvarul cauzat de denigratorii săi, din trecut și din prezent, precum și evidenta lipsă a operei poetului din programe și manuale. După prezentarea comunicării, am fost contactat de vicepreședintele Academiei Române, Acad. Prof. Dr. Valentin I. Vlad, care ne-a promis că va încerca să inițieze o

dezbateri în cadrul înaltului for științific al țării, privind locul poetului George Coșbuc în programele și manualele școlare. Încurajat de această promisiune, am redactat un Apel către Academia Română, în numele Comitetului Central al ASTREI, prin care solicităm reintroducerea poetului George Coșbuc în categoria scriitorilor canonici și, implicit, în programele și manualele școlare. Ulterior acestui demers al nostru s-au raliat Centrul

Județean pentru Cultură Bistrița-Năsăud, Centrul Municipal de Cultură Bistrița, Despărțământul Năsăud al Astrei, Complexul Muzeal Bistrița-Năsăud și Colegiul Național „George Coșbuc” Năsăud.

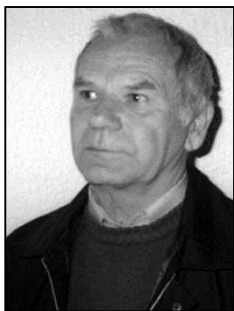
Sperăm ca Academia Română și ministerul de resort să facă pașii necesari pentru a repune în locul ce i se cuvine pe poetul național George Coșbuc, unul dintre primii scriitori membri ai Academiei Române.

Note

1. Gavril Scridon, *Viața lui George Coșbuc*, Fundația Culturală Română. Centrul de Studii Transilvane, 2003, p. 92.
2. Octavian Goga, *Coșbuc în Discursuri de recepție la Academia Română*, Editura Albatros, București, 1980, p. 158.
3. Gavril Scridon, *op. cit.*, p. 245.
4. Octavian Goga, *Curente de idei în literatura ardeleană, de la 1848 până în zilele noastre*, în volumul *Serbările de la Blaj. O pagină din istoria noastră culturală*, publicat de Despărțământul XI Blaj al „Asociațiunii”, Tipografia Seminarului Teologic Greco-Catolic, p. 84 și *Transilvania*, nr. 5-6, septembrie-decembrie 1911, p. 680.
5. *Anuarul Liceului Grăniceresc „Gh. Coșbuc” din Năsăud*. Anul întemeierii 1863. Anul școlar 1925/6, publicat de Vasile Bichigean, director, p. 2.
6. *Ibidem*, p. 2-3.
7. *Ibidem*, p. 6-9.
8. Octavian Ruleanu, *Dublă aniversare*, în *Plaiuri năsăudene*, Năsăud, 4-6 octombrie 1991, p. 1.
9. Al. Husar, George Coșbuc: *Poetul*, în volumul *Întoarcerea la literatură*, Editura „Spiru Haret”, Iași, 200, p. 94.
10. Ion Lăpușneanu, *George Coșbuc – poetul patriot*, în *Plaiuri năsăudene*, Năsăud, 4-6 octombrie, 1991, p. 4.

La matineu

Prozele confesive

Ionel POPA

În *Caietele rebreniene*, „arhiva laborator” (M. Zăciu) este un text cu titlul *Amintiri din Maieru* (1908) în care găsim imagini, notații, schițe de chipuri umane, materia brută pentru ceea ce numesc *proză confesivă*. Cele șapte texte pe care le pun sub acest generic nu fac, cronologic, un bloc compact; ele au fost scrise la intervale de timp, intercalate printre prozele obiective. De exemplu, *Mărturisire* (1912) este precedată de *Ocrotitorul* (1911) și urmată de *Strănutarea* (1912), iar *Cuibul visurilor* (1919) e precedat de *Cîntecul lebedei* (1919). Aceste proze sunt o izbucnire a filonului romantic al omului Rebreanu pe care scriitorul realist-obiectiv și impersonal l-a ținut sub obroc în scopul de a-și netezi drumul spre romancierul realist, obiectiv și impersonal.

Mărturisire (1912) este un fel de „declarație de dragoste” către iubită. Dedicăția „Pentru Fanny” dezvăluie substratul biografic. Tocmai în scopul transfigurării datului biografic în ficțiune, textul are construcție după regulile artei oratorice. După un început apoftegmat într-un ton patetic urmează câteva reflecții prin care mărturisitorul îndrăgostit vrea să se individualizeze: „Astăzi însă știu și înțeleg că iubirea este făcută pentru cei umili, că cei mîndrii nu vor putea

Caietele Rebreanu

iubi niciodată [...]” Textul continuă cu o avalanșă de filosofări sentimentale de-a dreptul banale. Debitînd astfel de cugetări scriitorul își amintește de extrasele pe această temă, prezente pe câteva file de manuscris.⁽¹⁾ La un moment dat, într-un stil dramatic *second-hand*, apelînd în mod sîngaci la o opoziție socio-morală între mărturisitorul și

ceilalți se face apologia iubirii ca suferință. De abia acum urmează *declarația de dragoste*, făcută în niște formulări patetice și paradoxale, de o calitate îndoielnică: „Te iubesc pentru că te iubesc și nimic mai mult, te iubesc numai că te iubesc, aici începe iubirea. Îți mulțumesc din suflet că te iubesc: acesta este cîntecul iubirii.” În partea a doua a mărturisirii, îndrăgostitul ajunge la concluzia de mare profunzime... a cugetării: „Iubești, suferi, trăiești: iată troița iubirii.” Mai lipsește strigătul triumfal: „evrika!”. Finalul textului este construit ca suport filosofico-religios pentru sentimentul iubirii recurgîndu-se la textul biblic: „«O, vanitas, vanitatum vanitas!» zice profetul. [...] Nu știu dacă e bine ceea ce fac sau e rău, dar simt că, între toate deșertăciunile lumești, am ales pe cea mai frumoasă, care e cea mai frumoasă fiindcă e cea mai deșartă din toate.”

Mărturisire este un text aproape insolit în cadrul prozelor unui scriitor prin definiție realist-obiectiv și impersonal. Interesantă nu este mărturisirea în conținutul ei subiectiv-sentimental, ci încercarea tînărului scriitor de a construi sentimentului iubirii, din elemente morale și religioase, o armătură filosofică. Încercarea se dovedește fragilă. Ca text literar *Mărturisire* este unul mediocru. El rămîne ca document sufletesc al omului Rebreanu; ca scriitor nu a reușit să facă din el izvor creator.

Sub titlu **Idilă de la țară** Rebreanu a scris două texte, unul în 1912, publicat postum în *Opere*, vol. 3, 1968, și unul în 1913, inclus în volumul *Răfuiala* (1919). Cele două proze sunt icoane ale satului natal și a oamenilor lui, păstrate în memorie. Se aud ecouri sămănătoriste îndepărtate. Secvențele

evocatoare gravitează în jurul motivului cîrciumii și a cîrciumarului.

Textul din 1912 evocă o zi de duminică din viața satului, între „hora din Arini” și „cinstirea” la cîrciuma „ovreului Tuplin”, devenit Avrum în celălalt text. Proza este o succesiune de secvențe. Prima este portretul cîrciumarului. Urmează secvența în care apare „copilul cît un ȋr” trimis de „taica” după rachiul. Miezul evocării îl constituie momentul în care cîrciuma e asaltată de lumea care a participat la horă; în sala mare rămîne „prostimea”, în „odăița din fund” se retrag notabilitățile satului, iar afară rămîn „perechile”. Uneori „cheful se sfîrșește cu o pâruială”. Ultima secvență a evocării: noapte; familia cîrciumarului doarme numai el se gîndește, cu speranță, la viitorul fetelor sale care au cam trecut de prima tinerețe; într-un tîrziu adoarme și el; a avut o zi grea. Cu adevărat, numai unui asemenea text i se poate aplica aprecierile lui Călinescu: „Nuvelele sunt de fapt niște simple aspecte. S-ar zice că un pictor de mari compoziții s-a exercitat descriind detalii, brațe, pumni strînși, picioare, în vederea unei imense pînze, ce se ghicește a fi din cîmpul vieții.”⁽²⁾

De superioritatea *Idilei de la țară* (1913) Rebreanu a fost conștient, dovadă: evocarea din 1912 a fost părăsită în periodic, iar textul din 1913 a fost inclus în volumul *Răfuiala* (1919). Superioritatea constă în focalizarea epică pe un singur nucleu „viața de club” a intelectualității satului, desfășurată în „bolda” (cîrciumă-magazin) „armeanului” Avrum. În textul din 1913 este accentuată dimensiunea „veristă” care pune un bemol evocării nostalgice. Ceea ce asigură viabilitate artistică celor două evocări este capacitatea autorului de a restitui narativ o întreagă epocă prin știința selecției detaliului sugestiv și autentic.

Cele două proze nefiind realizări de primă linie nu trebuie neglijate deoarece într-o lectură la pulsul contemporan al prozei li se pot găsi calități moderne: „[...] relevă o manieră narativă și sunt, prin asta, mai apropiate de opțiunile estetice ale cititorului de azi.[...] Fragmentarismul [...], epicitatea condensată pe un spațiu textual restrîns, dau o monștră de virtuozitate narativă. [...] Strate-

gia evocatoare propune o viziune restrictivă spectaculoasă prin consecințele ei epice: semnificația individului rezidă în însăși unicitatea lui irepetabilă”⁽³⁾

Puia (1917). Textul este publicat postum în *Opere* vol. 3, 1968. Evocarea fiicei este un „portret literar după natură” (N. Gheran) care surprinde imaginea „fetiței” pe care „tăticul” o răsfăță cu apelativul „micuța”, într-un moment de răscruce al vieții. Vremea jocului cu păpușile a trecut. Acum „fetița” e cu tăblița în față și cu stilul în mînă „descriind primele slove”. E concentrată și ambițioasă: „Puia cugetă, creierul ei imaculat lucrează.” Privindu-și fetița scriitorul cugetă: „[...] de acum a intrat și ea în vîrtejul atît de complicat al vieții.”

Această evocare portret se completează fericit cu „foaia manuscris” – *Primul examen*, aflată în arhiva familiei.⁽⁴⁾

Cele două schițe rămîn două documente sufletești semnificative.

Bibi (1918). Schița, conform manuscrisului autograf, datează din 1915. Din modesta schiță este de reținut încercarea (pînă la un punct reușită) scriitorului de a surprinde psihologia și puterea de gîndire a micului copil. „Greșeala” prozatorului stă în exagerare: își pune eroul, un copil care doarme încă în „pătuțelul cu gratii”, să gîndească „foarte grav” și „într-una”, punîndu-și întrebări; îl copleșește cu prea multe însușiri mature. Totuși, în cadrul operei lui Rebreanu, schița este o surpriză plăcută, ilustrînd o trăsătură mai puțin vizibilă a prozatorului: trăirile interioare subiectiv-sentimentale.

Cuibul visurilor (1919), dintre prozele confesive este cea mai realizată. Transfigurarea artistică a datului biografic (prima călătorie în satul natal, la familie după întregirea țării) este excelentă.

Personajul narator mărturisește: „După treizeci de ani de zbuciumări deșarte, mă întorceam acolo de unde pornisem în lume. Căutasem fericirea prin toate colțurile pămîntului și nicăieri n-o găsisem. [...] Amintirea mă îmbrățișa înfrigurată, îmi dezvelea clipe

care au trăit odinioară [...] Din cînd în cînd, numai cîte o remuşcare mă muştra c-am întîrziat atîta amar de vreme. Mă feream însă cu blîndeţea unui păcătos care-şi ispăşeşte vina, recunoscînd-o.” Evident „mărturisirea” poate fi psihanalizată.

Ca realizare literară textul se remarcă prin structura compoziţională şi tonul elegiac, evocator, bine stăpînit, şi prin relaţia de condiţionare reciprocă a celor două aspecte. În interiorul textului putem distinge două părţi corespunzătoare celor două stări sufleteşti care implică dimensiunea timp. Punctul care delimitează părţile este replica conductorului de tren: „Biletele pentru Vărara! Strigă un glas morocănos lîngă mine.”

În ritmul roţilor de tren personajul narator are, într-o succesiune de secvenţe cinematografice, reverii ale copilăriei, învăluite „într-o ceaţă trandafirie.” Amintirile refac topografia locurilor natale, reînvie momente de viaţă şi figuri umane (părinţi, tovarăşi de joacă, oameni ai satului). Retrăind icoane de odinioară emoţia îi usucă cerul gurii, în suflet i se strecoară un fior: „Toate erau ca odinioară, şi totuşi, parcă toate-mi erau străine, ca şi cînd nu le-aş fi văzut niciodată. Simţeam cum începe să se dărîme o lume în sufletul meu, lumea cea mai frumoasă [...]. Coborîi într-o gară aproape pustie.” Fiorul culminează în întrebarea: „ce mai caut eu aici? De ce am venit pe-aici?” În locul unui sentiment al bucuriei reîntîlnirilor personajul narator trăieşte un sentiment al amărăciunii. În partea a doua, realitatea dură spulberă starea poetică a nostalgiei.

Textul are o unitate interioară. Începînd cu primul tablou de natură, treptat, timpul exterior, cel al călătoriei, este înlocuit de timpul interior, psihic, dar fără deschiderea mitologică, întîlnită la alţi scriitori.

Transfigurarea artistică a unui episod biografic induce, după cum aminteam, supratema timpului. Personajul narator se adresează primului om întîlnit în gara pustie, care i se oferă drept călăuză, cu întrebarea: „— Tu eşti Mioc?... Nu mă mai cunoşti? Nu-ţi aduci aminte de mine?” Cel întrebat îi răspunde: „— Mai bine nu veneai, domnule!

[...] Ce-a fost a trecut, s-a dus... S-a stricat lumea pe aici. Nu mai e ca pe atunci.”

Unii ar fi tentaţi să considere evocarea un text cu tentă pesimistă. În evocarea scriitorului nu este vorba de dezrădăcinarea şi înstrăinarea cultivate de literatura sămănătoristă de la începutul veacului XX. Reîntoarcerea în locurile natale e doar o necesitate sufletească, o stare psihologică pe care o poate avea oricine. Evocarea originilor devine pretext pentru meditaţia pe tema curgerii ireversibile a timpului („Din toate visurile trecutului rămîne numai cimitirul.”). Personajul narator nu este un pesimist. El depăşeşte sentimentul nostalgiei şi priveşte înainte: „Simţeam nevoia aprigă, să plec cît mai grabnic, să scap de o mare primejdie [...]. Trenul aleargă pufăind vesel şi uşor, lăsînd în urmă Vărara, peste care coboară întunericul. La cotitură, nici nu mă uitai înapoi. Privirea mea se îndrepta acum numai înainte. Maşina zvîrlea în dreapta şi în stînga mănunchiuri de scînteii, ce răspîndeau lumină în bezna nopţii.” Motivul „revenirii” primeşte la Rebreanu o altă turnură necunoscută pînă la el de proza noastră: demitizarea unei lumi, a unui trecut care mai există în memorie. Scriitorul s-a despărţit, nu numai afectiv de lumea din care a plecat, ci ca mentalitate, conştient de mersul istoriei.

Proza Cuibul visurilor dincolo de valoarea literară, rămîne importantă pentru *Weltanschauung*-ul scriitorului.

Dincolo (1935). Proza e publicată în volumul colectiv *Nuvele inedite* (1935), antologie din mai mulţi scriitori ai momentului, scoasă de „Adevărul”, inclusă apoi de Rebreanu în volumul *Amalgam* (1943). Schiţa este un text unic în perimetrul prozei scurte. Textul acesta este încă un document care probează interesul scriitorului pentru probleme mai subtile decît realismul dur la care au fost reduse preocupările viitorului romancier. Am în vedere preocupările de psihologie abisală, pentru relaţia misterioasă între Eros şi Thanatos. Am o întrebare: să fi fost străin Rebreanu de ideile teosofice (Rudolf Steiner) „care circulau în epocă”? De lumea PSI.

Schița este o metamorfozare ficțională totală a unui eveniment biografic – moartea tatălui; este o metamorfozare nu în spiritul poeticii realismului, ci prin *trecerea* pragului percepție rațională a realității spre o percepție suprasensibilă a ei.

Miercuri dimineața dascălul Hortopan, personajul narator, s-a trezit cu „o neliniște vagă în suflet și cu un simțământ de apăsare plumburie.” La școală a avut tot timpul o stare „nervoasă”. Întors acasă soția îi înmânează o scrisoare sosită de la părinți. Are o strângere de inimă. În scrisoare părintele îl mustră că de multă vreme n-a dat nici un semn de viață. Suportînd muștrările soției și simțîndu-se vinovat se retrage în birou pentru a scrie părinților. În vreme ce se „chinuia” să scrie epistola sosește în vizită (de fapt cu un mesaj) Iulian Moga, prieten de copilărie și de studenție, dascăl ca și el. Discuțiile dintre cei doi începute în timpul cinei, continuate pînă tîrziu în noapte, încet-încet alunecă spre probleme de dincolo de realitatea imediată, material-fizică. Discuțiile i-au răvășit sufletul și gîndirea, oricum stăpînite de peste zi de o stare inexplicabilă de „nervozitate”. În timp ce se afla între veghe și somn, dascălul își amintește o întîmplare din copilărie: „Într-o noapte, m-am deșteptat brusc din somn și am văzut lumină în ușa deschisă a camerei în care dormea tata. Am tras cu urechea și am auzit zgomot de pași. Nu știu de ce m-a cuprins o frică cumplită. În clipa aceea însă a răsunat glasul mamei din odaia de alături: «Ce-i Vasilică? Nu dormi?» Și îndată răspunsul tatei puțin sugrumat, dureros: «Vai, rău mi-e!» Pe urmă a apărut în ușă în cămașa de noapte, cu lumînarea în mîna, ca o stafie...” La prima lectură a textului te întrebă: să fie o scenă reală, petrecută de mult și pe care personajul o re trăiește sub starea de surescitare de peste zi sau o viziune telepatică a evenimentului ce se petrece în casa părinților? Ceea ce povestește mama despre moartea tatălui este identic cu visul avut în acea noapte.

Secvența cu visul este nucleul „ideologic” al schiței. Textul e mai mult decît o proiecție nuvelistică a unui moment biografic. *Dincolo* este o transpunere în parametrii ficțiunii literare a unor idei din concepția de

viață și despre actul creator ale scriitorului. Mai întîi să reținem „mărturisirea”: „[...] mă retrasei în birou să compun scrisoarea. Mă treceau sudori reci chinuîndu-mă. Nu eram în stare să găsesc un început care să nu mă silească a minți și nici a spune adevărul...” Ideea ne este cunoscută și din alte „mărturisiri” rebreniene despre actul creator. În al doilea rînd putem decela în text și problema relației tradiție/modernitate în plan social și artistic: „– Romantism ieftin și perimat, domnule profesor! Făcu Moga cam teatral [...] S-a isprăvit cu satul natal și cu poezia rurală! Noi vrem mașini azi nu pămînt! Sîntem în secolul televiziunii [...]” Concluzia se întrevede ușor, cei doi consăteni s-au rupt de satul natal nu sentimental (sufletește), ci ca mentalitate de gîndire a prezentului și viitorului. În al treilea rînd, scriitorul pune în discuție relația dintre spiritul științific-materialist și suflet. Moga, amicul naratorului afirmă: „Sunt senzațiile cele mai prețioase, fiindcă vin dintr-o lume neexplicabilă încă și care poate va rămîne pururi inexplicabilă. Degeaba, omul nu e un simplu motor cum încercați să-l înfățișați voi în dorința năroadă de a mecaniza și nivela toată viața noastră. Nu, omul, dimpotrivă, e mai curînd o minunată cutie fermecată. Sufletul nostru are vibrații și rezonanțe pe care nici o știință nu le va putea califica și explica și standardiza vreodată, pe care numai inima noastră le simte și le dezleagă în limbajul ei tainic. Sufletul comunică permanent cu cosmosul întreg, dincolo de timp și spațiu, dincolo de materie și neant [...]. El e trăsătura de unire între spirit și materie [...]” Proza dovedește (indirect) încă o dată că Rebrenanu nu era străin de anumite „curente” spirituale de la sfîrșitul sec. al XIX-lea și începutul secolului următor.

După consumarea evenimentelor, personajul narator a rămas cu întrebările: „Dar de ce atîtea coincidențe? De ce/ Ce înseamnă coincidențele astea stranie? N-au ele nici un rost?... Nu înseamnă oare nimic?... Nu cumva... /”

Dacă avem în vedere aceste aspecte, înțelegem de ce Rebrenanu și-a inclus proza în volumul *Amalgam* (1943).

În alt capitol al studiului menționam că orice clasificare a prozei de scurtă respirație are o doză de subiectivitate și relativism. Prozele confesive au ca punct de plecare momente biografice. Pornind de la aceste observații putem include în rîndul prozelor confesive și mica nuvelă **Baroneasa** (1912), reproducă postum în volumul din 1959. În scrierea nuvelei, scriitorul pornește de la „amintirea populară” vie în anii copilăriei, despre „Ileana grofoaia”. Revenirea în memorie a poveștii despre acest personaj s-ar putea datora și textului scriitorului ungur (prieten cu Rebreanu în vremea cînd era ofițer în armata imperială) Szini Gyula din care traduce-prelucrează, în timpul detenției în închisoarea maghiară, sub titlul *Ana Maria* o poveste romantică aventuroasă cu cea a Ilenei născădane.

Contele Domokos se refugiază (cauzele sunt obscure) din Ungaria tocmai în ținutul Născădului, în satul Maieru, unde construiește un conac. Va trăi cu o tînără țărăncă născădeană, frumoasă, isteată și aprigă. La moarte, contele îi lasă moștenire întreaga avere. După consumarea „tristului” eveniment, „baroneasa” își va continua viața căutîndu-i numai plăcerile pămîntești.

Dincolo de romanțiozitatea subiectului, povestirea nuvelistică are cîteva componente narrative și de construcție care o salvează de la ignorare.

Partea de început a poveștii despre baroneasă este construită pe tiparul basmului: „Nu se pomenea fată mai frumoasă în toată Ilva-Mică și-n împrejurimi ca Ileana Măriucăi lui Dosoftei. Se dusesse vestea pretutindeni părului ei cel negru ca mura, des ca peria și lung ca un șarpe, buzele ei roșii ca zmeura și umede ca floarea stropită de rouă.” De remarcat că nu mai este vorba de fata inocentă și naivă, victimă a „răului”, ci de femeia demonică, deocamdată ascusă. Tînăra Ileana, repede a fost împresurată de pîlcuri de pețitori, cari de cari mai frumoși, cari de cari

mai bogați”. Ea visa la feți-frumoși: „O să vie un fecior de împărat cu căruță de aur, cu armăsari de argint și cu slugi de aramă.” Imaginea este desuetă! E bine întocmit „dosarul probelor” (partea realistă) care justifică gestul fetei, acceptarea bătrînului conte ca bărbat.

Partea a doua este reversul grotesc al părții întîi. Trecută de vîrsta maturității, rămasă văduvă, baroneasa duce o viață de femeie ușoară visînd la un nou prinț care s-o ducă departe, mult mai departe de cum a dus-o odinioară: „În sfîrșit, prinseră a-i cădea dinții, ce fuseseră albi ca spuma și ajunseră negrii ca păcatul. Îi căzu și părul cel des ca peria. Buzele ei cele roșii și umede se spălăciseră și se moleșiră. Ochii își pierduseră tot focul cel ademenitor. Părea, în mijlocul rămășițelor de belșug o stație întîrziată, o amintire urîtă a unor vremi frumoase.”

Ca tehnică artistică, se remarcă puternicul contrast, cu sens simbolic, dintre cele două portrete ale eroinei, fiecare marcînd cîte un moment temporal, unul al tinereții înfloritoare, celălalt al bătrîneții decrepite. Opoziția dintre cele două imagini care, una deschide, cealaltă închide un destin (și textul) degajă morală poveștii.

Pornind de la aceste observații pot spune că motivele literare ale narațiunii sunt: timpul; tinerețea/bătrînețea, iar ideologia ei: etica vieții. Și putem merge cu speculația mai departe pînă la vorbele Ecclesiastului: „vanitas vanitatum et omnia vanitas.”

*

Aceste proze sunt unite de o constantă: nostalgia pe care o implică orice evocare a unei lumi trecute. Dar NB: nostalgia nu este însoțită de sentimentul deznădăcinării și inadapabilității; scriitorul reușește un echilibru între afect și rațiune, între regret și puterea de înțelegere, fiind conștient de puterea timpului și surprizele vieții.

Carmen Sylva în traducerea lui George Coșbuc

Andrei MOLDOVAN

Pe nedrept ignorată, din pricina ideologiei comuniste, prima regină a României, Elisabeta (1943-1916), soția lui Carol I, a fost scriitor și un mare amfitrion al culturii, sub pseudonimul de Carmen Sylva. Din păcate, serviciile aduse spiritualității românești de regina poetă sunt mai puțin cunoscute tocmai românilor, mai greu dispuși astăzi la rememorări și reevaluări.

În asemenea condiții nu putem decât să vedem cu multă admirație o carte a unui tânăr istoric de artă și eseist, Gabriel Badea Păun, stabilit la Paris. Este vorba de volumul *Carmen Sylva, uimitoarea regină Elisabeta a României (1843-1916)* – traducere în românește de Irina-Margareta Nistor, București, Editura Humanitas, 2003; a doua ediție revăzută și adăugită, 2007; a treia ediție 2008, a patra ediție în 2010. Cartea a apărut mai întâi în Franța, apoi și în Germania.

Personalitate complexă, extrem de activă, bine cunoscută și admirată în cercurile diplomatice și culturale europene, ea era preocupată de afirmarea valorilor românești în plan european. A fost prima care s-a îmbrăcat în costum tradițional românesc – considerat până atunci o vestimentație a unei clase inferioare –, determinând astfel doamnele de la curte să îi urmeze exemplul. Mai mult, a organizat la Sinaia ateliere de meșteșuguri tradiționale, iar produsele lor le-a prezentat la marile expoziții internaționale ale vremii. O mare personalitate a timpului, Pierre Loti, cu care regina era în bune relații și din care a tradus, o descrie astfel: „Regina este înaltă și bine făcută. Ochii îi sunt albaștri și puțin nesiguri; caută îndeaproape privirile celorlalți, spre a le ghici mai repede gândurile. Când știi cât de mult au plâns acești ochi, azuriul lor

intens și strălucirea lor emoționează asemenea unui gând eroic. Sprâncenele fin arcuite au o extraordinară mobilitate; gura armonioasă este obișnuită să zâmbescă, lăsând să se zărească o dantură foarte albă și frumoasă, părul castaniu, bogat se dovedește a fi adesea mai puțin disciplinat, mâinile sunt foarte frumoase, iar pasul, nerăbdător, e frumos cambrat, întreaga-i ființă e mai degrabă drăguță decât frumoasă – și chiar mai curând grațioasă decât drăguță. Sub această strălucire de inteligență, de bunătate, de sinceritate cu care-și întâmpină musafirii, spre a-i face să se simtă mai bine și a-i îndemna să vorbească mai repede, există umbra unei modestii profunde, o mirare ingenuă care răspunde apelativului «Maiestate», o uitare, parcă, a rangului, ceea ce scoate în evidență și mai tare sclipirea ce știe să și-o stăpânească, învăluindu-i pe cei pe care-i întâmpină.”

Carmen Sylva utiliza fluent limbile germană, franceză, engleză și română, dar era și o bună cunoscătoare de limbi clasice: greacă și latină. De la ea ne-au rămas numeroase scrieri, printre care amintim: *Pelerinajul Dunării* (1882), *Cugetările unei regine* (1882), *O rugăciune* (1883), *Din două lumi* (1884), *Printre veacuri* (1885), *Bate la ușă* (1887), *Poșta militară*, în colaborare cu Mite Kremnitz, Bonn, 1887, *La voia întâmplării* (1888), în colaborare cu Mite Kremnitz, *Poveștile Peleşului* (1882), *Răzbumarea și alte novele* (1888), *Deficit* (1890), Bonn, *Rinul meu* (1894) ș.a. Era în excelente relații cu Vasile Alecsandri, din care a tradus în limba germană și păstra în preajma ei doamne

Rememorări

inteligente, cu preocupări literare. Una dintre ele era Mite Kremnitz, cumnata lui Titu Maiorescu și muză a lui Eminescu pentru o scurtă vreme. Alta a fost pe atunci tânăra Elena Văcărescu, căreia i-a încurajat idila cu prințul moștenitor Ferdinand, relație ce se îndrepta spre logodnă. Asta până când Carol I a prins de veste și le-a exilat pe amândouă în Italia. Regina s-a întors după scurtă vreme, dar Elena Văcărescu a trebuit să-și continue exilul în Franța unde a adus reale servicii literaturii române, atât prin propria-i operă, cât și prin numeroasele traduceri ale tinerilor scriitori români din primele decenii ale secolului XX.

A fost o mare admiratoare a lui Mihai Eminescu. Într-o scrisoare ce o trimite poetului, după apariția primei ediții a *Poeziilor* din 1883, Titu Maiorescu îi relatează că doamnele de la curte, în frunte cu regina, i-au învățat poeziile pe de rost. De altfel, poetul i-a fost prezentat reginei, probabil prin intermediul Mitei Kremnitz. De la Carmen Sylva avem un foarte interesant portret al lui Eminescu: „Ne apărea neliniștit și răvășit, ca venit dintr-o altă lume; îmi amintea de Manfred și de Faust, de chipurile palide și răvășite ale marilor romantici... Mi-a sărutat mâna, privindu-mă cu o privire potolită, dar pătrunzătoare, ce voia parcă a-mi secătui spiritul, spre a rămâne pentru el un subiect de curiozitate sau interes, mă compătimi că nu cunoșteam îndeajuns Moldova sa natală. Privirile-i căutau departe, dincolo de ziduri... Trăsăturile feței trădau oboseala unei tinereți trăite fără bucurie. Degetele-i erau lungi și înghețate, gura foarte expresivă, cu buze fine, îi traducea toate emoțiile. Avea vocea răgușită, dar duioasă, ca a turturelelor toamna... Când i-am lăudat versurile, a înălțat din umeri: «Versurile se desprind de noi ca frunzele moarte de pe copaci», a suspinat el.” O mai mare apropiere între cei doi suverani nu a fost cu puțință, din pricina unei atitudini mai reținute a celui care a fost și a rămas un suveran al poeziei, cu toate că a tradus în limba română o dramă lirică a reginei-poete. Să nu uităm însă, că apariția în 1883 a *Almanahului Societății Academice Social-Literare „România Jună”*, în care se publică pentru întâia dată poemul *Luceafărul*, se realizează prin sprijinul direct și consistent al Reginei Elisabeta, așa cum rezultă dintr-o

notă cu care se deschide almanahul: „«România Jună» își simte de deosebită datorință a aduce Augustei scriitoare Carmen Sylva omagiile sale de profundă recunoștință pentru prea grațiosul sprijin și protectorul scut oferit acestei opere.” Regina deschide volumul, cu o alegorie în proză, scrisă direct în limba română, de vreme ce nu este menționat vreun traducător. Urmează, într-o tradiție a publicațiilor vremii, poezii semnate de Alecsandri.

Activitatea de mecenat a reginei a fost una considerabilă, dar nu vom dezvolta aici un asemenea subiect, chiar dacă nu putem trece cu vederea sprijinul decisiv acordat tinerelor talente ale artelor românești, precum Nicolae Grigorescu și George Enescu.

În anul 1906 apare la Editura Minerva volumul de versuri *Valuri animate*, semnat de Carmen Sylva și tradus din limba germană de George Coșbuc. Nu știm dacă selecția aparține traducătorului – nu există nici o informație în acest sens –, dar bănuim că da. Poetul era la acea vreme angajat într-un program de educație națională, inițiat și coordonat de Spiru Haret, mai ales prin calitatea lui de redactor și colaborator al *Albinei*, și un apropiat al Casei Regale.

Volumul tradus de Coșbuc ni se pare demn de interes, cel puțin prin două aspecte. Mai întâi, dezvăluie o poetă de factură romantică, cum era cunoscută de altfel Carmen Sylva, dar nu fără interes spre o poezie postromantică, deși cu tendințe timide, consecință a frecventării unor cercuri literare occidentale, marcate fără îndoială de o astfel de orientare. Romantismul rămâne până la urmă nota fundamentală a versurilor, cu nostalgia profundă cauzată de înstrăinare, de pierderea iremediabilă a locurilor natale de pe malurile Rinului, cu copilăria și tinerețea împreună.

Apoi, cartea confirmă cum nu se poate mai bine dictonul cum că traducătorul este un trădător. Volumul ne încântă nu de puține ori cu sonori coșbuciene. Este greu să ne dăm seama cât ajută asta poemelor traduse sau cât le îndepărtează de textele originale. Oricum, ele au farmec, fie și pentru un cititor de poezie de azi. Grupajul de mai jos sperăm să o confirme. Reamintim, ca de fiecare dată, că în stabilirea textelor am avut în vedere principiul fonetic.

Carmen SYLVA

Rămas bun

În surele-i valuri de ceață
Stă Rinul și-adoarme-nvălit –
Eu plec azi prin lume departe,
Eu plec, că mi-e visu-mplinit.

Nimic nu se simte prin zare,
Nici luntre, nici sunet, nici pas,
Și-o bură ca roua se lasă
Prin noaptea cea fără de glas.

Și-n liniștea asta de templu
Uternic, vai, iat-a bătut
Și ceasul plecării, ca moartea
De jalnic, ca moartea de mut.

Rar zuzuie Rinu-n răstimpuri,
Cad picuri din ceață mereu,
Sunt multe lacrimi pe care,
Vai, nu le pot plânge azi eu!

De-ar fi măcar reci ca și râul,
Ca negura de-unde-au pornit,
Dar ele-mi ard sufletul, Doamne,
Fierbinți ca și fierul topit.

Curgi, Rinule, -n pace de-a pururi
Și-adio! Pe noul meu drum
Eu intru, sărmana, -n viața
Cea plină de trude de-acum!

Furtuna primăverii

Când geme și urlă și tună
În martie cerul cu ploi,
Sosește-n stârnita furtună
Din nou primăvara la noi.

Ieri toată mânia naturii
Urlat-a-n văzduhul cu nori,
Iar astăzi copacii pădurii
Stau veseli cu proaspete flori.

Dar omul când fost-a sărmanul
Strivit de furtunile reci,

El nu mai re-nvie la anul,
Și nu mai dă muguri în veci.

S-au dus primăverile-i, toate,
Și iarna-l acopere grea,
Nici vânt și nici soare nu poate
Zăpezile frunții să-i ia.

Cântec

Bun atâta de n-ar fi
Vinul pe cât este,
Noi de veselie-am ști
Numai din poveste.

Și frumoase-așa cum sunt
Să nu fie fete,
Ce-ai găsi pe-acest pământ
Scump și drag, băiete?

De n-ar fi în suflet foc
Iar în guri cântare,
N-ar fi-n lume răs și joc,
Numai întristare.

Dar fiindcă sunt și-au fost
Toate, și-au să fie,
Crede-mi că-i nebun de prost
Cel ce nu le știe.

Rugămintे

Mai iamă-n poală, mamă dragă,
Că-i noapte-acum de tot,
Și-așa-i de lung și larg iatacul –
Mi-e somn de nu mai pot.

Să-mi cânti și cântecul de-aseară,
Să-mi spui și basme-apoi
Cu zmei, să ne zbârlim iar, mamă,
De frică amândoi.

Și când mi s-or închide ochii,
Ușor tu să mă pui
În pat, cum faci când stând plecată
Zici: puiul mamei, pui!

Dâmbovița

Dulce e și fermecată
Dâmbovița, apa ta –
Cel ce te-a băut odată
Vecinic tot la tine-ar sta.

Am băut din tine poate
Prea cu mare drag și eu,
Că-ngropai în tine toate,
Viața și norocul meu.

M-ai legat tu, dulce nume,
De-al tău mal tu m-ai legat
De când doarme-aici-ngropat
Ce-am avut mai drag pe lume.

Dor de casă

Bătrâna casă-n colț de drum
Mai stă cum o știu eu?
Mai iese-alene seara fum
Din coșul ei? Și trec și-acum
Drumeți pe-aici mereu?

Și podul umblător, sunând
Pe lanțul lui cel gros?
Iar carele, poveri ducând,
Mai scârțâie pe pod trecând
Greoaie-n sus și-n jos?

Și clopotele-n turn mai au
Tot glasul de demult?
Uitat-au ele ce-mi cântau?
Ah, uneori pe gânduri stau
Și-mi pare că le-ascult!

Mai e pe drum miros de tei?
Mai sunt copii în sat
Să scurme praful după ei?
Bărbați în bluze, și femei
Cu șorțul lor curat?

Mai e de vrăbii parcul plin?
Fântânile mai curg?
Mai plânge codru-n freamăt lin?
Și șlepurii trec și-acum pe Rin
Din zori până-n amurg?

Iar oamenii tot veseli sunt?
Curg glumele șiroi? –
Trimiteți-mi, vă rog, pământ
Și apă de la Rinul sfânt,
Și-o vorbă de la voi.

Și dragul timp ce-l petrecui
Copil pe când eram,
Și sufletul cu focul lui,
Și câtă veselie-avui
Și vecinic n-o s-o am!

Cina cea de taină

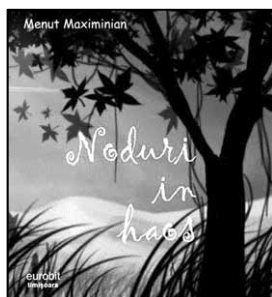
Zise Crist: „O să mă vândă
Unul dintre voi!” Și-amară
I-a pătruns atunci durerea
Pe-ucenici, și-L întrebă:
Doamne, eu?

Și Ion nestrămutatul,
Vai, și Petru, plin de spaimă,
Și-mprejur din nou cu toții
Tremurând pe rând îngaimă:
Doamne, eu?

Ce să zic atunci eu, biata,
Eu cu inima mea slabă –
Când și cei tari în credință,
Când și însăși stânca-ntreabă:
Doamne, eu?

Despre „Noduri în haos”

Victor ȘTIR

Jurnalist și scriitor, Menuț Maximinian a tipărit, de curând, cartea de poezii *Noduri în haos*, la Editura „Eurobit” din Timișoara, alegerea orașului de pe Bega

pentru publicarea întâiei cărți de poeme având o semnificație aparte, ținând seama că poetul este născut în capitala Banatului; poate va fi ales acel topos ca pentru o renaștere în vers. Volumul vine după îndelungi pregătiri, verificări în presa literară prin publicarea mai multor grupaje de poezii ce constituie azi materia cărții, de nu cumva au fost tipărite toate versurile cuprinse între copertile proaspetei apariții editoriale. *Noduri în haos* debutează cu secțiunea poezii patriotice, *Pe-o geană de nemurire*, din care amintim *Cântecul neamului*, cu versurile „Pe-o geană de nemurire,/ Clopotul Reîntregirii bate,/ Iar noi, cei mici, noi,/ Asistăm la geneza istoriei”. Rare asemenea teme în poezia de azi, iar gestul autorului, unul îndrăzneț - să vorbești despre neam și țară. Al doilea ciclu, *Casă luminii*, subintitulat „cotidiene”, ar sugera o poezie de notație din vraful de „zilnicării”, cum spunea poetul Viorel Paraschivoiu, dar problematica versurilor caută „nucleul greu”, care dă echilibru clipei trecătoare; poezia *Se zbate o ființă* vorbește de „focul vieții”, iar *Mister* propune o lume din părți (monade) însuflețite cu trimiteri spre un panteism al vieții. Poetul reușește sugestii proaspete în poeziile de inspirație rustică, nesocotind clișeele exclusiviste referitoare la anumite cuvinte; cităm din *La hribe*: „În făget,/ Deasupra satului,/ Printre mugurii pomilor,/ Răsar vineciorii./ și finalul, nostalgic: „De ce pleacă toamna mereu?/ De ce lacrima ne fură obrazul?/ Unde sunt hribele?/ Dar mama?”.

Descriptive, în registru liric, ciclurile *Pragul pădurii* (natură) și *În munții zăpezilor* (anotimpuri) păstrează tonusul volumului, egal cu sine, expresiv, cum, de pildă, în *Roțile*: „Pe piatra colțuroasă găsesc drumul,/ Osiile unse sună agale/ Mai e un pic și vine primăvara./ Dincolo de măgură, pe coama lemnelor,/ E linia albă a vieții”.

O poziție privilegiată în economia volumului are, prin pregnanță, ciclul *Răstignit pe cuvinte*, sintagmă relevantă pentru condiția celor care mixează semnificații ale expresivității limbii. Se spune în *Calea pâinii* – „Cu desagii pe spatele încovoiat,/ Coboară la cooperativă./ E Ziua pâinii, Sfânta Sâmbătă/ Iar Dumnezeu se vede în aluat”. Dens în semnificații de ordin religios înțelesul poeziei *Gara*, din care reproducem: „Lacrimile de sfânt/ Sunt mai dureroase/ În inima mea e o gară/ Ce așteaptă trenul judecății./ Preacuratul mă iubește/ Mai mult decât mă iubesc eu,/ Citesc cu ochii sufletului.../ Viața începe dincolo.

Are volumul *Noduri în haos* veritabile poezii religioase, în care poetul Menuț Maximinian stăpânește atât desfășurarea textului, cât și înțelesul învățaturii ortodoxe. În poezia *Lacrima Lui* se spune: „Masa de piatră,/ Spălată de heruvimi,/ E gata de Răstignire./ Iisus coboară calm,/ Din înaltul cerului,/ În potirul omenirii/ Holdele dau pâinea vieții,/ Strugurii-sângele,/ Iar noi-credința”. Versuri limpezi, fluente, fără retorica seacă și

Raft

locvace, atât de ușor de găsit în multe producții „manifeste” din vremea noastră, care numai poezii nu sunt. Probabil nodurile în haos sunt chiar expresiile ordinii în aleatoriul lumii, așezat în rânduială și devenit cosmos, armonie, în cazul poeziei chiar frumusețe.

Poezia – ca spirit

Menuț MAXIMINIAN

Părintele Vasile Cihorean propune, în volumul *Inadvertența plutirii*, Editura Eikon 2012, întâlnirea cu lumea poeziei privită în cheie religioasă: „Sub policandru o masă/ Pe

masă, în partea de răsărit, cele cinci artose/ Și după rânduială vasele/ Cu untdelemn, vin și grâu”. Privită prin ochiul nemuririi, viața devine nădejde, iar nădejdea veșnicie: „Cerul surâde/ Luminozitatea răpește pe furiș/ Nufării/ Surâsul e cumpătare/ În decorul/ Mărturisirilor și mai e după amiezile/ În care fac cel puțin o/ Plimbare pe alea din jurul lacului”.

Versul liber dă cuvântului puterea de a se desfășura pe armoniile toamnei: „Ultimele zile când în bocet ruginiu/ Cei iertați și cei ce iartă, pe rând trece-vor/ La Domnul”.

După volumele *A șaptea viziune*, *Miercurea pe dinăuntru*, *Poeme*, *Fonetica iernii* și *Ritualul presentimentelor*, cunoscutul poet Vasile Cihorean, care are la activ o întreagă paletă de premii, ne invită să fim spectatori la săvârșirea înaltei rugăciuni prin cuvânt pentru ca uitarea să nu se aștearnă peste viitor: „Cântarea luminează lină/ Mult sporește celor sărmani/ Proiecțiile de daruri/ Slujitorul ieșit în fața nemărginitelor uși, rostește/ Ectenia cerurilor”.

O poezie precum troparele care „deschide treptat în înviere”: „Îți mulțumim

Doamne că ne-ai dat sarea/ Și marea sărată/ Ne-ai dat/ Lacurile pucioase/ Și nenumăratele izvoare de apă dulce/ Râurile sunt pline cu pești/ Îngerii capturează peștii iuți/ Și aduc la masa nevoiașilor/ Îți mulțumesc pentru toate/ Pentru vitele devreme ajunse la iernat/ Pentru câinii mari și câinii mici/ Dispuși oricând a muri în apărarea stăpânilor lor/ Sunt recunoscător/ Pentru darurile pe care tu/ Zilnic le împarți bogaților și săracilor/ Cred în tine și respect munca grea a săracilor/ Mulți/ Nefiresc de mulți/ În ultima vreme”.

Vasile Cihorean are puterea de a te face apropiat al poeziei lui întru descoperirea Edenului: „Fericirea/ un sentiment/ nesigur/ îndată ce sufletele/ ațipesc”. Suntem într-un continuu ceas de rugăciune în care auzim până și lacrimile de pe obrazul Maicii Domnului: „Lângă cruce ascult/ Suspinul Maicii Domnului/ Învăluit în succesiunea sunetelor/ Pure/ Secvențe de necrezut pot fi înțelese/ Altfel cu inima/ Decât cu rațiunea”. Dar, ce este poezia pentru Vasile Cihorean? Ne răspunde chiar el: „Singurătatea/ în versul/ ales/ de Bunul Dumnezeu”.

O carte care impresionează prin harul poetului, care declară necondiționat dragostea pentru cele de Sus: „Eu, prin credință, le-am câștigat/ pe toate cele care, pot fi/ oricând negate”. Cartea atrage atenția atât prin valoarea poeziei, cât și a desenelor care aparțin autorului, fiind editată în condiții deosebite de către Editura Eikon.

Maria Olteanu – Opera Omnia

Autoare a numeroase volume de poezii, proză și povestiri, prezență distinsă în antologiile și dicționa-

Menuț MAXIMINIAN

rele din țară, Maria Olteanu se află în fața unui pas important în cariera ei prin apariția antologiei de autor *Infinitul singurătății*, în seria Opera Omnia a Editurii Tipo Moldova,

proiect susținut de Universitatea „Petre Andrei” din Iași.

Volumul surprinde prin așezarea în pagini a poemelor mai vechi sau mai nou care aduc frumusețea clipelor petrecute în atelierul de creație: „În umbra zilelor/ Flăcări de speranță/ Iubirea prădată/ Cuvintele-mi sfârtecă buzele/ Și fiecare clipă/ Deschide o nouă rană”. Pe tărâmul poeziei, Maria Olteanu reușește să culeagă cuvintele-vers: „Mâini nevăzute/ Frâng cântecul apei/ Nu mai găsesc cerul/ Văd soarele murind/ Din rănilor/ Obositelor câmpuri/ Îngerii culeg lacrimi”. Poezia Mariei Olteanu se înscrie în curentul post-modern, reușind să transmită dincolo de cuvinte puterea versului în timp: „Tălpile simt durerea drumului/ Tristețea alunecă pe scările timpului”. Este un vibrat continuu între autor și elementele care converg la conturarea versurilor, totul fiind pentru libertatea cuvântului, așezat pe „un cer al liniștii”. Poate una dintre cele mai sensibile poezii este cea dedicată mamei, în care poeta își răsfrânge, prin cuvinte, fiecare trăire a sufletului: „mama își aduna lacrimile/ Într-o cană de lut/ Semăna într-un pumn de pământ/ Cărări neștiute”.

Dar ce este poezia pentru Maria Olteanu dacă nu salvarea prin și dincolo de timp: „Poezia/ e măduvă ce-mi curge prin oase/ Lumina ascunsă între două riduri/ O piatră albă, lăptoasă/ Pe care Dumnezeu poposește/ Și din care îngerii își ridică casă”. Pe acest drum al creației „O adiere verde/ Se furișează când scriu” fiind reper pentru zămisirea poeziei „Eu tai adânc în carnea poeziei/ Îi caut oasele”. Metafore profunde care hrănesc poetul atunci când își devorează „Ultimul poem de dragoste”: „Poezia adevărată e ca iubirea/ Puternică și sigură/ Ea știe să se dăruiască/ Să clădească punți peste secole/ Ea ne e hrană și aer/ Curcubeu peste casă”. Poposind în iarna unui vers, Maria Olteanu devine, prin cuvântul așezat în pagină, un om puternic: „Azi nu ne mai temem nici de

moarte/ Cărțile scrise sunt doar răzbunare”. Frumoase sunt și incantațiile religioase: „Doamne/ Fă ca dimineața să nu-mi fie povară/ Călăuzește-mi pașii/ Spre labirintul rostirii/ Nu-mi lua cerul primului gând/ Lasă-mi cărare printr-o picătură de ploaie/ Să-mi fie sprijin o rază de soare”. Pe același registru se află și poezia *Rugă*: „Doamne,/ Nu-mi lăsa cuvintele/ Să se transforme în fiare/ Mângâie-le cuvântul înțelegerii/ Și spală-le cu apa adevărului/ Să nu rămână străine, înlăcrimate/ Reazămă-le de inima ta/ Întinde-le mâna, salvează-le.

O antologie frumoasă, în care cuvintele sunt așezate precum sacralitatea, pas cu pas, pe o scară până la cer, devenind una cu ființa: „Poezia revine/ De-i zi de-i noapte/ Își face drum/ Prin carne-mi, prin oase/ Mi-aduce speranță/ Mă ține în viață” sau „Poezie/ Ție-i dăruie sufletul/ Zilele și nopțile/ Ochii în care durerea se încăpățânează/ Cunoscut prea bine singurătatea ta/ Tristețea ta/ Care mă însoțește ca un înger”. În acest registru putem contura portretul Mariei Olteanu, cea care ne face, prin poemele ei, să auzim „Cum picură sudoarea/ Din fruntea lui Hristos”: „Uneori îmi închipui/ Că sunt o pasăre/ Și plutesc peste coline/ Că am degete lungi/ Și mângâi liniștea/ În odaie găsesc caietul/ Cu primele poezii/ Și dragostea se-ntoarce/ Cai albi îmi galopează-mi artere/ Sufletul/ Mi-e tatuat cu poezie/ Și lacrimile au gustul mărilor/ Cerul e un volum/ Pe care-l răsfoiesc/ În fiecare zi/ Cămașa poeziei/ Îmi sfâșie carnea”.

Antologia *Infinitul singurătății* este rezultatul unei activități care surprinde, ca într-o carte sărbătoare, trăirile profunde ale poetei Maria Olteanu, așezate cu dragoste în versuri care răzbat dincolo de imediatul cotidian. Prin această carte, Maria Olteanu își așază numele în rândul celor mai frumoși poeți pe care i-a dat județul de-a lungul timpului, putând fi așezată, cu cinste, în raftul bibliotecii naționale.

Oameni. Fotografie de stradă

Andrea HEDEȘ

Don't take photos, tell stories (Nu face fotografii, spune povești)¹, este una din regulile fotografiei, și mai cu seamă, ale fotografiei de stradă. „Ecuția e una simplă: stradă = oameni. Și comportamentul oamenilor este cel care mă interesează cel mai

mult: acțiuni, reacții și interacțiuni; emoții, limbajul corpului, ineditul, umorul - și acele momente rare, suprarealiste, care îmi fac ziua mai bună.” afirma Bryn Campbell² A surprinde toate aceste lucruri despre care vorbește Bryn Campbell, într-o fotografie, este o adevărată provocare. Și totuși, o imagine face cât o sută de cuvinte. De aceea, a surprinde toate aceste lucruri în cuvinte (și nu multe) e un cu totul alt tip de provocare, un parcurs dificil, pe muchie de cuțit, care necesită încredere, echilibru, tehnică și inspirație. În volumul de povestiri *Oameni*, volumul de debut al lui Mihai Mateiu (Editura Casa de Pariuri Literare, 2011), instantaneele alb-negru sunt înlocuite în scris cu povestiri care păstrează tonul percutant al nonculorilor, întreaga paletă a griurilor derivate, departe, în acest caz, de a fi neutre, fiecare ton având rolul precis determinat, întreaga simfonie de griuri reliefând culorile tari, saturate, ale instinctelor primare ce guvernează oamenii surprinși în cele 13 povestiri-instantanee ale volumului. „Fotografia de stradă se situează în zona de suprapunere a fotografiei de artă cu fotojurnalismul”³ Povestirile din volum au acest specific, ele surprind, documentează faptul divers, efemerul, banalul, cu fidelitatea camerei foto și cu detașarea... implicată a fotoreporterului, dar dincolo de lucrurile care doar par a fi în alb și negru, Mihai Mateiu plonjează în lumi microscopice, invizibile

ochiului neexersat, eșantionul clipei dezvelind abisul, punțile de hazard, astfel din spațiul public, prin definiție vast, din care provin personajele, scriitura basculează cititorul în intimitatea oamenilor ale căror chipuri le immortalizează Mihai Mateiu, este proximitatea față de un univers ce se deschide ca o gură a infernului la purtător. Moș Crăciun, bunica murind, robotul, vânătorul, ixi, film, animal sunt personajele surprinse în „momentul decisiv”, tot un termen din fotografie, momentul decisiv înspre care curgea totul, în așteptarea căruia se puse în mișcare întreg angrenajul, minuscul, al unor destine mărunte aflate, fără a fi și conștiente de aceasta, în așteptarea acestui moment decisiv, singura izbucnire de viață sau de moarte din existența lor, cu efectul unui foc de paie, al unui foc de artificii ori al unei bombe atomice reduse la dimensiunile faptului divers. Povestirile din *Oameni* sunt fie de tipul candid photography, caz în care subiectul nu știe că este fotografiat: Acolo îl întâlnise pe Kiss baci. Bătrânul purta întotdeauna cizme de cauciuc, pantaloni lungi și pulover, oricât ar fi fost de cald (aproape), fie în genul fotografiei realizate de Bruce Gilden, celebru pentru faptul că se apropie foarte mult de subiecții fotografiilor sale, așa cum întâlnim, de exemplu, în bunica murind: Acum pleoapele îi păreau lipite. În ultima săptămână slăbise cumplit, dacă era să mă iau după fața scofâlcită, cu gura surpată înăuntru și ochii afundați în orbite. Trupul îi era la fel de mare (...) M-a uluit corpul acela uriaș, moale, cu pielea incredibil de albă și fină (...). Alteori, Mihai Mateiu renunță la griuri, la alb și negru, atunci când captează, reține pe hârtie culori care nu abat atenția de la povestire ci îi dau un impuls ori descoperă/ anticipează/ provoacă un joc al identităților: pana albă a săgeții, albastrul neplauzibil din capătul ei, roșul aprins scurs peste cenușiiul blănii – e o armonie incredibilă a culorilor, pe care o

tulbură doar mirosul morții (vânătorul). Scriitura sa are fidelitatea și sinceritatea brutală a aparatului de fotografiat, a imaginii care nu este înfrumusețată, trucată, lucrată în Photoshop, care nu minte, dar și acele mărturisiri de o căutată și desăvârșită discreție ale unui mod de a vedea și de a înțelege lumea, de a citi povestea din spatele unui instantaneu, un filtru prin care povestirile ajung la cititor, chipuri de oameni, fiecare chip – un destin, o poveste.

Despre Mihai Mateiu aflăm din paginile volumului său de debut, *Oameni*, că s-a născut în 1976 la Târgu-Mureș. Trăiește în Cluj de 13 ani, iar pentru a reuși asta, a făcut diverse munci: casier încasator la o companie energetică, gestionar al unui magazin de panificație, muncitor într-un atelier de înrămare, librar, lipitor de afișe, coordonator de relații publice și evenimente. În 2003 *Tribuna* i-a publicat primele două povestiri. De atunci, textele sale au apărut în diverse

reviste: *Familia*, *Apostrof*, *Noua literatură*, *Tribuna*, *Magyar Napló*, *Helikon*, *Egophobia*. Câteva proze scurte au ajuns în antologiile *Az ev muforditasai 2008* (*Magyar Napló*, 2008), *The Aesthetica Creative Works, Annual 2009* (*Aesthetica Magazine*, 2009), *Minimal* (*Mirador*, 2009) și *Echinox* (*Echinox*, 2011)

Note

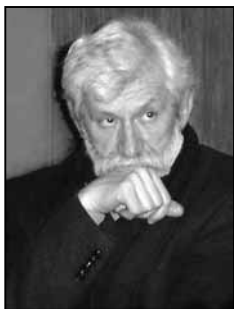
1. Citat preluat de pe <http://incognito.mobi/blog/despre-fotografia-de-strada-1>

2. „The equation is a simple one: streets = people. And it is people’s behaviour that most interests me: actions, reactions and interactions; emotions, body language, eccentricities, humour - and those rare moments of visual surrealism that can make one’s day.” Bryn Campbell, citat preluat de pe site-ul: <http://www.in-public.com/BrynCampbell>. <http://www.artactmagazine.ro/despre-fotografia-de-strada,-cu-dorel-gaina.html>

3. Citat preluat de pe <http://www.artactmagazine.ro/despre-fotografia-de-strada,-cu-dorel-gaina.html>

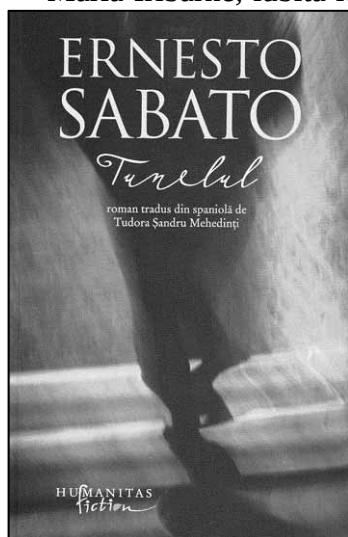

Ruga de zi

„Tunelul” de Ernesto Sabato. Istoria unui nesăbuit

Virgil RAȚIU

Numele lui este Juan Pablo Castel, este pictor și se află la închisoare. A fost condamnat pe viață deoarece a omorât-o pe María Iribarne, iubita lui de câteva luni. Dacă

juducăm faptele în mod cronologic, în fond Juan Pablo nu ar fi dorit să-i ia viața, practic ar fi dorit să-i dea o lecție, însă după cum rezultă, „lovitura” sa a fost capitală.

Pe María Iribarne, o tânără fără vârstă, o femeie cu o anumită experiență de viață, căsătorită – soțul ei, Allende, a orbit în urma unui accident – de căutat

el a căutat să o cunoască. Câteva săptămâni în șir a urmărit-o și vânat-o până a prins-o în mreje. Vânătoria a început în urma unui vernisaj al expoziției sale personale. Ca de obicei, la vernisaj au vorbit criticii care, iarăși, au afirmat banalități, nu au comunicat nimic, ci doar au reconfirmat publicului că se află în fața lucrărilor celui mai renumit pictor contemporan. Pe Juan Pablo Castel astfel de aprecieri îl scoteau din sărite și era înverșunat că niciun comentator nu se oprișe la lucrarea

Cartea străină

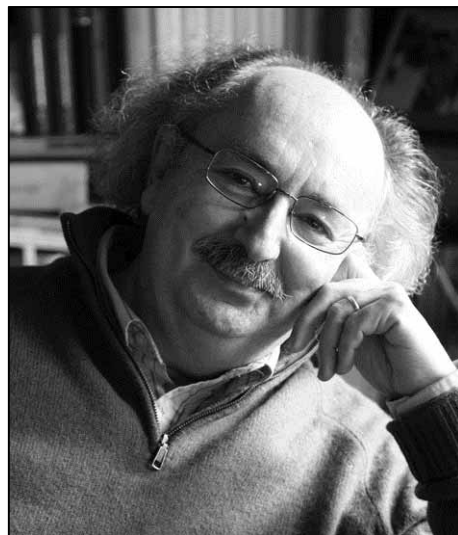
„Maternitate”, o mamă cu un copil, lucrare care însă conținea un fel de cifru artistic și spiritual: într-un colț al tabloului era pictat un ochi, o fereastră în interiorul căreia se putea observa o femeie singură, singură care privește la nesfârșit valurile înspumate ale oceanului, cu orizontul său singur, cu lumina singură și ea, o singurătate a singurătății. O unică ființă s-a oprit îndelung în fața lucrării lui, iar el a observat că tânără se uita fix la acea fereastră

din colțul tabloului. Minute în șir a stat încremenită în fața lucrării. Timid din fire, Juan Pablo nu a abordat-o atunci, deși simțea că ea este unica ființă din expoziție care a prins și înțeles „mesajul” său artistic. Nici un critic nu a luat în seamă cifrul cu fereastră și marea și însingurata. Nimeni altcineva. Apoi a pierdut-o din priviri, deși ar fi dorit să-i vorbească, să i se destăinuiească.

Săptămâni în șir a căutat-o, după ce odată a zărit-o mergând pe stradă singură, în pas susținut. Și totuși, o reîntâlnește, ba chiar o silește să stea de vorbă, el cu ochii aprinși și inima răvășită de iubire nemărturisită, ea speriată, neînțelegând și chiar atrăgându-i atenția că îi este foarte teamă fiindcă habar nu are el cât rău ar putea să-i facă.

Mrejele iubirii odată întinse și desfășurate îi cuprind ca un vârtej. Mai întâi e intrigat că María Iribarne (numele de domnișoară, în fond o cheamă María Allende) este căsătorită. Întâlnirile lor, indiferent unde au loc, la atelierul său, în bar ori pe stradă, se transformă treptat sub presiunea sa în adevărate rechizitorii. Niciun răspuns la oricare întrebare de-a lui nu îl satisface, ba dimpotrivă, despică firul în patru și pe patru în opt. Între timp află că María preferă să stea zile întregi la conacul Allende fiindcă acolo locuiește fratele soțului ei, Hunter. Aha, deci! Își înșeală soțul, un orb, îl înșeală și pe el, Juan Pablo, cu Hunter, și interogatoriile se transformă în adevărate calvaruri sfârșind în violențe nedorite, urmate de lungi clipe de pocăință. Zadarnice însă. Treptat, comportamentul lui Juan Pablo capătă accente demoniace, gelozia stăpânindu-l ca lesa un câine. Nimic uman, nimic din sensibilitatea ce reclamă o iubire față de o ființă. Juan Pablo o ucide pe María Iribarne în deplinătatea facultăților mintale, însă captiv propriilor viziuni și orbit de propria imaginație cu accente bolnave.

Antonio COLINAS

Antonio Colinas (1946, La Bañeza, Spania), deținătorul Premiului Național pentru Literatură Spaniolă (1982) și unul dintre cei mai importanți poeți spanioli contemporani, a debutat în anii '60 ca membru al generației *Los Novísimos*.

Sepulcro en Tarquinia (*Mormântul din Tarquinia*, 1975), *Noche más allá de la noche* (*Noapte dincolo de noapte*, 1983), *Libro de la mansedumbre* (*Cartea blândeții*, 1997) sunt trei dintre cele mai emblematice volume de poezii (paisprezece în total) în care se îmbină estetica clasicistă, sentimentele neoromantice și influențele poeziei mistice. Vitalismul și armonia, principiile care îi vertebreză întreaga creație poetică, sunt reprezentate printr-o seamă de simboluri personale ca: „lumina”, „respirația”, „piatra”, „văpaia”. Constanta poeziei sale o reprezintă stabilirea echilibrului între principiile și forțele contrarii care îl situează pe om în lume, în consonanță cu Universul.

Pe lângă poezie, Colinas a mai publicat proză (*Un año en el sur*, 1985; *Huellas*, 2003), numeroase eseuri (*El sentido primero de la palabra poética*, 1989; *Tres tratados de armonía*, 2010) și studii biografice despre poeții Vicente Aleixandre, Giacomo Leopardi și Rafael Alberti.

Valoarea operei poetice a lui Antonio Colinas a fost răsplătită cu cele mai prestigioase premii literare spaniole și internaționale ca: Premiul Național al Criticii (1975), Premiul Castiliei și León pentru Literatură (1998), Premiul Internațional Carlo Betocchi (1999). Traducerile sale din poezie italiană a lui Salvatore Quasimodo au primit în 2005 Premiul Național pentru Traducere, oferit de Ministerul de Externe italian.

Echivalențe lirice

Canción de invierno

Aunque esta Navidad no descendiera,
con su manto
de silencio,
la nieve
y no crujiere el pie sobre la escarcha
del vacío del mundo;
aunque huyesen los labios del amor
hacia el abismo
de la noche,
aquí están mis dos manos
temblorosas encima de las llamas
Unidad la de ser
en el ser de la llama.
Hasta el aire está ardiendo
en mi respiración,

Cântec de iarnă

Chiar dacă acest Crăciun nu ar coborî
cu mantia sa
de tăcere,
zăpada
și piciorul nu ar scârțâi pe chiciura
din golul lumii;
chiar dacă buzele iubirii ar fugi
înspre abisul
noptii,
aici sunt mâinile mele
tremurând deasupra văpăilor
Unitatea ființei
în ființa văpăii
Până și aerul arde
în respirația mea,

y los ojos ardiendo en el refugio
(tan tierno) de la piedra.

aunque un destello amargo (el de vivir
en los límites)
desea congelarnos.
¡Lo sagrado es tan cierto en estos días:
en el año que muere,
en el año que nace!

Hora de oro, don
de lo divino
en lo humano.
Aunque nieve en la llama.

Armuz

Constelación
caída del cielo.
Racimo
de lágrimas heladas
en el útero
de un monte olvidado.
Negra ladera silente
en donde vienen a dormir
las rocas vivas y las fuentes muertas,
el otoño de los álamos,
la inocencia de los corzos,
sus ojos con espanto de disparos.

En la noche sin luna
me llamas,
madriguera del lobo sonámbulo.
Camino hacia ti por sendero invisible,
pero han venido a guiarme
luminarias de otros mundos.
A sus lágrimas mudas
entregaré mis lágrimas
de felicidad.
Camino en la noche
hacia su infinitud.
Camino en la noche
hacia la infinitud.

Gorriones

Gorriones de invierno: qué calor
sentimos cuando os vemos temblorosos
entre rosales muertos.

și ochii arzând la adăpostul
(atât de delicat) al pietrei.

chiar dacă o scânteiere amară (a trăirii
la limită)
ar vrea să ne înghețe.
Sacru este atât de adevărat în aceste zile:
în anul care moare
în anul care se naște!

Ceas de aur, dar
al divinității
în om –
chiar și numai zăpadă în văpaie.

Armus¹

Constelație
căzută din cer.
Ciorchine
de lacrimi înghețate
în pântecul
unui munte uitat.
Povârnișul negru și tăcut
unde vin sa doarmă
stâncile vii și izvoarele moarte,
toamna plopilor,
inocența căprioarelor
cu ochii înfricoșați de împușcături.

În noaptea fără lună
mă chemi –
vizuina lupului somnambul.
Merg către tine pe cărarea nevăzută
dar au venit sa mă îndrume
lumini din alte lumi.
Lacrimilor lor mute
le voi dărui lacrimile
mele de fericire.
Merg în noapte
către nemărginire.

Vrăbii

Vrăbii ale iernii: câtă căldură
simțim când vă vedem tremurând
printre trandafirii morți.

Pasaron ya los días
de las heladas negras.
Ahora esperamos la nieve, esperamos
la esperanza.
El cielo es blanco y calmo,
y el silencio se oye.
No cesáis de enredar vuestras patitas
con escarcha
en las últimas hojas de bronce,
en el amanecer de los espinos.

Gorriones del frío:
cómo va
descendiendo
con los primeros copos de la nieve
un calor fervoroso
que sólo pueden apreciar las almas
que sienten en el mundo el vacío
de la desolación.
¡Sois tan humildes cuando contempláis
el fuego invisible
de este aire tan puro!

Seguís picoteando en la nada,
acaso en busca de una primavera
eterna,
la que nos salvará del futuro dolor.
Gorriones del frío,
solitarios amigos del invierno:
sembrad vuestra inocencia en la inocencia
de la nieve.
Nos bastáis a nosotros y a este tiempo,
pues sólo, al contemplaros, nos salvamos
en esta blanca paz
no turbada por alas silenciosas.

Como nosotros,
tan sólo ansiáis más vida
en el invierno
de los rosales muertos.

Au trecut zilele
înghețurilor negre.
Acum așteptăm zăpada, așteptăm
speranța.
Cerul este alb și liniștit,
și tăcerea se aude.
Nu încetați să vă încurcați piciorușele
pline de chiciură
în ultimele frunze de bronz
în zorii spinilor.

Vrăbii ale frigului
cum
se așterne
cu primii fulgi de nea
o căldură învăpăiată
pe care o pot prețui numai sufletele
care simt în lumea pustie
dezolarea.
Sunteți atât de smerite când priviți
focul nevăzut
al acestui aer atât de pur!

Tot ciuguliți din nimic
Poate căutând o primăvara
eternă,
care ne va salva de durerea viitoare.
Vrăbii ale frigului,
prietene solitare ale iernii:
semănați inocența voastră în inocența
zăpezii.
Ne sunteți de ajuns nouă și acestor vremuri,
căci ne salvăm numai privindu-vă
în această pace alba
netulburată de aripi tăcute.

Asemeni nouă
râvniți doar la mai multă viață
în iarna
trandafirilor morți.

Prezentare și traducere de **Melania STANCU** și **Viorica PÂTEA**

Notă

1. Armus este numele unei stele din constelația Capricornului. Antonio Colinas a scris o povestire cu titlul „El sueño de Armuz”, inclusă în volumul *Huellas* (Urme, 2003)

N. R. Melania Stancu este asistent universitar la Universitatea din București, autoarea tezei de doctorat „Romanul spaniol de avangardă și generația de la 27”.

Viorica Pâtea este profesoară la Universitatea din Salamanca, specialistă în poezie anglo-americană, traducătoare în limba spaniolă a operei lui N. Steinhardt și a Anei Blandiana.

Paul S. DERRICK

Paul Scott DERRICK (Carolina de Sud, SUA) este profesor de literatură americană la Universitatea din Valencia (Spania) din anul 1980. Principalul său domeniu de cercetare îl constituie literatura romantică și transcendentalismul american, studiate din perspectiva influenței pe care o exercită asupra manifestărilor artistice și intelectuale din secolele XX și XXI.

Printre studiile sale critice se numără: *Thinking for a Change: Gravity's Rainbow and Symptoms of the Paradigm Shift in Occidental Culture* (Universitat de València, 1994) and *We Stand Before the Secret of the World: Traces Along the Pathway of American Transcendentalism* (Biblioteca Javier Coy, 2003).

A editat și a tradus în spaniolă mai multe ediții critice ale operelor lui Ralph Waldo Emerson, Emily Dickinson, Henry Adams și Sarah Orne Jewett. Este co-editor (împreună cu Viorica Pâtea) al lucrării *Modernism Revisited: Transgressing Boundaries and Strategies of Renewal in American Poetry* (Rodopi, 2007) și, împreună cu Norman Jope și Catherine E. Byfire a publicat *The Salt Companion to Richard Berengarten* (Salt, 2011).

A tradus și publicat în engleză poezii de Jorge de Montemayor, Luis Cernuda, Pablo Neruda și Jorge Luis Borges, iar în spaniolă, a tradus cu Miguel Teruel, poeziile lui Richard Berengarten (*Las manos y la luz*, Valencia, 2008) și cu Viorica Pâtea cele ale Anei Blandiana.

Sonete pentru un oraș pe o colină, alcătuite din patru sonete și un poem în proză, reprezintă o unitate de formă și sens inspirate de două vizite în orașul spaniol Cuenca. După cum afirmă însuși autorul, tema centrală se concentrează în jurul mai multor întrebări specifice problematicei umane: cum reușim să găsim un loc benefic în această lume?, cum ne construim un cămin durabil? Răspunsul este sugerat printr-o continuă stare de tensiune ce se dezvoltă în interiorul poemelor. Rezolvarea conflictelor atât exterioare, cât și emoționale înseamnă a înțelege că pentru a-ți găsi locul în lume trebuie să construiești, nu să distrugi, să prinzi rădăcini adânci în pământ. Ultimul poem, care le cuprinde pe toate celelalte ca un epilog, ne atrage atenția că nimic din ce avem de învățat în viață nu este nou sub soare. De aceea misiunea poetului este să ne facă să ne păstrăm perspectiva și atitudinea necesare pentru a primi aceeași lecție pe care omul o tot află de când lumea, însă într-o formă potrivită vremurilor pe care le trăim.

Sonete pentru un oraș pe o colină

Hanul San José

La ciudad que vuela. Orașul zburător.
Milenii de vetre ascunse pitite
pe stânci pironite-n cer. În cumpănă pe
reazemul vântului acest balcon micuț din lemn.

Spațiul, joaca pe pietre roase de lumină
toridă, turnuri și cuiburi degete nevăzute
cioplit-au:

Sonnets for a City on a Hill

Posada de San José

La ciudad que vuela. City that flies.
Millennium of hidden hearths ensconced
on clifftops beetled to the sky. Balanced on
the fulcrum of the wind this tiny wooden
balcony.

Space, the play on weathered stones of burning
light, spires and eyries phantom fingers
whittled:

acestea, elementele goale în care Zobel¹ a
deslușit
temeliile licărinde ale lumii.

Ochiul vântului într-un vârtej. Rândunele
coboară
pe sub mine. Al dragostei dulce trup doarme
înăuntru, învelit în-ale dragostei dulci vise.

Două fire argintii de urmat și un mister.
Și tihna departe de-amiezile brune de vară?
Huecar² în vârtej mă trage pân-la mal.

Orașul vrăjit

Ce noimă-n aste fantezii scornite?
Strigoi ținută într-o mișcare nepermisă.
Înșirând behemonți. Demonii carstici
se ivesc în resturile mării pietrificate.

Ce noimă vezi în aste forme omenești?
Pași – trosnet de frunze și crengi? Voci –
un sâsâit fugar? Trupuri din carne – o
ceață întrezărită de atitudini ce dispar?

Oraș al martorilor muți, actorilor sculptați,
cronicarilor intimi ai timpului uitat.
Amuțit printre viile vâratice, ne înduri
inconstanța. Te vizităm și murim.
Însă, simțirea noastră al nostru simț ți-l dau
să-l expui,
această pantomimă fără-voie.

Inelul râului Huecar

„*Tu em cuidaràs?*” Ai zâmbit. Vocea ta
era frivolă. Ce să-ți răspund?
Deasupra, case de piatră s-agață de stânci, se
sprijină
așa cum s-au sprijinit mereu, de cer.

Cum să rostesc „am auzit prea multe minciuni,
am năpărlit prea multe piei, am pierdut
prea multe vieți, ca să-ți spun ce vrei s-auzi”,
și vorbele mele să mi se pară credibile?

Podul San Pablo e-n fața noastră, singurul
drum. Bârnelor de fier au tremurat în bătaia
vântului. Și-ale mele la fel.

Voiam soliditatea ta când răsuflarea-mi

these, the naked elements where Zóbel riddled
out
the shimmering foundations of the world.

Wind's eye into vertigo. Swallows sink
beneath my feet. Love's sweet body slumbers
there within, rapt in love's sweet dreams.

Two silver threads to follow, and one mystery.
What comfort from these ochre noons of
summer?
Huécar's vortex pulls me to the brink.

La ciudad Encantada

What meaning in those brooding fantasies?
Revenants sustained in vetoed motion.
Listing behemoths. Karstic demons
looming in the flotsam of petrified sea.

What meaning in these human forms for you?
Footfalls – crackle of leaf and twig? Voices –
a fugitive hiss? Bodies of flesh – a
half-seen mist of disappearing attitudes?

City of silent witnesses, sculpted actors,
intimate recorders of forgotten time.
Hushed among the summer vines, you suffer
our inconstancy. We visit you and die.
And yet, our senses lend our sense to your
display,
this unintended pantomime.

Ronda del Huécar

„*Tu em cuidaràs?*” You smiled. Your tone was
almost frivolous. What could I reply?
Above, stone houses perch on stone, and lean
as they have always leaned, against the sky.

How could I pronounce, „I have heard too many
lies, have sloughed too many skins, have lost
too many
lives, to tell you what you want so much to
hear,”
and make my speech sound credible in my ears?

El Puente de San Pablo lay ahead, our only
road. Its iron girders trembled, beating
with the wind. Mine did too.
I needed your solidity when breath drew

slăbea de frică. Sub scânduri, sub noi
era doar aerul. Aerul
și o cacofonie de ciori.

Muzeul de artă abstractă

Zobel în caiet își notă – cum vegetația
prinsă de-un zid întunecat primăvara
fremăta – în minte – spre-o fantezie
luminoasă.

De ce-am risipit darul inspirației?

Ce bisturiu a tăiat incizia-asta
în lume? Lumea noastră.
Liniște, tăcere, șoapte.
Ruina – golul din jurul nostru – este
proiectată de axa vederii noastre.

Mă face să văd – asemeni lui Zobel –
Senzația atinsă de iubire naște grijă.
(Un sens licărește pe fața lucrurilor.
Impasiv, solid ca un craniu, cântă:
Noi suntem habitatul ce-l construim.)
Esențe. Principii. Structură. Lege.

Duminică după-amiază: Cuenca

Lumina în ziua aceea era la fel de
transparentă ca orice lumină. A venit de la apus,
peste jumătate de peninsulă, să imprime formele
punctilinii ale chiparoșilor pe escapade de
piatră, acolo unde copacii și tufișurile s-au
agățat de viață de când există aducere-aminte.
La Hoz del Huécar. Valea sa liniștită șerpuește
și se îndreaptă către orizont. Bârnelor și
scândurile de lemn ale balconului unde am stat
erau ca rama unui triptic. Dincolo de noi, totul
strălucea.

Norii se mișcau leneș dinspre stânga.
Formele lor se roteau schimbând sensul cerului;
umbrele lor schimbau fața pământului. O
solemnitate încremenită. Ridurile pe fața lumii
se adânceau pe măsură ce ziua se încheia. Iar
apoi, cum stăteam și priveam, bucată cu bucată,
un arc de culori ordonate s-a ridicat de pe o
culme pe alta de-a lungul cheiului unde un oraș
treaz crescuse din stâncile deslușite de timp.

Un curcubeu!

thin with fear. Beneath the planks beneath our
feet
was only air. Air,
and a cacophony of crows

El Museo de Arte Abstracto

Zóbel in his notebook wrote – how vegetation
clinging to a sombre wall in early spring
quivered – through the mind – to bright
imagining.
Why have we squandered the gift of
inspiration?

What scalpel has inflicted this incision
on the world? Our wound.
Silence, wordless, murmurs.
The ruin – the blank installed around us – is
projected by the axis of our vision.

This moves me to see – as Zóbel saw –
Perception tinged by love engenders care.
(A meaning glimmers in the face of things.
I impassive, solid as the skull, it sings:
The habitat we make is what we are.)
Essences. Principles. Structure. Law.

Sunday Afternoon: Cuenca

The light that day was as limpid as light
can be. It came from the west, over half of the
peninsula, to print the pointing forms of
cypresses on stone escarpments where trees and
bushes have clung to life since memory began.
La Hoz del Huécar. Its peaceful ravine curves
by, and reaches out to the horizon. The wooden
posts and beams of the balcony where we sat
were like a triptych's frame. Beyond us,
everything glowed.

Clouds lazed in from the left. Their
rolling volumes altered the sense of the sky;
their shadows changed the look of the land. A
still solemnity. The wrinkles in the face of the
world grew deeper with the final steps of day.
And then, as we watched, piece by piece, an
arch of ordered colors built itself from hilltop to
hilltop across that gorge where a vigilant city
had grown from time-riddled cliffs.

A rainbow!

Îți amintești? Abia dacă mai avem timp să le vedem: fâșii de strălucire ce se-ncovoie prin văzduh, un arc perfect pe cerul întunecat.

Însă nu ne-am lăsat păcăliți. Nici un moment de îndoială.

Noi știam că știam ce este. Învățasem despre vapori și picături, unde și refracție. Știam că n-are a face cu noi. Nu era o promisiune sau un dar meșteșugit ce coborâse din vreo zonă misterioasă a cărei frumusețe ne-o arăta numai în parte. Dar știam de asemenea unde ducea cunoașterea aceea.

Firește că am privit mai departe – de parcă ar fi fost pictat acolo chiar în locul acela, chiar atunci, numai pentru noi. *Închipuie-ți că așa fusese.* Fenomenul acela luminos, spontan a fost al nostru până când a dispărut, ca să ne fie cât mai de folos. O șansă nouă să cultivăm o iluzie folositoare.

Era al nostru pe de-a-ntregul. De câte vom mai avea parte?

Iată-ne aici, măcar pentru câțeva vreme, aici unde trebuie să fim – să privim lumea în față în după-amiezile goale de duminică, să încercăm să simțim pulsul norilor. Iar mai apoi, să bălmăjim ceea ce aproape am învățat descifrând comori de scânteieri, embleme ce se spulberă atrase de lumina care pulsează pe cer.

Remember? We hardly have time to see them any more: bands of brightness bending through the air, a perfect arc in the darkening sky.

But we weren't fooled. Not one moment of doubt.

We knew that we knew what it was. We'd learned about vapor and globules, waves and refraction. We knew this wasn't personal. It wasn't a pledge, or a finely-crafted gift dropped down from some uncanny zone whose beauty it only partially revealed. But we also knew where that kind of knowing leads.

So of course we kept on looking – just as though it had been painted there in that one place, at that one time, especially for us. Imagine that it somehow had. That bright, spontaneous phenomenon was ours, until it disappeared, to use as best we could. One more chance to cultivate a serviceable illusion.

All of it was ours. How many more will we get?

This is where we are, at least for a while, and where we have to be – to stare into the face of the world on empty Sunday afternoons, to try to feel the heartbeat of the clouds. And afterwards, to stutter what we almost learn from reading hoards of scintillations, vanishing emblems drawn by pulses of light against the sky.

Note

1. Fernando Zobel de Ayala y Montojo (1924-1984) unul dintre cei mai importanți artiști plastici spanioli, co-fondator al Muzeului de Artă Spaniolă Abstractă din Cuenca.
2. Huécar, afluent al râului Júcar, străbate orașul Cuenca din Castilla – La Mancha. De-a lungul văii abrupte săpate de apa râului, se află Casele Suspendate (Casas Colgadas), Hanul San José și Muzeul de Artă Abstractă din Cuenca.

Prezentare și traducere de **Melania STANCU**

N.R. Melania Stancu este asistent universitar la Universitatea din București, autoarea tezei de doctorat „Romanul spaniol de avangardă și generația de la 27”.

Beate BAUM

„Am preferat întotdeauna un stil concis, prin care prezentul se dezvoltă în mintea cititorului”

Beate Baum s-a născut în 1963 la Dortmund. În timp ce era studentă la Bochum, la Facultatea de Litere, a lucrat și ca femeie de serviciu, infirmieră pentru persoane cu handicap și agent publicitar. Mai târziu s-a specializat ca jurnalistă la un cotidian din Thüringen și a trăit o vreme în nordul Angliei, la Liverpool. În anul 1998 se mută la Dresden, unde trăiește, începând cu anul respectiv, ca jurnalistă liber-profesionistă, temele ei principale fiind cultura și călătoriile, precum și în calitate de autoare de romane polițiste. Reportajele ei despre Marea Britanie, Irlanda și SUA apar în ziare și reviste din întreaga Germanie. Seria de romane polițiste scrise de ea, a căror acțiune se desfășoară la Dresden, cuprinde deja șase volume și îi încântă pe critici și cititori deopotrivă. În limba română a apărut romanul *Afaceri la Dresden (Dresdner Geschäfte)*, Editura Napoca Star, Cluj, 2012 – traducere de Edmond Nawrotzky-Török.

– Stimată doamnă Beate Baum, în romanul lui Dostoievski, **Crimă și pedeapsă**, avem o structură asemănătoare cărților polițiste: Raskolnikov o omoară pe bătrână, apoi cazul este cercetat de poliția țaristă, autorul descriind frământările sufletești într-o dezvoltare romanescă amplă, semnificativă într-o zonă a întregii construcții prozastice. Dă cumva senzația de episodic, de periferic (neînsemnat) romanul polițist **Crimă și pedeapsă** în comparație cu miza mai amplă a construcției bazate pe analiza psihologică?

Experiențe literare

– De ce acest contrast? Doar cele două se întrepătrund. Fiecare element palpitant al unui roman polițist are baze psihologice. Altfel, am avea de-a face cu un thriller de acțiune lipsit de sens! Iar acest lucru chiar că nu i se poate reproșa nici unei părți a romanului *Crimă și pedeapsă*.

– Autorul de romane polițiste captivează prin măiestria cu care conduce ancheta: împletire de logică, intuiție, până la urmă un duel al inteligenței între infractor și

omul legii. Care credeți că sunt datele, însușirile sufletești ale unui bun autor krimi?

– „Sitzfleisch” (carne pentru șezut) – deci capacitatea de a rămâne la minge, chiar dacă tocmai nu îți este favorabilă muza, obligatoriu disciplină – și apoi, desigur: cunoașterea oamenilor și empatia psihologică.

– De la Edgar Allan Poe cu al său **The Murders in the Rue Morgue (Dubla crimă din strada Morgue)**, primul roman polițist, la maestrul genului Sir Arthur Conan Doyle, creatorul detectivului Sherlock Holmes, la Agatha Christie, romanul polițist a evoluat, s-a rafinat, dobândindu-și coordonatele modernității.

Romanul polițist a evoluat mult dincolo de Agatha Christie!

– Care este parcursul romanului polițist în Germania: primii autori și cei care au consacrat această specie epică?

– În spațiul de limbă germană: Friedrich Glauser și Friedrich Dürrenmatt (ambii elvețieni), în Germania însăși, de regulă,

Domnișoara de Scuderi a lui E.T.A. Hoffmann, după o povestire de Friedrich Schiller, este considerat a fi primul roman al genului.

– *Gustul publicului este, neîndoiește, în relație cu evoluția societății, cu mentalitatea ființei umane. Sesizați o învechire a manierei vechilor cărți, în stilistică, în inserția științifică a psihologiei sau a instrumentarului pentru anchetă, urmărire? Ne referim la sofisticația tehnică a aparaturii electronice moderne.*

– Bineînțeles că stilul se schimbă de-a lungul deceniilor și secolelor și, de asemenea, fiecare evoluție tehnologică se regăsește undeva. Astfel, de exemplu, posibilitatea de a constata ADN-ul pe cadavru și/sau la locul faptei, reprezintă o mare provocare. Dar întotdeauna este valabil următorul fapt: cea mai mare provocare este limbajul, este cel ce creează un stil literar. Toate celelalte lucruri sunt secundare.

– *Este o eroare în a crede că romanul polițist este un gen facil prin faptul că este mai direct. De fapt, în postmodernitate, în general, proza renunță la construcții sofisticate și limbaj căutat în favoarea recuperării realului apropiat, adesea cotidian. Dumneavoastră ce credeți?*

– Există, doar, în continuare, ca și până acum – și poate mai mult ca niciodată – toate caracteristicile stilistice posibile. Însă eu personal, în calitate de cititoare și autoare, am preferat dintotdeauna mai degrabă un stil concis, în care prezentul se dezvoltă în mintea cititorului.

– *Care sunt cei mai importanți scriitori germani de romane polițiste? Ați putea încerca să desprindeți câteva note ale specificității germane a acestui gen de literatură, și nu ne îndoim că există?*

– Aici trebuie să diferențiem mereu între spațiul de limbă germană și cel german. Mica Elveție are și astăzi mulți autori remarcabili de romane polițiste, de exemplu Martin Suter. În Germania însăși, Ingrid Noll este Marea Doamnă, Anne Chaplet scrie foarte bine, Horst Eckert, Sabine Deitmar, Jacob Arjouni... Dar nu, nu pot să numesc în acest context note ale specificității germane, însă există și mult prea multe orientări diferite. Cel mult o anumită temeinicie germană – în sensul în care cărțile cu adevărat bune au fost scrise cu grijă.

– *Cum ați ajuns să îndrăgiți acest gen literar, cum vi s-a descoperit și cum ați început să scrieți romane polițiste?*

– Am studiat ceva relativ elitist: Literatură generală și comparată. În cadrul specializării noastre, romanele polițiste erau interzise – dar îndrăgite de studenți! Când a trebuit să scriu lucrarea mea de masterat, am împrumutat o „mașină de scris automată” – un precursor al computerului – și m-am putut astfel justifica prin faptul că trebuia să mă familiarizez mai întâi cu tehnica, pentru a începe, în locul lucrării mele științifice, cu primul meu roman polițist. Curând, prietenii mei mi-au atras atenția asupra unui seminar pentru scriitori de romane polițiste al fundației Bertelsmann, la care am participat cu textul respectiv și am fost acceptată. Acolo am avut un ecou pozitiv, la fel ca și în cazul numeroaselor tentative în perioada imediat următoare de a oferi manuscrisul unei edituri. Într-un final, totuși, pentru moment, nu s-a ales nimic de aceasta (cartea apare acum fundamental revizuită, anul viitor – la douăzeci de ani după prima versiune); între timp, în sfârșit, absolvisem și aterizasem ca fericită angajată la un cotidian și abia dacă mai aveam timp de scrieri beletristice. Abia după mutarea la Dresden și după ce am devenit liber-profesionistă le-am adus pe cele trei personaje ale mele, de asemenea, în capitala Saxoniei și am scris „*Dresdner Silberlinge*” (ediție nouă, „Moarte în Silicon Saxony”), pentru care apoi am găsit foarte repede o editură în anul 2000...

– *Există în secțiunile literare ale marilor ziare germane, din când în când, și recenzii ale ultimelor apariții de romane polițiste? Este interesat criticul Marcel Reich Ranicki de acest gen?*

– Da, între timp toate ziarele importante acordă atenție genului – chiar dacă există și astăzi critici precum Marcel Reich Ranicki, oameni care resping romanele polițiste la modul general. Este bineînțeles păcat de acest lucru, pentru că și aici, ca și în cazul tuturor genurilor, există opere bune și proaste, însă cele bune ar merita în mod cert să aibă parte de o critică pe măsură.

– *Astăzi v-aș ruga să vă referiți la modul cum stilul jurnalistic, alert, direct, influențează proza dumneavoastră beletristică?*

– Munca jurnalistică școlește: privirea, modul de abordare al limbajului, precizia. Deoarece am scris mereu și reportaje mari, cele două lucruri se întrepătrund aici. Știu că vreau să îl fac pe cititor să participe cu simțurile, să vadă, să audă, să simtă, să miroase și să guste. Și sper că și face acest lucru în cărțile mele...

– *Albert Camus spunea despre o carte scrisă: E moartă pentru mine. Vi se întâmplă să regândeți o temă, să fiți ispitit să o reluați în altă formă?*

Nu o temă, dar personajele da. Datorită faptului că acestea oricum (trebuie să) dezvolte o viață proprie, anumite personaje secundare așteaptă, în mod justificat, să aibă și ele cândva o șansă.

– *Cu ce sentiment primiți traducerea unei cărți într-o limbă străină, și în special în română, cu echivalențe foarte bune și cu public interesat?*

– Bineînțeles că mă bucur foarte mult! Am foarte multe rude, prieteni și cunoscuți vorbitori de limbă engleză, care așteaptă de mult o traducere; faptul că acum, în locul acesteia, a avut loc o traducere într-o limbă pe care nu o stăpânesc, astfel încât eu însămi nu pot evalua lucrarea, mă face să îmi pară personal puțin rău, însă interesul mare al publicului și întrebările inteligente în timpul celor două prezentări de la fața locului mi-au plăcut foarte mult.

– *Aș vrea să vă întreb câteva chestiuni ținând de laboratorul creației: scrieți la*

calculator, ziua sau noaptea, tăiați mult când reveniți, cum vă alegeți temele? Aveți personaje pe care le simpatizați, eventual vă sunt antipatice? Scrieți zilnic, după un program, câte ore pe zi?

– Aici merg și eu pe același drum ca și Thomas Mann: Geniul își respecta orele de birou, așa cum îl vorbea de rău fratele său Heinrich Mann. Dacă nu am alte termene, lucrez într-adevăr înainte de masă, cam de la ora 9 până la ora 13, fac apoi o pauză de prânz și mă așez încă o dată, de la 14.30 până la ora 18 la computer. Scriu mereu direct la computer, gândurile mele sunt mult mai rapide decât scrisul meu de mână, și formulez în timpul scrisului. În mod corespunzător, modific mereu multe, se și scurtează și taie mult; câteodată cad capitole întregi. O temă trebuie să îmi placă, trebuie să am acces direct la ea, inclusiv acces emoțional, și da, bineînțeles că anumite personaje îmi sunt mai simpatice decât altele. La care trebuie menționat faptul că încerc mereu să desenez fiecare personaj cu multe fațete, respectiv să îi dau spațiu în mintea mea de a se arăta astfel.

– *Ce proiecte aveți pentru perioada următoare?*

– Lucrez la primul meu roman „normal”, titlul lucrării este „Rămânere”. Este vorba de destinele interconectate a două femei. Datorită însă faptului că lucrez mereu foarte mult la manuscrisele mele, nu se întrevide încă momentul în care opera se va găsi într-adevăr în librării. Anul viitor va apărea, mai întâi, tocmai primul meu roman polițist de facto (vezi mai sus), lucru care mă bucură foarte mult. Titlul este „În emisie”, povestea ne duce înapoi în orașul Erfurt de după cumpănă, în anul 1991, acolo unde se cunosc cele trei personaje principale ale mele și acolo unde începe perioada lor comună.

– *Vă mulțumesc pentru interviu, vă urez mult succes și așteptăm să vă vedem cu o nouă carte în limba română.*

– Vă mulțumesc mult pentru interesul dumneavoastră și pentru urările frumoase!

(Interviu realizat de **Victor ȘTIR**, Bistrița, 24 iunie 2012.

Traducere de Edmond Nawrotzky-Török)

Paznicul Dragonului

Silvana ZĂGREANU

„Numele lui este Paznicul Dragonului, unul dintre generalii armatei de teracotă. Cu o privire neînfrică, statură puternică, își ține aproape de piept simbolul auriu pentru care este gata să moară: Dragonul. Costumul îi arată gradul înalt, experiența și sângele nobil, având detalii rafinate de broderie și culoare. Modelele elaborate din față dovedesc măiestria meșteșugarilor chinezi din secolul II î.Hr.

Trup, spirit și minte converg pentru cea mai importantă datorie: ocrotirea împăratului.”

Cuvintele de mai sus sunt descrierea oficială a războinicului meu de teracotă, proiect de artă publică la care am participat în Vancouver, Canada, 2012.

Organizația non-profit BC Lions Society a lansat acest proiect de expunere a peste 32 de sculpturi de războinici chinezi de teracotă în ediție limitată, în Vancouver și împrejurimi, Richmond, Burnaby, o sculptură ajungând în provincia Yukon.

Sculpturile au fost sponsorizate de companii sau oficialități, urmând ca artiști locali să le picteze pentru afișare publică. Modelul lor a fost descoperirea arheologică din Xi'an, provincia Shaanxi, China, a celor peste 8000 de războinici de teracotă, considerată cea de a opta minune a lumii.

Întregul proiect s-a aflat sub patronajul unei sărbători a diversității culturale, dar a avut și o latură caritabilă, lucrările urmând să fie licitate pentru a ajuta copii cu handicap.

Am aflat de această oportunitate întâmplător pe internet, la începutul anului; ideea m-a încântat și m-a determinat să trimit câteva schițe în creion ale unui decor pictural pentru o asemenea sculptură.

Am primit răspuns după câteva săptămâni, când mi s-a confirmat acceptarea designului și dorința unei bănci locale de a mă

sponsoriza. Am sărbătorit vestea cu zâmbete până la tâmpale.

Sculptura din plexiglas mi-a fost expediată la ușă și, mai bine de o lună, m-am delectat de prezența unui musafir înalt și curios în sufrageria mea.

Procesul artistic a fost o adevărată splendoare. Prima etapă m-a găsit șlefuit oricare denivelare sau eroare de fabricare, după

care am îmbrăcat războinicul în câteva straturi de grund, adeziv excelent pentru acrilice.

Am început pictatul propriu-zis după câteva zile de cercetare și documentare la biblioteca publică din Vancouver, unde am descoperit minunate surse de artă și broderie chinezească. Conceptul s-a conturat în jurul imaginii unui soldat de rang înalt, un general impozant în armata împăratului, simbolizat în cultura chineză de Dragon.

În decursul unei luni, pe parcursul a mai bine de 40 de ore, cu multe schimbări și strategii artistice, am terminat decorarea sculpturii, lăsând ca urme în locuință doar câteva pete permanente de acrilic pe covor și una pe perete. Paleta cromatică simbolică, roșu, negru și mult auriu, cu nuanțe de violet,

**Itinerarii
culturale**

amintește de urmele de vopsea descoperite în situl arheologic pe bucățile de teracotă. Pe piept se încolăcește Dragonul auriu, metafora împăratului și a sacrificiului suprem. Singura aventură zbuciumată a fost înlesnită de redarea portretului, care mi-a rezervat multiple sedințe de ștergere și acoperire, până am pensulat acea privire neînfricăată pe care o căutam.

Pentru expunerea exterioară, sculpturile au fost acoperite cu un lac special, menit să înlăture orice urmă de reziduuri sau ștampile de graffiti.

Pe 24 aprilie a.c., în curtea grădinii Dr. Sun Yat Sen din cadrul Centrului Cultural Chinezesc din Vancouver, a avut loc lansarea oficială a proiectului. Pentru șase luni, sculpturile au fost expuse public în diferite locuri, pentru delectarea trecătorilor și a comunității.

Paznicul Dragonului, așa cum mi-am numit statuia personală, a poposit în Richmond, orașul cu cea mai mare comunitate chineză și s-a bucurat de numeroase zâmbete și fotografii. Tot aici a avut loc licitația și banchetul, la finele lui septembrie 2012. Într-un restaurant cu specific chinezesc, am

avut plăcerea de a asista la o seară grandioasă, cu lume de seamă, de la artiștii participanți, la ambasadori și miniștrii de stat.

După 10 meniuri cu gust asiatic, crab umplut, homar în sos sau caracatiță cu ciuperci, a început licitarea celor 32 de soldați. Organizația BC Lions Society a strâns peste \$170.000 pentru copiii cu nevoie de ajutor. Gala a fost un adevărat succes, războinicul meu a fost vândut cu \$3000, spre marea mea mândrie. Nu am ezitat să îmi prezint naționalitatea română, fiind cel mai tânăr artist participant în acest proiect.

Paznicul Dragonului și-a găsit casă permanentă în curtea unei companii din Richmond, așa că de câte ori voi simți dorința unei vizite, mă pot porni la o drumeție cu mașina, de 40 de minute.

Experiența acestui eveniment a fost memorabilă. De la pictat, la licitație, m-am bucurat de multă susținere și publicitate. Nu rămâne decât să îmi potrivesc bine ochelarii ca să ochesc orice altă aventură artistică precum aceasta. Iar dacă fapta mea poate ajuta și pe alții, cu atât mai bine.

Surrey, Canada

Când cuvintele s-au împrăștiat prin corp

Ionela-Silvia NUȘFELEAN

Întâlnirea cu pictura lui Alexandru Lupșe s-a ivit într-o după masă interesantă de opt noiembrie, la conferința susținută de Virgil Ciomoș la Galeriile Arcade 24, despre „N. Steihardt: jurnalul ca experiență spirituală”. Nu știam (curios că mi-a scăpat vernisajul întâmplat de câteva zile) ce era expus pe simeze. *Boudoire*, Alexandru Lupșe. Nuduri... Încerc să-mi obișnuiesc privirea, doar parțial nedumerită, dându-mi seama dintru început că nu e ceva ostentativ, că senzualitatea nu este evidențiată în sens vulgar. Griuri colorate, pastelate... ascultau cu luare aminte. Pe fondul prelegerii filosofice-mistice, acomodarea e fragmentară, dar este...

Răsfoiesc catalogul plastic... „*Boudoire* reprezintă o colecție de lucrări ce permite privitorului o incursiune în spațiul cel mai intim al femeii, dormitorul său. Indiferent dacă e tristă, visătoare sau doar plictisită, femeia se arată în cele mai vulnerabile stări ale sale, nefiind deranjată de privirile intrușilor în spațiul său...”, mărturisește artistul în deschiderea albumului.

Să scriu despre faldurile foșnitoare încremenite? Despre tatonarea în așteptarea istovitoare? Despre fotografia de după perdele? Sau despre... revenirea în sine?

Tranșantă, Zeruya Shalev îmi zice pe coperta 4 a „*Therei*” că „în toate romanele mele, femeile se iluzionează că bărbații le pot salva, că dragostea le poate salva, cu toții credem că dacă întâlnești iubirea vei fi fericit. Eu încerc să arăt că dragostea singură nu ajunge, că sentimentul acesta e extrem de fragil, că soluția ar fi să dai un sens acțiunilor

tale.” Îmi subliniez – să dau sens acțiunilor mele – și zăbovesc așa o vreme – până la miezul lucrurilor, câte tatonări, bulversări. Avem nevoie de reciprocitate, răspuns și opțiunea veșniciei pentru a frânge mrejele angoasei existențiale, ale debusolării afective. Alternativa lui Cesare Pavese – „Ceea ce a fost e pentru totdeauna” – ne dă încrederea în recâștigarea echilibrului.

Mă atrag și titlurile picturilor... Încerc să le așez într-un crescendo... Aș porni din „captivitate”, pentru că „nu mă cunoști”. Stând „în așteptare”, „astenție”, fac tot felul de „comparații relative”; „în taină”, număr pe degete „melancoliile roz”. „Feerie”, „incognito”, „declin”... „Lumina rece a dimineții” îmi cade pe umerii goi. Îmi încep „ruga de vreme rea”. Mici semne de „ofrandă”, aduc, treptat, după „ora 8”, „ruga de zi”.

Printre umbre și amestecuri, lumina se propune, printre jaluzele, printr-o jumătate de fereastră, din veioze. Personajele caută o sursă de lumină, de căldură. O vor găsi deasupra caloriferului inert, de unde vine spre tine un triumf de lumină...

Se balansează peste paturi, în „reverii”

Plastică

sprijinite de pereți, între strigăt și repaos, marcate de „istoria recentă”, care se repetă. Oscilări, pendulări, culori îndoite, cât stridente, cât temperate, care pleacă de la viu spre pal, în contraste grațioase, vorbesc despre această nevoie de evadare și ridicare.

Femeia, personajul omniprezent, unic, e „muza” care își comunică, prin mișcare și înclinație, prin diverse obiecte ale odăii,

povestea. Cuvintele s-au împrăștiat prin corp. Inima încearcă să le adune rând pe rând, să le pună în ordine. În acest sens, al legăturii dintre trup, sentiment, spațiu casnic, Alexandru Lupșe ne dezvăluie: „Mă simt apropiat de artiștii ce au înfățișat conexiunea viscerală dintre personaje și sentimentele acestora într-un mod similar – starea mentală a personajelor lui Lucian Freud, care zac întinse pe podea sau pat, este amplificată de obiectele ce le înconjoară și starea în care acestea se găsesc (vechi, rupte, ruginite etc.), iar compozițiile lui Eric Fischl includ texturi ale cearșafurilor sau pielii ce sunt în armonie perfectă cu lumina ambientului și cu starea de relaxare a personajelor.”

Figurile masculine lipsesc sau sunt ascunse (ignorante?, neputincioase?) după perdele. Personajul central e singur. Chiar atunci când apar duble personaje feminine în imagini, acestea nu comunică, sunt închistate fiecare în propria frământare. Sau e același personaj în stări diferite, ogledări ale dualității umane? Nici pe noi nu ne bagă în seamă; ne lasă să pătrundem în încăperea cu parfum ușor amorțit, dar îi pasă de propria sa evoluție; cum s-o scoată la capăt. O stare mai adâncă, nu superficială, îi duce privirea spre interior. O căutare a sinelui, dar nu o căutare liniștită. Personajele nu privesc, au fețe estompate. Înțelesul se degajă din pata vibrantă, care vorbește în metafore.

Înclinația corpului, ipostazele în care se găsesc personajele sunt tot ecouri ale vâltorilor interne. Cearșafurile – urme și ele dramatice, încrețiri, linii, curbe înghețate și frământare. Femeia apare din așternutul obosit. Artistul nu construiește niște nuduri hiperrealiste, nu caută realitatea fotografică, deși ne-a convins de maturitatea mâinii sale.

Aici, detaliul ia locul unei nespunerii intuite, al unei vibrații, despre care ne elucidează și artistul – „construiesc o lucrare urmărindu-i energia crescând și ghidându-mă”.

În final, aflu, dintr-o pagină plină ochi, cu un caracter de-o șchioapă, de frumoase/mari realizări artistice ale pictorului Alexandru Lupșe – expoziții personale, de grup, în România, internaționale, tabere de documentare și creație – Bistrița, Cluj, Sighișoara, Sibiu, București, Chișinău, prin Polonia, Germania, Italia, spre Washington etc. Un periplu de invidiat pentru „portretul artistului la tinerețe”! Se pare că „busuiocul” și „florile de leac” ale maestrului Lupșe senior vorbesc tainic despre nostalgia „grației” tătăduitoare.

De la desen – creion, tuș-gel, acuarelă pe hârtie – la uleiuri pe pânză de mari dimensiuni, Alexandru Lupșe propune cu dezinvoltură, în tușe ferme, figuri fragile, dar și dramatice, povești tănuite în odăile timpului bulversat și de drama nudului, drama golului, a dezgolirii. O tentă vagă de pudoare, o bretea ridicată ne dau nădejdea că personajele se îmbracă încet în transparente gândiri, că își asortează eșarfe înflorate de doruri, că ținutele sunt din ce în ce mai în acord cu urmele luminii după care tânjesc. Din acest punct nu e decât un pas înspre primul voal de lumină. Pictorul aduce personaje visătoare, dar mai ales mâhnite, nemulțumite de condiția acestei dezgoliri. S-ar putea vorbi despre păcatul care dezbracă, dar și despre perspectiva mironosițelor, despre îmbrăcarea în Hristos, despre reșezarea în demnitate. Literele, culorile gândului se îndreaptă pe rând, prin coerență, în expresia plastică.

Ședința lărgită a Consiliului Filialei Cluj aUSR, cu participarea reprezentanților revistelor literare din filială. În imagine: Alexandru Vlad, Doina Cetea, Ovidiu Pecican, Ion Vartic, Ion Cristofor, Gh. Pârja, Cornel Cotuțiu, Irina Petraș, Olimpiu Nușfelean, Andrei Moldovan, Vasile Gogea, Adrian Popescu.

Olimpiu Nușfelean, Daniel Corbu (director), Gavril Moldovan, Ioan Pinteaa la Muzeul Literaturii Române din Iași – Casa Pogor.

Victoria Fătu-Nalațiu, Menuț Maximinian și Elena M. Câmpan la Paris.

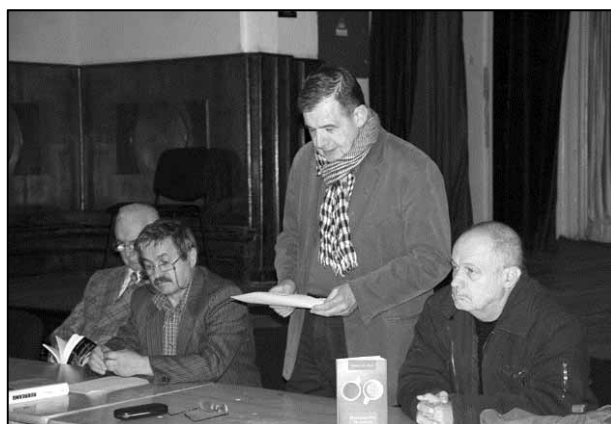

Ioan Pinteaa, Gavril Moldovan, Valeriu Stancu, Olimpiu Nușfelean la statuia lui Eminescu din fața sediului Uniunii Scriitorilor din Chișinău.

Album cu scriitori

Sala de ședințe a CJ, lansarea cărții "Cultura tradițională imaterială românească din Bistrița-Năsăud, vol. I – Riturile de trecere", de Vasile V. Filip și Menuț Maximinian, Editura „Eikon” Cluj-Napoca, în cadrul mai larg al dezbaterii "La ce bun cercetarea etnologică azi?"

În memoriam Ion Moise la Cenaclul „George Coșbuc” din Bistrița. În imagine: Ioan Borșa, Alexandru Cățcăuan, prof. univ. dr. Mircea Gelu Buta, Zorin Diaconescu.

Deschiderea Colocviilor Liviu Rebreanu, ediția a XXX-a, joi, 15 nov. 2012, cu dezbateră *Ficțiune și nonficțiune în romanul românesc și în proza actuală*, în sala de conferințe a C. J. Bistrița-Năsăud. În imagine: Olimpiu Nușfelean, Ion Simuț, Cornel Ungureanu, Ioan Pinte (organizator), Nicolae Breban, Aura Christi, Constantin Cubleşan, Mircea Măluț (co-organizator).

Alexandru Uiuiu, Vasile Baghiu, Olimpiu Nușfelean, Ion Simuț, Cornel Ungureanu, Nicolae Breban

Premiile Colocviului Liviu Rebreanu 2012

În cadrul simpozionului *Rebreanu după Rebreanu*, au fost decernate *Premiile Colocviului Liviu Rebreanu*, după cum urmează:

- Premiul Opera omnia – Nicolae Breban și Cornel Ungureanu,
- Premiul pentru receptarea critică – Ion Simuț, Constantin Cubleşan și Alex. Goldiș,
- Premiul pentru proză – Vasile Baghiu, Dan Coman și Victor Știr.

Colocviile Rebreanu

Iacob Naroș, Icu Crăciun, Andrei Moldovan, Luigi Bambulea

Traian Parva Săsărman, Al. C. Miloș, Ioan Petraș, Cornel Cotuțiu, David Dorian, Gavril Moldovan, Ion Filipciuc, Liviu Ioan Mureșan

Nicolae Breban – Premiul Opera Omnia, înmănat de Emil Radu Moldovan, președintele CJ

Cornel Ungureanu – Premiul Opera Omnia, înmănat de Emil Radu Moldovan, președintele CJ

Aura Christi, Ion Simuț, Virgil Rațiu, Ion Filipciuc

Alex Goldiș, Ștefan Baghiu

Victor Știr, Vasile Filip, Iacob Naroș, Liviu Păiuș, Icu Crăciun

Gheorghe Mizgan, Dan Coman, Ștefan Baghiu, Gavril Țărmure

Colocviul *Intimitatea lui Liviu Rebreanu* la Casa de Cultură a Sindicatelor din Bistrița.

În imagine: Radu Țuculescu, Olimpiu Nușfelean, Valeriu Stancu, Al. Cățcăuan, Andrei Moldovan, Mircea Popa.

Nuvelistica lui L. Rebreanu în periodice și volume ale vremii – expoziție documentară la Complexul Muzeal Bistrița-Năsăud. În imagine: Alexandru Gavrițaș, Olimpiu Nușfelean, Valeriu Stancu, Alexandru Vlad, Andrei Moldovan, Mircea Popa, Gavril Moldovan.

Lectură publică la Liceul Teoretic Sanitar din Bistrița – Virgil Rațiu, Radu Țuculescu, Olimpiu Nușfelean, David Dorian, Gheorghe Mizgan. Au mai fost prezenți Veronica și Victor Știr.

Saloanele Rebreanu

Elevi ai Liceului Teoretic Sanitar.

Parastas în memoria romancierului la Biserica Ortodoxă din Târlisua, unde au fost decernate premiile festivalului.

Alexandru Uiuiu

Alexandru Vlad

Premiul III – David Dorian, pentru „Patul de sub fereastră” (Ed. Paralela 45, Pitești, 2012); Leon-Iosif Grapini, pentru „Capăt de linie” (Ed. Eikon, Cluj, 2012); Mențiuni – Violeta Cîmpan, pentru „Balansoar în lacrimă” (Ed. Cronică, Iași, 2012); Valentin Falub, pentru „Reporter” (Ed. Eikon, Cluj, 2012).

La secțiunea proză scurtă pentru elevi au fost acordate: premiul I și premiul revistei „Mișcarea Literară” – Alexandra Nadina Turcu, Colegiul Național „Livu Rebreanu” Bistrița; premiul II și premiul revistei „Cronica” – Andreea Maria Ropan, Palatul Copiilor Bistrița; premiul III – Alexandra Ionuța Andreuț și Oana Vrânceanu, Palatul Copiilor Bistrița; Mențiuni – Georgiana Florea, Palatul Copiilor Bistrița, și Maria Veronica Tok, Liceul Tehnologic Lechința.

La Liceul Teoretic din Târlisua, expoziția Aspecte din lumea lui Rebreanu organizată de pr. Timoftei Găurean, Parohia Ortodoxă Agieș. Îi sunt alături Vlăduț Purja, primar, Al. Cățcăuan și Valentin Marica.

Colocviul Liviu Rebreanu – nuvelistul, desfășurat la Colegiul Național Petru Rareș din Beclean. În imagine: Icu Crăciun, Andrei Moldovan – moderator, Emese Cămpan.

Participanți la Colocviul revistei Mișcarea literară, *Jurnalul literar între scriitorul viu și scriitorul de hârtie* moderat de Olimpiu Nușfelean la Muzeul Memorial Liviu Rebreanu din Prislop.

Colocviul *Permanențe ale operei lui Coșbuc*, Sala de conferințe a CJ BN, joi 13 dec. 2012. În imagine: Daniel Săuca, Mircea Măluț (co-organizator), Ioan Pinte (organizator), Alexandru Pugna – vicepreședinte CJ, Viorel Mureșan, Vasile Dâncu.

Lectură publică în Biserica „Sfinții Trei Ierarhi” din Bistrița. Citește Gabriel Chifu, prezentat de Irina Petraș, Adrian Popescu și Ioan Pinte.

Poeți din Runc la Clubul Saeculum: Ioan Pinte, Vasile Dâncu, Vasile George Dâncu, însoțiți de Aurel Podaru – președintele clubului, Mircea Măluț, Virgil Rațiu.

Colocviile Coșbuc

Premiile Festivalului Național de Poezie al Colocviilor „George Coșbuc”

Juriul celei de-a XXVIII-a ediție a Colocviilor „George Coșbuc” 2012, avându-i în componență pe Emil Dreptate, David Dorian, Al. C. Miloș, Virgil Rațiu și Olimpiu Nușfelean - a hotărât, în urma jurizării de miercuri dimineață, acordarea premiilor pe secțiuni.

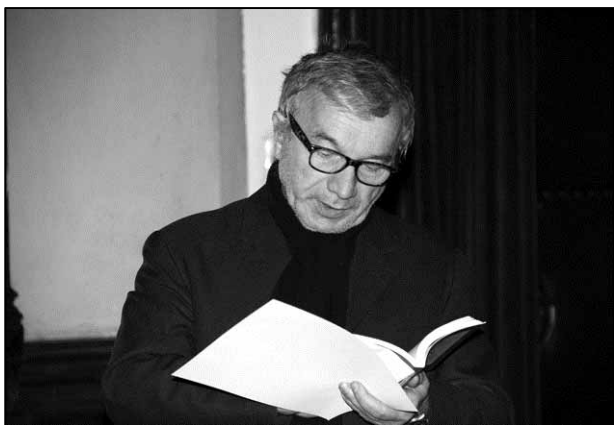
La secțiunea volume publicate, Marele Premiu „George Coșbuc” i-a revenit lui Victor Știr, pentru cartea „Adulter cu moartea” (Editura „TipoMoldova”, Iași, 2012); premiul I – Dan Coman, pentru „ERG” (Editura „Charmides”, Bistrița, 2012); premiul II – Ana Dragu, pentru „Păzitoarea” (Editura „Charmides”, Bistrița, 2012), și Ovidiu Pojar, pentru „Jogging circular” (Editura „Eikon”, Cluj, 2012); premiul III – Gavril Moldovan, pentru „Vulcan nestins” (Editura „Eikon”, Cluj, 2012), Dan Cristian Iordache, pentru „Karawane” (Editura „Charmides”, Bistrița, 2012), Menuț Maximilian, pentru „Noduri în haos” (Editura „Eurobit”, Timișoara, 2012); Premiul special al Uniunii Scriitorilor, Filiala Tg. Mureș – Ioan Borșa, pentru

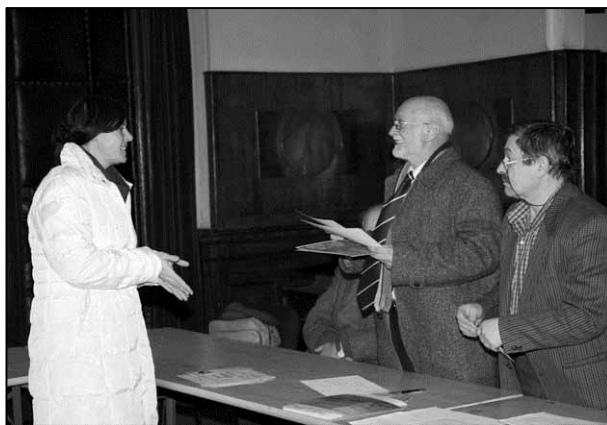
Mircea Petean, Daniel Săuca

Olimpiu Nușfelean, Nicolae Bosbiciu, Gavril Moldovan, Menuț Maximilian, Cornel Cotuțiu

Victor Știr

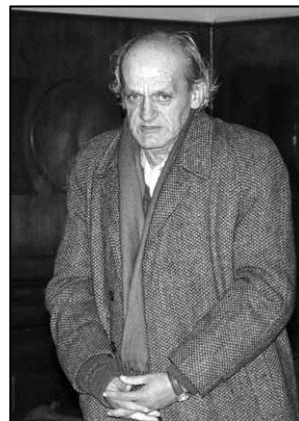

Ana Dragu, Emil Dreptate, președintele juriului,
Al. Câțcăuan

„Șoaptele universului” (Editura „Karuna”, Bistrița, 2012); Premiul special al Cenaclului „George Coșbuc” – Vlașche Pesme din Slatina-Bor (Valea Timocului), pentru „Maria”.

Mențiuni: Liviu Ioan Mureșan, pentru „Poeme din Subcetate” (Editura „Studis”, Vatra Dornei, 2012); Gheorghe Mizgan, pentru „Martor pentru gând” (Editura „Casa Cărții de Știință”, Cluj, 2012); Sandu Al. Rațiu, pentru „Nostalgii” (Editura „Eikon”, Cluj, 2012); Iorgu Gălățeanu, pentru „Magia întinericului” (Editura „Cronica”, Iași, 2012); Leonard Ancuța, pentru „Cântece pentru Jusa” (Editura „Charmides”, Bistrița, 2012); Elena M. Cîmpan, pentru antologia „Bistrița – o imagine a poeziei” (Editura „Limes”, Cluj, 2012).

La secțiunea manuscrite elevi, premiul I și al revistei „Mișcarea literară” i-a revenit Anei Maria Clujan (clasa a X-a) de la Colegiul Național „Liviu Rebreanu”; premiul II și al revistei „Mesagerul literar și artistic” – Alexandra Nadina Turcu (clasa a XI-a) de la Colegiul Național „Liviu Rebreanu”; premiul III și al ziarului „Răsunetul” – Larisa Florea (clasa a X-a) și Ioana Ilinca Moldovan (clasa a VI-a) de la Palatul Copiilor Bistrița.

Ioan Borșa și Alexandru Cristian Miloș

Premianți, juriu și o parte din participanții la decernarea Premiilor Colocviilor George Coșbuc.

La Biblioteca Municipală B.P. Hașdeu din Chișinău, în cadrul relațiilor de colaborare cu Biblioteca Județeană din Bistrița: Sorin Bretfelean, Lidia Culikovski, directoarea Bibliotecii Municipale „B.P. Hașdeu” din Chișinău, Ioan Pinte, Rodica Linul, Rodica Barteș.

Valeriu Stancu, Gavril Moldovan, Olimpiu Nușfelean.

Lectură publică și prezentare de carte la Biblioteca Liviu Rebreanu din Chișinău: Ioan Pinte, Elena Cebotari, Lidia Culikovski, Gavril Moldovan, Valeriu Stancu, Olimpiu Nușfelean.

La Biblioteca Octavian Goga din Chișinău.

Colaborări culturale Bistrița – Chișinău

Emilian Galaicu-Păun, Valeriu Beșleagă și Ioan Pinte.

Degustare de vin în orașul viticol subteran Cricova.

Deschiderea Festivalului Național de Literatură „Vasile Lucaciu”, 2012, la Primăria din Cicîrlău. În imagine: Olimpiu Nușfelean, Carmen Ardelean, Vasile Zete – primar, Nicolae Goja, Ion Mureșan, Adrian Popescu, Gheorghe Pârja.

Premianții Festivalului împreună cu președintele juriului și cu primarul comunei.

Festivalul Național de Literatură „Vasile Lucaciu” – 2012

Juriul concursului din cadrul Festivalului Național de Literatură „Vasile Lucaciu” – format din: Adrian Popescu, Gheorghe Pârja, Ioan Pavel Azap, Ion Mureșan, Sălcu Horvat, Olimpiu Nușfelean, Carmen Ardelean, Ioan Bala, Nicolae Pătruț, George Terziu – a acordat următoarele premii: POEZIE - Anca GOJA (Marele Premiu și premiul revistei Nord Literar), Maria PILCHIN, domiciliată în Chișinău (Premiul I și al revistei Caiete Silvine), Doru Nicolae PERȚA (Premiul II și al revistei Poesis), Mădălina GROSU (Premiul III și al revistei Poesis Internațional), Alexandra NEGRU (Premiul III și al revistei Mișcarea literară); PROZĂ – Adrian N. PPOPCU (Premiul II și al revistei Orient Latin), Paul Ersilian ROȘCA (Premiul III). Premiul I la proză nu s-a acordat. Au mai fost acordate următoarele premii: Premiul Reprezentanței Maramureș al USR pentru Roxana Francesca David – poezie, Premiile revistei Cervantes pentru Nicu Usturoi, Andreea Span, Anda Maria Onciu, premiul pentru proză al revistei Mișcarea literară – Nicolae Cârstea, Premiul revistei Tribuna – Nicu Usturoi, Premiul special – elevei Anda Maria Onciu.

Gazdele festivalului au fost: Vasile Zete – primarul comunei Cicîrlău, Maramureș și Nicolae Goja – scriitor.

Anca Goja – Marele Premiu.

Festivalul „Vasile Lucaciu”, Cicîrlău

Pe treptele Primăriei Cicîrlău.

La Casa Memorială Vasile Lucaciu.

Pr. Macarie Motogna, George Ardelean, IPS Andrei, acad. Eugen Simion, pr. prof. Vasile Stanciu, pr. prof. Ioan Chirilă, pr. Ioan Pinteia

De dragul părintelui Nicolae

Menuț MAXIMINIAN

Un secol de fericire, de la venirea pe lume a marelui cărturar care a adus frumusețea scrisului și a rugăciunii pe meridianele sufletului, N. Steinhardt, a fost marcat la Bistrița la Biserica „Sfinții Trei Ierarhi” cu oficierea unui parastas în memoria lui N. Steinhardt, de către ÎPS Andrei, Mitropolitul Clujului, Maramureșului și Sălajului, protopopii de Bistrița – Alexandru Vidican, Năsăud - Ioan Dâmbu și Beclean-Doru Zimveliu. O rugăciune înălțată spre cer spre veșnica pomenire a marelui scriitor creștin.

Simpozionul **Între viață și cărți**, de la Hotel Metropolis, a fost deschis prin cuvintele adresate oaspeților de Emil Radu Moldovan-președinte al Consiliului Județean Bistrița-Năsăud, care le-a urat bun venit oaspeților pe meleagurile bistrițene, pentru care Steinhardt a avut o admirație aparte, fiind singurul loc unde a susținut conferințe publice. „Cinste, tărie, caracter și verticalitate

Reportaj Centenar Steinhardt

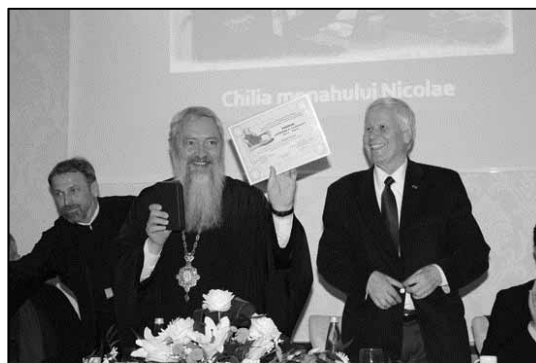
umană sunt coordonatele personalității lui Steinhardt” afirmă Radu Moldovan.

Academicianul Eugen Simion a fost oaspețele de onoare al Centenarului N. Steinhardt, derulat la Bistrița în elegantele saloane Metropolis.

Într-un discurs de o frumusețe aparte, aplaudat la scenă deschisă de auditoriu, Eugen Simion a vorbit despre omul moral Steinhardt, evreul care și-a găsit

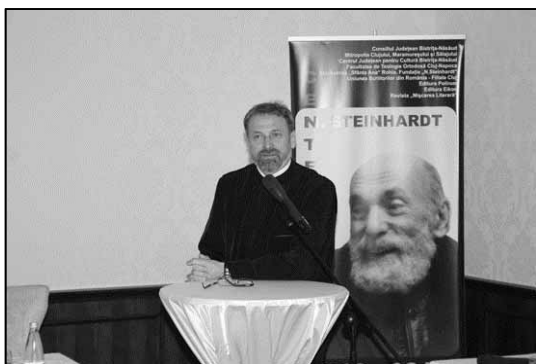
Parastas N. Steinhardt,
Biserica „Treii Ierarhi” Bistrița

Acad. Eugen Simion – Premiul Centenar
N. Steinhardt înmănat de IPS Andrei

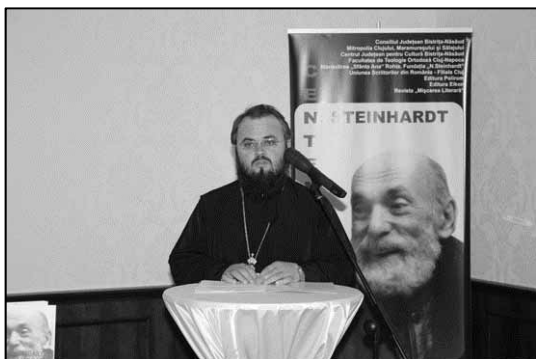
George Ardelean – Premiul Centenar
N. Steinhardt înmănat de IPS Andrei

Pr. Ioan Pinteau – organizator și moderator

Pr. prof. Ioan Chirilă, președintele Senatului
Universității Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca

Pr. Arhimandrit Macarie

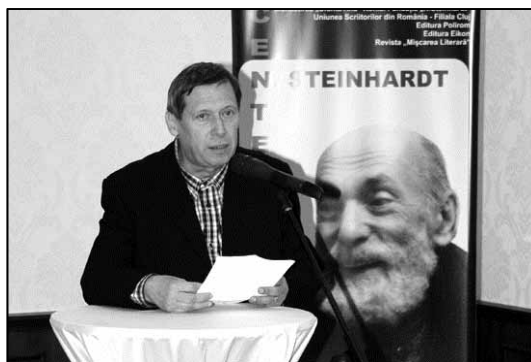
Pr. prof. Vasile Stancu, decanul Facultății de
Teologie Ortodoxă, Cluj-Napoca

„credincioșenia”, dovedind că baza cunoașterii este suferința. Un personaj atipic în lumea intelectuală românească cu o biografie extraordinară. „N-am trăit în cerul lui de prieteni și nici el, surprinzătorul Nicu Steinhardt, cum îi ziceau prietenii, n-a frecventat prea mult cerul de intelectuali în care mă mișcam eu. L-am cunoscut, în schimb, bine în și prin cărțile lui. Am scris, cred, aproape despre toate și i-am făcut, după dispariția lui, mai multe portrete. N. Steinhardt stă mai bine prin religiozitatea lui, dar nici opțiunea lui pentru ortodoxie nu mulțumește pe toată lumea. Am auzit, cât timp trăia, pe unii confrăți care-l suspectau de ipocrizie și chiar de trădare. Moravuri și năravuri recurente în lumea noastră... Revin la Nicolae Steinhardt, figură emblematică, după mine, a intelectualului român care, trecând prin suferință (detenție), nu cedează moralmente. Mai mult, devine un om religios... L-am întâlnit rar și, la drept vorbind, n-am stat de vorba cu el decât de câteva ori. De trei-patru ori, nu mai mult. Nici eu nu știu prea bine de ce. Am auzit însă vorbindu-se de el după ieșirea lui din pușcărie. În micul nostru grup de critici de la „România literară” numele călugărului Steinhardt revenea des în discuțiile noastre. Era simpatizat. Îl simpatiza și Marin Preda care mi-a vorbit primul, de nu mă înșel, de întâmplările din închisoare ale acestui inteligent evreu convertit la ortodoxie. N. Steinhardt, spirit religios, vedea lumea din jur, am sentimentul, prin bunătățile și frumusețile ei... Nicolae Steinhardt era un om frumos prin bunătatea, inteligența și prin credința pe care și-o asumase integral. Un veritabil creștin care a înțeles că suferința îl poate duce mai aproape de Dumnezeu și, deci, de adevăr” a subliniat în discurs academicianul Simion.

ÎPS Andrei a avut una dintre cele mai frumoase sintagme ale evenimentului „De dragul Părintelui Nicolae”, conturându-i un portret creștin pe baza unei întâlniri din ultimii ani. „Cunoscându-l direct pot spune că mi-a rămas în suflet ca una dintre cele mai luminoase icoane de intelectual de rasă și, în același timp, călugăr adevărat. Eram prin anii 1968 student în București la Facultatea de Construcții Căi Ferate, Drumuri și Poduri. Duminica mergeam la biserica Schitului Darvari, biserică parohială în vremea aceea. La Liturghie participau o seamă de oameni importanți; nu-i cunoșteam pe toți. Observam mereu în spate o figură distinsă. Un om slab, cu barbă, nu foarte înalt și mereu atent la Sfânta Liturghie. Intuiam că e un om al lui Dumnezeu, dar nu-i știam numele. Abia mai târziu am aflat că era viitorul Părinte Nicolae Steinhardt, legat și el duhovnicește de Părintele George Teodorescu: acesta-l miruise după ieșirea din închisoare, unde-l botezase Părintele Mina

Dobzeu. Mai târziu, după ce-mi făcusem stagiul în inginerie și Facultatea de Teologie la Sibiu, eram preot în Turda. Într-o după masă bate la ușă și intră un necunoscut: „sunt fratele Nicolae, trimis de fratele Mitrofan”. M-am dumirit imediat cine-i fratele Nicolae: creștinul distins pe care-l vedeam mereu la bisericuța de la Darvari. A revenit adesea. Era tocmai perioada în care se statornicea la Mănăstirea Rohia, fiindu-i apropiat sufletește Preasfințitului Justinian Chira. M-am folosit mult duhovnicește din bogatele-i cunoștințe, dar mai ales din așezarea duhovnicească pe care o avea. Era foarte legat de tineri și-și dădea seama că ei sunt viitorul Bisericii. Dar în același timp, pe cât de erudit, se știa coborî la măsura credinciosului simplu. Venea de la Rohia în special pentru a ne însoți în pelerinaje. Părintele Nicolae judeca profund duhovnicește. Dovadă de caracter a dat Părintele Nicolae și când l-au închis. L-au închis pentru că n-a vrut să depună mărturie împotriva prietenilor săi, cărturari de marcă, unii dintre ei legionari. De opera lui se preocupă specialiștii. Eu doresc doar, legat fiind sentimental de toate acestea, să aduc mărturie despre un om la chipul căruia privesc cu admirație și cu Smerenie” afirmă mitropolitul Andrei.

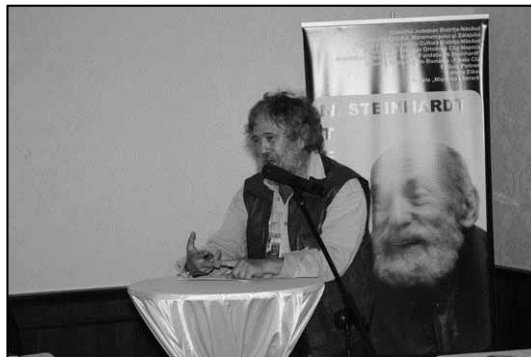
Seria comunicărilor au continuat cu arhim. Macarie Motogna – „Monahul Nicolae și Mănăstirea Rohia”, George Ardeleanu – „Împotriva Utopiilor. I. L. Caragiale și N. Steinhardt”, Irina Petraș – „N. Steinhardt – pre-gândire și libertate”, Adrian Popescu – „N. Steinhardt – un model moral”, Vasile Stanciu – „N. Steinhardt – despre muzică și Mozart, Alexandru Vlad – „Nicu Steinhardt – sensurile libertății”, Luigi Bambulea – „De la Păltiniș la Rohia. Școală culturală și sarcină spirituală”, Adrian G. Romila – „Predicile părintelui Nicolae Steinhardt sau tehnica ecumenismului cultural”, Emanuela Ilie – „N. Steinhardt”, Adrian Mureșan – „O severitate inutilă: N. Steinhardt văzut de Al. Sever”, Dumitru Marius Linte – „Dreptul la răscruce”, Dan Iacob – „N. Steinhardt și Constantin Noica sau prietenia în aprigul secol XX”, Olimpiu Nușfelean – „Prin cărți spre sine”, Ioan Pinteș – „N. Steinhardt, Marcel Proust și alți câțiva. A patra soluție”, Andrei Moldovan – „Nicolae Steinhardt și socialismul”, Cornel Cotuțiu – „N. Steinhardt la Beclean”, Ion Filipciuc – „Într-o dimineață însoțită în bătaile clopotului”, Dorin Ploscaru – „Urcând pe jos de la Tîrgu-Lăpuș la Rohia în căutarea părintelui Nicolae Steinhardt”, Aurel Podaru – „Amintiri despre Nicolae Steinhardt”. Moderatorii acțiunilor au fost Ioan Pinteș, organizatorul principal, și Ioan Chirilă.

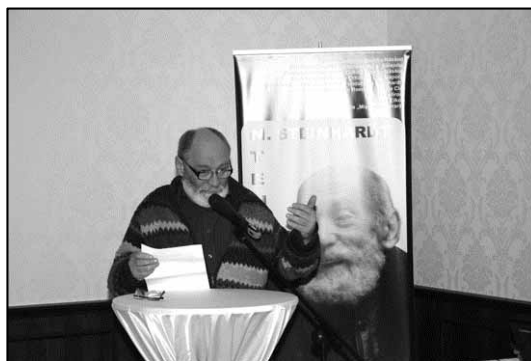
Adrian Popescu

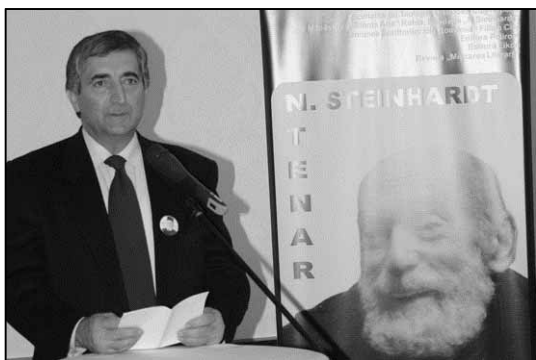
Irina Petraș

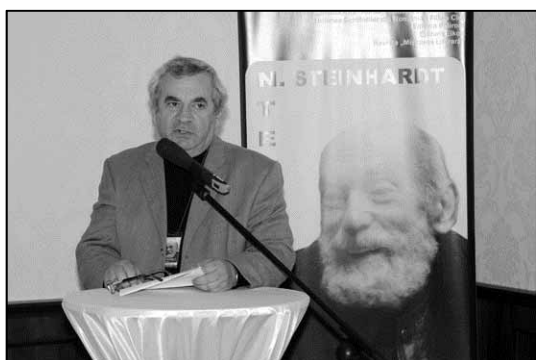
Alexandru Vlad

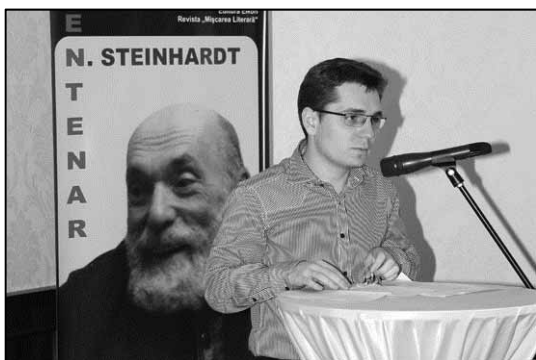
Ion Mureșan

Olimpiu Nușfelean

Andrei Moldovan

Luigi Bambulea

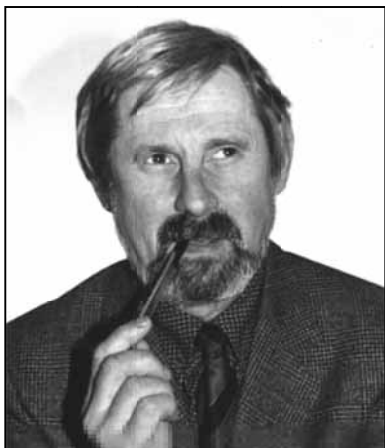
În acest cadru a fost lansată revista „Mișcarea literară”, număr dedicat lui Steinhardt. Editorialul semnat de directorul publicației, Olimpiu Nușfelean, vorbește despre literatura fericită pe care o descoperim la călugărul de la Rohia. Portretele conturate de mitropolitul Andrei, președintele Fundației „N. Steinhardt” – Iustin Hodea Sigheteanul, academicianul Eugen Simion, academicianul Alexandru Surdu, scriitorii Ioan Pinte, Luigi Bambulea, Andrei Moldovan, Adrian Popescu, Aurel Podaru, Ion Filipciuc, Cornel Cotușiu și lista poate continua.

Dintre cei prezenți la eveniment amintim pe Alexandru Pugna, vicepreședinte al Consiliului Județean Bistrița-Năsăud, dr. Mircea Gelu Buta, directorul Spitalului Județean de Urgență Bistrița-Năsăud, Alexandru Câțcăuan, directorul Casei de Cultură a Sindicatelor, dr. Ana Tătar.

Consiliul Județean Bistrița-Năsăud, Mitropolia Clujului, Maramureșului și Sălajului, Centrul Județean pentru Cultură Bistrița-Năsăud, Facultatea de Teologie Ortodoxă Cluj-Napoca, Mănăstirea „Sfânta Ana” Rohia, Fundația „N. Steinhardt”, Uniunea Scriitorilor din România – Filiala Cluj, Editura Polirom, Editura Eikon, Revista „Mișcarea Literară” au reușit să organizeze o manifestare elegantă, de o ținută aparte, cum rar vezi în orașul nostru, motiv pentru care merită felicitat, în primul rând, scriitorul Ioan Pinte. „Fericirea dobândită și proclamată de N. Steinhardt are fundamente creștine chiar și atunci când devine o anamneză a copilăriei, de pildă, și e întreținută de iluminări livrești. Nu e un surogat de fericire. E ceas de totală absorbție interioară, clipă de deplină cufundare. «Raiul pe pământ», pomenit de atâtea ori, e o stare sinceră și concretă. Nimic fals, nimic de formă” spune directorul Centrului Județean pentru Cultură, scriitorul Ioan Pinte. La Bistrița, Nicolae Steinhardt a fost cinstit așa cum se cuvine.

Imagine din sală: pr. protopop Alexandru Vidican, pr. protopop Ioan Dâmbu, Menuț Maximilian, prof. dr. Mircea Gelu Buta, Alexandru Vlad, Adrian Popescu, Ioan Filipciuc.

Lucian PERȚA

Nicolae Jinga

Cătușa

(din *Mișcarea literară* decembrie/2012)

Îți scrii predica cu acribie,
cu grija de a nu uita nimic
din tot ce ar putea să fie
edificator. Cum să vă zic,
îți scrii predica ca și cum
fiecare cuvânt ar putea deschide un nou drum
în urechea oricărui orșovean.

Îți spui predica după toate normele
retoricii negre și albe învățate,
și-n vreme ce tu mângâi vorbele
dăruite mulțimii, emoționante,
bătrânele din Jupalnic încep să se ridice
și să înghiontească vecinii pe la spate:
„ce zice, maică, ce zice?!”

Parodii pur și simplu

Cristian Melesteu

Căutare

(din *Mișcarea literară* decembrie/2012)

Deasupra – un cer de prozatori,
Dedesubt – un pământ de prozatori,
Și între cer și pământ,

De foarte multe ori,
Zburând pe Pegas în viteză,
Eu, Cristian Melesteu,
Am cules toate premiile pentru proză
Și azi, când 35 de ani am împlinit,
Mă cuprinde o extremă nostalgie
Și sunt profund dezamăgit
Fiindcă, nu pot să vă mint,
Eu am crezut
Că am scris poezie!

Sever Negrescu

Rugă păgână

(din *Mișcarea literară* decembrie/2012)

Doamne, iartă că-ndrăznesc
despre asta să-ți vorbesc,
da-n umbra cuvântului,
fără harul sfântului,
multă lume se adună –
cică vor ceva să spună,
numai că sunt vorbe-n vânt,
n-au smerenie-n cuvânt.
Clopotul de rouă vie
nu-l pot trage-n poezie.
Fă Tu bine și-i învață
cum să facă cumva față
adevărului că scrisul,
chiar de tuturor e visul,
e doar pentru cei chemați,

ei sunt barzi adevărați.
Fă Tu bine și le-arată
că nu poți striga în șoaptă.
Facă orice, drumuri, case,
dar de versuri să se lase.
Doamne, cam atât aș vrea
deocamdată. Voia Ta
facă-se mereu în toate.
Credincios eu îți rămân.
Amin. Iartă un păgân!

Ovidiu Pojar

În parc cu Bacovia

(din volumul *Jogging circular*, Ed. Eikon,
Cluj-Napoca, 2012)

Nici un alt anotimp nu mă face
mai fericit decât toamna ploioasă,
de câțeva vreme încoace,
de când la Bistrița mi-am făcut casă.

Îmi place să strivesc semințe-ntre dinți
și să mă plimb prin Parcul municipal
în amurg, când toate bacovian le simți
și te topești în decor autumnal.

Și parcă însuși Bacovia, într-un jogging
circular,
trece pe acolo, recitând, în galoși...
dar nu e Bacovia. Prin parc, solitar,
trece domnul Cristian Miloș!

Ștefan Manasia

Periferia

(din volumul *Cele mai frumoase poeme din
2011*, Ed. Tracus Arte, București, 2012)

Puțini poeți au curajul, așa cum am eu,
de-a traversa noaptea aleile Parcului Central.
Aparent, ziua nu e complicat și nu e greu,
dar noaptea e o adevărată expediție spre
Amazon

Înainte de toate, pe stâlpii cândva verticali,
nu mai luminează niciun bec de neon,
calci numai pe sticle goale de la alcool,
caiete studențești și sfărâmături de beton

S-ar putea scrie chiar o carte despre micile
invazii

ale șobolanilor deveniți insolenți,
precum jandarmii care mai fac uneori razii
printre studenții de pe bănci și din boscheți

Ciudat e cum de-o vreme periferia acestui
oraș,
periferia plină de puradei cu motociclete de
lemn,
e tot mai pornită pe un european făgaș,
adică tot mai plină de vile și piscine

Foștii ei locuitori se retrag demn,
precum indienii odinioară, înfometați,
conștienți că nu pot să oprească buldozerele,
oricât ar fi ei de în drept și de bărbați

Se consideră părăsiți de Dumnezeu și trec
cu cățel și purcel la diverse secte sataniste,
tot ce s-a încercat până acum a fost un eșec...
Poate dacă scriu eu în „Tribuna” și la alte
reviste...

CITITOR DE REVISTE

Vatra nr. 8-9/2012 Și acest număr (dublu!) al revistei *Vatra* (8-9) pe anul în curs este un număr „greu”, și la

propriu și la figurat. Așa cum ne-a obișnuit echipa redacțională de ani buni încoace: Virgil Podoabă (redactor-șef), Kocsis Francisko (redactor-șef adjunct), Iulian Boldea, Alex. Cistelecan, Călin Crăciun, Alex Goldiș, Gheorghe Perian, Cristina Timar și Alexandru Vlad, plus alți câțiva (valoroși!) redactori din țară și străinătate. Și, bineînțeles, colaboratorii (tot unul și unul!), care fac din această revistă (spre cinstea lor și cinstirea limbii române!) o adevărată VATRĂ DE CULTURĂ. Să-i numim și pe ei, că merită: Liviu Georgescu deschide lista cu poemul *Desprindere*, urmat de Dan Damaschin cu alte șapte poezii care se citesc cu o teribilă plăcere. Gellu Dorian oferă cititorului un fragment (pe 8 pagini de revistă!) din romanul său în pregătire *Cartea de la Upsala*, după care urmează trei cronici de carte, semnate de Evelina Oprea (despre *Nepotul lui Dracula* de Alexandru Mușina), Andrei Moldovan încearcă să ne lămurească (culmea e că și reușește!) cum stă treaba cu *Deplasarea spre roșu*, cel mai recent roman al lui Radu Mareș, bucovineanul școlit și stabilit la Cluj care a reușit (și) anul trecut să „smulgă”USR-ului cel mai mare premiu pentru romanul *Când ne vom întoarce*, pe bună dreptate considerat de criticii serioși ai momentului ROMANUL BUCOVINEI. Al treilea semnatar de cronică este Călin Crăciun, care pune sub lupă cartea de poeme *Profilul aerului* (Editura Limes, 2010), semnată de (încă) tânăra Casandra Ioan din Aiud. Titlul textului său este „O poetă virtuală”. Virtuală, dar bună, aș îndrăzni eu. În continuare, un amplu și extrem de interesant (și incitant!) dialog cu Dan C. Mihăilescu, un interviu realizat de Iulian Boldea. La aceeași rubrică („vatra – dialog”) conversează și Tudor Petcu cu Alexander Baumgarten. Pe teme de filozofie. „Filosofia ca mod de viață”, mai concret.

Un poem cam ciudat (*Apocalipsa după Ioan și Cinghiz*) ne oferă Kocsis Francisko, precizând printr-o notă de subsol că l-a scris în anul 1983, la scurt timp după ce citise romanul lui Cinghiz Aitmatov, *O zi mai lungă decât veacul*. După *Generalul* lui Mircea Pora (prozator de cursă lungă!), urmează partea a doua despre „secvențe din avangarda chineză” (continuare din numărul

trecut), unde Paula Pascariu scrie (mult și bine!) despre anii '80 ai avangardei, apariția și trăsăturile avangardei, manifestări poetice avangardiste, poezia în Sichuan, realismul cinic, Grupul Stelelor, bașca vreo patru autori avangardiști, ca să înțelegem mai bine.

Ion Buzași are din nou ocazia să se „fălească” (și bine face!) cu Brazilii lui (Ion Brad, Alexandru Brad și Traian Brad): o adevărată familie de scriitori și cărturari în bună tradiție blăjeană. De data aceasta, distinsul universitar și scriitor din Blaj recenzează noul volum semnat de Ion Brad: *Brazii și neamurile lor* (Editura Fundația Națională «Satul românesc», București, 2012), un alt „Roman de familie”, după cum menționează autorul recenziei. O carte care ține de istoria literară, dar și cu valoare de document. La aceeași rubrică („cu cărțile pe masă”) mai semnează: Ioana Mihaela Vultur, Dan Dănilă și Livia Ciupercă.

Iulian Boldea scrie despre Șerban Foarță. *Manierismul ludic*. Iată doar începutul acestui text: „Nici un alt poet român de azi nu își permite atât de multe libertăți față de limba română precum Șerban Foarță. Nici un alt poet român de azi nu extrage atât de multă savoare, atât de multe efecte lirice din resursele limbii române precum Șerban Foarță”. Cred că e limpede, nu? La „cartea străină”, Rodica Grigore, despre două cărți ale lui Camilo José Cela, iar „cronica traducerilor” aparține Mihaelei Hașu; „cronica plastică”, Mariei Zintz. Poezie mai semnează: Ion Maria, Ion Oltean și Virgil Todeasă; cinci eseuri semnate de Adriana Teodorescu, Daniel & Anca-Domnica Ilea, Ioan Florin Stanciu, Ionel Popa și Cosmina Toderică; la rubrica „portrete în tuș” ne întâlnim cu Andrei Zanca și Andrei Țurcanu; „de ce un muzeu al comunismului?” se întreabă lumea și încearcă să răspundă Florin Poenaru și Veronica Lazăr, Vasile Ernu, Florin Abraham, Vintilă Mihăilescu, Igor Mocanu, Alexandru Matei, Claude Karnouh, Ovidiu Gherasim Proca, Ioana Vrabiescu și alții.

Mai semnează, la alte rubrici: Gabriel Catalan (despre condamnarea comunismului), Dan Culcer (despre *Vatra* anilor 1971-1975), Al. Cistelecan (*Dicționarul poezilor mureșeni*), Ciprian Vâlcă (cugetări), Ștefan Baghiu (poeme).

E inutil să mai spunem (în încheierea acestor rânduri) că *Vatra* e o revistă care se respectă și își respectă cititorii. Că, vorba unul mucalit:

„Aiștea (cei de la revista *Vatra* – n. n.) parcă n-ar ști că ștacheta poate fi și coborâtă! (A. P.)

Jurnalul literar/
aprilie-iunie 2012. În
editorialul său cu

titlul *Cultura incultă*, Grigore Smeu atrage atenția că formularea are alură antinomică, dar că nu se vrea a fi, în acest fel, „la modă”. Dimpotrivă, abordează tema pe bune, adică pune „în evidență adevărul că, în lumea de astăzi, la începutul unui nou secol și al unui nou mileniu, tărâmul culturii pierde în mod spectaculos, cam pretutindeni, din nivelul, din *atitudinea sa valorică*, astfel, încât, se degradează, se *alterează*, până ce se metamorfozează într-un soi de momâie antinomică. Ar fi prea riscant să spunem că astăzi, când mintea omului a devenit diabolico-îngerească, împingând inventivitatea până în pânzele albe, cultura dispăre. Dar nu e riscant să observăm că tot mai mult și mai mult, *atitudinea valorică* a culturii este hăpăită cu însetare, cu patimă, cu furie, de un nevindecabil morb al *inculturii*. Firește, incultura se afirmă ca un termen antinomic al culturii, însă nu unul la modul absolut, ca și cum i-ai întoarce spatele să nu mai poți zări deloc înapoia ta.. Incultura e un gen de *semi-analfabetism* al culturii”. Ștefan Ion Ghilimescu scrie despre clasa palatină a Regelui Mihai din care a făcut parte preț de 8 ani, absolvind acea școală în 1940, unde a avut parte de un corp profesoral deosebit. Cronica literară semnată de Titu Popescu abordează antologia de autor de Adrian Popescu, *Ieșirea în larg*, apărută la Editura Paralela 45, 2010, în colecția Poeți laureați ai premiului național de poezie Mihai Eminescu. Notează Titu Popescu: Aproape „toate volumele (...) vin cu câte o contribuție (... la edificiul...) care poartă denumirea de *poezia lui Adrian Popescu*. Prin fiorul locurilor, el percepe un fior transcendent, un fior al misterului care îi inspiră un ton oracular, o stare de evlavie în fața *bucuriilor nedefinite*. El dibuie urmele divine din lume prin personalizarea ecourilor biblice și apoi exteriorizarea sensibilă a credinței. Termenii religioși vin în apropierea vieții cotidiene, imprimându-i profunditatea care lipsea. E întreaga sa poezie o îmbinare între cotidian și profunzime, de unde se naște o stare de seninătate, de înțelepciune câștigată, ca o stare de binecuvântare. Perceperea acestui fel de poezie nu are de întâmpinat nici un fel de dificultate, fiindcă vine dintr-o stare auctorială condescendentă și tranzitivă, de iubire biblică pentru semenii”. Corneliu Florea semnează opinia-eseu *Problema Ardealului văzută de un american* glosând pe marginea și în miezul volumului **Ardealul, pământ românesc**, de Milton G. Lehrer, apărută

în limba română pentru prima dată în 1944, apoi în 1989, la Editura Științifică și Enciclopedică, reluată în 1992 de o editură nouă, o carte care ar trebui reeditată într-un tiraj de masă. *Jurnalul* este editat de Societatea de istorie literară „G. Călinescu”; redactor șef: Nicolae Florescu.

România literară nr.
33/2012. Nicolae
Manolescu, după mai
bine de un deceniu,

recitește ultimul roman al lui Saul Bellow, *Ravelstein*. Noua ediție a apărut la Polirom, în traducerea Antoanetei Ralian, cu o postfață semnată de Sorin Antohi. Fără dorința de a polemiza, N.M. atrage atenția postfațatorului că nu urmărește altceva decât să agaseze prin erudiție. Sorin Antohi cade prea lesne în capcana unei lecturi inadecvate, ajungând să reproșeze romancierului că pune în circulație afirmații nefondate și calomnioase pe seama unui personaj al său. Marian Victor Banciu scrie despre poezia lui Leonid Dimov, iar Alex Ștefănescu continuă cu noi definiții critice, luând scriitor după scriitor, mai de seamă, și atârându-le de operă câte o definiție mai detaliată, în stilul său săltăreț, de atotcunoscător. Remarcăm pagina de poezie semnată de Nicolae Preliceanu, o pagină care-l binedefinește. Citez *Epitaf*: „El își cumpăra totul în rate/ câte o felie de pâine/ și câte o pagină dintr-o revistă/ pe zi/ el își drămuia sunetele cu mare atenție/ câte o consoană în fiecare dimineață/ și câte o vocală noaptea înainte de culcare/ pe astea nu le plătea cu bani peșin/ erau toate pe datorie/ cu scadența mai îndepărtată decât a Greciei în 2012/ astfel se asigurase de o viață lungă/ mi-a și declarat/ îl mai văd încă deasupra tuturor/ vorbind despre mine”. Într-un eseu lung Irina Petraș scrie despre moarte. Nu despre oricare moarte, ci despre abordarea morții în literatura română... Și, la rubrica sa de comentator al poeziei, Gheorghe Grigurcu face importante însemnări la volumul de poezie *Adulter cu Moartea* de Victor Știr, antologie apărută în acest an la Editura ieșeană TipoMoldova. „Victor Știr cultivă o poezie a contrariilor. Fapt ce denotă o libertate morală propice captării unui dramatism care se ferește a capota în luminiscenta extazului ori a se supralicita în tenebrele compacte ale deznădejdiei. Criticul citează din *Angrenaj*, rezultat al unui contras fertil, cu alura unui baroc scientizant, provocator mecanicist: „Rărunchii s-au blocat în grunji de sare/ Toate șuruburile mecanismului sunt/ Ruginite/ Electronii stau în metanii/ La colțurile orbitalului// Încă e seară/ Aparatele sunt răzvrătite/ În junghiuri/ Scârțâie de la liziera tăcerii/ Și strigă prin câmp de vocale”...

România literară nr. 39/2012. O scrisoare deschisă adresată domnului academician E. Simion, într-o formulă protocolară, publică în acest număr Nicolae Manolescu, membru al Academiei Române la rândul său. E. Simion este în cadrul Academiei președinte de Secție. „Vă scriu,/ .../, domnule președinte, ca urmare a nedumeririi care mă cercetează de la o vreme, legată de refuzul repetat al domniei-voastre de a accepta candidatura unor scriitori români în vederea alegerii ca membri ai înaltului for academic. În calitate de președinte al Uniunii Scriitorilor din România, vă trimit de șase ani propuneri de candidaturi, fără, desigur, pretenția de a li se da tuturor curs. Alegerea este la latitudinea plenului Academiei. Secția are însă un cuvânt greu de spus. Ceea ce m-a determinat să vă scriu este faptul că n-ați găsit de cuviință să rețineți nici una dintre aceste propuneri, deși era vorba de scriitori importanți, multipli laureați, unii chiar ai Premiului Academiei, alții ai Premiului Național al UR, premii care nu vă sunt, desigur, necunoscute, de vreme ce vă numărați printre merituozii deținători. /.../ În diferite împrejurări, ați declarat, din câte am aflat, că literatura română actuală duce lipsă de valori. Și chiar dacă eu sunt greșit informat, în sensul că n-ați făcut niciodată astfel de declarații, dezinteresul arătat față de colegii noștri este dovedit, cu asupra de măsură, de faptul că n-ați plecat niciodată urechea la propunerile care vi s-au făcut. O anchetă din «Contemporanul», inițiată de colegul nostru Nicolae Breban, membru al Academiei, a rămas fără ecou din partea domniei-voastre... /.../ Dați-mi voie să vă amintesc, domnule președinte, că suntem amândoi oameni bătrâni și trecuți prin multe. N-am fost, nici domnia-voastră, nici eu, membri ai Academiei înainte de 1989. N-am râvnit pe atunci o atare «onoare». Și dacă astăzi ne aflăm acolo unde era firesc să fim, avem oare dreptul să nu ne gândim și la acei confrăți ai noștri, unii, cu siguranță, mai meritorii decât noi, care nu sunt membri ai celui mai înalt for științific și artistic din țară?”... Nicolae Manolescu are, desigur, dreptate. Însă demersul său nu este chiar gratuit. Și Nicolae Manolescu tânjește să devină membru plin al Academiei Române, calitate pe care încă nu o are.

Convorbiri literare nr. 8/2012. Cu numărul acesta *Convorbiri*

literare marchează 200 de apariții (lunare) din 1995, când revista a fost preluată de actuala conducere: Cassian Maria Spiridon – redactor șef, Dan Mănuță – redactor șef adjunct, Dragoș Cojocaru – secretar de redacție, Constantin Dram, Liviu Papuc, Antonio Patraș – redactori.

Convorbiri literare, ca o catedrală – afirmă C.M. Spiridon. Revistă care prin prima ei apariție, pe 1 martie 1867, a semnat actul de naștere al literaturii române moderne. „Societatea *Junimea* și corifeii ei au pus temeliile și au impus literaturii naționale principii estetice afirmate de Titu Maiorescu prin *direcția nouă*. Succesiv, câteva generații au lucrat în cei 145 de ani, câți s-au împlinit în martie acest an, la acest edificiu, oglindă fidelă a epocilor și fenomenelor socio-culturale prin care au trecut/trecem. Se cuvine să nominalizăm și să omagiem pe cei care au dirigit-o, într-o continuitate benefică, cel puțin până în aprilie 1944, când, după ocupația sovietică, va fi interzisă de către bolșevici ca fiind reacționară: Iacob Negruzzi (1867-1893), Nicolae Petrașcu (1 septembrie 1888-15 martie 1889), Ion Bogdan (1902-1906), Simion Mehedinți (1907-1923), Al. Tzigara Samurcaș (1924-20 februarie 1939), I.E. Torouțiu (20 februarie 1939-31 martie 1944), Dumitru Ignea (mai 1970-iulie 1971), Corneliu Ștefanache (ianuarie 1972-martie 1976), Corneliu Sturzu (septembrie 1977-noiembrie 1989), Alexandru Dobrescu (15 februarie 1990-31 noiembrie 1995). Salută numărul 200 scriitorii: Virgil Nemoianu, Eugen Simion, Basarab Nicolescu, Ana Blandiana, Solomon Marcus, Cornel Ungureanu, Marcel Petrișor, Miron Kiropol, Theodor Codreanu, Ognean Stamboliev (Bulgaria), Nicolae Leahu, Constantin Coroiu, Maria Carpov, Ștefan Oprea, Dumitru Augustin Doman, Nicolae Oprea, Leo Butnaru, Virgil Diaconu, Ovidiu Hurduzeu, Nicolae Stroescu Sânișoară, Carmen Mihalache, Marius Vasileanu, Florentin Palaghia, Iulian Boldea, Christian W. Schenk, Ion Papuc. La Mulți ani! le spunem și noi. Rubrica „comPresa Revistelor” semnată de Valentin Talpalaru consemnează și *Mesagerul Literar și Artistic* nr. 6/2012. (V.R.)

În editorialul *Privilegiul de a spune adevărul din Contemporanul – ideea*

europenă nr. 11/2012, Nicolae Breban își stabilește poziția opiniei „de la înălțimea, discutabilă totdeauna, a unui creator de lumi fictive”, care nu înseamnă altceva decât onorarea cu seriozitate a unei meserii. Bogdan Crețu scrie despre proza lui Ioan Groșan, Ștefan Borbely – despre volume de proză apărute la Cluj semnate de Gheorghe Rotar („autenticitatea” prozelor „nu poate fi pusă la îndoială”), bistrițeanul Traian Parva Săsărman („Săsărman fixează scurt oameni și-i pune în rame bine croite, memorabile.”), Andrei Mocuța (pentru care „haloul textului este mai important decât textul care îl generează.”) Aura Christî, în eseu *La ce bun oamenii mari?*, se

întreabă retoric „Cum să accepți căderea atât de joasă, în ce fel să ruminezi discrepanța dintre Raskolnikov-ucigașul și Raskolnikov-teoreticianul?” Constanța Raveca Buleu constată – în *Regele lumii* – că „La Rene Guenon, Regele lumii încorporează funcția de preot-profet și rege, este ambasador al centrului secret al lumii și depozitar al Tradiției”. Interogativ este și Bedros Horesangian – *Mai folosește adevărul la ceva?* – când scrie despre jurnalista Anna Politkovskaia. Liviu Ioan Stoiciu mărturisește: „Descriu lumea cum o înțeleg eu, e povestea mea.” Adrian Dinu Rachieru îl ia „în vizor” pe Augustin Buzura, apreciindu-i „consecvența esențială”. D. R. Popescu elogiază, în stilul-i eseistic inconfundabil, *Sublimul Cărții*. Pentru Ioan Es. Pop – în *orașul* – „religia orașului nostru e descreșterea și destrămarea.” Olimpiu Nușfelean, în *O privire asupra poeziei de azi*, scrie despre cartea lui Andrei Moldovan *Poeți români de azi. Alte erezii*, apărută în 2011 la Casa Cății de Știință („o analiză critică pertinentă”).

Contemporanul – ideea europeană nr. 12/2012 găzduiește, la rubrica Eveniment, un fotoreportaj, *Rebreanu după Rebreanu*, despre Colocviile Liviu Rebreanu desfășurate la Bistrița în 15-16 nov. a.c., organizate de CJ BN, CJC, revistele *Contemporanul* și *Mișca-rea literară*.

Poesis nr. 10-11-12/2012 se deschide cu un *Remember* Marin Mincu. În

editorialul revistei Alexandru Vlad se întreabă *De ce ne place să primim scrisori?*. Gellu Dorian publică poemul *Pustia*. Cronica literară este semnată de Iolanda Malamen (*Realul însetat de poezie* – Eduard Dorneanu), Olimpiu Nușfelean (*Ieșirea spre ziuă* – Flore Pop), Corneliu Vasile (*Polivalența scriitorului* – Ștefan Vida Marinescu), George Vulturescu (L. Georgescu), Gheorghe Mocuța (*O poetică a crizei și supraviețuirii* – Monica Rodica Iacob). Gheorghe Glodeanu continuă comentarea jurnalului Alicei Voinescu. Alexandru Zotta comentează, într-un eseu amplu, romanul *Ploile amare* de Alexandru Vlad. Un grupaj de articole este dedicat memoriei lui Ion Vădan, stins din viață luni, 22 oct. 2012, despre care scriu George Vulturescu, Vasile Sălăjan, Gh. Glodeanu, Ioan Nistor, Gh. Pârja. Nu lipsesc grupajele substanțiale de poezie (Radu Voinescu, Liviu Georgescu, Ion Roșioru, Ion Cozmei, Aurel Udeanu, Lucia Dărămuș, Tucu Moroșanu) și nici grupajul de parodii semnat de Lucian Perța.

Substanțială și de încredere continuă să fie revista băimăreană

Nord Literar. În nr. dublu 11-12/2012, Gh.

Glodeanu analizează *Comedia infra-umană* a lui Mihail Avramescu, „o replică de natură avangardistă la amplele fresce epice ale lui Balzac.” Săluc Horvat și Gh. Pârja rememorează cei 10 ani de existență ai Asociației Scriitorilor din Baia mare. Despre cărți scriu Florian Roatiș, Cornel Cotuțiu, Corneliu Neamțu, Daniela Sitar-Tăut (cu o lucrare prezentată la un colocviu internațional). Anca Goja este prezentă cu proza *O fotografie în ramă de argint*. În amintirea lui Ion Vădan, revista publică o pagină de poezie. Într-un interviu luat de Emanoil Toma, Eugen Uricaru este de părere că „Nu există o ideologie literară a optzecismului”. Horia Gârbea și Liviu Ioan Stoiciu sunt prezenți cu câte o pagină de poeme.

Lucian Vasiliu scrie un poem, *Efendi din Efes*, special pentru revista **Caiete Silvane**

nr. 11/2012. Aceeași ediție găzduiește răspunsurile date de Emil Hurezeanu lui Daniel Săuca în cadrul emisiunii „Transilvania culturală” de la Radio Transilvania Zalău, care își amintește că, prin anii 70, „Era Editura Univers, care scotea colecțiile de critici, cu Romul Munteanu, erau poeții buni, poetele, interesanți, care veneau din toată țara. Erau revistele literare excelente. Am prins sfârșitul perioadei cu Geo Dumitrescu a României literare, apoi Nicolae Breban, mai intempestiv, mai flamboiant, dar cu deschideri mari”. La ancheta despre *Jurnalul fericirii* de N. Steinhardt („Privită între multele jurnale apărute după „90, cartea lui N. Steinhardt e cea care pune cu cea mai mare acuitate în fața noastră probleme de conștiință...”), anchetă propusă de Viorel Mureșan, răspund Ioan F. Pop (*Fericirea ca taină a libertății*), Traian Ștef, Imelda Chința (*Jurnalul fericirii – un memorial cosmopolit*), Nicolae Băciuț, Olimpiu Nușfelean (*Figura smerită a monahului bibliotecar este cinstită azi de mitropolii și de academicieni*). Imelda Chința scrie despre 50. *Poeme alese* de Ioan Pinte, carte apărută la Eikon în 2011, („o făgăduială, o bucurie a spiritului”).

Ancheta despre *Poezia postmodernă* lansată de Virgil Diaconu continuă și în

Cafeneaua literară nr. 11/2012, prin răspunsurile date de Alex. Ștefănescu (*Postmodernismul – un modernism de post*), Călin Vlasie (*Într-o seară, l-am auzit pe Manolescu spunând: dați-i înainte cu poezia americană, acesta e viitorul*), Liviu Ioan Stoiciu (*Postmodernismul? Mă lasă indiferent*), Theodor Codreanu (*Cred în poezia dintotdeauna*), Ilie Chelaru (*În postmodernism e mult mai greu să*

faci clasamente). Mircea Bârsilă (*Postmodernismul va ceda prim-planul literar, sub presiunea altor orientări*), Paul Aretzu (*Fiecare curent își are „postmodernismul” lui*), Gellu Dorian (*Ca orice modă și aceasta a dispărut pe neașteptate*), Ion Lazău (*Sincer, nu cred în epuizarea poeziei postmoderne*), Robert Șerban (*Dacă este bună, nicio poezie nu este anacronică*), Adrian Munteanu (*Sunt de partea celor care avansează sintagma „avangardă prin tradiție”*), Corneliu Antoniu (*Hai să batem niște câmpii postmoderni*). Titlurile sunt sugestive în sine, trimițând la o tematică vie, incitantă, plină de controverse.

Orașul, nr. 25/ 2012, „revistă de cultură urbană”, care apare la Cluj-Napoca, vine, ca

de obicei, cu un sumar bogat și interesant. Mircea Popa, în editorialul *România după referendum*, analizează toamna politică autohtonă, prof. univ. dr. Irina Petraș opinează despre „feminitatea limbii române”, prof. univ. dr. Radu Munteanu „vorbește”, în preluarea de către revistă a unei

conferințe, despre „școala viitorului”, Ioan Chindriș, despre Simion Bărnuțiu, Negoită Lăptoiu prezintă o expoziție de pictură deschisă de Cornel Vana la Galeria Casa Artelor, Constantin Zărnescu semnează note de călătorie la Roma iar Pompiliu Manea și Vasile Lechințan se ocupă de soarta unor plăci comemorative în Cluj-Napoca. Revista găzduiește un album de fotografii dedicat Clujului interbelic.

În **Cervantes** nr. 2/ 20012, „revistă internațională de cultură”, care îl are director pe poetul George Terziu

și apare la Satu Mare, Mihail Grănescu, în editorialul *Lumini abisale*, consemnează câteva nume de scriitori care nu au făcut concesii Dogmei de partid. Revista publică generoase grupaje de versuri semnate, între alții, de Valentina Becart, Ștefan Doru Dăncuș, Ștefan Ciobanu, Boris Marian, proză, eseu sau cronică literară (Loredana Știrbu, Lucian Gruia, Igor Ursenco, Gheorghe Istrate etc.) (O.N.)

Poetul cu iarna în brațe

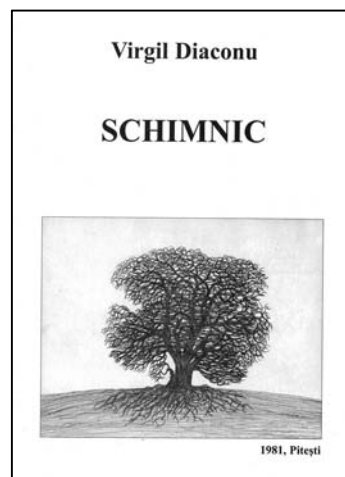

Revista **Cafeneaua literară** reia, ca supliment literar, editarea unei reviste – **RA** – publicate în anul 1981 la Pitești... ilegal, „tipărită” în 4-5 exemplare la mașina de scris a lui Virgil Diaconu, fost redactor-șef și inițiator, iar actualmente director al publicației piteștene. Alături de Virgil Diaconu au fost Marian Barbu, Aurel

Sibiceanu, Ion Vintilă Fintîș și Gheorghe Pantelie, câțiva dintre „efebii” Cenaclului Albaştri, care reunea tineri scriitori ai vremii. Realizatorii revistei sunt prezenți cu poezii, proze, eseuri și plastică. Ca reflectare a spiritului epocii în care apare publicația tinerilor piteșteni, este semnificativ un enunț – „Nimic nu scapă amputării generale” din, să zicem, editorialul nr. 2 – *Condamnat la speranță* – semnat Marian Barbu. Reluarea publicării este justificată de director/

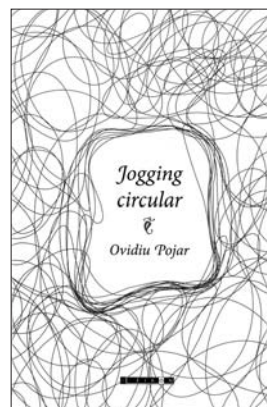
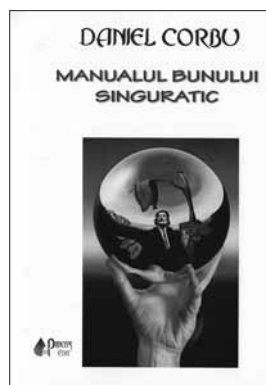
redactorul-șef prin supoziția că RA este „probabil singura revistă ilegale din vremuri totalitare” din țară, astfel dîndu-se „trup poveștii de atunci”.

În același demers, Virgil Diaconu înscris și publicarea unei ediții broșate din cartea de versuri **Schimnic**, „tipărită” de el într-un singur exemplar, în 1981, tot la Pitești, la mașina sa de scris Erika și care „circula doar printre prieteni, din mînă în mînă, ca manifestele (după cum mărturisește

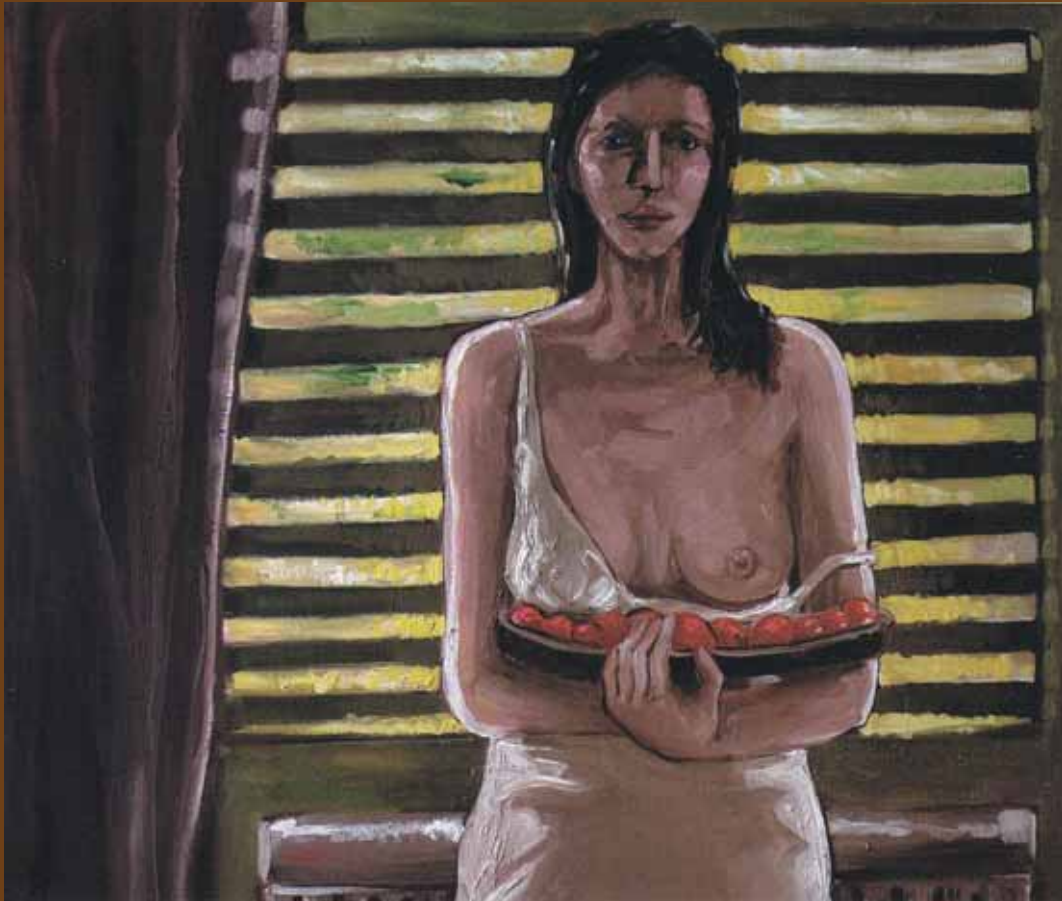

autorul). O carte destinată prietenilor și potolirii energiilor mele ignorate de tipărițele realist-socialiste ale timpului.” În poemul *Portret cu iarna în brațe*, Virgil Diaconu spune despre poet: „Zărindu-l, crezi că ai văzut un om îndoit. E doar un om-întrebare!” Întrebarea naște fapte de luat în seamă. Chiar și la vreme de iarnă totalitară. (O.N.)

CĂRȚI SOSITE LA REDACȚIE

„Conform prevederilor Statutului, Uniunea Scriitorilor din România nu este responsabilă pentru politica editorială a publicațiilor și nici pentru conținutul materialelor publicate.”

Alexandru LUPȘE, *Ofranda*